

पंक्ति श्री केसरविमल विरचित

सूक्तावली याने सूक्तमुक्तावली

त्राषान्तर तथा अंतरगर्जित कथाश्रो सहित,

जन समुदायने वांचवा त्रणवा माटे

तैयार करावी प्रगट कर्ता

श्रावक त्रीमसी माणेकनी वती

शा. त्राणजी माया.

ठेकाणुं मांडवी साक गल्ली घर नं. २२५-२३१.

मुंबाइ

कोलभाटलेन घर नं. २३ निर्णयसागर मुद्रालयमां

बालकृष्ण रामचंद्र घाणेकरे प्रसिद्ध

कर्ताने माटे छापी.

सवत् १९६७ ना पोस. सन १९११ जानेवारी.

Printed by B. R. Ghanekar, at the N. S. Press, 23, Kolbhat Lane, Bombay, and
Published by Bhanji Maya, for Shrivak Bhimsi Manek, Mandvi, Saka Lane,
No. 225-231, Bombay.

प्रस्तावना.

श्री सर्वज्ञ ज्ञाषित धर्ममां जीवनी पांच गति कही ठे. तेमां मनुष्य, देवता, तीर्यच अने नारकी, ए चार गति संसारमां त्रमणरूप ठे; अने पांचमी मोक्षगति ए ठरी ठाम बेसवाने अनंतानंत सुखनुं धाम ठे. ए पांचमी मोक्ष गति ए जवा माटे चार गतिमांनी फक्त एक मनुष्यगतिज नीसरणीरूप ठे. अर्थात् मनुष्यगति सिवाय बीजी त्रण देवता, तीर्यच अने नारकीनी गतिमांथी मोक्षमां जवातुं नथी; मात्र मनुष्यज मोक्ष मे-लवी शके ठे. देवतानी गतिमां अपरंपार सुख साहेबी ठे तथापि देवता पण मनुष्यगतिमां आववा इहे ठे, केमके ज्यांथी मोक्ष-सुख मली शके ठे. माटे चार गतिमां उत्तम मनुष्यगति पाभ्या पठी पातुं जव त्रमण न थाय अने परम पद एटले मोक्षसुख मले ए सारू मनुष्यनुं शुं करतव्य ठे ते अवश्य जाणवुं ऊचित ठे. अने ते जाणीने ते प्रमाणे वर्त्तन करवाथी मनुष्यजवनी सफ-लता थाय ठे. तेटला माटे सर्वज्ञ जिनवचनानुसार बाल जी-वोना उपकारार्थे श्री तपागञ्जाधिपती श्री विजयप्रज्ञसूरीना पाटे उदयाचल पर्वतनेविषे प्रगट थता सूर्य समान श्री विजयरत्न-सूरीना राज्यनेविषे थयेला श्री कनकविमल नामना सुगुरुना लघु शिष्य केसरविमल नामाजिध पंढिते आ सूक्तावली याने सूक्तमुक्तावली एटले मनुष्यना कंठनेविषे रहेली मोतीनी माला समान शोजायमान सारी युक्तिवालो आ ग्रंथ मनुष्यमात्रनी शोचाने अधिक करवा माटे विक्रम संवत् १९५४नी सालमां रच्योठे.

मनुष्यजवनी सार्थकतानुं करतव्य धर्म, अर्थ, काम अने मोक्ष, ए चार जागमां समायेळुं ठे. ए चारे जागनुं यथाविधि स्वरूप आ ग्रंथमां लोकजाषाए करी पद्यबंध दर्शाववामां आव्युं ठे. तेना मुख्य विजाग १ तत्त्वज्ञान एटले शुद्ध देव, शुद्ध गुरु, अने

शुद्ध धर्म; २ मनुष्यजन्म पामवानी दुष्करता; ३ सज्जनपणानो गुण; ४ न्यायमार्ग; ५ प्रतिज्ञा लीधी ते मुकवी नही; ६ क्षमानो संबंध; ७ चित्तनो संबंध; ८ कुलनो संबंध; ९ विवेकनो संबंध; १० विनय गुण; ११ विद्यानो उपकार; १२ उद्यम; १३ दान; १४ क्रोध न करवो; १५ दया पालवी; १६ संतोष राखवो; १७ विषय ठांरुवा; १८ प्रमाद ठांडवो; १९ साधु तथा श्रावकनी श्रोलखाणनो अधिकार दृष्टांत साथे ए चार वर्गमां बताव्यो ठे. मनुष्यजन्म पामीने प्रथम शुद्धदेव अने शुद्धगुरुनी श्रोलखाण करी शुद्धधर्म जाणवो अने तेनुं सेवन करवुं अर्थात् केवळी जाणित जैनधर्माराधन करवो; बीजुं न्यायपूर्वक अर्थ एटले धन संपदा उपार्जन करवी; त्रीजुं तेवा न्यायोपार्जित धननो व्यय धर्मनां रूमां काममां करवो; अने चोथुं क्षमागुण आदरी अनित्यादि जावना जावीने कर्मनी निर्जरा करी मोक्षपद पामवुं. एनुं शुद्ध स्वरूप आ ग्रंथमां विवेचन अने दाखला दलील साथे दर्शावेलुं ठे.

उपर बतावेली श्रोगणीस अधिकारना वळी विशेष स्पष्ट समजाववा माटे पृथक् पृथक् विषय पाकी तेनुं विवेचन करी तेने दृढ करवा माटे विशेषे करी तेवा गुणवालांनां दृष्टांत पण दर्शाव्यां ठे. जेमांना—

प्रथम धर्म वर्गमां—१ देवतत्त्व, २ गुरुतत्त्व, ३ धर्मतत्त्व, ४ ज्ञानतत्त्व, ५ मनुष्यजन्म, ६ मनुष्यजन्मनी दुर्लज्जता तथा तेनां दश दृष्टांत, ७ सज्जन, ८ गुण, ९ न्याय, १० न्यायधर्म, ११ प्रतिज्ञा, १२ उपशम, १३ त्रिकरण शुद्धि, १४ कुल, १५ विवेक, १६ विनय, १७ विद्या, १८ उपकार, १९ उद्यम, २० दान, २१ शील, २२ तप, २३ जावना, २४ क्रोध, २५ मान, २६ माया, २७ लोच, २८ दया, २९ सत्य, ३० चोरी, ३१ कुशील, ३२ परिग्रह, ३३ संतोष, ३४ विषय, ३५ इंद्रिय, ३६ प्रमाद, ३७ साधुधर्म

३० श्रावकधर्म विषेनुं स्वरूप समजाववामां आवेलुं ठे अने ते दरेक विषयने दृढ करवा माटे तेवा तेवा गुणवाला तथा तेथी, विपरीत गुणवाला थयेवानां उदाहरण पण बताव्यां ठे.

बीजा अर्थवर्गमां—१ अर्थवर्गना प्रकार, २ अर्थ एटले संपदा विषे, ३ हितचिंतन, ४ लक्ष्मी, ५ कृपण, ६ याचना ७ निर्धन, ८ राजसेवा, ९ खलता, १० विश्वास, ११ मैत्री, १२ कुव्यसन—(एक द्युत, बीजुं मांस जक्षण, त्रीजुं चोरी, चोथुं मद्य, पांचमुं वेश्यागमन, ठहुं खेटक, सातमुं परस्त्रीसंग), १३ किर्त्ति, १४ प्रधान, १५ कला, १६ मूर्खता, १७ लज्जा, १८ लक्ष्मिरहित विषे दृष्टांतो साथे दर्शावेलुं ठे.

त्रीजा कामवर्गमां—१ कामथी प्रसाएला, २ काम, ३ कंदर्पना उन्माद, ४ गुणदोषोद्भावन, ५ पुरुषगुण, ६ पुरुषदोष, ७ स्त्रीना गुण, ८ स्त्रीना दोष, ९ सुलक्षणी स्त्री, १० संयोग, ११ वियोग, १२ माता, १३ पिता, १४ पुत्र, १५ सुपुत्रनुं यथोचित स्वरूप समजावी दृष्टांतवडे दृढ करी आपेलुं ठे.

चोथा मोक्षवर्गमां—१ मोक्षार्थ, २ कर्म, ३ क्षमा, ४ संयम, ५ द्वादश ज्ञावना—(एक अनित्य, बीजी अशरण, त्रीजी संसार, चोथी एकत्व, पांचमी अन्यत्व, ठठी अशूची, सातमी आश्रव, आठमी संवर, नवमी निर्जरा, दशमी लोक, अगीआरमी बोधी, अने बारमी धर्म ज्ञावना), ६ राग, ७ द्वेष, ८ संतोष, ९ विवेक, १० निर्वेद, अने ११ आत्मबोध विषे घणुंज जाणवा-योग्य विवेचन दृष्टांतसह करेलुं ठे.

त्यारपठी धर्म, अर्थ, काम अने मोक्ष, ए चारे वर्गनुं स्वरूप टुंकामां समजावी धर्मना दश जेद; तथा अर्थ उपार्जनविधि; अने काम एटले विषय गणवामां आवे ठे तेने अलगो करी कामनो ज्ञावार्थ धर्मनां रूमां काम-कार्यो करवामां सारी रीते

સમજાવ્યા છે; અને ઠેવટ મોક્ષ મેલવવાની રીતિ અને તેવા પરમ પદ પામનારને ધન્યવાદ આપેલો છે.

હવે આ ગ્રંથ જાણામાં છે તો તેનું વહી જાણાન્તર શું? એમ સહજ કોઈ પ્રશ્ન ઊઠાવે તો તેનું સમાધાન એ છે જે, થોડા અને વિશેષ જાણાર્થવાલા શબ્દોની પદરચનાનો ઘણો ગહન અર્થ તેના અપરિચિત જન સમુદાયના સમજવામાં જાગ્યેજ આવી શકે તેવો છે. વહી લોકજાણામાં ઘણી જાતની જાણાના શબ્દો જોલસેલ થયેલા છે, તથા મુલકે મુલક અને ગામે ગામમાં કેટલાક જૂદા જૂદા શબ્દો વપરાય છે અને તેનાં રૂપાંતર જૂદાં જૂદાં થયેલાં જોવામાં આવે છે તેથી, તેમજ આ ગ્રંથમાં જે પદ્ય-રચના કરવામાં આવેલી છે તે મધ્યે દરેક વાવતના સિદ્ધાંત માટે જે જે દૃષ્ટાંત દેખાડવામાં આવેલાં છે તેનાં ફક્ત નામ માત્રજ બતાવેલાં છે, તેથી મૂલ્યપદ્યનો જાણાર્થ લખી તેમાં જાણાવેલા દાખલાવાલા પુરુષાદિના પ્રબંધાદિ અન્ય ગ્રંથો તથા વૃદ્ધમુખપરંપરાથી જાણવામાં આવ્યા મુજબ આ મૂલ સાથે જાણાન્તરના ગ્રંથમાં વિવેચન પૂર્વક સ્પષ્ટીકરણ સાથે દાખલ કરવામાં આવેલા છે. જે વાંચીને મનન કરવાથી દરેક વિષયની દૃઢતા વેશક થવામાં યત્કિંચિત્ શક નથી.

વિશેષ જાણવા યોગ અને કચિત સાંજલવામાં આવેલી કથાઓ ઘણા વિસ્તારપૂર્વક દાખલ કરી છે, અને કેટલાક વચ્ચતો વચ્ચત જાણવામાં આવેલા પુરુષાદિના પ્રબંધ વિષયના સિદ્ધાંત યોગ દાખલ કર્યા છે; કે જે વાંચવાથી વિષયનું સ્વરૂપ તાત્કાલિક સમજી શકાય તેવું છે. અને તેવાં કૃત્ય કરનારને તેથી જે લાજ હાની થઈ છે તે તુરત ધ્યાનમાં આવતાં પોતાનું વર્તન લાજદાયક કૃત કરવા તરફ દોરાય તેવું છે. અને તેમ થવાથી મનુષ્યજીવ પામ્યાનું સુફલ મલવાને વિલંબ ન લાગે એ નિઃસંદેહ વાત છે.

आ ग्रंथना धर्मवर्गमां नमि अने विनमी, केसीकुमार गणधर अने प्रदेशी राजा, विक्रम, अने शाखिवाहनादिना मल्ली ४७; तथा अर्थवर्गमां उत्तम कुमारनुं घणुं मनरंजन चरित्र, केवन्ना शेठ, सहस्रमल साधु, पुण्यसार कुमार, अने कालिकसूरीउं कसाइ विगेरेना मल्ली २४, तथा कामवर्गमां नंदीखेणमुनि, जीलडी उपर मोह पामी विषयनी प्रार्थना करनार महादेव, रथनेमी, अवगुणने ढांकनार श्रीकृष्ण, सुदर्शन शेठ अने अजया राणी विगेरेना मल्ली १३, अने मोहवर्गमां खंधकाचार्य तथा तेमना पांचसें शिष्य, दृढप्रहारी, क्रूरगुरु साधु, मेतास्य मुनि, जरत चक्रवर्ति, अनाथी मुनि अने श्रेणिक राजा, नमी राजा, सनतकुमार चक्रवर्ति, वज्रस्वामी, संप्रति राजा विगेरेना मल्ली १७ प्रबंधो यथास्वरूप दाखल करवामां आवेला ठे. एकंदर १०२ प्रबंधनो आ ग्रंथमां समावेश करवामां आव्यो ठे.

आ ग्रंथ मनुष्यमात्रने अवश्य वांचवा, जणवा, तथा मनन करवा योग होवा ठतां फक्त तेनुं मूलज ठपाएलुं हतुं तेथी तेना वांचनार जणनारने तेनो जावार्थ पूरेपूरो नहीं समजावाने लीधे तथा तेमां आपेलां दृष्टांतिक पुरुषादिना प्रबंधो नहीं जाणवामां आववाथी तेनी खरी खूबीथी बीन माहितगार रहेवुं परतुं हतुं; ते खोट पूरी पारुवा माटे घणा वाचकवर्ग तरफथी अमोने जलामण थवाने लीधे तेनुं जाषान्तर अनुजवी अने वृद्धोवय शान्ति सुधाकर प्रेसना मालीक मी. सांकलचंद महासुखराम पासे तैयार करावी सज्जनवर्गनी शोचामां वृद्धि करवा माटे प्रगट करवाने अमे शक्तिवान थया ठीये. आशा ठे के आ ग्रंथनो लाज सर्व श्री संघ स्त्री पुरुष लेइ अमोने कृतार्थ करशे.

प्रसिद्ध कर्ता.

विषयानुक्रमणिका.

विषय.	पृष्ठ.
श्रीजिनेन्द्रमूर्तिने प्रणाम करवारूप मंगलाचरण	१
क्रमसंग्रह— आ ग्रंथमां आवेला अधिकारना बोलोनो अनुक्रम	१
॥ धर्म वर्ग ॥	२
देवतत्त्व विषे	२
देवतत्त्व उपर नमि अने विनमिनो प्रबंध	३
गुरुतत्त्व विषे	४
गुरुतत्त्व उपर केसिकुमार गणधर अने प्रदेशी राजानो प्रबंध	५
धर्मतत्त्व विषे	१६
धर्मतत्त्व उपर विक्रमराजानी कथा	१७
धर्मतत्त्व उपर शालिवाहन राजानी कथा	२४
ज्ञानतत्त्व विषे	३१
ज्ञाननी एक गाथाना बोध उपर जवराज रुषीनी कथा....	३१
ज्ञानना एक चरणथी यता लाज उपर चिखातीपुत्रनो दृष्टांत	३७
ज्ञान उपर रोहिणीया चोरनी कथा	४१
ज्ञान उपर मास अने तुस नामना वे जाईनी कथा	४९
मनुष्यजन्म विषे	५१
शशिप्रज राजानी कथा	५२
दश दृष्टांते दोहिला मनुष्यजव संबंधी श्लोक....	५४
मनुष्यजवनी दूर्लभता उपर पहिलो चुलानो दृष्टांत	५४
मनुष्यजवनी दूर्लभता उपर बीजो पासानो दृष्टांत	६२
मनुष्यजवनी दूर्लभता उपर त्रीजो धान्यनो दृष्टांत	६९
मनुष्यजवनी दूर्लभता उपर चोथो जुवटानो दृष्टांत	६९
मनुष्यजवनी दूर्लभता उपर पांचमो रत्ननो दृष्टांत	७१
मनुष्यजवनी दूर्लभता उपर षष्ठो खप्तनो दृष्टांत	७१

मनुष्यत्रवनी दूर्लभता उपर सातमो चक्रनो दृष्टांत	७४
मनुष्यत्रवनी दूर्लभता उपर आठमो कुरमनो दृष्टांत	७५
मनुष्यत्रवनी दूर्लभता उपर नवमो धूंसरानो दृष्टांत	७५
मनुष्यत्रवनी दूर्लभता उपर दशमो परमाणुनो दृष्टांत	७६
सज्जन विषे	७६
सज्जनता उपर द्रौपदीनो प्रबंध	७९
सज्जनता उपर अंजनानो प्रबंध	८०
गुण विषे	८३
न्याय विषे.	८८
अन्याये करी रावणनो त्याग करनार विन्नीषणनो प्रबंध	८९
न्यायधर्म विषे	९३
प्रतिज्ञा विषे	९४
उपशम विषे	९५
हमागुण उपर गजसुकमाल मुनिनो प्रबंध	९६
त्रिकरण शुद्धि विषे	१०२
त्रिकरण शुद्धि उपर द्रौपदीनो प्रबंध	१०३
कुल विषे	१०५
विवेक विषे	१०५
विनय विषे	१०५
विनय गुण उपर विक्रम राजानो प्रबंध	१०७
विनय करवा उपर श्रेणिक राजानो प्रबंध	११०
विद्या विषे	११५
विद्यार्थी रीऊववा उपर बाण तथा मयूर पंढितोनो प्रबंध	११६
उपकार विषे	११७
उद्यम विषे	११८
उद्यम उपर सुबुद्धि प्रधाननो प्रबंध	११९

उद्यम उपर बीजो ज्ञानगर्ज प्रधाननो प्रबंध	१२०
दान विषे	१२२
दानगुण उपर कर्णराजानो प्रबंध	१२३
शील विषे	१२३
शील पालवा उपर सुदर्शन शैठनो प्रबंध	१२४
शीलगुण उपर गांगेयनो टुंक हेवाल	१२६
तप विषे	१२६
तपना प्रज्ञावे लब्धि उपार्जन करनार गौतम स्वामीनो प्रबंध	१२७
तपना प्रज्ञाव उपर नंदीखेण मुनिनो प्रबंध	१३०
तपना प्रज्ञावे लाख जोजननुं रूप करनार विष्णुकुमारनी कथा	१३२
ज्ञावना विषे	१३४
ज्ञावना ज्ञाववा उपर जगत चक्रवर्त्तिनो प्रबंध	१३५
ज्ञावना ज्ञाववा उपर एलाचीकुमारनो प्रबंध	१३६
ज्ञावना ज्ञाववा उपर जीरणशैठनो प्रबंध	१३७
ज्ञावना ज्ञाववा उपर बलकलचीरीनो प्रबंध	१३९
ज्ञावना उपर बलजद्र मुनि, हरण अने रथकारनो प्रबंध.	१४०
क्रोध विषे	१४१
क्रोध करवा उपर परशुराम अने सुजुम चक्रवर्त्तिनो प्रबंध.	१४२
मान विषे	१४७
मान करवाथी नाश पामनार डुर्योधननो प्रबंध	१४७
माया विषे	१४७
लोच विषे	१४९
लोच करवाथी कष्ट पामनार सुजुम चक्रवर्त्तिनो प्रबंध....	१५०
लोचनो त्याग करवा उपर कपिल ब्राह्मणनो दृष्टांत	१५१
दया विषे	१५२
दया चिंतवीने पारेवाने शरणे राखनार मेघरथ राजानो प्रबंध.	१५३

सत्य विषे	१५५
कूनी साख जरवाथी नरके जनार वसुराजानो प्रबंध	१५५
चोरी विषे	१५६
कुशील विषे	१५६
परिग्रह विषे	१५९
परिग्रहनी ममताथी नरके जनार सुजुम चक्रवर्त्तिनो प्रबंध.	१६०
संतोष विषे	१६१
विषय विषे	१६२
इंद्रिय विषे	१६३
प्रमाद विषे	१६४
साधुधर्म विषे	१६४
श्रावकधर्म विषे	१६५
कामदेव श्रावकनो प्रबंध	१६७
॥ अर्थ वर्ग ॥	१६९
अर्थ वर्गना प्रकार	१६९
अर्थ एटले संपदा विषे	१६९
संपदाथी सुख पामनार उत्तमकुमारनी कथा	१७०
द्रव्य विना वेश्याए केवन्ना शेठने कहाणी मुक्यानो प्रबंध	१७९
द्रव्य रहितहोवाथी रामचंद्रने वशिष्ठ ऋषीए उवेख्यानो प्रबंध	१९०
हितचिंतन विषे	१९०
परहितचिंतन विषे महावीर स्वामी अने चंडकौंसिक स-	१९१
र्पनो प्रबंध	१९१
लक्ष्मी विषे	१९४
कृपण विषे	१९५
कृपणता उपर मधमाखीनो प्रबंध-दृष्टांत	१९५
याचन विषे	१९७

निर्धन विषे	१९७
राजसेवा विषे	१९९
खलता विषे	२००
खलई उपर मगर अने वांदरानो प्रबंध	२०१
विश्वास विषे	२०३
कागदानो विश्वास करवाथी मृत्यु पामनार वूअरुनो प्रबंध	२०४
मैत्री विषे	२०६
मैत्री उपर सहस्रमद्व साधुनो प्रबंध	२०७
मैत्री उपर बलजद्र अने कृशुनो प्रबंध	२१०
कुव्यसन विषे	२१३
पहेला कुव्यसन द्युत विषे	२१३
जुवटु रमवानो त्याग करवाथी सुखी थनार पुण्यसार कु- मारनी कथा	२१४
बीजा कुव्यसन मांस न्हण तथा त्रीजा कुव्यसन चोरी विषे	२१५
मांस मोधुं ठे एवुं सिद्ध करनार अत्रयकुमारनो प्रबंध	२१६
मांसनी लालचथी नरके जनार कालिकसूरीठ कसाई तथा तेनो त्याग करी धर्म आराधन करनार तेना पुत्र सुलसनी कथा	२१७
त्रीजा चोरीना व्यसन उपर मंकीक चोरनो प्रबंध	२२०
चोथा कुव्यसन मद्य विषे	२२३
मदिराना व्यसनथी द्वारिका नगरीनो दाह थया विषे प्रबंध	२२७
पांचमा कुव्यसन वेश्यागमन विषे	२३९
विषयनी लालचे वेश्याना वचनथी कांबल लेवाने नेपाल देशमां जनार सिंहगुफावासी साधुनो प्रबंध	२३९
ठठा कुव्यसन खटक एटले आहेना व्यसन विषे	२४५
आहेडा व्यसन निवारक संजति राजानो प्रबंध	२४६
सातमा कुव्यसन परस्त्रीसंग विषे	२४७

परस्त्रीसंगनां उदाहरणो	२४७
कीर्त्ति विषे	२४८
कीर्त्ति मेलवनार ज्ञीमोसा वणीक अने तेनी स्त्रीनो प्रबंध								२४९
प्रधान विषे	२५०
प्रधान पद उपर अजयकुमार मंत्रीनो प्रबंध	२५०
कला विषे	२५५
कलावान ड्रोणाचार्य तथा अर्जुन अने जित्त्वनो प्रबंध	२५५
मूर्खता विषे	२५७
मूर्ख वणिकपुत्रनो प्रबंध	२५८
मूर्खता उपर वांदरा अने सुग्रीनो प्रबंध	२६०
लज्जा विषे	२६१
लज्जाये करी दिक्का खेनार चावदेव तथा तेना जाई जवदेवनो प्रबंध	२६१
लक्ष्मीरहित विषे	२६२
लक्ष्मी विनाना देखी पंथीण रामचंद्रने पारधी कह्यानो प्रबंध								२६३
॥ काम वर्ग ॥	२६४
कामथी प्रसाई गणिकाने त्यां रहेनार अने वली तेनो त्याग करनार नंदीखेण मुनिनो प्रबंध	२६४
काम विषे	२६६
जीलनीने देखी विषयनी प्रार्थना करनार महादेवनो प्रबंध								२६८
कंदर्पना उन्माद विषे	२६८
दमयंती साधवीने देखी नलराजर्षिनुं चित्त चलित थ-यानो प्रबंध	२६९
राजिमतीने वस्त्ररहित देखी काउसग ध्यानथी चूकी काम सेववानी प्रार्थना करनार रथनेमीनो प्रबंध	२६९
गुणदोषोद्भावन विषे	२७१

पुरुषगुण विषे	२७१
परनो थोमो पण गुण ग्रहण करी अरवगुण ढांकनार श्री- कृष्णनो प्रबंध	२७२
पुरुषदोष विषे	२७३
स्त्रीना गुण विषे	२७४
स्त्रीना दोष विषे	२७४
सुदर्शन शेठने अजया राणीए कलंक चढाव्या संबंधी प्रबंध	२७४
यशोधर राजाने मारनार नयनावलीनो प्रबंध	२७६
ससरानी लाज पाडी फजेत करनार नुपुर पंकिता सोनार- णनो प्रबंध	२७७
सुलक्षणी स्त्री विषे....	२७३
उत्तम सुलक्षणी स्त्रीनां थोडां नाम	२७३
खेरना धगधगता अंगारा जरेदी खाई सीताना शीख- गुणे पाणी थयानो प्रबंध	२७४
संयोग विषे	२७६
वियोग विषे	२७७
माता विषे	२७७
माताना कहेवाथी सीला उपर अणसण करनार अरहन्न- कनो प्रबंध	२७७
पिता विषे	२७७
सगर चक्रवर्ति अने तेमना साठ हजार पुत्रनो प्रबंध	२७९
सियंजव सूरी अने तेमना पुत्र मनकनो प्रबंध	२७३
पुत्र विषे	२७५
सुपुत्र कोण थया ते विषे	२७५
गंगाना सुपुत्र गांगेय कुमारनो प्रबंध	२७६

॥ मोक्ष वर्ग ॥	१९८
मोक्षार्थ विषे	१९८
कर्म विषे	१९९
क्षमा विषे	२००
क्षमागुण आदरनार विषे	२००
क्षमागुणे करी मोक्षपद पामनार खंधक सूरीना पांचसें शिष्य अने क्षमा नही धरवाथी दुःखनी परंपरा पामनार खंधक सूरीनो प्रबंध	२०१
क्षमा आदरवाथी मोक्षपद पामनार दृढप्रहारीनो प्रबंध	२०४
क्षमागुणे सिवसुख मेलवनार कूरगुरु साधुनो प्रबंध	२०५
क्षमागुण वडे मेतार्थ मुनिए मोक्ष मेलव्यानो प्रबंध	२०७
संयम विषे	२१२
चारित्रनी लब्धि करी सिंहादिक पशुने बोध पमारनार बलदेव मुनिनो प्रबंध	२१३
छादश जावना—प्रथम अनित्य जावना विषे	२१४
अनित्य जावना—संसार स्वरूप उपर जीखारीनो दृष्टांत	२१५
अनित्य जावना-कायानी माया तजनार जगत चक्रवर्तिनो प्रबंध	२१६
द्वितीय अशरण जावना विषे	२१८
अशरण जावना—धर्मनुं शरण करनार अनाथी मुनिनो प्रबंध	२१९
तृतीय संसार जावना विषे	२२१
मंगु आचार्यनो प्रबंध	२२२
चतुर्थ ऐकत्व जावना विषे	२२३
एकत्व जावना उपर नमीराजानो प्रबंध	२२४
पंचम अन्यत्व जावना विषे	२३०
षष्ठ अशूचि जावना विषे	२३०
कायानी अशूचिताई जाणी तेनो मोह ठांडी चारित्र ले- नार सनत्कुमार चक्रवर्तिनो प्रबंध	२३१

सप्तमी आश्रव ज्ञावना विषे	३३४
आश्रव दोषे करी नर्कनां दुःख पामनार कुंढरीकनो प्रबंध	३३४
अष्टमी संवर ज्ञावना विषे	३३५
क्रोम सोना मोहोर अने रुपवती कन्यानो अनादर करी सं- वरना सेवणहार श्रीवज्रस्वामीनो प्रबंध	३३६
संवरद्वार आदरनार पुंडरीकनो प्रबंध	३३७
नवमी निर्जरा ज्ञावना विषे	३३७
दशमी लोक ज्ञावना विषे	३३८
एकादश बोधि अने द्वादश धर्म ज्ञावना विषे	३३९
धर्म ज्ञावनाथी सुख संपदा पामनार संप्रतिराजानो प्रबंध	३३९
रागविषे	३४१
द्वेष विषे	३४१
संतोष विषे	३४२
विवेक विषे	३४३
निर्वेद विषे	३४४
निर्वेदे करी संयम लेनार जर्तृहरी राजानो प्रबंध	३४५
आत्मबोध विषे	३४७
धर्म, अर्थ, काम अने मोह, ए चारे वर्गनुं टुंकामां वर्णन	३४८
धर्म वर्ग	३४८
धर्मना दश जेद	३४८
अर्थ वर्ग	३४९
काम वर्ग	३४९
मोह वर्ग	३५०
ग्रंथ समाप्ति विषे	३५०
प्रशस्ति काव्यो	३५०
प्रशस्ति काव्योनो टुंक ज्ञावार्थ	३५२

॥ श्रीजिनायनमः ॥

॥ अथ ॥

॥ श्रीसूक्तमुक्तावली ज्ञाषान्तर प्रारच्यते ॥

॥ तत्र ॥

॥ प्रथम श्रीजिनैन्द्रमूर्तिने प्रणाम करवारूप मंगलाचरण ॥

॥ माखिनी वंद ॥

सकलसुकृतवल्लीवृंदजीमूतमालां निजमनसि निधाय
श्रीजिनैन्द्रस्य मूर्तिं ॥ ललितवचनलीलालोकज्ञाषा-
निबधैरिह कतिपयपद्यैः सूक्तमालां तनोमि ॥ १ ॥

अर्थः—सकल नाम समग्र सुकृतरुपिणी वेलनो वृंद अर्थात् समूह
ते रूप मोतीनी माला एवी श्रीजिननी मूर्तिने मनमां धरीने रुडा
वचननी चतुराईवडे लोकज्ञाषायें करी ए सुक्तावली पद्यबंध करुंहुं.

॥ अथ क्रमसंग्रह काव्यं ॥ शार्ङ्गलविक्रीडित वंदः ॥

॥ तत्त्वज्ञान १ मनुष्य २ सज्जनगुणा ३ न्याय ४ प्र-
तिज्ञा ५ द्दमा ६, चित्ताद्यं ७ च कुलं ८ विवेक ९ विनयो
१० विद्योपकारो ११ द्यमाः १२ ॥ दान १३ क्रोध १४
दया १५ दितोष १६ विषयाः १७ ताज्यप्रमाद १८ स्तथा,
साधुश्रावकधर्मवर्गविषये ज्ञेयाप्रसंगाह्यमी १९ ॥ २ ॥

॥ आ ग्रंथमां आवेदा अधिकारना बोलोनो अनुक्रम ॥

अर्थः— १ तत्त्वज्ञान एटले शुद्धदेव, शुद्धगुरु अने शुद्धधर्म; २
दुष्कर मनुष्य जव पामबो; ३ सज्जनपणानो गुण; ४ न्यायमार्ग; ५
प्रतिज्ञा लीधी ते न मुकवी; ६ द्दमानो संबंध; ७ चित्तनो संबंध;

७ कुल्लनो संबंध; ८ विवेकनो संबंध; ९ विनयनो गुण; १० विद्यानो उपकार; ११ उद्यम; १२ दान; १३ क्रोध; १४ दया; १५ संतोष; १६ विषय ठांफवा; १७ प्रमाद ठांफवा; १८ तथा वली साधु अने श्रावकना वर्गने प्रसंगथी जाणवा. ए प्रकारे आ ग्रंथमां उंगणीस अधिकारनुं विस्तारपूर्वक स्वरूप कहेवामां आवरो.

॥ अथ धर्मवर्ग प्रारंभः ॥

॥ देवतत्व विषे ॥ माखिनी ठंदः ॥

सकल करमवारी मोक्षमार्गाधिकारी ॥ त्रिभुवनउपगारी
केवलज्ञानधारी ॥ ऋविजन नित सेवो देव ए ऋक्ति-
ज्ञावे ॥ इहिज जिन ऋजंतां सर्व संपत्ति आवे ॥ ३ ॥

अर्थः— अरिहंत प्रभु अष्ट कर्मनो अंत करवे करीने मोक्ष-
मार्गना अधिकारी ठे, त्रिभुवनने उपकारना करणहार अने
केवलज्ञानना धरणहार ठे, एवा प्रभुने हे ऋव्य जीवो ! तमे
नित्य ऋक्तिज्ञावे करीने सेवो, एवा जिनेश्वरने ऋजंतां एटले ए
जिनेश्वर ऋगवाननी सेवना—स्तवनादि करवाथी प्राणी सर्व सं-
पत्ति पामे, अर्थात् आलोकनेविषे पुत्रपौत्रादि धनधान्यादि
नव निधि पामे अने परलोकनेविषे देवपणुं तथा मोक्ष पामे. ३

जीनवरपदसेवा सर्वसंपत्तिदाई ॥ निशिदिन सुखदाई
कदपवल्ली सदाई ॥ नमि विनमि लहीजे सर्व विद्या
वडाई ॥ ऋषऋ जिनह सेवा साधतां तेह पाई ॥ ४ ॥

अर्थः— जिनेश्वर ऋगवानना चरणकमलनी सेवा सर्व संपत्ति
एटले सघली संपदाने आपवावाली ठे, जेम कदपवेल रात्रे अने
दिवसे वधे ठे तेम तीर्थकर प्रभुनी सेवा थकी आलोक तेमज
परलोकनेविषे सर्व प्रकारनी सुख संपदा पामीये. जेवी रीते श्रीऋ-

षत्रुदेव जिनेश्वर जगवाननी सेवा करवाथी नमि अने विनमी सर्व विद्यानी मोटाई पाभ्या तेम पाभीये. अत्रे आ दृष्टांतने दृढ करवा माटे नमि अने विनमीनी कथा कहेठे:—

॥ देवतत्व उपर नमि अने विनमिनो प्रबंध ॥

प्रथम तीर्थंकर श्रीआदीश्वरजीना नमि अने विनमि नामना बे पादक पुत्र हता. ज्यारे श्रीआदीश्वरजीए दीक्षा लेवाने समये पोताना सो पुत्रने पृथक् पृथक् राज्य वहेंची आप्युं त्यारे आ बे जाई नमि अने विनमी परदेश गया हता. ऋषजदेवजीए चारित्र ग्रहण कर्या पठी केटलोक वखत वित्यावाद परदेश गयेला आ बंने जाई घेर आव्या. प्रजुने घर आगल न जोवाथी तेमणे पुत्र्युं त्यारे लोकोना कहेवाथी तेमना जाणवामां आव्युं के, प्रजुए तो दीक्षा लीधी अने सघला पुत्रोने राज्य पण वहेंची आप्यां. ते वखते आ बंने जाईए पुत्र्युं के, अमारुं राज्य किहां ? लोकोए कछुं के, जगवंत तो हवे निःपरिग्रहीत थया थका पृथवितलने विषे विचरे ठे, अने सो पुत्रने राज्य वहेंची आप्युं ते वखते तमारो जाग जूदो पाडी आपेलो अमारा जाणवामां नथी. तेमज हवे तो प्रजुने “ न करेमी नकारवेमी” ठे तेथी ते तो तमने आपशे नहीं, माटे तमे हवे तो म्होटा जाई जरत प्रत्ये जईने कहो, तेमनी पासे मांगो. आ प्रमाणे लोकोए कछुं त्यारे ते बंने जाई कहेवा लाग्या के, “ जाचुं एटले मागुं तो पिताजी पासे, ते विना अवर पासे न मागवुं, प्रजु आपशे तोज लेवुं.” आम धारी ते बंने जाई प्रजुजी ज्यां विचरता हता त्यां तेमनी पासे गया. प्रजुने जोई विनयसहित तेमनी पासे राज्य मागुं, परंतु प्रजु तो मौनपणे रहेला ठे तेथी तेउं तो कांई पण बोझ्या नहीं अने अन्यत्र विहार करी गया. नमि अने विनमि पण प्रजुनी साथेज गया. पठी प्रजु ज्यां ज्यां विहार करे त्यां त्यां

मार्गमांथी ते बंने जार्डुं कांटा कांकरा प्रमुख वीणीने वेगळा क-
हाडी नाखवा लाग्या, तथा पृथ्वी पुंजीने जलनो ठंटकाव करी
फूलनां पगर जरवा लाग्या. वली प्रचुनी बंने बाजु चामर विंजे,
रस्तामां कोई पण प्रकारनी प्रचुने विहार करतां अरुचण न पडे
एवीरीते जूमि शोधता आगल चालता हता तथा जक्तिसहित
सविनय प्रचुपासे राज्य माटे याचना करता हता. आ प्रमाणे
निरंतर प्रचुनी जक्ति करतां केटलोक काल व्यतित थया पठी
एकदा प्रस्तावे प्रचुने वांदवा माटे धरणेंद्र आव्या. आ बे
बांधवने प्रचुनी सेवा करतां देखीने धरणेंद्रे तेअोने पुढ्युं के,
“तमे शा कारण माटे जक्ति करो ठो ?” तेवारे बंने बांधवो
बोदया जे—“राज्य वास्ते.” धरणेंद्रे जणाव्युं के, “हवे निरागी
पासे शुं मांगो ठो ?” नमिए कहुं के, “एहज आपशे.”
आवो तेउंनो निश्चय जाणी अने तेउंनो प्रचुप्रत्येनो जक्तिजाव
जोई प्रसन्न थई धरणेंद्रे तेउंने अरुतालीस हजार विद्याउं
आपी, तथा वैताढ्य पर्वतनुं राज्य आपी दक्षिण श्रेणीने विषे
उंगणपचास अने उत्तरश्रेणीनेविषे उंगणसाठ नगर वासी आप्यां.
धरणेंद्रे आ बंने जार्डुंने उपर जणाव्या प्रमाणे अरुतालीस
हजार विद्या आपवाथी ते बन्ने जार्डुं विद्याधरपणुं पाम्या,
अने तेमना वंशजो विद्याधर कहेवाया. प्रचुजक्तिनुं आ प्रत्य-
ह फल नमि अने विनमिने मढ्युं, माटे प्रचुनी सेवा सर्व संप-
त्तिने निःसंदेह आपवावाली ठे.

॥ अथ गुरुतत्त्वविषे ॥

॥ स्वपरसमयजाणे धर्मवाणी वखाणे ॥ परम गुरुकह्याथी
तत्त्व निःशंक माणे ॥ जविककज विकाशे जानुज्युं तेज
जासे ॥ इहज गुरु जजो जे शुधमार्ग प्रकाशे ॥ ५ ॥

અર્થ:- સ્વસમય ઇટલે જે જિનેશ્વરનાં સિદ્ધાતનાં જાણ છે, અને પર સમય ઇટલે જે મિથ્યાત્વના ગ્રંથના જાણ છે, જે ધર્મની વાણીના વચ્ચાણ કરનાર છે, પરમગુરુ ઇટલે જે ઉત્તમ ગુરુ તેમના કહ્યાથી જે તત્વને આત્મા નિઃશંકપણે જાણે, જે ત્રવિક રૂપીયા કજ કહેતાં કમલ તેને વિકસ્વર કરનારા છે, અને જ્ઞાનુ જ્યૂં તેજ જાસે કહેતાં સૂર્યનીપેઠે જે જ્ઞાનના પ્રકાશક છે, અને વહી જે શુદ્ધ માર્ગના વતાવનારા છે, ઇવાજ ગુરુને ત્રજો ઇટલે સ્તવો-માનો. ગુરુતત્વ દૃઢ કરવામાટે ગુરુથી કોણ કોણ જીવ તર્યા છે તે કહે છે:-

॥ સુગુરુવચનસંગે નિસ્તરેજીવરંગે ॥ નિરમલ નીર
થાએ જેમ ગંગાપ્રસંગે* ॥ સુણિય સુગુરુકેશી વાણિ રાય
પ્રદેશી ॥ લહિ સુરત્રવ વાસી જે હસે મોહવાસી ॥૬॥

અર્થ:- જેમ મેલાં પાણી હોય અને તે જ પાણી ગંગાનાં જલ્લ-
માં ત્રલ્યાં થકાં પવિત્ર અર્થાત્ શુદ્ધ થાય તેમ સદ્ગુરુ વચનને સંગે
કરી જીવ સુખેસમાધે નિસ્તાર કહેતાં પાર પામે છે. જેમ કેસિકુમાર
ગણધરની વાણી સાંજલ્લીને પ્રદેશીરાજા પ્રતિબોધ પામી દેવતા-
ની ગતી પામ્યા અને મોહ પણ પધારશે. તેમ બીજા પણ પ્રતિ-
બોધ પામે. તે ઉપર વિવરીને દૃષ્ટાંત કહે છે. ॥

॥ ગુરુતત્વ ઉપર કેસિકુમાર ગણધર અને પ્રદેશીરાજાનો પ્રવંધ ॥

ત્રરતદ્દેત્રને વિષે કેકે નામે દેશમાં શ્વેતાંબિકા નામની નગરીમાં
પ્રદેશીરાજા રાજ્ય કરતો હતો. એ નાસ્તિક મતવાદી, અત્યંત અધ-
ર્મી પાપનાં કામો કરવાને વિષે રાતો માતો, ત્રહ્નાત્રહ્ને પણ નહીં

* બીજી પ્રતમાં આ ગ્રંથના મૂલમાં આ ચરણ નીચે મુજબ છે. “ નિરમલ નર
થાએ જેમ ગંગા પ્રસંગે” (તેનો અર્થ-) જેમ ગંગાના જલવને સ્નાન કરવાથી મં-
નુષ્યની દેહ સ્વચ્છ થાય છે અર્થાત્ શરીર ઉપર લાગેલા મેલાદિ ધોવાઈ જવાથી
શરીર શુદ્ધ થાય છે તેમ સદ્ગુરુના સંગે કરી આત્મા નિર્મલ થાય છે.

जाणनारो, अने जेना बन्ने हाथ सदाय (हमेशां) लोहीयें करी खरडेला रहे ठे, एवो नकें जवाने तत्पर थई रहेलो हतो. वली ए नास्तिकमतवादीना मगजमां रात्रि दिवस एवं घोलाया करतुं हतुं के, “जीव तो ठे ज नहीं, एतो पंचजूते करी पिरु बंधाएलो ठे. पृथ्वी १, अप (पाणी) २, तेयु ३, वायु ४ अने आकास ५, ए पांच जूतनो बांधेलो आ पिरु ठे. ए पांचने नासवे करी सर्वे पुद्गल वेराय ठे.” आवी तेनी मान्यता होवाथी तेविषे खात्री करवाने तेणे घणी वार चोरने पकड्या अने जूदी जूदी रीते तेनो तपास करी जोयो. ते एवी रीते के:—एक चोरने जीवतो तोली जोयो, पठी तेने मारीने तोल्यो, परंतु बन्ने वखत तेनुं वजन बराबर थयुं; एक चोरने मारी तेना शरीरना खंफोखंड करी ते प्रत्येक खंडमां जीवने खोल्यो पण ते चोरनी कायामां कोईपण स्थले जीव दीठो नहीं; एक चोरने पकडीने लोढानी कोठीमां घाट्यो अने ते कोठीना मां उपर लोढानुं ढांकणुं देई ते उपर सीसु ढाळी एवं तो बंध कर्युं के तेमां कोईपण प्रकारे वा (पवन) सरखो पण संचार करी शके नहीं, केटलेक दिवसे आ करेला प्रयोगनी तपास करवा माटे कोठीनुं मां उघडावी तेमां जोयुं तो चोर मरी गयेलो मालम पड्यो, एनो जीव तो गयो, परंतु ते क्यां थईने गयो तेनी तपासमाटे कोठीने चारे बाजु उपर नीचे घणी बारीकीथी जोई, तथापि तेमां कोई जगाये ठिड (काणुं) न दीतुं, अने विशेषमां ए चोरना मृतकदेहमां उत्पन्न थयेला जीवता क्रमिया (कीमा) तेना जोवामां आव्या. चोरनो जीव गयो अने तेना मृत कलेवरमां कीडा आव्या, तेम ठतां सोयना अग्रजाग जेटळुं पण कोई स्थले ठिड पडेळुं मालम पर्युं नहीं तेथी वली तेणे पोताना मनसाथे विशेष खात्री करी के ‘जीव’ ठे ज नहीं. एतो पंच जूतने नासे करी नास

दीसे ठे अने पंच जूतने मीळाणे करी मीळाण (जीव) दीसे ठे. जीव नथी तेथी पुन्य अने पाप पण नथी, एवो ते नास्तिक थयेलो होवाने लीधे सर्व लोकोने एम कहेतो हतो के अवतार (पंचजूतथी उत्पन्न थयेलो जीव) पाम्या ठो तो खाउं पीयो, पहेरो ओढो, मोज शोख करो, जे कांई सुख जोगव्युं ते आपणुं ठे; जे लोको मरजी मुजब मोज शोखादि करवानी मना करे ठे ते तो फक्त बालकनी बीवडामणी सरखुं ठे. आवो अयोग्य-खोटो उपदेश करनारा अधर्मी प्रदेशी राजाने आ प्रमाणे वर्त्ततां केटलोक काल व्यतित थया पठी एक वखत तेणे पोताना चित्रसारथी नामना प्रधानने कांईक दरवारना कार्य प्रसंगे कोसंबी नामे नगरमां मोकळ्यो.

श्री पार्श्वनाथ जगवानना शिष्य—महापुरुष चार (मति, श्रुत, अवधी, मनःपर्यव) ज्ञानना धरणहार केसीकुमार गणधर आ वखते कोसंबी नगरीमां बीराजेला हता. जविक जीवने धर्मनी देशना देवामां अहोनिश तत्पर एवा ए केसीकुमार गणधर महाराज पर्षदा आगल धर्म प्रकाशता हता ते वखत प्रदेशी राजानो प्रधान चित्रसारथी सांजलवा आव्यो. गणधर महाराजनी देशना सांजलतांज हलुओकमीं होवार्थी चित्रसारथी प्रतिबोध पाम्यो. पठी तेणे पर्षदामांथी उठया बाद वे हाथ जोडी विनय सहित गुरुमहाराजने विनती कीधी के, “ हे स्वामी ! श्वेतां-विका नगरीए पधारजो, आपना आगमनथी धर्मना उद्यमनो घणो लाज थशे.” गणधर महाराजे तेने जणाव्युं के—“तमारो राजा तो डुष्ट ठे.” चित्रसारथीए कहुं के— “ आपसाहेवना पधारवार्थी कढयाण थशे.” गुरुए जणाव्युं के—“अवसरे जणाशे.” आ प्रमाणे गुरुमहाराज साथे प्रश्नोत्तर थया पठी चित्रसारथी तेमने वंदनादि करी त्यांथी चाली नीकढ्यो. कोसंबीनगरीमां

दरबारना जे कार्य माटे आव्यो हतो ते कामकाज करीने ते (चित्रसारथी) पोतानी श्वेतांबिकानगरीमां आव्यो अने प्रदेशी-राजाने प्रणाम करी पोताने घेर गयो.

त्यारपठी तेणे वनपालकने पोताने घेर एकांतमां बोलावीने कहुं के, उद्यानमां ज्यारे कोई महापुरुष (महात्मा-मुनी) आवे त्यारे ए वात राजाने जणावतां पहेलां अर्थात् राजा न जाणे तेम तुं मने प्रथम जणावजे. राजाने ए वातनी खबर पढवा देईश नही. वनपालक, प्रधाननुं वचन मस्तके चढावी अर्थात् मान्य करी पोताने स्थानके गयो. एकदा प्रस्तावे ग्रामानुग्राम विहार करता करता केसीकुमार गणधर महाराज श्वेतांबीका नगरीना मनोरम्य नामना उद्यानमां समोसर्या (आव्या). वनपालके मंत्रीनी आझानुसार आ वात तेने जणावी. राजाने आ वातनी खबर पडवा दीधी नहीं, परंतु म्होटा पुरुषनुं आगमन नगरनेविषे लोकोथी अजाणुं रहुं नहीं. घणा जविक जनो गुरुमहाराजने वांदी तेमना दर्शननो छात्र पण लई आव्या. चित्रसारथीए राजापासे आवी तेमने गुरुमहाराज पधार्यासंबंधी कांईपण न जणावतां, तेमने रयवाकी जवानो घणो शोख हतो तेथी तेमनेज रुचिकर रयवाकी जवानी विनती करी. आ सांजली राजा खुसी थयो अने तरतज सावधान थई रयवाडी जवा निकळ्यो. चित्रसारथी पण तेमनी साथे गयो. गुरुमहाराज ज्यां आगल देशना देता हता त्यां आगल पाधरोज ते (चित्रसारथी) राजाने लेईने आव्यो, जेथी तेणे गुरुमहाराजने दीठा. गुरु महाराजने जोतांज राजाए मश्करी करवा मांडी अने चित्रसारथी प्रत्ये कहेवा लाग्या के, “अरे चित्र ! ए मुंड शुं लवलव करी लोकोने धुती पाखंडमां नाखेठे ?” ए कोण ठे? चित्रे कहुंके, “महाराज ! हुं नथी जाणतो जे ए कोण ठे, जो आपनी ईश्या ते जाणवानी

होय तो आपणे त्यां जईये, एटले जे हशे ते माळम पडशे. चित्रनुं कहेवुं ठीक लागवार्थी ते मान्य करी राजा चित्रने साथे व्हेई गुरुमहाराजपासे आव्या. तथापि अहंपदपणे अनम्र थका त्यां आवी बेठा. आ वखते गुरुमहाराजे विशेषता प्रकारे करी राजाने बोलवानो प्रसंगज आवी लागे एम धारी जीवनीज व्याख्या करवा मांमी. जीवनी वात सांजलीने तरतज राजा बोली उठ्यो के, हे स्वामी ! तमे महारा जोला लोकोने जूठे जूठ चलावीने शुं जोलवो ठो ? वली तमे ' जीव ' कहो ठो, पण जीव तो क्याईए देखातो नथी. पोकारी पोकारीने जीव जीव कहां करो ठो जेथी जोला लोको त्रमणामां पडे ठे. ते बतावी शकता नथी तेमज ते जोवामां आवतो नथी तो शामाटे जुलावो खवरावो ठो ? जीव तो ठे ज नहीं. गुरुए कहुं के— ' ते (जीव) नजरे नावे, एवुं मानतां थकां तो घणुंज विघटशे. ' राजाए कहुंके — ' घणुं शुं विघटशे ? ' गुरुए जणाव्युं के— " तमे तमारुंज विचारो जे, तमारा पोतानी वांसे (पाठल) शुं ठे ? ते तमोने माळम पडे ठे किंवा नथी परतुं ? राजाए कहुं के, ' वांसो ' तो ठे. गुरुए कहुं के, आपणने आगली (चहु सामेनी) सर्व वस्तुनी खबर पडे ठे, पण साक्षात् चहुए करी वांसानी खबर नथी पडती, तेनुं शी रीते ? एटले के, वांसो चहुवडे देखी शकातो नथी, तेम ठतां तमे पाठल 'वांसो' ठे, एम शाकारणथी कहो ठो ? तमे 'जीव' नथी देखातो तेथी ते (जीव) मानता नथी, तो वांसो ठे एवुं केम मानो ठो ? तमारे तो तमने फावतुं आवे ते ज मानवुं, एवुं दीसे ठे. बेमांथी एके प्रकारे एटले हा के ना कहेवाने तमने परवरतुं आवशे नहीं. भाटे 'जीव' ठे ए सत्य करी मानवुं. आ प्रकारे कहेली गुरुनी वात उपर राजाने कांईक प्रतिती थई, परंतु पूरेपूरो संदेह नहीं जवार्थी तेणे जणाव्युं के— " जी-

वने जोवा माटे में केटलाक चोरने हएया, ठेदन जेदन कर्या, पण जीव किहांयें न दीगो. ” गुरुए कह्युं के, तुं जो, अरणीना काष्टमां अग्नि ठे के नहीं ? तेमां अग्नि ठे. परंतु केटलीक रूपी वस्तुनो स्वजाव तत्काल नहीं देखावानो होवार्थी तेमां अग्नि ठे एवुं तुरत मालम पडतुं नथी, पण जो तेने (अरणीना काष्टने) लोढाना सरिया प्रमुख साथे घसे तो अग्नि प्रगट थाय ठे. रूपी पदार्थमां आम ठे, तो जीव, के जे अरूपी ठे, ते केवी रीते दृष्टीए पडे? वली जो, सांजल अने विचार कर, के ‘ दुधमां घी, ’ ‘ तिलमां तेल, ’ अने ‘ फूलमां सुगंध, ’ ठे के नहीं ? ठे, उतां केम दृष्टीगोचर नथी आवतां. ए संबंधे तारे विचारवुं जोईए के उपर बतावी ए विगेरे केटलीक रूपी वस्तुउं देखाती नथी, तेनुं कारण तो तेनो मूल स्वजावज तेवो ठे तेथी ते देखाती नथी, पण बीजा प्रयोग वडे ते देखी शकाय ठे. परंतु जीव तो मूलेज अरूपी ठे तो ते केम देखी शकाय ? देखी शकाय ज नहीं, ए तारे निःसंदेह जाणवुं. त्यारपठी राजा कहेवा लाग्यो के एक वखत में चोरने कोठीमां घाली तेनुं ढांकणुं बंध करी सीसुढाली तेमां जरा पण पवनमात्रनो संचार न थायतेवो बंदोबस्त कर्यो हतो, तथापि ते चोरनो जीव गयो अने वली विशेषमां बीजा केटलाक कीडा तेमां आवेला मालम पड्या. चोरनो जीव क्यां अईने गयो अने कीमाना जीवो क्यां अईने आव्या, ते विषे घणी बारीकीथी तजवीज करी परंतु ए कोठीमां कोई पण जगोए सोयना अग्रजाग जेटलुं पण ढिड्र पडेलुं जोवामां आव्युं नहीं. खात्रीपूर्वक कही शकुं हुं के तेमां बीलकुल काणुं पडेलुं नहोतुं, तेथी हुं तो एमज मानुं हुं के ‘जीव’ ठे ज नहीं, ए तो पंचभूत थकी उपजे ठे अने लय पामे ठे. आ बाबतना समाधानमां गुरुमहाराजे तेने जणाव्युं के, रूपी वस्तुनां

काणां नथी पडतां, तो जीव, के जे अरूपी ठे तेनां तो काणां पकेज केम ? न ज पडे. राजा बोख्यो के, जो एम ठे तो एवुं कोई प्रत्यक्ष प्रमाण आप बतावी शकशो ? गुरुमहाराजे कछुं के, हे राजन् ! सांजलः—

जमीननी अंदर करेला गुप्तघरमां एटले जोंयरामां कोईक मनुष्य रह्यो ठतो ते जोंयरानां कमाड, जाली आदि ढिड्र विगेरे तमाम बंध करीने तेमां ढोल, नगरां, जेरी, जुंगल, सरणाई, मादल विगेरे विविध प्रकारनां वाजित्र वजाडे तो तेनो घोष जमीन उपर रहेला मनुष्यो सांजले ठे, के नही ? तेमज अमुक अमुक वाजित्रनो आ शब्द ठे एम पण स्पष्ट समजी शकाय ठे, के नही ? राजाए जणाव्युं के, ए तो सांजली शकाय ठे अने समजी पण शकाय ठे. गुरुए जणाव्युं के, ते स्थानके ढिड्र मात्र नहोतुं, ठतां पण तेमां थयेला घोषनो शब्द संजलायो अने समजायो, ए उपरथी खात्री करी लेवीके, वाजित्रो तो रूपी ठे तेनो शब्द संजलावामां ढिड्र न पड्युं तो अरूपी जीवद्रव्य सर्वव्यापी ठे ते जीवनुं ढिड्र केम पके ? न ज पडे. ईत्यादि दृष्टांतो देखाडवाथी राजानी संपूर्ण खात्री थई के ' जीव ' ठे. ए वात निःसंदेहपणे तेणे मान्य करी.

त्यारपठी राजाए गुरुमहाराजने कछुं के, ' जीव ' ठे एम मारी खात्री थई, पण तमे पुन्य अने पाप ठे, एम जे कहो ठो ए मारा मानवामां आवतुं नथी. ए वातनो मने संदेह ठे, पाप अने पुन्य ठेज नहीं. गुरुमहाराजे तेना उत्तरमां जणाव्युं के, पाप अने पुन्य ए बन्ने ठे, तेनां फल प्रत्यक्ष देखाय ठे. जो तुं पुन्य पापनुं फल नथी, एम कहीश तो एक सुखी अने एक दुखी; एक हाथी उपर बेसीने जाय ठे, एक पगपालो जाय ठे; एक सुखपालमां बेसीने जाय ठे, एक तेने उपाकीने चाखे

ठे; एक ठाकुर थईने हुकम फरमावे ठे, एक तेना ताबामां रहीं नोकरी बजावेठे; एक राजा महाराजा थईने स्वारी कहाडी एकने आगल दोनावेठे; ए बधुं शायी थाय ठे ? पुन्यवान शेठ थाय ठे अने अपुनीयो चाकर थाय ठे. आथी तहारी खात्री थशे के पुन्य अने पाप ठे ज. प्रत्यक्ष प्रमाण ए तेनां फल ठे. आ हकीकत सांजली तथा तेवां बीजां पण केटलांक दृष्टांत गुरुए कहां ते सहही राजाए 'पुन्य अने पाप' ठे ए वात मान्य करी; तथापि तेणे कहुं के, जले, ए वात खरी ठे पण तेमां मने एक वातनो विचार (संदेह) आवे ठे; ते ए के-महारी वडीआई हती ते तो तमारो धर्म घणोज मानती हती अने ते प्रमाणे वर्त्तति हती, तमाराज धर्मनी रागी हती, तेथी तमारा मते (अज्ञिप्राय प्रमाणे) तो ते देवतापणुं पामी हशे. ते वडीआईनो महारा उपर घणोज राग हतो अने ते मने घणुंज चाहाती हती, हरेक प्रकारे महारुं श्रेय करवा ते मथती हती. ए मरीने देवता थई ठतां ते मने कहेवा पण आवी नहीं एनुं शुं कारण ? तेवारे गुरु कहे के, हे राजन् ! हुं तने ए (देवता) संबधी एक वात कहुं तुं ते ध्यानपूर्वक सांजल-“ देवताउने मनुष्यलोकनो गंध आवे ठे, ते गंध क्यांसुधी ऊंचो जाय ठे ते विषे गाथाः-चत्तारीपंच जोयण स्याई ॥ गंधोअमणुअलोगस्स ॥ ऊहुंवचईजेणं ॥ नहूदेवातेणआवंती ॥१॥ अर्थ-‘चारसें तथा पांचसें जोजन ऊंचे सुधी मनुष्यलोकनो गंध जाय ठे तेथी देवता आलोकमां आवता नथी. ’ वली देवता कांई आपणा ओसीयाला नथी जे अहीं आवे. ते विषे एक दृष्टांत तने कहुं तुं ते सांजली तेनो प्रत्युत्तर आप. हे राजन् ! तुं अवल रीते नाह्यो होय अने रुमां ऊजलां वस्त्र पहेरी देवसेवाने अर्थे जतो होय एवा अवसरने विषे तमारोज रात दीवसनो सेवक कदापी कोई चंमाल पोताने माथे उचिष्ट वस्तु उपाडीने ज-

तो होय तेणे तमने देखीने कहुं होय के, हे राजाधिराज ! हुं तमारी बांडी वस्तुनुं जकरण करनारो हुं माटे महारा मुखनी एक अगोचर वात ठे ते तमे अहीं आवीने सांजलता जाऊं. ते वखते तमे त्यां (तेनी पासे) जाऊं किंवा न जाऊं ? अथवा तेनी वात सांजलो अगर न सांजलो ? राजाए उत्तर आपतां कहुं के, स्वामी ! तेनी पासे जाऊं नही, ऊजो पण न रहुं अने वात पण न सांजलुं. आवुं तेनुं बोलवुं सांजली गुरुए जणाव्युं के, जेम तमे तेनी वात सांजलवा न जाऊं तेम ए देवता पण एमज जाणीने अहीं मनुष्यलोकमां आवता नथी. कदापि कोईक देवता अहीं आवे ठे ते तो वचनना बांध्या थका आवे ठे, अने बीजां पण केटलांक कारणवसात् आवे ठे ते उपर कहेली गाथाः— पंचसुंजिनकद्व्याणेषुचेव ॥ महरिसीतवाणुंजावाऊं ॥ जम्मंतरनेहणय ॥ आगडंतिसुरार्इयं ॥ १ ॥ अर्थ— ‘ जिननां पांच कख्याणकने विषे देवता आवे, तथा माहाऋषीना तपने प्रजावे देवता आवे, जन्मांतरने हेते स्नेहेकरीने देवता मनुष्यलोकमां आवे. ’ आ जणाव्यां तेटलां कारण प्रसंगे देवता मनुष्यलोकमां आवे, अन्यथा आवे नहीं.

स्वामी ! आपे ए सत्य कहुं, एम जणावी वली पण राजा गुरुमहाराजने कहेवा लाग्यो के, हजु मारा मनमां एक संदेह ठे ते फेमो (मटावो). ते ए केः—मारो पिता घणोज अधर्मी महापापनो करनारो हतो, त्यारे ते तो तमारे मते मरीने नर्के गयो हशे. ते पण मने कहेवा आव्यो नहीं तेनुं शुं कारण ? तेवारे गुरुए कीधुं के—जे नर्कनेविषे जई नारकीपणे उपजे ठे, तेने परमाधामी देवता महा महा पराजव करे ठे, केमके ए नारकी परमाधामीने वश ठे. ए परमाधामी नारकीजीवने केवी केवी वेदनी उपजावे ठे ते हुं तने जणावुं हुं ते ध्यान देई सांजल. साते नरकपृथ्वीनेविषे शीता-

दिक दश प्रकारनी क्षेत्रवेदना ठे. अन्योअन्य मांहोमांहे प्रहरण विना उपजावेली वेदना ते पण साते नरके ठे, मांहोमांहे प्रहरणी कीधेली वेदना पण पांच नरक सुधी ठे, हेठली अने पहेली त्रण नरके परमाधामीनी कीधी वेदना पण ठे, ते वेदना कई कई ठे ते सांजलः— शीत वेदना १, ऊष्ण वेदना २, ह्युधा वेदना ३, तृषा वेदना ४, खरज वेदना ५, परवशपणुं ६, ताव ७, दाघ ज्वर ८, जय ९, अने शोक १०. ए दश प्रकारनी वेदना नारकीना जीव वेदे ठे. तेमज वली बीजी पण केटलीक वेदना तेउने जोगववी पडे ठे. ते वेदनीने लीधे नारकीना जीव अहीं आवी शकता नथी. वली परमाधामीना वशमां पडेला ठे तेथी ते पोते स्वतंत्र नहीं होवाने लीधे पण आवी शकता नथी. वली तने एक दृष्टांत कहु तुं ते सांजल अने तेनो उत्तर आप. क्वचित तमारी स्त्री सूरिकांता साथे कोई प्राणी विषयसुख जोगवतो होय अने तमे तेने देखीने पकडो, पठी तेने शुं करो ? राजा कहे, स्वामी ! तेनी कायाना खंडोखंड करी चारे दिशे बलिदान देजुं. तेवारे गुरुए कहुं जे—ए विषयीपुरुष तमने आजीजी करी विनवे के, हे राजाजी ! तमे मने मुको तो हुं महारा कुटुंबने मली आवुं; तो तमे तेने मुकशो के नहीं ? राजा कहे जे—महाराज ! हुं तेने न मुकुं. गुरु कहे, शामाटे ? राजा कहे के—महा अपराध कर्यो माटे न मुकुं, न जावा देजुं. गुरु कहे के, जेम ए माणस मल्लवाने ना जई शके तेम ते (नारकीना जीवो) पण अहीं न आवी शके. जेम तमारी रीत ठे तेम परमाधामीनी पण एहज रीत जाणजो. ए नारकीना जीवने जवा देताज नथी. एवां घणां दृष्टांत रायपसेणी सूत्र मध्ये घणा विस्तारथी वर्णवेलां ठे, अहीं तो संक्षेप मात्र जणाव्यां ठे.

उपर जणाव्या प्रमाणे केसीकुमार गणधर महाराजे प्रदेशी राजा-

ने प्रतिबोध पमाडवाथी तेनो संशय दूर थयो अने जैनधर्म उपर तेने संपूर्ण श्रद्धा थई. तेणे श्रावकनां बार व्रत उचर्या. त्यारपठी राजाए राज्यद्रव्यना चार जाग कर्या. एक जाग जंकारनो १, बीजो जाग अंतेउरनो २, त्रीजो जाग दान पुन्यनो ३, अने चोथो जाग लश्करनो ४. आ प्रकारे धर्म पामी निश्चय करीने राजा जे चित्रसारथीनी साथे रयवामी जवानिकळ्यो हतो ते पडतुं मुकी गुरुमहाराजनी पासेथी पाधरो घेर आव्यो. संसार उपर तेना परिणाम घणा लूखा थया. पोसा, पडिकमणां, सामायिकादि व्रत पच्चखाण करवामां सावधानपणे रहेवा लाग्यो. गणधर महाराज अन्यत्र स्थानके विहार करी गया.

हवे राजा विषय उपरथी पण मुर्ठा उतारी संसारमां रह्या ठतां विरक्तपणे वर्तवा लाग्यो. पहेलां पोतानी सूरिकांता स्त्री उपर तेने घणो प्यार हतो ते पण मटी गयो. सूरिकांताए पोताना प्रितमनो प्यार तेणीना उपर नथी अने हवे ते तेणीनी विषयवासना पण पूर्ण करवानो नथी एम ज्यारे चोकस जाण्युं त्यारे ते (सूरिकांता) अन्य पुरुष साथे लुब्ध थई. एम जाणीने जे, हवे ए जर्तार महारे शा कामनो ठे. एतो सामी मने आमखील करनारो थई परुवाथी स्वेढाए महाराथी वर्त्ती शकाशे नहीं, माटे ए नजरथी वेगलो क्यारे थाय ? एवो लाग तपासवा लागी. एक वखत राजाए बठ (बे उपवास) कयो हतो, तेना पारणाना दीवसे ए सूरिकांता राणीए जोजनमां विष जेखळ्युं, अने ए विषमिश्रितजोजन राजाने खवराव्युं. राजाना जाणवामां ते आव्युं पण संतोष परिणामे आत्मिक धर्म ओलखी रत्नत्रय धारी संवेग परिणामनी धारामां ते समाधिमां सूई रह्यो. ते वखते सर्व सामंत उमरावादि कुशलता पूढवा माटे आव्या, तेथी राणीए विचार्युं जे, रखे कोईना मुख आगळ

राजा विषनी वार्ता कहे ! जो ए वात करशे तो महारो पडदो फुटी जतां हुं खराब थईश अने ए बची जवानो संजव ठे. एम विचारीने राणी तरत राजाना बीठाना पासे गई अने स्त्रीचरित्र करती केशपासमुत्कल मुख उपर करी राजाना उपर पडतुं मूकी तेने गळे अंगुठो दबावी दीधो. राजा मर्ण पाम्यो. राणी लोकोने पोतानी खोटी पण दीलगीरी बताववा ठाला विलाप करी पोकार करती बाहार नीकळी. राजा काल करी समाधिमर्णना प्रजाव-थी पहेला देवलोके सूर्याजविमाननेविषे सूरियाज नामे देव थया. चार पळ्योपमनुं आयुष पूर्ण करी त्यांथी चवीने महावि-देह क्षेत्रमां मनुष्यजव पामी गुरुनो जोग लही चारित्र क्षेत्रेने कर्म खपावी मोक्ष जशे, अनंता सुखने पामशे. ते माटे ए प्र-देशी राजानो संबंध जुळ. जो सद्गुरु मळ्या तो धर्म पाम्या अ-ने तेथी देवतानी ऋद्धि पाम्या अने मोक्षसुख पण प्राप्त करशे.

॥ अथ धर्मतत्व विषे ॥

॥ जलनिधि जलवेला चंद्रथी जेम वाधे ॥ सकल वि-
जवलीला धर्मथी तेम साधे ॥ मनुअजनमकेरो सार ते
धर्म जाणी ॥ नजिनजि नवि न्नावे धर्म ते सौख्य खाणी ॥७॥

अर्थः— जेम चंद्रमाना जोरथी समुद्रनी वेल वधे, तेम धर्म-
ना जोरथी संसारिक संपदा वधे, मनुष्यजन्मनेविषे धर्म ते सार
जाणीने, हे नव्य प्राणी तुं न्नावे एटळे आदर सहित सुखनी
खाण जेवो जे धर्म तेने नज नज एटळे आराध आराध. ॥७॥

ईह धरम पसाये विक्रमे सत्य साध्यो ॥ ईह धरम प-
साये शाळिनो साक वाध्यो ॥ जस नर गज वाजी मृत्ति-
काना जिकेइ ॥ रणसमय थया ते जीव साचा तिकेइ ॥७॥

अर्थः— एहज धर्मना पसायथी वीरविक्रमादित्ये पोताने स-
त्वेकरी ते प्राक्रमवडे बधुं राज्य मेलव्युं अने वीर संवत्सर का-
ढीने पोतानो संवत्सर स्थाप्यो, वली धर्मना प्रजाव थकी शा-
लीवाहननो शक थयो, सघले जसवाद थयो, वली एहज धर्मना
प्रजावथी हाथी पामे, अश्व पामे, रणमध्ये जयवाद पामी दि-
ग्विजय करी घरने विषे जित—फतेह करी आवे ए सर्व धर्मनुं
फल जाणवुं ॥ ७ ॥

॥ अथ धर्म तत्त्व उपर विक्रम राजानी कथा ॥

मालवा देशमां ऊजेणी नामे नगरीने विषे गंधर्वसेन नामनो
राजा राज्य करतो हतो. तेने रुपे रंजा समान मुक्तावली नामनी
राणी हती. तेनी कुद्दीने विषे बे पुत्ररत्न प्राप्त थया हता. मोटानुं
नाम जर्तृहरी अने न्हानानुं नाम विक्रम राखवामां आव्युं हतुं.
अनुक्रमे ते वन्ने पुत्र यौवनावस्था पाम्या. ल्यारपठी गंधर्वसेन रा-
जाए पोतानी वृद्धावस्था जाणीने जर्तृहरीने पोताने पाटे स्थाप्यो,
तेथी विक्रमकुमार रीसाईने परदेश चाढ्यो गयो. जर्तृहरी राज्य
पालतो थको विचरे ठे ते वखते ते नगरमां एक दरिद्री ब्राह्मण
रहेतो हतो. तेने ब्राह्मणीए कहुं के, धन विना घरवास केम चा-
लशे? माटे तमे धन ऊपार्जो. पठी ते ब्राह्मणे हरसिद्धि देवीने
आराधी. देवीए प्रगट थईने तेने पुढ्युं के तें मने शा माटे आ-
राधी ठे? ब्राह्मणे तेने कीधुं के मने अजरामर फल आपो.
ब्राह्मणी मांगणी मुजब देवीए तेने अजरामर फल आप्युं. ते
वेई ब्राह्मणे विचार्युं के, जो आ फल जर्तृहरी राजाने आपुं तो
ते मारा उपर तुष्टमान थई मने घणुं धन आपशे, जेथी करी
महारो घरसंसार सुखरूप चालशे. पठी तेणे ते अजरामर फल
जर्तृहरी राजाने आप्युं. ते फल देखीने राजा आश्चर्य पाम्यो
अने तेनुं स्वरूप तेणे पुढ्युं. ब्राह्मणे फल पाम्यानुं स्वरूप राजाने

जणाव्युं. ते सांजली हर्ष पामीने राजाए ब्राह्मणने घणुं धन
 आप्युं. राजाए ते फल पोतानी प्यारी पटराणीने हर्ष उप-
 जाववानाहेतुथी आप्युं. राणी ए फल लेईने विचारवा लागी
 के, ए उत्तम फल मारा पांडव (राखेला) ने आपुं के जेथी
 तेनो मारा उपर विशेष प्रेम थाय. आम धारी राणीए ते फल
 पांडवने आप्युं. पांडवे ते फल लेईने विचार्युं के, ए फल मारी
 वेश्याने आपुं तो ठीक, के मारा उपर वधारे खेहजाव राखे.
 पठी पांडवे पोतानी श्रृंगारमंजरी नामनी गणिकाने ते फल आ-
 प्युं. श्रृंगारमंजरी विचारवा लागी के जो आ फल हुं राजाने आपुं
 तो ते मारो घणो उपकार मानशे. आ प्रकारे आलोचना करी
 श्रृंगारमंजरी ते फलने एक थालमां मुकी पोताना परिवारने
 साथे लेई राजसत्तामां आवी, अने अजरामर फल राजाने
 जेट मुक्युं. राजाए ते फलने उलख्युं तेथी जंडा विचारना वम-
 लमां पडी गयो अने आतो कांई विरुई वात दीसे ठे एम धारीने
 तेणे गणिकाने पुक्युं के ए फल तुं क्यांथी लावी ? गणिकाए सा-
 ची वात न जणावतां जूठी वात गोठवीने राजाने समजाववा
 मांड्यो, पण राजा, के जे आ फलनी वातथी पूर्ण माहितगार ह-
 तो तेणे तेनुं कहेवुं तदन खोटुं ठे एम जणावी तेने फरी फरी
 पुक्युं, तो पण तेणे खरी हकीकत कही नहीं. ठेवटे तेणीने ता-
 जणे मारवा मांडी त्यारे ते कहे के साची वात जणावुं तुं, मने
 मारशो मां. पठी तेणीए जणाव्युं के, तमारा घरमां पांडव नामे
 सेवक ठे तेणे मने आप्युं ठे. राजाए पांडवने बोलावी पुक्युं के
 ए फल तुं क्यांथी लाव्यो? तेणे पाठो उत्तर न दीधो. तेने पण
 कुमो (खोटो) जाणीने तांजणेकरी कुटवा मांड्यो तो पण ते साचुं
 न बोड्यो. राजा प्रकारांतरथी आ वात मनमां समजीने राणीनुं
 चरित्र जाणी वस्त्रमां ते फलने ढांकीने राणी पासे गयो अने पु-

ब्युं के, में तने जे अजरामर फल आप्युं हतुं ते तें जहण कर्तुं ? राणीए जणाव्युं के ते में जहण कर्तुं ठे. राजा मनमां विचारवा लाग्यो के, आ स्त्री पण एज खजावनी ठे अर्थात् सारी चालनी नथी. माटे ए असार एवो संसार ठे एम चिंतवीने वैराग्य पामी राजाए दीक्षा ग्रहण करी.

विक्रम परदेश चाब्यो गयो हतो ते फरतो फरतो उजेणी नगरीनी बाहार क्षीप्रा नदीने कांठे आबीने रह्यो हतो. ते वखते त्यां आगल एक लाख पोठीनो साथ उतर्यो हतो. विक्रम कुमार ए पोठनी अंदर चोरी करवाने पेठो. ए पोठनो स्वामी पोताना एक मित्रनी साथे ए अवसरे सारिपासे रमतो हतो. तेवामां क्षीप्रा नदीमां पूर आव्युं. ते समये त्यां आगल फरती एक सीयालणी बोली. ते सांजलीने मित्रे शेठने पुब्युं के सीयालणी शुं बोली ? शेठे सीयालणीना शब्दोनो हेतु समजीने मित्र प्रत्ये कहुं जे— ए (सीयालणी) एम कहे ठे के, आ क्षीप्रा नदीना पूरमां एक स्त्रीनुं शब तणातुं आवे ठे, तेना अंग उपर घणां आचूषणो ठे, तेम तेनी पासे धन पण ठे. जो कोई साहसीक पुरुष होय तो ते नदीमांथी ए शबने काढी लावी तेनी पासेनुं धनादि लेई तेना कलेवरनुं मने जहण आपो. आ वात पोठनी अंदर चोरी करवा आवेन्ना विक्रमकुमारे गुप्तपणे रहेलो होवाथी सांजली, तेथी ते तरत क्षीप्रा नदीना पूरमां उतरी पड्यो अने तरतां तरतां जई स्त्रीना शबने खेंची लावी तेनी पासेना आचूषणादि लेईने सीयालणीना कहेवा मुजब कलेवर तेने जहण करवाने आप्युं. पठी ठानोमानो अगाऊ ज्यां पोठनो स्वामी अने तेनो मित्र सारिपासे रमता हता त्यां आबी गुप्तपणे ऊजो रह्यो. त्यारपठी वली तेज सीयालणी बोली. मित्रे शेठने ते संबधी पुब्युं, त्यारे तेणे कहुं के—हे मित्र ! ए एम कहे ठे के, जे

मनुष्ये मने चक्रण दीधुं ते पुरुष ऊजेणीनुं राज्य करशे. विक्रमं आ हकीकत पण सांजली. एटलामां तो वली फरी त्रीजी वार सीयालणी बोली. आ वखते शेठे गुप्तपणे विक्रम ऊजोरह्योहतो ते प्रत्ये (तेने) दीगो. देखतांज तेने अंगोअंगे जेटी पड्यो. विक्रमे प्रगट थइ शेठना मुखथी त्यां आगल सीयालणी जे जे बोली हती ते सर्वे बीना सांजलीने हर्षे पामी शेठने कखुं के, वेथी तुं मारो मंत्री.

त्यारपठी ते मंत्री अने राजा (विक्रम) नगर जणी जवा लाग्या. ते वखते तेमने सर्वे उत्तम सुकन थया. सुकन वधावी नगरमां प्रवेश कर्यो तेज तखते कोई एक राज्यपुरुष एक कुंजारने वारानी चीठी आपी तेना पुत्रने लई जतो हतो ते जोवामां आव्युं. कुंजार, तथा तेनी स्त्री पोताना पुत्रने लेइ जतो जोई आक्रंद करतां हतां. ते देखीने विक्रम बोळ्यो के, तमे केम रुदन करो ठो? त्यारे तेमणे जणाव्युं के, अमे वृद्धावस्था पाम्या ठीये, ए एक बेटा उपर अमारी सर्वे आशा ठे, ते अमारा दीकराने आ राज्यपुरुष लेई जाय ठे तेथी अमे रुदन करीये ठोये. ते वखते विक्रमे कखुं के, तमे रुदन म करो. हुं तमारा पुत्रने स्थानके जईश. पण मने तमे जणावशो के, ए राज्यपुरुषे शी बावतना वारानी चीठी तमने आपी अने ते तमारा पुत्रने क्यां लई जवानो ठे? तमे बेफीकर रहो, व्हाय तेवा विकट स्थले जवानुं हशेतो पण त्यां हुं तमारा पुत्रने बदले जईश. विक्रमनां आवां साहसीक वचन सांजली कुंजारने धीरज आवी अने तेणे वारानी चीठी शामाटे आवी तेनुं कारण नीचे मुजट जणाव्युं.

“ आ नगरना चर्तुहरी राजा एक अजरामर फलनां संबधमां बनेली हकीगतथी वैराग्य पामी दीहा लई गया पठी अहीनुं राज्य सुनु पन्वाने लीधे ‘ आगीयोवीर ’ सर्वे प्रजाने हे-

रान करवा लाग्यो. तेथी तेने दररोज एक माणसनी जह्ण आपवानुं राज्यवर्गी पुरुषोए प्रजानी संमती मेलवी मुकरर करेलुं ठे. ते प्रमाणे दररोज वारा फरती आखा नगरमांथी घर दीठ एक पुरुष तेना जह्ण माटे आपवो पडे ठे. आज जह्ण माटे पुरुष आपवानो मारो वारो आव्याथी ते संबंधी मारा उपर वारानी चिठी आवी ठे अने मारा पुत्रनो जह्ण आपवा सारु आ राज्यपुरुष तेने लई जवा लाग्यो ठे. चीठी आववानुं अने मारा पुत्रने लई जवानुं जे कारण ठे ते में आपनी पासे निवेदन कर्युं ठे. हवे आपने जेम योग्य लागे तेम करो. ”

विक्रमे ए कुंजारना ठोकराने राज्यपुरुष पासेथी तेना पिताने पाठो सोंपाव्यो, अने लागलो त्यांथी मंत्रीने साथे लेई दरवारमां जई पोते सिंघासन उपर बेठो. तेने उलखी सर्व लोक हर्ष पांम्या अने सर्व राजकुलि आवी तेने नम्या. पठी राजाए विचार्युं के, में कुंजारने तेनो पुत्र सोंपाव्यो, परंतु रात्रे वीरने बली आपवी जोईये माटे तेनो कोईक उपाय करवो उचित ठे. विचारतां विचारतां तेणे बुद्धि सुजी आवतां तुरतज कंदोईने तेमावीने कळुं के, तमे आज सर्व जातनी उत्तम प्रकारनी सुखनी करी आपो. कंदोईए राजाना हुकम मुजब सुखडी तैयार करी आपी. राजाए ते सुखडी तथा विविध जातनी रसवती नीपजावरावीने तेना उरमा जरी दीधा. घणां पान सोपारी, चूआ चंदनादि सर्व खादिम् खादिम् अने मुखवासादिनी वस्तुउ उरडाथी खीचो खीच जरी देइ तेमां घणा दीवा कराव्या तथा सुगंधमय धुप धुपाव्या. दिवस अस्त थतां सर्व लोक पोत पोताने स्थानके गया. आगीयावीरनी बीकने लीधे कोई पण माणस राजमंदिरमां रहेतुं नहोतुं. आज रात्रे राजा एकलो राजमंदिरमां रह्यो. पळंग उपर शीरख पाथरी काष्टनो पुर (पुरुषाकार)करीने तेना उपर वस्त्र ढांकी विक्रम

त्यां आगल दीवानी पुंठे हाथमां खड्ग लेई ठानो उचो रह्यो. मध्य रात्रिने समये आगीयोवीर मुखे फूकारा मुकतो, हाथमां रुमरु वजावतो, पगे घूंघरा घमकावतो, रातां नेत्र करी धरती कंपावतो, मद्य मांसनो आहार करनारो आव्यो. आवतांज तेणे काष्ट प्रत्ये हथीआरे करीने हण्यो. काष्टना बे खंरु थया पण माणस न दीगो त्यारे ते चारे दीशाये जोवा लाग्यो. ते वखते राजा दीवानी पाठलथी नीकली आवी वैताल (वीर) ने नम्यो. वैताले तेने पुब्बुं के आ बधुं कोने माटे मुक्युं ठे ? राजाए जणाव्युं के, तमारे अर्थे. ए सर्व वस्तुनो जोग लेईने रोग टालो. वैताल सर्वनो जोग लेई तृप्त थयो अने संतोष पामी राजानुं धैर्य जोई तेना उपर तुष्टमान थई बोढ्यो के, हे राजन् ! तुजने में ए राज्य आप्युं अने तुं मने आ प्रमाणे हमेशां बली आपजे. एम कही त्यांथी अट्टश थयो (चाळ्यो गयो). त्यारपठी राजा निश्चित थई सैय्या उपर सुई रह्यो. प्रजात थतां राजाए सैय्या थकी उठीने बहु दान दीधुं. प्रजालोक तेने घणो आसिर्वाद देवा लाग्या. सुखे समाधे राज्य करवा लाग्यो, परंतु वैतालने दररोज रात्रिए बली आपवो पडतो होवार्थी ते तेने घणुं खटकतुं हतुं. ते न आपवो पडे एवी कोईक युक्ति खोली काढवामां तेनुं चित् लागी रह्युं हतुं. एक वखत वीर आव्यो त्यारे राजाए तेने पोतानुं आयुष्य केटलुं ठे ए विषे पुब्बुं ? वीरे कहुं के तहारुं सो वर्षनुं आयुष्य ठे. त्यारे विक्रमे कीधुं के आंकमां शून्य पड्यो माटे तेमां एक अधिक करो अथवा एक हीन करो. वीर कहे के, एमांथी अधिक के उंठुं कोइथी न थाय. आ वात सांजलीने ते वखते वीक्रम मौन धारण करी गयो. बीजे दीवसे तेणे मन साथे विचार कीधो के, आयुष्यमां वध घट थई शकती नथी तो ए (वीर) मने शुं करनार ठे ? धीरजनां फल मीठां ठे, धैर्य धर-

वाश्री सर्व सिद्ध थशे, माटे एने बली आपवो नहीं, जोऊं के ते शुं करे ठे? बीजे दीवसे मध्य रात्रे वीर आव्यो. त्यां तेणे बली न दीतुं एटले ते राजा उपर कोपायमान थयो. राजाए तेने कहुं के जो तमे बलवान हो तो आवो आपणे बे युद्ध करीये. त्यारे बैताल हसीने बोड्यो के, हे राजा ! तुं महा साहसीक सर्व सुजटमांहे वडो ठे, माटे हुं तारा उपर तुष्टमान थयो तुं, तारी ईश्यामां आवे ते वर मारी पासे मांग. राजाए मांगणी करी के, “अहनिशी तमारे मारी संजाल राखवी, समर्या अणसमर्या मारी पासे आवज्यो.” वीरे ते प्रमाणे राजाने वर (कोल) दीधो. आश्री राजा कोई पण प्रकारनो जय धरतो नहीं अने स्वैहाये राज्य करतां प्रजाने पोतानी प्रजातूळ्य मानतो हतो.

ए उजेणी नगरीमां एक घांची रहेतो हतो तेनी पासेथी राजाए पंचडंरु साध्या. सुधर्मा ईड्र विक्रमना गुणे करी वसीचूत थयो थको तेना उपर घणी प्रीती राखतो हतो. तेणे राजाने बेसवा माटे एक सिंहासन मोकड्युं हतुं तेना उपर घांची समीपथी मेलवेला पंचडंडनुं ठत्र कथुं हतुं. ए सिंहासन उपर बेसवाथी राजा घणो शोन्नतो हतो. वली एणे त्रणसो नानापुरस साध्या. ते सत्वने पसाये करी जगनुं सर्व रण (रुण) तेणे काप्युं. ए रीते सुखे राज्य पालतो हतो.

एकदा समयने विषे ते उजेणी नगरीमां माहाकालना देराने विषे कुमुदचंद्र नामना आचार्य महाराज विक्रमने प्रतीबोधवाने अर्थे आवी उत्तर्या. ते महादेव (महाकाल)नी पीकी उपर पग मुकीने सुता. पूजारो आव्यो त्यारे ते आ विपरीत जोई बोड्यो के, अरे! तुं महादेवनी अवज्ञा केम करे ठे? आचार्ये तेने कांई पण उत्तर न दीधो. पठी पूजाराए आ वृत्तांत विक्रम पासे जई निवेदन कथीं. विक्रमे आवेशमां आवी जई हुकम कथीं के,

ए पाखंकीने मारी काढो. ते सांचली राजाना सेवके आवीने तेने पगे पकमी खेंचवा मांड्यो, एटले पग वध्यो-लांबो थयो, हाथ खेंचता ते पण वधवा मांड्यो, मार मारतां ते अंतेउरमां वागवा लाग्यो. पठी ते सेवके राजा पासे आवीने कळुं के, एने (आचार्यने) उपद्रव करतां तो विघ्न थाय ठे. सर्व बनेली बी-नाथी तेणे राजाने वाकेफ कर्यो तेथी राजा पोते देहेरामां आव्यो अने विनय सहित आचार्यने कहेवा लाग्यो के, हे देव ! आशातना केम करो ठो? आचार्ये जणाव्युं के, हुं देवनी आशातना करतो नथी, देव तो अमारा एमांज ठे. राजा कहे के, ए देव तो अमारा ठे तमारा क्यांथी? अर्थात् तमारा नथी. जो तमारा होय तो प्रगट करो. ते वखते आचार्ये कल्याणमंदिर स्तोत्र करी आह्वान करीने जल ठांड्युं एटले पींकी फोकी मां-हीथी अवंति पार्श्वनाथ प्रगट थया. ते वखते विक्रमे आश्चर्य पामी गुरु सिद्धसेनाचार्यने नमन कर्तुं. पठी शुद्ध देव गुरु धर्मने उलखीने तेणे सम्यक्त सहित श्रावकनां बार व्रत उचर्या. एणे अरिहंतना धर्मने पसाये करीने पोताना सत्व थकी सुवर्ण पुरुषना साहाज्यथी जगतमांहे सर्वनां रण कापीने ते वखते चालतो वीरनो शक काढीने पोतानो शक प्रवर्त्ताव्यो. जगवंत वीर मोहक गया पठी चारसें सीतेर वर्षे वीरविक्रमनो संवत्सर प्रवर्त्थो. पठी विक्रमे पोतानी आझा त्रण खंडमां वर्त्तावी. अरिहंतनी ज-क्ति करतां पोतानुं सो वर्षनुं आयुष्य पूर्ण करीने देवलोक प्रत्ये गयो. विक्रमनी विस्तार कथा जाणवाना जीझासुए ते विक्रम चरित्रथी जाणी लेवी. अहीं तो प्रयोजन मात्र कही ठे.

॥ धर्म तत्त्व उपर शालिवाहननी कथा ॥

दक्षिण महाराष्ट्रमां प्रतिष्ठान नामना नगरमां शालिवाहन नामे राजा राज्य करतो हतो. एक वखत ते नगरनी जागोळे

वहेती क्षिप्रा नदीने किनारे फरवा गयेला शालिवाहन राजाए जलतरंगथी अथडातुं एक मञ्ज नदीना आरापर आवीने हसतुं दीतुं. राजा मञ्जने हसतुं देखी क्षोज पाम्यो. कारण के, मञ्ज कदी हशे नहीं परंतु तेनी स्वाभाविक प्रकृतिमां आविकृति थई, ते मोटो उत्पात कहेवाथ. आ प्रमाणे शोक करतो राजा नगरमां आव्यो अने सघला विद्वानोने बोलावी तेनुं कारण पुब्धुं, परंतु कोई तेना मननुं समाधान करी शक्यो नहीं. ठेवटे ज्ञानसागर नामना जैन मुनीने मञ्ज केम हस्युं ? एम पुठवाथी तेउए ज्ञानना अतिशय प्रजावथी तेना पूर्व जन्मनुं चरित्र जाणीने जणाव्युं जेः—हे राजन् ! पूर्व जन्ममां तुं आ ज नगरमां निर्वश एवो लाकडानो जारो वेचनार कठीआरो हतो. हमेशां काष्ठ वेची तेना जे पैसा उत्पन्न थाय तेनो साथु लावी क्षिप्रा नदीमां पडेली शिलापर ते साथुउ मुकी तेमां नदीनुं पाणी जेलवी तेना पिंड बनावी तुं जोजन करतो हतो. एक दिवस कोई जैन मुनि एक मासना उपवासने पारणे गोचरीए जता तें दीठा. श्रद्धा उत्पन्न थवाथी तें मुनीने बोलावी साथवानो पिंड वोहोराव्यो. सुपात्रने दान आपवाथी तेना प्रजाववडे त्यांथी देह मुक्त थतां आ जन्ममां तुं शालिवाहन राजा थयो तुं. मुनी कालधर्म पामी देवता थया ठे. ते देव, पूर्वे काष्ठ वहन करनार जीवनी आ जन्ममां राजानी पदवीने पोहोंचेली तारी स्थिति जोई प्रेमे करी मञ्जना शरीरमां प्रवेश करी हस्या ठे, माटे तारे ए संबंधी कांई शोच करवा जेवुं नथी. ऊहापोह करतां शालिवाहनने जाति स्मरणज्ञानथी पोताना पूर्व जन्मनुं वृत्तांत अनुभववामां आवतां मुनीनुं कहेलुं बरोबर सत्य ज्ञास्युं. जैन धर्म उपर तेनी घणी श्रद्धा थई. ते दिवसथी दान धर्मने विशेषपणे आराधन करवा लाग्यो. धर्मनां कार्य करवामां

सदा तत्पर रहेतो. दक्षिण हिंडुस्तानमां दान गुणने लीधे एनो शक चालु थयो ठे. अद्यापी टीपणानी अंदर शालिवाहननो ज शक चाले ठे. विक्रम राजानी साथे तेने युद्ध थयुं हतुं ते संबन्धी वृत्तांत नीचे मुजब ठे.

सुप्रतिष्ठान नगरमां एक कुंजारने त्यां त्रण यात्रालुए प्रवास करतां आवी उतारो कर्यो हतो, तेमां बे जाई अने एक तेमनी तरतनी विधवा थएली बहेन हती. ए उर्वशीने पण हरावे एवी खूबसुरत हती. ते गोदावरीनदीना पूर्व किनारे नागहृदनी समीप लगजग संध्यासमये पाणी जरवा आवी. प्रदोषसमय थवार्थी गोदावरीपरनी मनुष्यनी जीरु तदन वेराई गई हती. तेणीना सिवाय त्यां बीजु कोई नहोतुं. गागर विंढली निर्मल जलनी अपेक्षाए नागहृदमां उंडां पाणीमां प्रवेश करवाने पल्लवाना जयथी तेणीए पगनुं वस्त्र उंचुं लीधुं, ते समये विधवा होवार्थी तेणे काई अलंकार पहरेला नहोता तथापि तेनी अलौकिक सौंदर्यताने लीधे जेम सूर्योदय थवार्थी आरसना पाहाडउपरथी गलेलो बरफ खसी पडवार्थी दीपी उठे तेम खड तेनी बेउ जंघाउ चळकी उठी. ढींचण बरोबर जलमां प्रवेश करी वांकी वली हाथवती जल जरवाने गागर अंदर नमावी, ते वखते वसंतना वायुथी तेना माथानुं वस्त्र खसी गयुं. माथाना केसनी सुंदर लटरो बन्ने खजाना जाग उपर थई वांकनी वली खीलेलां स्तन शिखरोपर जेम पहाडनां शिखर फोडी नागणीउ बाहार नीकले तेम लुकी रहेली जोई, अपूर्व नागकन्या मने वरवा आवे ठे, ते जरोंसाथी चकित थएलो नागराज अकस्मात् हृदमांथी बहार आव्यो. जेम वीजली थवार्थी नेत्र मींचाई जाय तेम ते विधवानुं मुखकमल जोवार्थी वारे वारे ते नागराजनां नेत्र तेजथी पुराई जतां हतां. बल करी ते पोताना नेत्रने फाडी जो-

वा लाग्यो. जलमां उजेलो ठे, सायंकाळनो ठंडो पवन पुष्पाने अथकाई तेना शरीर उपर मंद मंद पडे ठे, तथापि उंचितो नागराजना शरीरमांथी एवो कामाग्नि उत्पन्न थयो के जेने जीरववाने पोतानुं मन हृद ठोडीने तुर्त कुच करी गयुं. विधवागमननो दोष जाण्या ठतां स्वरूपमां मोहित थएलो नागराज सामान्य पुरुषनी पेठे ते (विधवा)नी प्रत्ये विनयथी प्रार्थना करवा लाग्यो के, हतजाग्यवालो हुं आज तारा प्रसादने पात्र थवा इष्ठा करुं तुं. मने आशा ठे के, तुं मारुं कदी नहीं थएलुं आतीथ्य अंगीकार करीश? एम कही अंगस्पर्शथी पोताना कामाग्निनी वेदना घटाववाना हेतुथी तेणीगम धस्यो. निर्विकार विधवाए तेनुं अघटित साहस जोइ, मानुषी ठतां तेनी दुष्ट वाण्डानो घणो तिरस्कार कर्यो. परंतु ठेवटे देवनी सत्ता धरावनार ते नागराजना असाधारण बलात्कारथी नेत्र मींची ते अघटिताचरण सहन करी रही. नागराजे पोतानुं अमोघ अश्र्वर्य होवाथी विधवाने कह्युं के, “तुं फीकर करीश नहीं, ज्यारे ज्यारे तने दुःख उत्पन्न थाय त्यारे त्यारे तुं मने संजारीश तो हुं तने ए असह्य दुःखमांथी दूर करीश.” आ प्रमाणे प्रतिज्ञा कही नागराज त्यांथी गयो. जल जरीने शोकयुक्त विधवा कुंजारना मंदिरप्रत्ये पोताना उतारामां आवी. अमोघ ऐश्वर्यनुं तेज आरोपण थवाथी वैधव्यधर्मनो नाश थयो, एम पोतानी बेहेननी चिकित्साथी गर्जनुं स्वरूप तेना बन्ने चाईउंना समजवामां आव्युं, तेथी तेनो तिरस्कार करी क्लेशयुक्त बेउ चाई तेने कुंजारना घरमां मुकी चाढ्या गया. प्रारब्धउपर जरोंसो राखी सगर्जा विधवा कुंजारना घरमां रही तेनी सेवा करवा लागी. पूर्ण मासे तेने पुत्रनो प्रसव थयो. देवरूप नागराजना प्रजावथी ते बालक महा तेजस्वी अने प्रतापी उत्पन्न थयो. कुंजारने घेर उठयो

માટે લોકો તેને કુંજારનો પુત્ર છે, એમ કહેવા લાગ્યા. તે કુંજારના ઘરમાં રહી, તેના રોજગારમાં ઘણો નિપુણ થયો. માટીના ઘોડા, હાથી, મનુષ્ય વિગેરે તરેહવાર જાતનાં રમકડાં બનાવવા લાગ્યો. તેનું નામ ' શાતવાહન ' પડ્યું.

તે વચ્ચે જીજ્ઞેષી નગરીમાં વિક્રમાર્ક રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે પોતાની વૃદ્ધાવસ્થામાં એક વચ્ચે વિચાર કરવા લાગ્યો કે, મહારું રાજ્ય હરણ કરે એવો મહારા પઠી કોઈ પુરુષ ઉત્પન્ન થશે ? આવી ચિંતામાં પરુવાથી તેણે હોંશીયાર જ્યોતિર્વિદ બ્રાહ્મણને બોલાવી પુચ્છું. મહારાજો, મહારી પાઠલ આ ચક્રવર્તી રાજ્યને ઘુંચી લે એવો કોઈ પુરુષ પૃથ્વીમાં છે શું ? વિદ્વાનો માંહોમાંહિ વિચાર કરવા લાગ્યા. એક વૃદ્ધ અને જ્યોતિર્વિદ્યામાં ઘણો કુશલ બ્રાહ્મણ નિર્જયતાથી ઉતાવલો ઘાંટો કાઢી વિક્રમ પ્રત્યે બોલ્યો—“ રાજાધિરાજ ! પ્રતિષ્ઠાન નામના નગરમાં કુંજારને ઘેર તેવો પુત્ર છે, તે જીજ્ઞેષીની ગાદીનો ઝોક્તા થાય એવો સંજવ છે.” આ વાતને વધા વિદ્વાને ટેકો આપ્યો. વિક્રમને ઘણી ચિંતા થઈ. પઠી એકદમ સૈન્ય તૈયાર કરી પોતે દક્ષિણમહારાષ્ટ્રપ્રત્યે પ્રતિષ્ઠાન નગરમાં ગયો અને કુંજારનું ઘર ઘેરી લેઈ તેને બલાત્કારથી મારવાનો ઉદ્યોગ કર્યો. પોતાના પુત્રનું મૃત્યુ થશે, એવા ઝયથી વિધવાએ નાગરાજનું વચન સંજારી તેનું સ્મરણ કર્યું. તત્કાલ પ્રકટ થઈ તે નાગે એક અમૃતનો કુંજ અને મોટી શક્તિ તે કુમાર(શાતવાહન)ને આપી. તેની મદદથી તેણે અગાઉ જે પોતાને હાથે માટીવઢે બનાવેલા હાથી, ઘોડા, ડંટ, સ્વચ્છર, મનુષ્ય વિગેરે હતાં તેને અમૃત ઢાંટી સજીવન કરી તેનું સૈન્ય બનાવ્યું, અને શક્તિની સહાયતાથી તે સૈન્ય લઈ વિક્રમની સામે થયો. યુદ્ધમાં વિક્રમનું ઘણું સૈન્ય માર્યું ગયું અને તે નાગો. તેની પુંઠે પઠી હઠાવતો હઠાવતો તાપી નદીના ઉત્તરકિનારા

सुधी तेने लाव्यो. विक्रमे विचार्युं जे, महारुं घणुं सैन्य मरायुं ठे, तेथी युद्ध करवामां वखते हार थाय तो ठेली अक्वस्थामां मेल-वेळी नामनाने जांख लागे, माटे संधि करवो ते ठीक ठे. श्याम विचारी तेणे सलाह करी ठराव्युं के, तापीना उत्तरना जागमां विक्रमनुं राज्य प्रवर्ते अने दक्षिण जागमां शाखिवाहननुं राज्य प्रवर्ते. आ प्रमाणे कोळ करार करी विक्रम उजेणी गयो अने शातवाहने प्रतिष्ठान नगरमां आवी पोतानी गादी स्थापी. त्यारथी ते शाखिवाहनना नामथी जगतमां प्रसिद्ध थयो.

राज्यवैत्रव जोगवतां ते चंद्रलेखा नामनी राज्यकन्याने परण्यो हतो. ते महा स्वरूपवान पद्मिनी हती. मायासुर नामनो दैत्य, तामसी देवीनुं आराधन करी, तेने प्रसन्न करी जगतनां समस्त सुख फक्त तेने एकलानेज प्राप्त थाय एवी आशाए ते वाम-मार्गी हतो तेथी तेवा ग्रन्थोना अक्षिप्रायप्रमाणे मंत्रसिद्धिनी अपेक्षाए पद्मिनी चंद्रलेखाने हरण करी लई गयो हतो. शूद्रक नामना कोटवाले तेनो पत्तो मेलवी मायासुरने मारी चंद्रलेखाने राजमंदिरे आणी हती. वली नागार्जुन नामना पादलि-ताचार्यना शिष्ये कोटीवेधी रस उत्पन्न करवामाटे शुद्ध पारानुं, महा प्रतापवाली श्रीपार्श्वनाथजी महाराजनी प्रतिमानी दृष्टिसमीप खलमां मर्दन करवा माटे ए पद्मिनी चंद्रलेखानुं केटलाक दिवस सुधी रात्रे हरण करी लावी तेनी पासे (पारानुं) मर्दन कराव्युं हतुं. एक दिवस रात्रे स्त्रीने शय्यामां नहीं जोवाथी शाखिवाहनने तेनाप्रत्ये शक. आववाने कारणे, नागार्जुने सख्त ताकीद करेली हती तथापि चंद्रलेखाने ते वात कहेवानी फरज पद्मी हती अने तेथी राजा तथा तेना बे पुत्रो साथे चंद्रलेखाने, शेढी नदीनी समीप पारानुं मर्दन कराववा नागार्जुने मुकाम राख्यो हतो त्यां आववुं पड्युं हतुं. घणी आजीजी करीने ना-

गार्जुनने शांत करी पोताना बे पुत्रोने तेनी सेवामां मुकी राजा राणी पोताना नगरमां आख्या. कोटीवेधी रसना बे कुपा तै-यार थया हता ते राजकुमारोथी बुपा राखवामाटे संतारुवाने नागार्जुन रात्रे गया. त्यां कुमारोए तेनी पाठल गुप्त रीते जईने तेने ठार कर्यो. संताडेला बे कुपा लेई राजकुमारो खदेश तरफ चा-द्या, पण कोटीवेधीरसनो उपजोग करवाने तेउ पात्र नथी, ए-म तेना अधिष्ठायक देवताए जाणी, बन्ने राजकुमारोना जीव देहथी विखुटा करी सिद्ध करेला रसना कुपा लई चालता थया. नागार्जुने शेढीनदीने कांठे प्रतापि पार्श्वनाथजीनी जे प्रतिमा कान्तिपुरमांथी अरु उपाडी लावी कोटीवेधी रस सिद्ध क-रवा तेनी दृष्टिसमीप पारानुं स्तंजन कराव्युं हतुं ते जगा आज स्तंजनपूर (खंजात) नामथी उल्लखाय ठे. ए खंजातमां नवां-गिवृत्ति करनार श्री अजयदेव सूरीमहाराजे ए महा प्रतापी श्रीपार्श्वनाथ जगवाननी प्रतिमानुं स्थापन करेवुंठे. ते प्रतिमा स्तंजना पार्श्वनाथना नामथी ओल्लखाय ठे.

पादलिताचार्य, नागार्जुन विगेरे केटलाक महा विद्यावान अने जेमनां चरित्रो घणा जाणवा योग ठे, एवा पुरुषो शालिवा-हनना समयमां थएला ठे, परंतु ग्रंथगौरवताना जये तेमज आ विषय संबधमां अहीं तेनुं विशेष प्रयोजन नहीं होवाथी ते दा-खल करवामां आख्यां नथी. जिज्ञासुए प्रबंधचिंतामणी विगेरे ग्रंथोथी ते जाणी लेवुं.

आ कथामां सार ए ग्रहण करवानो ठे के, धर्मउपर दृढता लावी पूर्वजवमां मुनीने दान देवार्थी शालिवाहन, विक्रम जेवा महान राजाने पण हंफावे तेवो राजा थयो अने दक्षिणमां श-क प्रवर्त्ताव्यो, जे अद्यापिपर्यंत चाले ठे. माटे धर्ममां दृढता राखी वर्तवुं के जेथी आ जव अने परजव बन्ने सुधरे.

॥ अथ ज्ञान तत्व विषे ॥

॥ तन धन ठकुराई सर्व ए जीवने ठे ॥ पण ई-
क डुहिदुं ज्ञान संसारमां ठे ॥ जवजलनिधि तारे
सर्व जे डुःख वारे ॥ निजपरदित हेते ज्ञान ते कां
न धारे ॥ ए ॥

अर्थः— सुंदर काया पामीये, धन पामीये, ठकुराई पामीये, ए
सर्व पामवुं ते तो सोहिदुं ठे पण एक दोहिदुं तो आ संसारमां
जीवने ज्ञान पामवुं ए ज ठे, संसाररूपी समुद्रमांथी ते तारनार
ठे अने सर्व डुःखनो नाश करनार ठे, पोतानुं अने परनुं हित
करनार जे ज्ञान ठे तेने तुं केम धारण करतो नथी ? जे ज्ञाने
करी ज्ञानीये त्रण जवनना जाव प्रकाश्या ठे मांटे ज्ञान सर्वथी
श्रेष्ठ ठे तेथी ज्ञानने आराधवुं. ॥ ए ॥

॥ यवरुषि ईक गाथा बोधथी जय निवार्यो ॥ ईक
पदथि चिळातीपुत्र संसार वार्यो ॥ श्रुतथि अज-
य हाथे रोहिण्यो चोर नावे ॥ श्रुतजणत सुज्ञानी
मासतुसादि आवे ॥ १० ॥

अर्थः— जव नामा रूषीनो एक गाथाना बोधवडे जय नाश
पाम्यो, एक पदथकी चिळातीपुत्रे संसार परित्रमण करवो वा-
र्यो अर्थात् संसारनो फेरो टाड्यो, श्रुतथी (ज्ञानवडे) अजय
कुमारने हाथे रोहिणीयो चोर पार पाम्यो अर्थात् हाथमां आ-
व्यो नहीं, अने श्रुतज्ञान जणवार्थी मासतुसादि सारा ज्ञानी
थया—पार पाम्या.

॥ ज्ञाननी एक गाथाना बोध उपर जवराजरूषीनी कथा ॥

वसंतपुर नामे नगरमां जव नामे राजा राज्य करतो हतो.
तेने गर्धनील नामे एक पुत्र अने अतुंलीका नामनी एक पु-

त्री हती. दीर्घपृष्ठ नामे तेनो मंत्रि हतो. संसारथी विरक्त
 थई जव राजाए वृद्धावस्थाये चारित्र ग्रहण कयुं. ते जणेलो न-
 होता, तेथी बीजा साधुजने जणता देखी तेमने जणवानी
 घणी ईछा थई परंतु कांई आवड्युं नहीं तेथी सोच करवा
 लाग्या. गुरुए कहुं के, महानुजाव ! सोचना करे शुं थाय ? तमे
 चारित्रव्रत सावधान थई पावो, तपसंजमनेविषे तत्पर रहो.
 पठी ते तेमज करवा लाग्या. एक वखत ते जवराजरुषीश्वरने
 एवी इछा थई के, संसारीजने वंदावा माटे जाउं. एम विचारी
 गुरु पासे आझा मांगी. तेवारे गुरुए कहुं के जवा ईछो ठो
 पण संसारीजने शो उपदेश देशो ? जवराजरुषी बोदया के उप-
 देश देवानी तो मारामां शक्ति नथी, महारुं मन तो मलवानुं
 थयुं ठे. ते वारे गुरुए जवानी आझा आपी. पठी जवराजरुषी
 त्यांथी चाली निकदया. मार्गमों आवतां पोताना मनमां वि-
 चार करवा लाग्या के, जाउं तुं तो खरो ! पण पुत्र प्रमुख
 वांदवा आवशे ते वखते कहेशे जे, स्वामी, अमप्रत्ये कांईक
 उपदेश थो. एवी विचारणाए साधु चाल्या जाय ठे एवामां फदयुं
 फुदयुं जवनुं एक क्षेत्र आव्युं. ते क्षेत्रमध्ये तेनो धणी चारे बाजु
 फरतो चोकी करतो हतो. ते वखते त्यां आगल एक गर्दज (गधेनो)
 ते जव जहण करवामाटे फरतो हतो ते पेला क्षेत्रधणीना जो-
 वामां आव्यो. गर्दजने जव खावा आवतो जोई ते एक गाथा
 गर्दजप्रत्ये बोदयो. (गाथा फांगटीयो) उंहावसीपोहावसी ॥
 ममंचेनिरखसी ॥ जाणीयो मेंतुह अजिप्पाउं ॥ जवंपेउंसी ग-
 रुहा ॥ १ ॥ अर्थ- “ हे गधेना तुं आवो पाठो फरे ठे, हुं तु-
 जने जोउ तुं, में तहारो अजिप्राय जाणयो, तुं ए जवमां पेस-
 वानुं करे ठे.” आ प्रमाणे क्षेत्रवालाए ए फांगटीयो गधेनाने घणी
 वखत कह्यो ते जवरुषीए सांजळ्यो. तेने वारंवार याद करवाथी

तेमने मोढे चढी गयुं. ते सिवाय बीजुं कांई तेमने आवरुतुं न-
होतुं. त्यारपठी मार्गे चालतां पण तेउ तेज गाथा संचारता सं-
चारता अने मनमां धारण करता करता विहारचूमि उलंगी
केटलेक दीवसे धारेला मुकामे वसंतपुरनगरनी जागोद्वे आव्या.
त्यां आगल केटलाक बोलको एकठा थई मोई दंडे रमता हता.
साधु ते स्थले उजा रह्या एटलामां एक बालके उठालीने मोइ
नाखी, ते केटलेक दूर एक वाड्य हती तेमां पनी. पठी ते बा-
लको मोई खोलवा लाग्या पण ते क्याई जमी नही. ते वखते
एक बालके फांगटियुं कह्युं— (गाथा) उंव गई तो गई ॥ जोई
जंती न दीसई ॥ तुमे न दीठी अमे न दीठी ॥ अगडे बूहा
अणुं लल्लिया ॥ १ ॥ अर्थ— “ ए मोई उं गई ए गई, जोई पण
दिसती नथी, अमे पण न दीठी तुमे पण न दीठी, कुआमां अ-
थवा खाड्यमां पडी माटे बीजी द्यो.” एक बालकनुं बोलवुं आ
प्रमाणे सांजली बीजी मोई लेईने बालको रमवा लाग्या. साधुए
ध्यानपूर्वक बालके कहेलुं फांगटियुं सांजलवाथी ते याद करतां
करतां तेमने मोढे चढी गयुं अर्थात् आवड्युं. आ रीते जवरा-
जरुषीश्वरने बे फांगटीयां आवड्यां.

वसंतपुरमां जवराजाए दीहा लीधा पठी तेमनो पुत्र गर्द-
नील राज्य करतो हतो. तेनी बहेन एटले जवराजनी पुत्री जे
अनुंखिका हती ते यौवनावस्थाए आवतां महारूपवंत होवाथी
तेने जोई तेमनो प्रधान दीर्घपीठ तेना उपर मोहित थयो हतो.
तेणे लाग मलवाथी तेणीने अपहरीने पोताना घरमध्ये जोंयरामां
राखी हती. गर्दनील राजाए पोतानी बहेननुं हरण थयेलुं जा-
णी तेनी घणी घणी शोध करावी परंतु तेनी जाल कोई पण
स्थलेथी मली आवी नहीं, तेथी ते घणो चिंताग्रस्त थएलो
हतो. जवराजरुषीश्वर आवा अवसरे नगरमां पधार्या अने कुं-

चारनी शालामां उत्तर्या. ए कुंजारे नवां वासण तैयार करेलां ह-
तां तेने उंदर करकोलता हता तेथी ते उंदरने समजाववा माटे
कुंजार एक गाथा बोळ्यो. (गाथा) अईसुकुमालय कोमलय जह
लया ॥ तुमें राण हींण सीलणया ॥ अम्म पसाउं नथी जयं ॥
दीहपीठाउं तुम जयं ॥१॥ अर्थ—“हे उंदर तमे अति सुकुमाल
कोमल ठो, वली जोला ठो, तमने रात्रे चालवानो शीलाचरण
ठे, आमारो तमने कशो जय नथी, पण तमने दीहपीठ एटले
सर्पनो जय ठे.” आ फांगटियो पण साधुए शीखी लीधो. आ-
वडेली त्रणे गाथाउं साधु वारंवार गणी वाळे ठे, अर्थात् जुळी
न जवाय माटे मुखपाठ करी जाय ठे. दीर्घपीठ प्रधाने जवरा-
जरुषीश्वरनुं नगरमध्ये आगमन सांजद्वयुं, तेथी तेना मनमां
जय उत्पन्न थयो के, जो ए साधु झानी हशे तो महारुं जे गुह्य
चरित्र ठे ते प्रगट करी देशे, माटे हुं ज आगलथी कपट के-
लवी राजानुं मन फेरवी नाखुं के ते साधु पासे जवानुं दीलज न
करे, बलके तेने उजा पण न रहेवा दे. पोताना मनमां आ प्र-
माणे घाट गोठवी प्रधान तुरत राजा पासे गयो. विनय सहित
प्रणाम करी तेणे राजाने कीधुं के—हे महाराजाधिराज ! तमारा
पिता (साधु) अहीं आव्या ठे. राजाए कहुं के—जले आव्या,
तेमने जईने वांदीशुं, मननी वात पुठीशुं. एवुं सांजली प्रधान
मनमां चिंतववा लाग्यो जे, खरेखात ए जशे अने पुठशे त्यारे
साधु महारी सर्व करणी प्रकाशसे, माटे ए साधुने आ तेना
पुत्र पासे हणावुं तो वचमांथी खडबड मटे. एम विचारी प्रधान
राजा प्रत्ये कहेवा लाग्यो के, हे राजन् ! हे स्वामिन् ! ए पतितने
वांदि शुं ? अने पुठे शुं ? ! ए वातनी तमने खबर नथी, एनी
तो मने मालम ठे. ठ महीना आगमच एनां चरित्रनी मने ख-
बर पडी ठे. ए कपटपणे तमारुं राज्य लेवा आव्या ठे. राजा

कहे सुखे ले. जो एमनी एमज मरजी हशे तो आ राज्य ए-
मनुं ज हतुं अने हाल पण तेमनी खेवानी इष्ठा होय तो ते
मालीक ठे. प्रधाने आ वखते राजाने आमां अवलां घणां उठां
देईने राजानुं मन फेरवी नाख्युं तेथी ते पोताना पिता (सा-
धु) ने मारवाने तत्पर थयो. प्रधान पोतानी प्रपंचजालमां फा-
व्यो तेथी ते मनमां फुलावा लाग्यो. ल्यारपठी राजा कालो कां-
बला उढी हाथमां खड्ग लेई कालीरात्रे कालुं काम करवाने (पो-
ताना पिताने मारवाने) निकळ्यो. आवतां आवतां मनमां विचारवा
लाग्यो जे, जो ज्ञानवंत साधु हशे ने मारा मननी वात कहेशे, तो
महारे मारीने शुं काम ठे? अर्थात् मारा मननो अजिप्राय जाणी
जशे तेथी धारेळुं काम पार परुशे नहीं अने उलटो फजेत थ-
ईश माटे तेथी सर्थुं. गुप्तपणे रही तेमनी चर्चा जोउं तो समज-
वामां आवे. एम धारी ते एकांत स्थले कोई न देखी शके तेम
उजो रह्यो. ते वखते साधु जे पूर्वे क्षेत्रवालानी गाथा सांजली
हती ते संजारीने बोड्या (गोखवा लाग्या). ते सांजली राजा
पोताना मनमां समज्यो के, ' मने आवतो थको जाण्यो ' माटे
ए ज्ञानवंत जणाय ठे एमां तो संदेह जेवुं नथी; पण हवे ए म-
हारी बहेनसंबंधी बीना मारा मननो अजिप्राय जाणीने कहे तो
पूर्ण खात्री थाय. राजा आ प्रमाणे विचारमां हतो एटलामां
साधु, बालके कहेली मोई संबंधीनी गाथा गोखवा लाग्या. ते
सांजली राजा एम समज्यो के ज्ञानी तो खरा! केमके, आ गा-
थाना जावार्थथी एम जणाय ठे के ' महारी बहेन नगरने विषे
चौंयरामां ठे. ' पण ' कोने घेर ठे ' एटळुं हवे जणावे तो घणुं
सारुं. आ वखते साधु त्रीजी गाथा जे तेमणे कुंजारने मोंढेथी
सांजली हती ते याद करी बोड्या. तेनो जावार्थ राजा एवो स-
मज्यो के, " अम थकी तुजने कशो जय नथी तने दीर्घपीठनो

जय ठे. ” आवा गूढार्थ वाली गाथा ज्यारे राजाए सांजली त्यारे ते पोताना मनसाथे विचारवा लाग्यो के, महारो दीर्घ-पीठ नामनो प्रधान ठे तेनो मने जय दीसे ठे. गुरुनी वाणीनो बुद्धिवान राजाए पोतानी मेलेज धारणा धारी निश्चय कर्यो. कुं-जारनी गाथांमां ‘दीर्घपीठ’ शब्द ठे तेनो अर्थ कुंजारे कहेला दृ-ष्टांतमां तेना जावने अनुसरतो ‘सर्प’ थाय ठे, पण राजा पोतानी धारणांना जाव प्रमाणे ‘दीर्घपीठ प्रधान’ समज्यो, तेथी तत्काल प्रगट थई गुरुने पगे लाग्यो. गुरु कहे के तमे कोण ? राजाए कीधुं के, हे स्वामी ! हुं तमारो कुपुत्र ! गुरुए कहुं के, कुपुत्र शामाटे ? राजाए पोतानो सघलो वृत्तांत मांकीने कह्यो. गुरु ते सांजली मौन रह्या. त्यारे राजाए कहुं के, स्वामी ! धन्य तमारा ज्ञानने, के जेथी महारा मनमां जे संदेह हतो ते दूर थयो. पठी गुरुमहाराजने खमावीने राजा पोताने आवासे गयो. प्रजाते राजाए प्रधानना घरनी ऊडती खेवरावी एटले जोंयरामांथी तेनी वहेन मली आवी. आवा प्रधानना अपकृत्यथी राजाए तेनुं घर लुंटावी दीधुं, तेनी सघली मीढकत जप्त करी दरबारखाते दा-खल करी अने तेने ठार मारवानो हुकम कस्यो. गुरुमहाराजे आ वात जाणी तेने हणतां बचावी जीवतो ठोकावी मुकाव्यो. साधुए त्यांथी विहार कर्यो. मार्गमां वारंवार बनेला बनावनुं चिंतवन करता करता केटलाक दिवसे गुरु पासे आवी तेमने वांध्या. गुरुए कहुं,—कां देवाणुपीया ! संसारीआउने वंदावी आ-व्या ? साधुए कहुं—स्वामी तुम पसाय थकी. गुरु कहे के, शो उप-देश दीधो ? साधुए कहुं के, त्रण फांगटियां संजलाव्यां, के जे हुं महारा मन थकी गणतो (संजारतो) हतो अने जेनो परमार्थ पण हुं समजतो नहोतो, ते कह्यां. गुरुए कहुं के, महानुजाव ! जो एवां फांगटीयांथी उपकार थयो तो तत्त्वज्ञानथी केम उपकार

न थाय ? थायज. कछुं ठे जे- (गाथा) अटंमटंईसीखीजजा ॥
 अटंमटंनिरर्थकं ॥ अटंमटं प्रसादेन ॥ जीवीयं जव रीखीयं ॥
 अर्थ- “ कांई कांई पण शिखवुं, ते ते वस्तु सीखी निरर्थक
 (नकामी) न थाय, फांगटियांना प्रसादथकी, ए जवरुषी जीवता
 रह्या ” ॥ ते माटे हे महानुभाव ! एवां फांगटियाथी तमे उ-
 गर्या अने परने पण उपकार थयो तो विशेष जणवाथी आत्माने
 घणोज गुण निपजे एमां यत्किंचित् शक नथी. साधु शिष्ये (जवरु-
 षीये) कछुं के, आपनुं वचन प्रमाण ठे साहेब ! स्यारपठी जवरा-
 जरुषी चारित्र पाळी, आयु ह्य थये कालधर्म पामी वैमानवा-
 सीपणुं(देवलोक)पाम्या. आ जवरुषीनी कथा उपरथी ए सार ग्रहण
 करवानो ठे के, फांगटियां, के जेमां तत्त्वज्ञान समायबुं नथी
 तेवां काम आव्यां, तो जे प्राणीने विशेष ज्ञान होय तेनी खुबीनी
 वातज शी करवी ? ते तो आ जवने विषे पण सुखी अने परजवने
 विषे पण सुखी जाणवो.

॥ ज्ञानना एक चरणथी थता लाज उपर चिदातीपुत्रनो दृष्टांत ॥
 चिदातीपुत्र पाठले जवे एक ब्राह्मणनो विद्वान, महा अहं-
 कारी अने जातिमदवालो पुत्र हतो. तेणे एवी प्रतिज्ञा लीधी
 हती के वाद करवामां जे कोई मने जीते तेनो हुं चेलो थाउं. केट-
 लेक काले कोईक साधुना चेलोए तेने वादमां हराव्यो तेथी तेणे
 तेमनी पासे दीक्षा लीधी. ते जातिनो ब्राह्मण होवाने लीधे
 तेनाथी मल परिसह सहेवाय नहीं एटले डुगंठा करे, मनमां
 विचार करे के आ धर्मने विषे नाहावुं नहीं, धोवुं पण नहीं. ए शुं ?
 एम करतां चारित्र पाळी अंते पापप्रमुख आलोई काल करी दे-
 वता थयो. देवपणुं जोगवी त्यांथी चवीने कांईक पाठला जवनुं
 डुगंठापणानुं कर्म बाकी रहुं हतुं तेथी राजगृह नगरे धनावह
 शेठना घरमां चिदाती नामे दासी रहेती हती तेनी कुखे पुत्रपणे

उत्पन्न थयो. तेनुं नाम चिदाती पुत्र पारुवामां आव्युं. चिदाती-पुत्रना पाठला ब्राह्मणना जवमां तेनी जे स्त्री हती तेणे पोताना पतिने वश करवा माटे अनेक उपाय कर्या हता. ठेवट ते मर्ण पाम्यो एम तेना जाणवामां आव्युं त्यारे तेणीए वैराग्य पामीने दीक्षा लीधी हती. दीक्षा पाली मरीने देवता अई त्यांथी चवी-ने चिदातीना शेर धनावहनी स्त्रीनी कुखे आवी अवतरी. चिदा दासीनो चिदातीपुत्र ए बालिकाने तेडतो तथा रमाडतो हतो. अनुक्रमे पूर्वजवना संबंधने लीधे ते कन्याउपर तेने घणो राग थयो अने मोटी यतां तेनी साथे कुचेष्टा करवा लाग्यो. ते वात शेरशेठाणीए जाणी तेथी तेने (चिदातीपुत्रने) घरमांथी काढी मुक्यो. त्यांथी नीकलीने ते चोरनी पालमां आव्यो अ-ने चोरो साथे मली जई चोरीनो धंधो करवा लाग्यो. केटलोक काल वीत्या पठी तेने महा साहसिक तथा धैर्यवान जाणीने धारुपाडुंए पोतानो नायक बनाव्यो.

एकदा प्रस्तावे नायक बनेलो चिदातीपुत्र चोरनी धारुने कहेवा लाग्यो के, “ राजगृह नगरमां धनावह शेर घणो धना-द्व्य ठे, तेने सुसुमा नामे एक कन्या ठे. तेने त्यां धारु पांकी चोरी करवार्थी घणो माल मलशे. जे माल मात्र मले ते बधो तमारो अने सुसुमा कन्याने उपाकी लाववी ठे ते महारी.” आ प्रमाणे वर्तवा तमे कबुल हो, तो हुं तमने तेने त्यां धारु पारुवानी तदबीर बतावुं. धारुपारु चोरोए ए वात कबुल कर-वार्थी तेमने लईने नायक चिदातीपुत्रे धनावह शेरने घेर आवी घणो माल काढ्यो अने तेनां गांठमा बांधी चोरो ते उपा-डीने अने नायक सुसुमा कन्याने उठावीने नागो. त्यां घणो सोर बकोर थवार्थी कोटवाल आव्यो. चोरो नासी गयेला मालम पारुवार्थी ते तथा शेर अने शेरना चार पुत्रो पण सवार

थई तेमने पकरवा माटे दोड्या. नासतां नासतां नजीकमां वाहार आवती चोरोना दीठामां आवी तेथी मालनी गांसडीउ रस्ता-मां फेंकी देई चोरो जेनाथी जेम नसाथ तेम जीव लईने नाठा. चिळातीपुत्र मार्ग मुकी उवट मार्गे नाठो. दूर्गपाल (कोटवाल) रस्तामांथी माल मळ्यो ते कबज करी त्यांथी पाठो वढ्यो, परंतु शेठ तथा तेमना चारे पुत्रोए तेमनी केरु मुकी नही अने पुरपाट घोडा दोमावी मुक्या. चिळातीपुत्रे जाण्युं जे, शेठे सुसु-मा कन्यामाटे केड करी अने महारे तो ए जीवनप्राण ठे माटे मुकतां पण पूरवतुं नथी अने थोमीवारमां तेउ मने प-कमी पाडशे. एम विचारी खड्ग काढी सुसुमानुं शीर ठेदी हा-थमां पकमी लेई तेनुं धड पडतुं मुकीने नाठो. कुमरीने मुई देखीने शेठ तथा तेमना पुत्रो पाठा वढ्या. चिळातीपुत्र सुसु-मानुं मस्तक लेईने जतो हतो त्यां रस्तामां एक जाकनी नीचे एक साधुने काउसग्गमां रहेला तेणे जोया. आ वखते तेना एक हाथमां लोहीथी टपकतुं कन्यानुं मस्तक अने बीजा हाथमां नग्न तरवार हती. आवा आचरणे प्रवर्त्यो हतो ठतां सा-धुने देखवार्थी परीणामनी धारा बदलावाने लीधे तेणे साधुने कळुं के, अहोमुनी! मुजने धर्म बताव ? साधु, आ कोई उत्तम योग्य जीव जणाय ठे माटे तेना आत्माना उपकारार्थे धर्मो-पदेश देउं तो तेनो उद्धार थशे एम विचारी बोड्या के, “ उप-शम, विवेक ने संवर.” आटलो उपदेश देई साधु आकासे उतपत्या अर्थात् अकाश मार्गे चाड्या गया. आवुं देखी ए घणो चमत्कार पाम्यो अने मनमां विचारवा लाग्यो के, आ तो महा महा विद्यापात्र देखाय ठे, केम के बीजा जीव पृथ्वीतले चाळे ठे अने एतो ऊर्ध्व मार्गे चाड्या. पण ए मने शुं कही गया ते मारे विचारवुं जोईये ? एम आत्माने विषे धारणा धारतां धार-

तां 'उपशम' एटले 'क्रोधने समाववो' एम तेना समजवामां
 आठ्युं. त्यारे मन साथे पस्तावो करवा लाग्यो के, जो मारामां
 ए क्रोधन होत तो आ स्त्री हत्यानुं पातिक न थात. माटे हवे
 महारे क्रोधने तजवो घटमान (योग्य) ठे. उपशमना गुणनो
 ए अर्थ जाणवो. वली बीजुं जे विवेक ते पण मुजमां नथी अने
 विवेक विनाना जे जीव ठे ते तो पशु समान जाणवा, माटे
 हुं पण पशु समान थयो. ए मुजने घटे नहीं. ए कारण माटे
 धर्म पुठवानुं ए निमीत्तज ठे. हवे संवर ते शुं ? एम विचारतां
 तेना समजवामां आठ्युं के " आश्रवधारनो रोध करवो " तेने
 संवर कहीये. माटे ज्यांसुधी महारामां संवरपणुं नथी त्यांसुधी
 सर्व वृथा ठे. आ प्रमाणे विचार करी हाथमां जावेळुं सुसुमा
 कन्यानुं मस्तक तथा लोहीवडे खरमायेळुं खड्ग मां आगळ
 मुकी हृदयमां धारणा धारी के, " ज्यारे ए पापकर्म विसरशे
 त्यारे काउसग्ग पारवो." एम मन साथे निश्चय करी जे जगो-
 ए मुनी काउसग्गे रह्या हता तेज पगळां उपर पग मुकीने
 काउसग्ग कर्यो. साधुए बतावेला एक पदमांना त्रणे शब्दनो
 परमार्थ धारीने चिलातीपुत्र काउसग्ग ध्याने रह्या. ते वखत
 तेमनुं शरीर लोहीथी खरमाएळुं हतुं तेनी गंधने योगे करी
 घीमेळ कीडीउंए आवी तेमनी काया चालणी समान करी.
 ते संबंधी जणावेली गाथा ॥ देहो पीखी लियार्ई ॥ चिलार्ई
 पुत्तस्स चालणी वकथो ॥ तणंथो विमण खथोसे ॥ नचलीआ
 तेण ताण वरिं ॥ १ ॥ अर्थ—“ चिलातीपुत्रनुं देह (शरीर)
 कीडीउंए चालणी समान कीधुं, तोहे पण लगार विहल
 थया नहीं (मन कामाडोल न थयुं), अने ध्यानथकी पण
 न चढ्यो.” काउसग्गमांज आयु ह्यय थतां काल करी देवग-
 ति पाम्यो. आ चिलातीपुत्रना दृष्टांतथी सार ए लेवानो ठे के,

थोडुं पण तत्वज्ञान पामवाथी शुळु श्रुळा थतां ते प्रमाणे वर्तवानी धारणा थाय ठे, अने तेम वर्तवामां आवतां देवतानी गती मळेठे अने मोक्ष पण नजीक ठे अर्थात् मोक्ष पण मळे ठे. माटे ज्ञान जणवानो उद्यम करी जेम वधारे तत्वज्ञान थाय तेम करी आत्माने तारवो.

॥ ज्ञानउपर रोहिणीया चोरनी कथा ॥

आ चरतक्षेत्रने विषे राजगृही नगरमां श्रेणीक राजा राज्य करता हता. तेमने पोतानोज पुत्र महा बुद्धिनिधान अजयकुमार नामे मंत्रि हतो. ए नगरमां कुलपरंपराथी चोरी करनार एक कोळीने रोहिणीयो नामे पुत्र हतो. तेनो जन्म थतां तेना मावित्रे नीमीत्तियाने पुब्युं जे आ पुत्र केवो थशे ? तेणे कळुं के, ए पुत्र साधुधर्म पालनारो संसारनो त्यागी थशे. एवं सांज-क्षीने तेना मातापिताए विचार कर्यो के, एवो पुत्र आपणे शा कामनो ? आपणे तो आपणा चोरकुलना आचार-मार्गप्रमाणे वर्ती चोरी करी गोत्रपोषण करे ते सुपुत्र जाणवो. आबुं विचारीने तेठण न्हानी वयमांथी एने एवं शिक्षण आप्युं के:—“जो कोइ पण ठेकाणे साधु जोवामां आवे तो त्यांथी वेगळा नाशी जवुं, त्यां उजा रहेवुं नही, कारण के ए (साधु) लोकोनां बालकोने चरमावीने खेइ जाय ठे, माटे हे पुत्र ! एमनी संगे उजो न रहीश.” रोहिणीये मावित्रनी शिखामण अंगीकार करी ते प्रमाणे वर्तवा मांड्युं अने नगरमां फरवा लाग्यो.

एकदा समयने विषे श्रीमहावीरस्वामी चौद हजार मुनी अने ढत्रीस हजार साधवीउना परिवारे परवर्या थका राजगृह नगरे समोसर्था. ते वखते चार निकायना देवताए जमीनथी अढी गाड उंचुं समोवसरण निपजाव्युं. ते मध्ये क्रोमो देवताउ विगेरे आवीने धर्मोपदेश सांजलवा बेठा ठे. बारे पर्षदा आगल प्र-

जुजी धर्म देशना प्रकाशता “देवतानो अधिकार” वर्णवता हता. ते गाथा ॥ “अणमिसनयणा मणकज्जसाहणा ॥ पुप्फ दामअमि-
 ल्लणा ॥ चउरंगूलेणजोमी ॥ नठिवंतिसूराजिणाविति ॥ १ ॥”
 अर्थ—“ (जे ए देवता केवा ठे ?) नेत्र मीचाय नही, मन चिं-
 तव्यां कामने करनार, फूलनी माला करमाय नही, अने पृथ्वी-
 थकी चार अंगुल उंचा रहे, जूमीये अडे पण नही, मनुष्य-
 थकी पण अधिका. ” आ प्रमाणे जगवंत देशना देता हता ते
 समये कोइ स्थलेथी चोरी करी आवतां रोहिणीयो समोवसर-
 णनेतळें निकट्यो. त्यां तेषे साधुने दीठा. ते वखते तेने पो-
 तानां मावित्रे आपेली शिखामणनां वचन याद आव्यां तेथी ते
 बन्ने कानमां आंगलीयो घाली दोरुवा लाग्यो. नासतां नासतां
 आगल जतां जावी योगे तेना पगमां कांटो जांग्यो तेथी दोरी
 न शकावाने लीधे हेगो बेसी पगमांथी कांटो काढवा माटे कान-
 मांथी आंगलीकाढी. तेज वखते उपर जणाव्या प्रमाणेनी देवताना
 अधिकारनी प्रजु देशना देता हता ते वाणी तेना कानमां पडी
 अर्थात् प्रजुनी वाणी तेना सांजलवामां आवी. गाथा सांजलतांज
 ते तेना हृदयमां वसी अर्थात् तेने आवडी गइ. कारण के उ-
 त्तम पुरुषमां बत्रीस लक्षण होय ठे अने चोरमां तेथी चार व-
 धारे एटले ठत्रीस लक्षण होय ! माटे ए ठत्रीसो होवार्थी तेने
 ए गाथा आवरुतां वार लागी नहीं. ए गाथा विसारी देवा एणे
 मनसाथे घणो प्रयत्न कर्यो परंतु जेम जेम विसारवा मांडी तेम
 तेम ते (गाथा) खरी थती गइ. अर्थात् मनमां ठसी गइ. त्यांथी
 ते पोताने घेर आव्यो अने मावित्रने मद्यो.

दीवसे दीवसे ते मावित्रनी संगते पाको चोर थयो. दहाडे
 सारां वस्त्र पहेरी चौटामां जाय, दरवारमां जाय, सारा सारा
 लोकोथी मेळाप राखे अने ‘रोहिंसा’ नामथी उलखावा लाग्यो.

श्रेणीक राजा सुधां पण तेने सारो माणस जाणता अने आ नामथी उलखता हता. रात्रे नगरमां मोटी मोटी चोरीउं करतो हतो. तेणे एटली बधी चोरीउं करी के, तमाम नगरनां लोक त्राह त्राह करतां तेनाथी वाज आवी गयां. घणी घणी तपास राखतां अने शोध करतां पण ज्यारे ते पकडायो नही अने चोरीउं तो चालु रही ल्यारे ठेवटे महाजने मली दरवारमां जई राजाने विनती करी कळुं के, चोरनो निग्रह करो, के अमने वसवानी बीजी जगा आपो, अगर आ अमारी कुंचीउं आप स्वाधीनमां द्यो अने अमने आझा करो तेम करीए. राजाए चोरने पकरुवा माटे बीडुं फेरव्युं. परंतु कोई सामंते तेमज उमरावे तेना सामुं पण न जोयुं अर्थात् कोईनी पण चोरने पकडी आपवानी हिम्मत चाली नहीं. आखरे अजयकुमारे बीडुं ठव्युं, पण सात दिवसनी अवधी करी. प्रजाजन पोतपोताने घेर जई कामे बलग्या.

अजयकुमार महा विचक्षण, चार बुद्धि तथा चौद विद्यागुण-जाण, बोहोतेर कलामां प्रवीण अने साहसिक तेमज महा धैर्यवान धर्मिष्ठ ठे. ए बुद्धिनिधानना जेवी बुद्धि मलवाने अद्यापि पण सर्व मनुष्यो मागणी करे ठे. हवे अजयकुमार त्रवटे (त्रण रस्ता ज्यां मलता हता त्यां), चोवटे (चार रस्ता ज्यां मलता हता त्यां), तथा तस्करने त्रराई रहेवा योग्य सर्व स्थले फरीफरीने जोवा लाग्या. चोर पकडवाने अजयकुमारे बीडुं ठव्युं ठे ए वातनी रोहिणीयाने खबर पडतां तेणे अजयकुमारउपर एक कागल लखी जणाव्युं के:—“ तमे चतुर्बुद्धि निधान ठो तो हुं पंच-बुद्धिनिधान तुं माटे तमारो ठेतयो नहीं ठेतराउं, मारी बुद्धि पण तमे जुउं. सातमे दहाडे तमारी पासे मुजरे आवुं तो मुजरो ठे, अने तमारे हाथ न आवुं तो हुं चोर खरो. ” हावो आवेलो कागल सेवके आप्यो ते वांची अजयकुमार चमत्कार

(आश्चर्य) पाम्या अने कहेवा लाग्या के, ए महारा माथानो खरो, जे महारो अजिप्राय एणे जाण्यो. माटे एनी बुद्धिने पण धन्य ठे. ठ दिवस सुधी अजयकुमारे बहु बहु तपास करी पण चोरनो पत्तो लाग्यो नहीं. सातमे दिवसे अजयकुमारे विचार्युं जे चोरे कागल लखी मोकळ्यो ठे तेथी ते महारी पासे आव्या विना नहीं रहे. एम धारी पोसो करवाना उपकरण लेईने पोसह करवानी शालामां आव्या अने त्यां काच पाथरी पोसह उचारी सीजायध्यान करवा बेठा. बेसतां पहेलां सेवकने कही मुक्युं हतुं के जो कोई पण माणस महारुं नाम देतो आवे तो तेने महारी पासे आववा देज्यो. रोहिणीयो पण सातमा दिवसनी राह जोई रह्यो हतो. ते दहाडे तेणे उत्तम वस्त्रो परिधान कर्यां अने अजयकुमारनी पासे जवा नीकट्यो. दरवारमां सघले स्थले तपास कर्यो पण अजयकुमारने न दीठा तेथी मनमां खेद करवा लाग्यो के, आज ते मने नहीं मळे तो में करेली प्रतिज्ञानो जंग थरो, माटे हरेक प्रकारे तेमने खोली काढी मळवुं तो खरुंज ! पठी तेणे सेवकने पुब्बुं के, प्रधान क्यां ठे ? सेवके जणाव्युं के, ए तो पोषधशालामां ठे, आत्मधर्म साधे ठे. रोहिणीयो पोषध शालाए आवीने मुजरो करी जुहार आदि कहेवा योग्य विनय साचवी अजयकुमारनी पासे बेठो. अजयकुमार मन साथे चिंतववा लाग्या के आ चोर होवो जोईए, कारण के पोताना वचननी प्रतिज्ञा पालवा आव्यो होय एम जणाय ठे, ते सिवाय एने अहीं मारी पासे आववातुं विशेष प्रयोजन जणातुं नथी. अगाउ ए घणी वखत दरवारमां आवतो हतो तेथी तेने शाह तरीके उलखता हता माटे कांइ पण मुद्दा वगर तेने चोर कही वाली पडवाथी ए कांइ चोर सिद्ध थई शके नहीं, ! तेमज तेनी पेढीयो चिंतववा लाग्या परंतु ते पण बंध बेसती न जणाई का-

रण के ए चोर न पगो ठे अर्थात् ते हमेशां एवा मोलमां फरतो हतो के तेने कोई चोर कली शके नहीं, तो पण आ अवसरे आववाथी अन्नयकुमारना मनमां तो खात्री थई पण आ वखते कही शकाय तेवुं नहोतुं. पठी रोहिणीयो थोडी वार थई एटले जुहार करीने उठ्यो त्यारे कुमारे तेने कछुं के, प्रजाते आपणे घेर देवसेवा करवा माटे आवजो. चोरे घणी खुसाळी बतावतां उत्तर आप्यो के, वारु स्वामी. प्रजाते पोसह पारी अन्नयकुमार पोताने घेर आव्या.

चोरने आमंत्रण करेवुं ठे तेथी ते आवशे माटे तेने मुखेथी ज ते चोर ठे एम कबुल कराववानी युक्ति अन्नयकुमारे तुरतज करी. वखत थतां कबुल कर्या प्रमाणे रोहिणीयो आव्यो. कुमारे दहीना बे वाडका जरावी तेमांना एकमां चंद्रहास मदिरा नखावी मुकी हती. रीतसर जुहारादि करीने कुमारे रोहिणीयाने पोतानी पासे जमवा बेसाड्यो. चंद्रहास मदिरा नाखेलो दहीनो वारुको रोहिणीयाने आप्यो अने पोते चोखा दहीनो वाडको लीधो. जमी रह्या पठी थोमीक वारे मदिर चढवाथी रोहिणीयो विकल थयो एटले देवतासंबंधीयुं पोताने सुवानुं जे ठेकाणुं हतुं त्यां घणी स्वरूपान देवांगना जेवी चार कन्याउने दिव्य वस्त्र पहरेावी चामर विंजणा सहित उज्जी राखी हती त्यां उपाडी लावीने सुवाड्यो. घणो वखत थयो त्यारे मदिरानी ठाक (नीशो) उतरवाथी रोहिणीयो सावध थयो अने आंख उघाकीने जोयुं तो मुक्ताफलना चंद्रुवा अमूढ्य रत्नादिए जडेला तेना जोवामां आव्या. ते वखते संकेत करी राख्यामुजब त्यां चामरादि लेई उज्जी रहेली चारे कन्याउ समकाले बोलवा लागी के, “ जय जय नंदा, जय जय नदा, हे स्वामी ! तमे एवी शी पुन्याई करी के देवता थया ? ” अन्नयकुमार पण त्यां आगल

गुप्तपणे रहेला हता ते पण कान मांकीने कन्याए करेला प्र-
 श्ननो उत्तर सांजलवा आतुर थइ रद्या हता, कैमके तेमनी धा-
 रणा एवी हती के, मदिरानी ठाक उतरतां देवलोक संबंधी सुख
 जोइ अने देवांगना (वेषधारी कन्याउं)नां वचन सांजली ते
 पोतानां जे चरित्र हशे ते बकी उठशे अर्थात् क्रममां परुतां
 जे साचुं हशे ते तेना मुखमांथी नीकलीजशे. हवे रोहिणीयो
 सुतेलुं जुवन तथा देवांगनाना बोलो सांजली पोते देवता थयो
 एम मनमां विचार लावी बोलवा जाय ठे, एटलामां तेने प्रजु-
 जीए कहेली गाथा सांजरी आवी तेथी ते विषे निर्णय करवा
 लाग्यो, ल्यारे तेने जणायुं के, जगवंते तो देवता जमीनथी चार
 आंगल उंचा अधर रहे एम कहेलुं हतुं अने आ स्त्रीउंए तो
 पावनीउं पहेरेली जमीनने अडती देखाय ठे, देवता मन चिं-
 तव्युं काम करे तेमांनुं पण कांइ थइ शके एम जणातुं नथी,
 देवताए कंठने विषे धारण करेली फूलनी माला करमाय नहीं
 अने आ तो करमाय ठे, वली देवतानां नेत्र मींचाय नहीं मेखो-
 न्मेख रहे अने आ तो मींचाय ठे, माटे रखेने मुजने ठेतरा प-
 कडवानो आ उपाय तो नथी कयों ? मने तो एमज लागे ठे,
 कारण के प्रजुजीए तो ए चार लक्षण देवतानां कद्यां हतां अने
 तेमांनुं तो एके मालम परुतुं नथी. एम निर्धार करी पोताना
 मनमां चिंतववा लाग्यो के, अजयकुमार धारे ठे के एने ठगीने
 वात कढावुं पण हुं तेनो प्रपंच पामी गयो तुं, ए बत्रीसो ठे तो
 हुं बत्रीसो तुं, माटे एने गोथां खवरावुं तोज हुं खरो ! आम नि-
 श्रय करीने ते बोल्यो के, “में घणां दान कर्यां, घणां पुन्य कर्यां,
 शीयल पाट्यां, संघ काढ्या, साहमी वत्सल कर्यां, घणा पोसा
 पडिकमणां जिनपूजा उंठव महोत्सव घणा कर्यां, ए धर्मना
 प्रजावथकी, ते पुन्यना प्रजावथकी, हुं अहीं देवता थयो तुं.”

अजयकुमारे तेनां आवां वचन सांजळ्यां तेथी मन साथे निश्चय कर्यो के मारां चरित्र (मारी करेली युक्ति) ते समजी गयो अने हाथ पण न आव्यो अर्थात् एने चोर कही शकुं एवं बोळवानुं कांइ पण साधन मली आव्युं नही.

ठेवट अजयकुमार रोहिणीयाने उत्तरासण करी पगे लाग्या. त्यारे रोहिणीयाए कहुं के—स्वामी ! तुमप्रत्ये कोनी बीक ठे के मने पगे लागो ठो ? प्रधाने कहुं के— राजानी बीक ठे. रोहिणीयो कहेवा लाग्यो के, स्वामी ! तमेज ज्यारे बीहीशो त्यारे मारी शी वळेह ? ते वखते प्रधाने वचन आप्युं. पठी तेने तेडीने प्रधान राजा पासे आव्या. राजा बोळ्यो के, ए रोहिसाने केम लाव्या ठो ? अजयकुमारे कहुं के—महाराजाधिराज ! तमे हुकम कर्यो हतो तेने हुं तेही आव्यो हुं, ए तमारा मुजराने अर्थे आव्या ठे माटे एमनो मुजरो द्यो अने मुजरो आपो तथा साबासी द्यो; केमके तमारी नगरी अने तमारा सरीखा सिंह समान राजा ठतां तमारा मुखमांथी ज्ञक्षण लइ जाय ठे अने ते ज पोते वळी तमारे चरणे हाळीचाळीने आव्या ठे, आप पराक्रमे करी पण आपणे पराक्रमे नहीं, ते माटे मुजरा योग्य ठे. राजाए कहुं जे साबास ठे तुजने ! ते वखते रोहिणीयो उठीने प्रणाम करी बोळ्यो के, हे महाराजाधिराज ! हुं तो तमारो खिजमतगार हुं, खानाजात हुं, माटे जे हुकम करो ते मस्तके चढाववा हाजर हुं. राजाए कहुं के, तमने तो अमे शाह जाणता हता पण तमे तो मोटा पराक्रमवंत दीसो ठो ! एम हसीने राजाए कहुं जे, जाउं अजयकुमार ! तमे तमारे मांहोमांहे समजो. पठी ते वन्ने (अजयकुमार अने रोहिणीयो) त्यांथी उठी एकांते बेठा. त्यां रोहिणीयाए पोतानो मूलथी मांडीने सर्व पराक्रमनो वृत्तांत कह्यो. त्यारे प्रधाने पुळ्युं के, तमे देवतानां लक्षण

केम जाण्यां ? उत्तरमां रोहिणीयाए कांटो अने कानना संयोगे जगवाननी देशना संबन्धी अगाउ बनी हती ते बीना अथ इति जणावी अने विशेषमां कहुं के, जगवाने कहेली गाथानो परमार्थ समजवामां आवेलो होवाथी तमने मलवानी मने उक्कंठा थइ तेथी तमने पत्र लख्यो अने हुं तमने मळ्यो, जेथी हुं हवे महारे कसी वातनी उणीम रही नथी एम मानुं हुं. क्यां प्रजुनी वाणीनो जोग अने क्यां तमारो जोग, एटले सोनु अने सुगंध ए बेनो जोग मळ्यो तो शा माटे खोटी थावुं. वळी स्वामी ! तमे पण मने पकडवानुं कारण मेलव्युं पण तमारी पुन्याइये ठेतरायो नहीं. एवे समये जगवाननी वाणी दोहिळी पण काम आवी. अजयकुमारे पुब्युं के—हे जाइ ! ए गाथा तुं जावे करीने शिख्यो के कुजावे करीने शिख्यो ? रोहिणीये कहुं के—स्वामी ! में नासतां नासतां काने सांजळ्युं. ते सांजळवानो तेमज याद राखवानो मारो जाव नहोतो पण कारणयोगे जावी प्रबलताने लीधे ते मने आवळी गइ. अजयकुमारे कहुं के, आ प्रमाणे सांजळेली गाथा काम आवी तो जावसहित शिखे ते तो न्याहाळ थाय. रोहिणीयो कहे के, एमां शुं कहेवुं ? अर्थात् एमज थाय.

‘उत्तमनी संगते सुबुद्धि आवे अने कुबुद्धि जाय’ ए कहेवतने अनुसरीने रोहिणीयो चोर हतो तेम ठतां अजयकुमारनी संगत थवाथी तेनी कुबुद्धि नाश पामी अने सुबुद्धि उपजतां तेणे अजयकुमारने कहुं के, में चोरी करीने जे जे ड्रव्य मेलवेवुं ठे ते ते नगरमध्ये जेनुं जेनुं होय तेने तेने उलखावीने स्वाधीन करी थो, के जेथी ते लोकोना जीवने आनंद थाय. त्यारपठी अजयकुमारे सर्व वृत्तांत पोताना पिता (राजा)ने जणाव्यो. श्रेणीक राजाए नगरमां ढंडेरो फेरव्यो के “जे कांइ जेनी वस्तु गइ होय

ते पोतपोतानी उलखीने लेइ जाउं. ” आ ढंढेरो सांजली नगरजनो घणा राजी थया अने सर्वे पोतपोतानो माल उलखीने लेइ गया. नगरमां जे चोरनो उपद्रव हतो ते शांत थयो. अजयकुमारनी संगतने लीधे ते शुरू श्रावक थयो अने बार व्रत ऊचरी उत्तम धर्मनां काम करी आयु पूर्ण थये काल करी स्वर्गनां सुख पास्यो.

आ कथा उपरथी सार ए ग्रहण करवानो ठे के, जाव रहित पणे पण प्रचुनी वाणीनी फक्त एकज गाथा कुलहीन कोली जेवी हलकी वर्णना अने हमेशां चोरीनो धंधो करनाराए सांजली हती तो मात्र एटलाज ज्ञानथी रोहिणीयो चोरीमां पकसातां बच्यो अने उत्तम पुरुषनी सोबत थई, श्रावक थयो अने स्वर्गे गयो, तो शुरू जावथी ज्ञान प्राप्त कर्युं होय तो तेना लाजनी तो वातज शी करवी? तेथी तो आ लोकमां सुख संपदा मलवा उपरांत परलोकमां स्वर्ग अने मोक्षनुं सुख मले. माटे ज्ञान ज्ञानवानो उद्यम करवो अने तेमां जणाव्या प्रमाणे वर्त्तन करवुं.

॥ ज्ञान उपर मास अने तुस नामना बे जाईनी कथा ॥

मास अने तुस नामना बे जाई हता. तेउंए वृद्धावस्थाये दीक्षा ग्रहण करी. परंतु तेउंने ज्ञणतां आवड्युं नहीं अर्थात् ज्ञणवानी महेनत लेवा ठतां शिखी शक्या नहीं तेथी मनमां खेद करवा लाग्या, जे आपणने एके पद ज्ञणतां नथी आवरुतुं तो आपणने ज्ञान विना शो गुण थशे? अने लोकमां पण कोण आदर करशे? आ प्रमाणे सोच करता चिंतातुर बेठेला ए बन्ने साधुने गुरुमहाराजे दीठा. ते वखते गुरुए तेउंने पुब्युं के, तमे शी चिंता करो ठो? बन्ने साधुए जे परमारथ हतो ते कह्यो अर्थात् ज्ञणतां एक पद पण मुखपाठ थतुं नथी, ए खरी हकीकत गुरुमहाराजने तेउंए निवेदन करी. गुरुए कहुं के, ए वातनो

तमारे खेद करवो नहीं. जणवानो उद्यम करवा उतां न आवड्युं तेमां तमे शुं करो! तमारो कांई दोष नहीं, सोच करे कांई आवडवानुं नथी, उद्यम जारी राखवो. तमारी बुद्धि विशेष जणवामां पहुँची शकती नथी तो हुं तमने थोडुं बतावुं तेटलुंज जणो, एटलुं जणवाथी पण तमारुं कढयाण थरो. “ मा रुस अने मा तुस. ” ए पद शिखो अने तेनो रहस्य घटमां दढावो. आ न्हानुं सरखुं वे शब्दनुं पद पण तेउने जणतां गोखतां थकां पण कोई जवांतरनां ज्ञान विराध्याना कारणथी आवड्युं नहीं, तोपण तेमणे ते वारंवार गोखवानुं शरु राख्युं. ज्यां ज्यां तेउ जता त्यां त्यां रस्ता सुधामां पण ए पद गोखता गोखता जता हता, तेथी मार्गमां चालतां ठोकरां सुधानां मोंडे ए शब्दो थई गया, परंतु ते साधुउने वरोवर आवड्या नहीं. वखतो वखत एनुं एज बोलता हता तेथी लोकोमां तेमनुं ए नाम परी गयुं. बालको तेमने जतां आवतां वारंवार ए नामथी (ए शब्दो बोली) पोकारी पोकारी मशकरी करवा लाग्या. एम ए पद सांजलतां सांजलतां अने गोखतां गोखतां बन्ने साधुने ते आवड्युं. त्यारपठी बन्ने साधु नगरमां गोचरीए फरता हता ते वखते गृहस्थनां बालको तेमने देखीने केडे पडे, उं जाय! उं जाय! मास तुसीआ साधु!! एम कही, केटलाक बालको उंघो ताणे, कोईक मुहुपति ताणे, कोईक कपनो ताणे, कोईक कांबली ताणे, कोईक दांडो ताणे. आ प्रमाणे बालको तेमने पजवता हता परंतु कोईना उपर लेश मात्र खेद नहीं लावतां गुरुए बतावेळुं पद याद लावी तेउ समता परिणाम रसे वर्त्ततां क्रोधने उद्वहवी शुक्क ध्यान ध्यातां थकां कृपक श्रेणी प्रत्ये मांरीने केवल ज्ञान पाम्या अने मोक्ष सिधाव्या.

आ कथाथी एटलो सार लेवानो ठे के, फक्त “ मा रुस मा

तुस ” एटवे राग द्वेष न कर. मात्र एटलाज शब्दनुं पद शिख-
वाथी मास अने तुस साधु अहय सुख पाम्या, तो विशेष ज्ञान
जण्णा होय तो ते केम पार न पामे? पार पामेज. माटे ज्ञान ज-
णवानो त्रिकरण योगे उद्यम करवो तथा ए प्रमाणे वर्त्तन करवुं,
जेथी आलोकमां अने परलोकमां सुख संपत्ति मलवा उपरांत
अहय मोक्ष सुखनी प्राप्ति पण दुर्लज नथी. १०

॥ अथ मनुष्यजन्म विषे ॥

॥ जवजलधी जमंतां कोई वेदा विशेषे ॥ मणुअज-
नम लाधो डल्लहो रत्न लेखे ॥ सफल कर सुधर्मा
जन्म ते धर्मयोगे ॥ परजवसुख जेथी मोक्षलक्ष्मी
प्रजोगे ॥ ११ ॥

अर्थ:- जवरुपीया समुद्रमां फरतां फरतां कोईक समयने
योगें रत्न समान दुर्लज आ मनुष्य जन्म मळ्यो, ते जन्म (म-
नुष्य जन्म) जे सुधर्मी प्राणी ठे ते धर्मने योगे करीने सफल
करे, धर्मथकी आ जवे सुख अने परजवे मोक्षने पामे एटवे
धर्मने पसाये करीने मोक्ष रूप लक्ष्मीनो जोक्ता थाय. ११

मनुजजनम पामी आलसे जे गमे ठे ॥ शशिनृप-
तिपरे ते शोचनाथी जमेठे ॥ डल्लह दश कथा ज्युं
मानुखोजन्म ए ठे ॥ जिनधरम विशेषे जोडतां सा-
र्थ ते ठे ॥ १२ ॥

अर्थ:-मनुष्यजन्म पाम्या ठतां जे प्राणी आलसे कहेतां प्रमाद
वडे तेने गुमावी देठे ते प्राणी शशिप्रज राजानी पेठे शोचनाथी
जमे ठे एटवे पश्चाताप पामीने संसाराटवीमां रखडे ठे, वळी
ए मनुष्यजन्म दश दृष्टांते करीने प्राणीने पामवो दोहिलो (ड-

ष्कर) ठे, पण अरिहंतनो प्ररुपेलो धर्म (जैनधर्म) विशेषे जोडतां एट्ठे जाणीने ते प्रमाणे वर्त्तन करतां ते सार्थ कहेतां सथवारा रूप ठे (जव अटवी उलंगवाने सार्थवाह तुल्य जैन धर्म ठे). १२

॥ शशिप्रज्ञ राजानी कथा ॥

॥ सावत्थि नगरीमां सुरप्रज्ञ नामे राजा राज्य करतो हतो, अने शशिप्रज्ञ नामनो तेनो जाई युवराज पदे हतो. एकदा समये ते नगरीना उद्यानमां धर्मघोष सूरी पधार्या. वनपालके झानी गुरुमहाराज पधार्यानी वधामणी राजाने आप्याथी तेने घणुं ड्रव्य आपी सुरप्रज्ञ अने शशिप्रज्ञ बे बांधवो राज क्कडि सहित मोटा आडंबरथी गुरु समीप आव्या. वंदनादि करी योग्य स्थानके बेसी धर्मदेशना सांजलतां सुरप्रज्ञ राजा प्रतिबोध पाम्यो. त्यांथी घेर आवी तेणे पोताना जाई शशिप्रज्ञने कळुं के, हवे तो महारे राज्यनो खप नथी. शशिप्रज्ञ ते सांजली कहेवा लाग्यो के, शा माटे ? राजाए कळुं के, ए राज्यने अंते नर्क पामीये, माटे सर्वथा मारे राज्यनो खप नथी, हुं तो जवनिस्तारणी दीक्षा ग्रहण करीश. शशिप्रज्ञे ते वखते जणाव्युं के, अरे जाई ! मनुष्यजव पामीने एत्ते कां खुडं ठो ? ए सर्व बालक बीवरामणी करी मुकी ठे. माटे महारुं कहेवुं मानीने राज्यसुख जोगवो. उतावला थईने तमे संसार तो मुकशो पण पढी पश्चाताप करवोपडशे. वली तमे कदेशो जे, जाईए मने कांईयें कळुं नहीं. जो तमारी एमज ईळा होय तो हाळ तमो संसारिक सुख जोगवी पढी धर्म आदरज्यो. सुरप्रज्ञे जणाव्युं के, अरे जाई ! ए तुं शु बोदयो ? कळुं ठेके, “ धर्मस्यत्वरितागति ” एट्ठे धर्म तत्काल करवो. माटे ए राज्य तमे ग्रहण करो, हुं तो हाळज चारित्र लेईश. पढी बलात्कारे शशिप्रज्ञने राज्य सोंपीने सुरप्रज्ञ राजाए गुरु पासे जइ दीक्षा दीधी. संयम सतर प्रकारे आरा-

धतां तप जप करी, अंते अणशण आदरी समाधियें करी काल-धर्म पामी सुरप्रजमुनी पांचमे देवलोके देवतापणे उपज्या.

शशिप्रज राजा थयो. धर्म उपर तेनी श्रद्धा नहोती. ते राज्य-सुख जोगववामां काल क्रमण करतां साते वसन सेवी अंते मरीने त्रीजी नकें नारकीपणे उपज्यो. सुरप्रजराजा जे संघम पाद्री देवलोकमां गया हता तेमणे ज्ञाने करीने जोयुं के महारुं कहेण मान्युं नहीं अने धर्म विरुद्ध वर्त्तन करवाथी ठेवटे मण पामी महारो बांधव नकें गयो. मोहवशे करी ते देवता नरकावासमां आव्यो अने पोताना जाईने काढवा मांड्यो. घणी वार तेने उठाव्यो पण ते पारानी माफक वेराई जवाथी अतिशय दुःख पाम्यो. सुख करवा जतां तेथी उलटुं विशेष दुःख थतुं देखीने देवता तेने कहेवा लाग्यो के, झूडा ! में तने घणुं घणुं कहुं हतुं पण तें महारुं कहेवुं गणकार्युं नहीं तेनां आ प्रत्यक्ष फल जोगवे ठे. हवे तुं शुं करीश ? नारकी कहे के, हवे हुं शुं करुं? धर्मत्रष्ट थवाथी मेलवेवुं तेना विपाकतुं फल जोगवेज तुटको ठे. पढी सुरप्रज देवता परमाधामीने जलामण देईने पाठो देवलोकमां गयो. शशिप्रज घणो पश्चाताप पाम्यो.

आ कथामां सार ए ग्रहण करवानो ठे जे- सुरप्रजराजा धर्म पामवाथी देवतानी कृद्धि पाम्यो अने शशिप्रज राजा धर्मथी विमुख रहेवाने लीधे नरकावासनां दुःख जोगवतो थयो. माटे हे जव्य जीवो तमे पण धर्म करी देवगति अने ठेवटे मोक्षसुख मेलववाने उद्यमवंत थाउं. मनुष्यजन्म पामी धर्म विना तेने एखे गुमावी देई नरकादिनां दुःख परतां पश्चात्ताप करवो ते मूर्ख मनुष्यनुं काम ठे.

हवे मनुष्य ऋव दश दृष्टांते दोहिलो ठे तेसंबंधे कहेलो श्लोक.

॥ चुल्लग (१) पासग (२) धन्ने (३), जुये (४)
रयणे (५) सुमीणे (६) चक्रे (७) ॥ चम्म (८)
जुगे (९) परमाणु (१०) ए, दश दिठंता मणुअलजे ॥१॥

अर्थ- चुल्लानो दृष्टांत १, पासानो दृष्टांत २, धान्यनो दृष्टांत ३, जुवटानो दृष्टांत ४, रत्नो दृष्टांत ५, स्वप्नो दृष्टांत ६, चक्रनो दृष्टांत ७, चर्मनो दृष्टांत ८, धुंसरानो दृष्टांत ९, परमाणुनो दृष्टांत १०, ए दश दृष्टांते मनुष्य ऋव पामवो दुर्लज ठे ॥
(आ दश दृष्टांतनो विस्तार बीजा ग्रंथोमां घणो ठे परंतु ग्रंथ गौरवताना कारणे अहींआं किंचित् मात्र दर्शाव्यो ठे)

मनुष्यऋवनी दुर्लजता उपर पहेलो चुल्लानो दृष्टांत.

कंपीलपुर नगरमां ब्रह्म राजा राज्य करतो हतो. तेने चूलणी नामे रंजा समान महा स्वरूपवान राणी हती. तेनी कुद्दीने विषे चौद स्वप्न सुचित ब्रह्मदत्त नामनो चक्रवर्ति पुत्र पेदा थयो हतो. ब्रह्मदत्त कुमारनी बाढ्यावस्थामां तेना पिता ब्रह्मराजा परलोक सिधाव्या पठी ब्रह्मराजाना चार मित्र राजाउण वाराफरती कंपीलपुरमां रही ब्रह्मदत्त कुमार योग्य उमरनो थाय त्यांसुधी राज्यनी सारसंजाल करवानुं कबुल करी, प्रथम दीर्घ राजाने राज्य सोंपी त्रण मित्रो पोताने नगरे गया. दीर्घराजा राज्य वहीवट चलाववा लाग्यो. केटलोक वखत वित्या बाद अंतेउर सुधी जाव आव करतां चूलणी राणी खुबसुरत तेमज लघु वयनी हो-वाथी दीर्घराजानी दृष्टीए पडतां ते तेना उपर मोहित थयो. प्रथम तेउंनो नेत्र मेलाप थयो. त्यारपठी वचनालाप थयो अने ठेवट कायानो संबंध पण थयो. खीर नीर परे तेउंने परस्पर प्रीतिनी गांठ एवी तो बंधाई गई के एक द्वाण मात्र एक

बीजानो विरह खमी शकतां नहीं. पाप हककायुं ठे, चोरी चार महीना अने ठीनाबु ठेवट ठ महीना क्वचित ढांकयुं रहे, पण अंते उघाकुं पड्या विना रहेतुं नथी, तेमज आ दीर्घराजा अने चूलणी राणीना अयोग्य आचरणनी वात सघले विस्तरी. त्रण मित्र राजाउंए पण आ वात सांजली तेथी घणा दीक्षगीर थया. परंतु दीर्घराजानो पग ए राज्यमां जामी गयेलो अने कुमार बालक होवाथी नीरुपाये ए दुष्टने त्यांथी खसेडी शक्या नही. दीर्घराजा निशंकपणे चूलणीराणीनी साथे आडो व्यवहार चलावतो राज्यनो स्वतंत्र मालीक होय तेम धणी धोरी थई सुख जोगववा लाग्यो. वरधनु नामे ए राज्यनो असली गरढो प्रधान हतो तेणे पण दीर्घना दुष्टकर्मनी वात जाणी तेथी तेणे पोताना धनु नामना पुत्रने ए हकीकतथी वाकेफ करी कहुं के, तहारा दीलोजान दोस्त ब्रह्मदत्त कुमारने दीर्घनी कुचेष्टानी सघली बीनाथी माहितगार करजे. धनुए पितानी आझा प्रमाणे ब्रह्मदत्तने सघलो जेद कह्यो तेथी ते रोषातुर थयो. एकदा प्रस्तावे एक हंसीने वायस साथे जोई ते बन्नेने दरवार कचेरीमां लई जई ब्रह्मदत्त कुमारे कहुं के, जुठ ! आ उत्तम हंसी मध्यम वायस साथे संजोग करावे ठे तेनुं फल. एम कही दीर्घराजाना देखतां वायसने हएयो, अने जणाव्युं के महारा राज्यमां एवो जे अन्याय (अयुक्तकार्य) करशे तेने हुं वायसनी पेठे हणीश. आवा शब्दो सांजली दीर्घ बीहीन्यो अने ते हकीकत तेणे चूलणीने जणावी. चूलणी क्रोधायमान थई मनमां विचार करवा लागी के, ए पुत्र आपणे कामनो नहीं. दीर्घे कहुं के, हवे आपणे एट-वेथी सयुं, केमके तहारा पुत्रे आपणी वात जाणी, माटे कोईक दीवस ते तने अगार मने, के आपण बन्नेने हणशे. चूलणीए कहुं के, स्वामी ! ए बालकनी वात मननां न लावीये ? एना

कह्या सामुं न जोईये ? शामाटे जे कदापि ए पक्षीनुं चरित्र देखीने एणे एवुं कहुं हशे ? बालचेष्टा थकी बांधेजारे बोलवाथी तमे शा माटे बीहो ठे ? एनो शो आशरो ठे ? अने एनो शो जार ठे ? एम करतां कदापि एवुं हशे तो आपणे एनो कोई उपाय करीशुं ! एवां राणीनां वचन सांजलीने पाठो वली दीर्घ कुकर्म सेववाने सावधान थयो. त्यारपठी वली एकदा प्रस्तावे कोई कोयलने काग पासे पूर्वनी परे कार्य करावती देखी तेने पण प्रथमनी पेठे कचेरीमां लावी दीर्घना सन्मुख पूर्वे कहुं हतुं तेमज वचनोच्चार करी कागने मार्यो. ब्रह्मदत्तनुं आ बीजी वखतनुं कहेवुं अने कागनुं हणवुं जोई दीर्घ अतिशय गजराटमां पड्यो. आ वात पण तेणे चूलणीराणीने जणावी अने कहुं के, हवे तो ए सुखथी सर्युं ! तहारो अने महारो संबंध हवे आटलेथीज पूरो थयो ! राणी कहेवा लागी के, स्वामी ! हुं तमने जवा देनार नथी. दीर्घे जणाव्युं के, तहारा पुत्रने तुं हणे तो हुं रहुं, नहीं तो कोई उपाये हुं रहेनार नथी. विषयनी वाही राणीए पोताना पुत्ररत्नने हणवानुं कबुल करी दीर्घने राजी कर्यो अने हमेशनी माफक दीर्घनी साथे विषयसुख जोगववा लागी.

पुत्रने मारवानी योजनामां चूलणीए कणयरदत्त राजानी कुमरी साथे ब्रह्मदत्त कुमारनो विवाह संबंध कर्यो, अने लाखनुं घर बनावरावी कुमारने जणाव्युं के, आपणा कुलनो एवो आचार ठे जे प्रथम पाणीग्रहण करीने लाखना घरमा सुवुं. राजकुमारे ते वात कबुल करी. वरधनु प्रधाने ते वात सांजली विचार्युं जे, हुं गरढो थयो अने महारा मोंहोंका आगल राज्यनी केटलीक पेढीउं थई गई परंतु कोई पण वखत लाखनुं घर जाण्युं के सांजद्वयुं पण नथी. आ तो कांईक कौतकनी वात ! आमां राणीनुं कांईक कावित्रुं खरुं ! डाह्या प्रधाने आवो निर्धार करी कणयर राजाने गुप्त रीते

हेवरावी मोकळ्युं के लग्न कर्या पठी तमारी पुत्रीने ब्रह्मदत्त कुमारनी साथे मोकळशो नहीं. कदापि मोकळ्या विना चाळे तेम न होय तो पुत्रीनो स्वांग पहेरावी कोईक दासीने मोकळज्यो. जुळे चूके तमारी पुत्रीने मोकळशो नहीं. कणयर राजाए मंत्रिनुं कहेण मान्य करी तेमज करवा निश्चय कर्यो. वळी वरधनु प्रधाने पोताना पुत्र धनुने कळुं के, राणीए लाखनुं घर बनावरावी राजकुमारने प्रथम पाणीग्रहण करीने तेमां सुवानुं सुचवन कर्तुं ठे, एमां मने तो राणीनो पूरेपूरो प्रपंच मालम पडे ठे. माटे तेनाथी सावध रहेवानी अति आवश्यकता ठे. तुं ब्रह्मदत्तनो संग न मुकीश, रात्र अने दहाडो तेनी पासेनो पासे रहेजे. परणीने आवे अने घरमां सुई रहे त्यारे त्यां पण तुं तेनी पासेज रहेजे. कदापि ते तने तहारे घेर जवानुं कहे, तो तुं कहेजे जे, स्वामी! हुं तो तमारो सेवक तुं, अहोनिश आपनी हजूरमां रहेवुं ए ज महारो धर्म ठे, विगेरे समयने अनुसरतुं कही तुं तेनी पासेनो पासे रहेजे, पण तुं एनुं पासुं न मुकीश. त्यारपठी प्रधाने दीर्घराजा पासे आवी, तीर्थयात्रा जवानी आझा मागी. राजाए विचार्युं जे, ए बाहार जशे तो कांईक उपाधि करशे माटे तेने जवानी ना पानी अने कळुं के, तमे अहीं रहीने दान पुन्य करो. प्रधान गंगाने तटे दानशाळा मंदावी त्यां मुकाम करी रह्यो. त्यांथी लाक्षाग्रह सुधी गुप्तपणे प्रधाने सुरंग खोदावी अने पोताना पुत्र धनुने जणाव्युं के, ब्रह्मदत्त ए घरमां सुवा जाय ते वखते में तने सूचना करी ठे ते प्रमाणे तारे एनी पासे रहेवुं अने त्यां आगळ जो कांई प्रतिकुल उपसर्ग थाय तो अमुक जगोए ब्रह्मदत्त पासे लात मरावजे एटळे सुरंगनु मुख मालम पडशे, त्यांथी तमो बन्ने नीकळीने दानशाळा पासे आवी त्यां तैयार राखेला अश्वोउपर स्वार थई

चाख्या जज्यो. ब्रह्मदत्तनी बहु थई आवेली स्त्रीने बाहार काढवा माटे खोटी थई तमारो वखत गुमावशो नहीं.

पाणीग्रहण करी ब्रह्मदत्त स्त्रीसहित पोताना नगरमां आव्यो. चूल्हणी राणीए तेने लाक्षाग्रहमां सूवा मोकळ्यो. प्रधान-पुत्र धनु तेनी लाथे शयनग्रहमां गयो. ब्रह्मदत्ते तेने घेर जवा माटे घणो आग्रह कर्यो; त्यारे तेणे कळुं के, हुं तमारो खीज-मतगार सेवक हुं माटे तमारा पांगेठ हेठे सुई रहीश, पण आपने वीला मुक्की ढण मात्र पण डूर नहीं जाउं. आ प्रमाणे कही धनु तेनी पासे त्यांज रह्यो. कणयर राजाए, प्रधाननी सूचना मुजब पोतानी पुत्रीने बदले तेनो खांग पहेरावी दासीने मोकळी हती, ते स्त्री सूवा माटे आवासमां आवी. ब्रह्मदत्त अने धनु वार्तालाप करवा लाग्या अने स्त्री निद्रावश थई. मध्य रात्रि थया पठी चूल्हणी सर्व लोकने निद्राधीन थयेला जोई अवसर साधी एकली लाखना मंदिरे आवी अने पोताने हाथे अग्निमुक्यो. जरा सलगुं एटले त्यांथी नासती नासती पोकार करवा लागी के, अरे! धाओ रे धाओ !! महारो ब्रह्मदत्त पुत्र लाखना मंदिरमां सुवा गयो हतो, ए घर तो सलगतुं देखाय ठे! मारा पुत्रनुं शुं थयुं? महारो रत्न सरिखो पुत्र अग्निमां बले ठे तेने तमे काढो, एम लोकोप्रत्ये कहेवा लागी. लाक्षाग्रह बलवा मांड्युं, अग्नि चारे बाजु फेलायो अने जडका ढणवारमां दावानलनी माफक एटला तो वधी गंया के त्यां आगल जवानी कोईनी पण हाम चाळी नहीं. ए मंदिरमां अग्नि सलगतां तुरत धुणी गोटावार्थी तथा जडका जडका थता जोवार्थी ब्रह्मदत्त एकदम पोताना मित्र धनुने कहेवा लाग्यो के, आ शो अकस्मात्? धनुए कळुं के, महाराज ! ए वात महारा समजवामां ठे. ब्रह्मदत्त कहे,—हवे शुं करवुं? धनुए

कह्युं—स्वामी ! चिंता म करो. आ ठेकाणे आप डाबा पगनी लात मारो. ए स्थानके सुरंग ठे, ते मध्ये आपणे जवानो मार्ग ठे. ब्रह्मदत्ते लात मारीने सुरंगनुं द्वार खुल्लुं कर्युं अने जती वखते स्त्रीने लई देवा माटे धनुने कह्युं. त्यारे तेणे जणाव्युं के, तमे सलामत ठो, तो वली स्त्रीयो घणी मलशे. वखत गुमावव योग्य आ अवसर नथी. पठी तुरत त्यांथी वन्ने जण सुरंग मार्गे नीकली, तेना द्वार समीप आवी धनुना पिताए वे अश्वरत्न तैयार करी उन्ना राख्या हता तेना उपर चढीने नाठा. पाहुं वालीने जोया वगर पूरपाट जेम नसाय तेम नासतां ज्यारे सो योजन गया त्यारे वन्ने घोडा फाटी पड्या. पठी पग पालाये चाढ्या. एम दीर्घराजाना जयथी नासतां नासतां केटलोक वखत वित्याबाद वन्ने जण विखूटा पड्या, अहीं घणो संबंध ठे अर्थात् सो वर्ष सुधी तेओ फर्या ठे अने घणी घणी मुशीबतो तेमने वेठवी पडीठे तथा घणी कन्याओ साथे पाणीग्रहण करी सुख जोगव्युं ठे परंतु ग्रंथगौरवता तथा आ चुलाना दृष्टांतना संबंधमां ए हकीकतनुं प्रयोजन नहीं होवथी अहीं ए लांबी हकीकत दाखल करी नथी. जाणवाना जीज्ञासुओए ब्रह्मदत्त चरित्रथी ते वात जाणी लेवी. वन्ने मित्रो जूदा पड्या पठी ब्रह्मदत्त एकलो नासतां नासतां अरुतादीस गाउनी अटवी पासे आव्यो. ते ओलंघवी महा विषम ठे. ते स्थानके एकलाथी जई शकालुं नहोतुं तेथी कोई सार्थनी वाट जोई रह्यो हतो तेवामां एक ब्राह्मण मढ्यो, तेनी साथे ब्रह्मदत्त अटवी ओलंगतो चाढ्यो. चाखतां ज्यारे बपोर—खरा मध्यान्ह थया एटले ब्राह्मणे पोतानी पासे साशुओ हतो ते पदालीने एकलाए खाधो. ब्रह्मदत्तने लगार मात्र न आप्यो. ब्रह्मदत्ते पण न माग्यो. एम करतां त्रण दिवसे अटवी उलंघी. पठी ब्राह्मणे कह्युं, रे बालक ! हवे तुं त-

हारी मेले आ दिशे जा, वस्ती आवशे एटले तुं सुखी थईश. एम कही ब्राह्मण जवः लाग्यो एटले ब्रह्मदत्ते कछुं के, तमारो गुण नहीं विसरे तेवो ठे, माटे तमे, ज्यारे ब्रह्मदत्त चक्रवर्त्ति थ-यानुं सांजलो त्यारे तुरत मारी पासे आवजो ! महारो कोल ठे ! जो ह्नीपुत्र तुं तो तमारी ईछा पूरीश. आवां वचन सांजली ब्राह्मणे विचार्युं जे, एवा कंगाल घणाए फरे ठे ! पण ठीक ! सीधो जवाब देवामां कांई जतुं नथी. पठी ब्रह्मदत्त प्रत्ये कछुं के, वारु माहराज ! तमारी ईछा अस्तु हो. एम आसीर्वाद देई ब्राह्मण चालतो थयो. ब्रह्मदत्त पण त्यांथी ब्राह्मणे बतावेला मार्गे चाली नीकळ्यो. त्यारपठी गाम, नगर, पुर, पाटण विगेरे स्थलोए फरतां फरतां सो वर्ष वीती गयां, तेमां राजाउं तथा विद्याधरादिनी एक लाख बाणु हजार कन्याउं परणयो; अने ठ खंरु पृथ्वीनुं राज्य संपादन करी चक्रवर्त्ति पद पाम्यो. ठनु क्रोड गाम, बोहोत्तेर हजार मोटां नगर, अरुतालीस हजार पाटण, केटलाएक खेडां, केटलाएक करबट, मंरुप, ड्रोण प्रमुख नवनिधान, चौदे रत्न मेलवी, ठनु क्रोरु पायदल, चोरासी लाख हाथी, चोरासी लाख घोडा, चोरासी लाख रथ, तथा एक लाख बाणु हजार स्त्रीउंना परिवारे परवर्यो थको पचीश हजार देवता जेनी सेवामां रहे ठे एवो ब्रह्मदत्त चक्रवर्त्ति कंपीलपुर नगरे आव्यो. दीर्घराजाने लांबी उंघमांहे नाख्यो अर्थात् कालधर्म पमाड्यो. चूलणीए जयने लीधे नासी जई दिहा लीधी अने शुरू संयम पाली कर्म खपावी तेज जवने विषे मोह-पद पामी.

ब्रह्मदत्त चक्रवर्त्ति सुखरुप राज्य वैजव जोगवे ठे. धनु, प्रधान-पदवी जोगवतो राज्य वहीवट चलावे ठे. तेउंनी आण मात्र कोई लोपतुं नथी. हवे जे ब्राह्मण साथे ब्रह्मदत्ते अडतालीश

गाउनी अटवी उलंगी जेने वचन आप्युं हतुं, तेणे ब्रह्मदत्त चक्रवर्ति थयानुं जाण्युं; तेथी ते कंपीलपुरमां आव्यो अने पोतानुं नाम नीशान बतावी चक्रवर्तिने मदयो. चक्रवर्तिण तेने उलख्यो. पठी कहुं के, अरे ऋट्ट महाराज ! हुं तमारा उपर जुगो हुं, माटे तमारे जे ईढा होय ते मागो-मागो. ब्राह्मणे कहुं के, महाराजाधिराज ! हुं महारी स्त्रीने पुठी आवी ईढानुसार मागीश. चक्रवर्तिण तेने पुठी आववानी आझा आपतां ते पोताने मुकामे आव्यो अने हर्षजेर ब्राह्मणीने कहेवा लाग्यो के, अहो माहा रांडनी ! तुं कांई जाणे ठे ? आखी पृथ्वीनो स्वामी, आपणा उपर तुष्टमान थयो ठे. तेणे कहुं ठे जे, मांहे मांगे ते आपुं, तेथी हुं तने पुठवा सारुं आव्यो हुं, माटे तुं कहे ते तेमनी पासे जईने मागुं. ब्राह्मणनुं बोलवुं सांजळी ब्राह्मणीण मनमां बीचार्युं जे, एने घणुं धन मलशे तो मान (अहंकार) मां आवी नवी स्त्रीनुं पाणीग्रहण करशे, तो हुं दुःखी अईश. माटे साध्यमां रहे अने आपणुं काम थाय एवुं मागवुं उचित ठे. एम धारीने ब्राह्मणीण पोताना स्वामीने कहुं के, आपणाथी राज्यजार उपानी शकाय नहीं, तेमज घणुं धन होय तो तेने संजालवानी चिंता रात्रि दिवस करवी पडे, माटे तेवी कोई चिंता करवी न पडे अने आपणे सुख चैनमां रहीये, एवुं तो महारी नजरमां ए मागवानुं आवे ठे के, “ चक्रवर्तिना राज्यमां सघले घोघर हमेशां आपणने ईढा-जोजन करावे अने उपर एक सोनईयो दररोज दहणा आपे, एवुं मागो. ब्राह्मणे कहुं के, ए मने गम्युं, तहारी मती घणी सारी पहाँची. पठी ब्राह्मणे चक्रवर्ति पासे जईने ते ज प्रमाणे माग्युं. चक्रवर्तिण जरा उपको देतां कहुं के, अरे जुंमा ! हुं तुष्टमान थयो ठतां तुं हजी जीख मागे ठे. माटे हजु पण विचार करी बीजुं कांई राज्य पाट धन दोलतादि माग, के जेथी

तुं संपूर्ण सुखी थाय. ब्राह्मण बोदयो के, महाराज ! अमने तमे एटबुं अपावो, अमारे बीजुं काई जोईतुं नथी. चक्रवर्त्तिण तेना माग्या मुजब “सघला पोताना राज्य (ठए खंड) मां वाराफरती दररोज एमने ईह्वानुसार जोजन जमाडे अने उपर एक सोना महोर दक्षणा आपे,” एवो परवानो करी आप्यो. ब्राह्मण ए प्रमाणे दररोज जमवा लाग्यो, पण ज्यां एक वखत जम्यो त्यां बीजी वखत जमवानो वारो आव्यो नहीं; केमके चक्रवर्त्तिनी एक लाख बाणु हजार स्त्रीजना तेटलाज जूदा जूदा चूला ठे, पठी बोहोतेर हजार नगर, अमृतालीस हजार पाटण, वली बीजा खेडां, कर्बट, मंरुप, ड्रोण विगेरेना अनेक चूला ठे. एटले ठेकाणे वारे वारे जमतां कदापि पार न आवे, तो फरीने बीजी वार चक्रवर्त्तिने चूले जमवानो वारो तो क्यांथीज आवे ? न ज आवे. तेमज मनुष्यजव पामी आलसे करी खुए तो फरीने ते जव पामवो दुर्लज जाणवो. वली ते काले उत्कृष्ट सातसें वर्षनुं आउखानुं प्रमाण हुतुं तेना बे लाख बावन हजार दीवस थया तेथी पण स्पष्ट समजाय ठे के जे घेर जम्यो ते घेर फरीथी जमवानो वारो आवे ज नहीं, तेम ठतां कदापि कोई देवताने जोगे तेनी साहाज्ये करी ब्राह्मण घणा रुप करे तेथी ते पण कदाच (देवानुयोगे) पामे अर्थात् फरीथी जमवानो वारो आवे ! परंतु मनुष्यजव पामी धर्म साधन कर्या विना एटले अवतार गुमाव्यो तो फरी मनुष्य जव पामवो अति दुर्लज ठे. माटे धर्म सेवन करी मनुष्यजव सफल करवो. ब्राह्मण मेलवेला परवाना प्रमाणे जम्यो ए चूले फरी जमवानो वारो आवे नहीं एम मनुष्यजव गुमावी दीधो ते फरी मलवो दुष्कर ठे.

॥ मनुष्यजवनी दुर्लजता उपर बीजो पासानो दृष्टांत ॥

आ जरतक्षेत्रने विषे गोलक देशमां चणीक नामे गाम

हतुं. तेमां एक चणीक नामे ब्राह्मण रहेतो हतो. तेने चणेश्वरी नामनी ज्ञार्या हती. ए बन्ने स्त्रीजर्तार जैनधर्मी हतां. चणेश्वरीने पेटे दांत सहित पुत्र पेदा थवाथी तेना दांत घसी नाख्या. एक वखत तेने घेर साधु आव्या. तेमनी पासे पोताने दांत सहित पुत्रनो प्रसव थया संबंधीनो वृत्तांत चणेश्वरीए कह्यो. ते वात सांजळी साधुए जणाव्युं के, ए राज्य पामशे. पठी मातापिताए कह्युं के, स्वामी ! अमे तेना दांत घसी नाख्याठे ! साधुए जणाव्युं के, बिबांतरित राज्य जोगवशे अर्थात् कोईक ओतु बेसारीने राज्य करशे (प्रधान थशे). साधुनां आवां वचन सांजळी बन्ने मातापिता हर्ष पाम्यां. बालकनुं नाम चाणाक्य पाड्युं. ए सर्व शास्त्र ज्ञानी कला विकलानो जाण थयो. महा जैनधर्मी थयो. मावित्रे तेने परणाव्यो. एकदा चाणाक्यनी ज्ञार्या तेना ज्ञाईने घेर विवाह होवाथी तेने पियेर गई अने ते स्त्रीनी बहेन चाणाक्यनी साळी पण ए अवसर उपर त्यां गई हती. ए श्रीमान् अने जाग्यवान् हती, तेथी चाणाक्यनी स्त्री करतां तेनो आदर सत्कार तेणीना ज्ञाई जो जाईए विशेष कर्यो. सासरवासो पण न्यूनधिक कर्यो. बन्ने सगी बहेनो हती पण सामान्यपणाने लीधे चाणाक्यनी स्त्रीने जेवुं तेवुं मान दीधुं तथाप्रकारनो आदर न दीधो. विवाहनी समाप्ती थया पठी ते पोताने घेर आवी. जर्ता आगळ ज्ञाईना अपमाननी वार्ता कही. ते सांजळी पोतानी स्त्रीना मनोरथ पूर्ण करवा सारु चाणाक्य लक्ष्मी उपार्जन करवा माटे देशांतर जवा नीकळ्यो. मार्गमां जतां जतां ते पोताना मनमां एवो विचार करवा लाग्यो के, लक्ष्मी लेई आवुं अने स्त्रीनी होंस पूरी पाहुं तोज जीव्युं प्रमाण ठे. एटलामां एक ब्राह्मण मढ्यो, तेने पुढ्युं के तमे क्यांथी आवो ठो? ब्राह्मणे कह्युं जे, हुं पाड-

क्षीपुरं नगरमां नंदराजा वर्षो वर्षं दक्षणा आपे ठे ते खेवा माटे गयो हतो. पण ते राजा अंतेउर गयो ठे तेथी हुं पाठो महारे घेर जाउं हुं. आ वात सांजली चाणाक्य पाडलीपुरमां आव्यो अने नंदराजानुं सिंहासन खाली देखी ते उपर चढी वेगो. ते वखते नंदराजानी दासीए आवीने तेने कहुं के, ए सिंहासन मुकीने बीजे सिंहासने बेसो. चाणाक्ये कहुं के, बतावो. दासीए तेनी पासे बीजुं सिंहासन हतुं ते बताव्युं, एटले चाणाक्ये तेना उपर पोतानुं कमंरुल मुक्युं. दासीए त्रीजुं सिंहासन बताव्युं, चाणाक्ये ते उपर पवित्री मुकी. एटले चोथुं बताव्युं, ते उपर दंड मुक्यो. एम जे जे सिंहासन देखाड्यां ते ते चाणाक्यने कबज करतो देखी दासीने क्रोध चढ्यो तेथी तेणीए तेने उठागी मुक्यो. उठतां थकां ते बोळ्यो जे, हुं चाणाक्य तो त्यारेज खरो-के ज्यारे तहारा नंदराजानुं राज्य वेउं! दासीए कहुं जे, जा रें जा जरडा! तुज सरिखा तो अहींआ घणाए जरडा आवे ठे.

त्यारपठी पूर्वे साधुए कहुं हतुं जे, चाणाक्य राज्यनो कारचारी थशे. ए वचन मनमां धारी त्यांथी ते (चाणाक्य) कोई राज्य करवाने योग पुरुषने खोली काढवा माटे चाली नीकढ्यो. मयुरपाल नामे राजाना गाममां आवीने तापसनो वेष धारण करी ते चीक्षा मागवा लाग्यो. मयुरपाल राजानी राणीने गर्जना प्रजावथी सोल कला संपूर्ण चंद्र पीवानो मोहलो उत्पन्न थयो हतो, परंतु ते कोई रीते पूर्ण करी नहीं शकवथी राणी दीवसे दीवसे छुबली थती हती. राजाए छुबली थवानुं कारण राणीने पुढवाथी तेणीए मोहला संबंधी जे खरी हकीकत हती ते जणावी अने विशेष कहुं के, ए डोहलो पुराय तो हुं जीवुं. ते सांजली मयूरपाल विचारना वमलमां

पड्यो, के हवे शुं करवुं? तेवखते चाणाक्य कापनीने वेपे जिहाने अर्थे तेना बारणा आगल आवीने उन्नो रह्यो हतो. तेने देखी मयूरपाल पगे लाग्यो. चाणाक्ये पुब्बुं-आवडुं तमने चिंतानुं कारण शुं ठे? राजाए डोहला संबंधी सघली हकीकत कही. ते सांजलीने चाणाक्य बोदयो-जो डोहलो पुराय नहीं, तो बे जीवनी हाणी थाय. राजाए कहुं-स्वामी! ते तो खरुं, पण ए बे जीव उगरे तेवो कांई उपाय ठे? चाणाक्ये कहुं-उपाय तो ठे, पण महारे शुं? राजाए कहुं-हे स्वामी! जे तमे कहो ते हुं सांजलुं. चाणाक्ये कहुं-जो गर्जनो बालक तुं मुजने आपे तो हुं ए बालक तथा तेनी माता, ए बन्नेने जीवाडुं. मयूरपाले मुआथी तो जीवता सारा, एम विचार करी चाणाक्यना कहेवा प्रमाणे तेने बालक आपवानुं कबुल कर्युं. चाणाक्ये पंचनी साखे ते बाबतनुं लखत करावी लीधुं. हवे राणीनो डोहलो पूर्ण करवा माटे चाणाक्ये तृणनुं एक कुटीर (जुंपडुं) कराव्युं. तेना उपर गुप्तढीद्र मुकाव्युं, अने नीचे कुटरिमां एक रुपाना थालमां दुध नरावी मुक्युं. पूर्णीमानो सोल कला संपूर्ण चंद्रमा उग्यो त्यारे ते कुटीरमां राणीने सुवाडी. राणी निद्रावश अई त्यारपढी कुटीर उपर गुप्त मुकेलुं ढीद्र उघाडी ते वाटे आवता चंद्रना प्रतिबिंबने स्थले दूध नरेलो रुपानो थाल हतो ते मुक्यो. पढी मयूरपाले राणीने जगानीने कहुं जे-तमारा जाग्यने योगे चंद्रमा आव्यो ठे माटे तमे पीयो. एम कही थाल पासे तेणीने बोलावी बेसामी. राणीए पोताना मोहला अनुसार चंद्रमा जोयो तेथी ते पीवा लागी. ते जेम जेम पीए ठे तेम तेम कुटीर उपर माणस बेसाड्यो हतो ते चाणाक्ये करेली सुचना प्रमाणे थोमुं थोमुं ढिद्र ढांकतो हतो. दुध पूरु थवानी साथे ढिद्र संपूर्ण ढंकायुं अने चंद्रनुं प्रतिबिंब नाबुद

अयुं; तेथी राणीनी संपूर्ण खात्री थई के हुं चंद्रमा पीगई. ए प्रमाणे बुद्धिबले करी चाणाक्ये मयूरपाल राजानी राणीनो मोहलो पूर्ण कर्यो. अनुक्रमे गर्ज वधतां पूरेमासे बालकनो जन्म थयो. माता पिताए ते बालकनुं नाम मोहलाने अनुसारै, 'चंद्रगुप्त' राख्युं. चाणाक्य, राणीनो डोहलो पूर्ण कर्या पठी ते गामथी नीकली पृथवी पर्यटन करतो गामे गाम जोतो फरेठे. परदेशमां ते सोनासिद्धि सीख्यो. पठी मयूरपाल राजा पासे तेने गाम पाठो आव्यो. त्यां घणा बालकोने एकठा करी चंद्रगुप्तबालकने क्रीडा करतो दीठो. पोते चंद्रगुप्त राजा थयोठे, एकने प्रधान कर्यो ठे, एकने कोटवाल बनाव्यो ठे, कोईने नगर आपेठे, कोईने गाम बह्नीस करेठे, कोईनो न्याय चुकावे ठे. ए प्रकारे राज्यनी रमतकरता बालकोने देखी चाणाक्ये कोईकने पुढ्युं जे— ए कोनो बालक ठे? लोकोए कहुं जे—कोईक तापसे डोहलो पूख्योठे माटे तापसनो ए पुत्र ठे. एवुं सांजली ते घणो खुशी थयो. ए वखते त्यां आगल गायनुं धण (समुदाय—टोळुं) आवतुं हतुं. तेजोइ चाणाक्ये चंद्रगुप्तने कहुं जे—महाराज ! ए सर्वने तमे गाम पुर नगरादि आपोठो, तो हुं पण तमारो ब्राह्मण तुं, माटे मने पण कांईक आपो. चंद्रगुप्ते कहुं जे— तमने ए गायनुं धण आप्युं. चाणाक्ये कहुं के—महाराज ! ए गायोनुं धण कोनुं ? चंद्रगुप्ते जणाव्युं जे—वीर जोग्या वसुंधरा. एवुं सांजलीने चाणाक्ये चंद्रगुप्तने कहुं के—तुं महारी साथे चाल, हुं तने राज्य अपावुं. एम कहीने ते चंद्रगुप्तने पोतानी साथे लेईने त्यांथी चाली नीकळ्यो.

चंद्रगुप्तने बालराजा ठरावी धातुरवादे धन उपार्जन करीने लश्कर राखी चाणाक्य पारुलीपुरे आव्यो. नंदराजा तेनी सामे आव्यो. लक्षाई थतां नंदे कुट्यो, लश्करमां जंगण पड्युं एटले चाणाक्य

चंद्रगुप्तने लेईने नागो. नंदराजाना स्वार तेनी पठवाडे हणवाने माटे आव्या पण बुद्धिबले करी चाणाक्ये तेमने ठार कर्या. चंद्रगुप्तने गुप्त स्थानके राखी चाणाक्य फरी तापसनो वेष लेई ज्रीख मागवा गयो. (आ वखते आवो वेश धारण करी तेनो जवानो मतलब ए हतो के पोते नंदराजाथी हार खाई नागो हतो, ते संबंधे नगर चर्चा शुं चाळे ठे तेनी खबर पडे तेमज हवे केवा प्रकारनी गोठवणथी नंदराजा उपर चढाई लेई ज-वाथी फावी शकाय तेनी तजवीज करवा माटे एवा वेषे गयो हतो.) फरतां फरतां एक डोसीना घर आगल गयो. त्यां डो-सीनां बे त्रण ठोकरां खावा बेठां हतां, तेउने कौसीए खावा सारु उन्ही उन्ही घेंस प्रीसी. बालके वचमां हाथ घाल्यो एटले ते दाऊयो तेथी रोवा लाग्यो. ते वखत डोसीए कहुं जे— चाणा-क्यनी परे मूर्ख कां तुं थाय ठे ? वेषधारी चाणाक्ये डोसीने पुज्युं जे—हे माता ! ते चाणाक्य मूर्ख केम थयो ? डोसीए कहुं के— पहेला ज पाडलीपुरे आवी आयड्यो तो तैणे मार खाधो अने पाठो नागो. ए ठोकरां पण एम करे ठे तेथी दाऊ ठे. घेंस प्रीसी त्यारे एम न जाण्युं जे कोरे कोरेथी लेई खाउं. उ-तावलो थई वचमां शुं करवा हाथ घाल्यो ? एम करे तो बले ज तो ! जो कोरेथी खात तो शाने दाऊत ! चाणाक्ये पण तेमज कर्युं. आगल पाठलनां न्हानां गामो विगेरे शर कर्या सिवाय एकदम पाट नगर उपर चढी आववाथी चारे वाजुनो मार पड्यो. घेंस खावी अने राज्य लेवुं, ए बेनी एक ज रीत ठे. डोसीनां आवां वचन सांजली त्यांथी चाणाक्ये पर्वत राजा पासे जई तेने पोतानी संफमां मेलवी लीधो. पर्वतराजा तथा चंद्रगुप्तने लेईने घणां लश्कर साथे चाणाक्ये पाडलीपुरनी आसपासनो घणो मुलक जीती लीधो. त्यारपठी पारुलीपुरे आवी नंदराजा साथे

युद्ध कर्तुं; तेमां जय मेलवी नंदनुं राज्य लीधुं अने नंदने काढ्यो. धर्म द्वार आप्यो अर्थात् तेने (नंदने) चाढ्यो जवानी परवानगी आपी. चंद्रगुप्त अने पर्वतराजा ए वेनुं साथे नगरमां पेसवुं अने नंदनुं नीकलवुं, ए वखते नंदराजानी पुत्रीने जोई चंद्रगुप्त व्यामोह पास्यो. ते कन्याने नंदे रथथी उतारी मुकी एटले ते (कन्या) चंद्रगुप्तना रथमांहे पेठी. नगरमां आवी बन्ने सिंहासन उपर बेसी राज्य जोगववा लाग्या. त्यारपठी राजमहेलमां बेठेली एक कन्या तेमना जोवामां आवी. चाणाक्ये तेने चिकित्साथी विषकन्या जाणी. ते कन्या पर्वतराजाने परणावी. तेना हाथना फरसथी पर्वतराजाने फेर चढ्युं. चंद्रगुप्ते चाणाक्यने कहुं जे—पिताजी! उंसड करो, मित्र मरे ठे! चाणाक्ये कहुं जे— बोल मां, जावठ जाय ठे ते जावादे! त्यारपठी पर्वत मर्ण पास्यो. निकंटक राज्य थयुं. हवे चंद्रगुप्त सुखे समाधे राज्य जोगवे ठे. पठी चाणाक्ये बुद्धिवले सर्व लोकने विकल करी घरनुं सरवस्वपणुं कर्तुं. त्यार तेणे पठी देवताने समरी (आरार्थी) पासा मंगाव्या. (आ देवताई पासामां एवो चमत्कार हतो के ते चाणाक्यनी मरजी मुजब ज दाव आपता हता.) त्यारपठी चाणाक्ये रत्ननो थाल जरी नगरजनो वच्चे मुकीने जणाव्युं के— जे जीते ते आ रत्ननो जरेलो थाल लेई जाय अने हारे ते एक रत्न मुकी जाय. लोकोए आवी वात सांजली विचार्युं जे— ए व्यापार सारो, जो जीतीये तो बधो थाल आवे अने हारीये तो मात्र एक रत्न आपवुं. आ प्रकारे ठराव करी (हा जणी) रमवा लाग्या. जे हारे ते रत्न मुकता जाय, एम सर्वे नगरनां लोक हारी गया. कोई पण चाणाक्यने जीती शक्युं नहीं. एम करतां करतां राजानो चंडार ज्यो अर्थात् एक एक रत्ने करी संपूर्ण जंकार रत्न वडे पासाना प्रतापे

जयों, एक पण वखत दाव खाली गयो नहीं, एवा ते पासा हता. तेम आ मनुष्यजव रुपी रत्न, धर्म विना एखे गुमाव्यो ते, जेम पासाए करी पाडळीपुर वासीउण रत्न गुमाव्यां ते पाठां मळी शके नहीं, तेम आ मनुष्यजव मलवो महा दुर्लज ठे. कदापि बीजो कोई देवनी सहाज्ये करी चाणाक्ये जीती लीधेलां रत्नो पासा वडे तेने हरावी पाठां वाले, परंतु उपर जणाव्या प्रमाणे धर्म विना मनुष्यजव जे खोयो ते फरी फरीने पामवो दुर्लज ठे. माटे हे जव्य जीवो! धर्मने विषे उद्यम करवो. ए पासानो बीजो दृष्टांत जाणवो.

॥ मनुष्यजवनी दुर्लजता उपर त्रीजो धान्यनो दृष्टांत ॥

जेम कोई राजाये जरतक्षेत्रमां चोवीसे जातना धान्यने एकठां करी तेनो अंबार (ढगलो) कर्यो. पठी पराक्रमहीण, जेना शरीरनां संधाण सथल वथल थयां ठे, उठवा जाय तो जमर (चक्र) आवे, शरीर थरथर कंपे, आंखे जांजांजुंजां देखे, हाथ पगमां पराक्रम नहीं, आंख चूए, मुखे लाल गले, काने बहेरी, केरु थकी बेवडी वली गयेली, वली लाकडीनोज जेने आधार ठे, एवी सो वर्षनी डोसीने कह्युं के— आ चोवीस जातिनां धान्यनो जे ढगलो ठे तेमांथी सर्वे जातनां धान्य जूदा जूदा काढ. ते मोसीथी ए करणी थई शकशे के केम ? एम प्रश्न करवाथी समजुए कह्युं के—ए कार्य मोसीथी पारपनी शके नहीं. तेम धर्म विना खोयो जे मनुष्यजव ते फरीने पामवो दुकर ठे.

॥ मनुष्यजवनी दुर्लजता उपर चोथो जुवटानो दृष्टांत ॥

जीतारी राजाने घणा बेटा हता. ते सुखरुप राज्य लीला जोगवता हता. ते राजाने बेसवानी राज्यसज्जानुं मकान घणुं मोहोदुं हतुं. ते मकानमां एकसो ने आठ थांजलाहता, अने ते एक एक थांजलाने एकसो ने आठ आठ हांसो हती. एक वखत राजाना वमा पुत्रे विचार कर्यो के हुं गरढो थवा आव्यो तो-

पण महारो पिता मर्ण पाभ्यो नहीं अने मने राज्यगादी मली नहीं, माटे कोई पण उपाये तेमने कालधर्म पमाहुं. आवो विचार करी तेणे पोताना पिताने मारवानी पेरवी करवा मांकी. आ वातनी प्रधानने खबर पम्बार्थी तेणे ते राजाने जणावीने कह्युं के— राज्यनो मालीक ए थवानो ठे ठतां तेने हाल माठी बुद्धि उपजी ठे तेथी विनाश थवानो संजव ठे. माटे युक्तिपूर्वक बुद्धिबले करी कोई एवो उपाय योजो के तमे तथा तमारो कुमार बन्ने जीवता रहो अने राज्यसुख जेम जोगवो ठो तेम जोगवो. प्रधाननुं कहेवुं सांजली राजाये वडा पुत्रने तेमाव्यो अने कह्युं के— अरे जाई ! हुं तने एक वात कहुं ते सांजल. हवे महारी वृद्धावस्था थई ठे अने राज काज पण बरोबर करी शकातुं नथी, तेमज ते करवानी मारी ईष्टा पण नथी, तेथी महारे तने राज्यान्निषेक करी राज्यनो स्वतंत्र मालीक करवो ठे; परंतु आपणा कुलमां एवी रीत ठे के—आपणी राज्यसन्नामां जे एकसो आठ थांजला ठे अने ते दरेक थांजलाने एकसो आठ आठ हांसो ठे ते प्रत्येक हांस दीठ आपणे जुवट्टु रमी पासो खेलवा. एक साथे लागट एकसो आठ वार पाधरो दाव पडे तो एक थांजलो जीत्यो गणाय, परंतु वच्चमां कोई दाव अचलो पके तो ते जीतेला दाव रद गणाय अने फरीथी एकसो आठ लागट जीतवा पडे. ए प्रमाणे एकसो आठ थांजला जीततां तुरत तने राज्यान्निषेक करी हुं निवर्त्त थांज एवी महारी ईष्टा ठे. आ प्रमाणे जीतीने राज्य मेलवी शकाय नहीं. कदापि कोई देवतानी साहाय्य वके दाव पाधरा पाडी एकसो ने आठे थांजला जीतीने राज्य मेलवे, परंतु मनुष्यजव धर्म विना एले गुमावे ते फरीने पामवो महा दुर्लज ठे. माटे जव्य जीवे धर्मने विषे उद्यम करवो पण लगार मात्र प्रमाद न करवो.

॥ मनुष्यजवनी दुर्लभता उपर पांचमो रत्नो दृष्टांत ॥

वसंतपुर नगरमां घणा धननो स्वामी धन नामे व्यवहारी रहेतो हतो. तेने पांच पुत्र हता. रत्नपरिह्ना ग्रंथनी तेणे घणी सारी माहिती मेळवी हती, तेथी ते रत्ननी परिह्नामां घणो निपुण गणातो हतो. धनशेठ पासे घणुं ड्रव्य हतुं. ते ड्रव्यने साटे तेणे घणां रत्न लीधां हतां तेथी लोकमां तेनुं रत्नसार शेठ नाम पड्युं हतुं. जे जे रत्न तेना जोवामां आवे ते ते, ते लीधा विना रहेतो नहीं, तेथी तेना पांचे पुत्रो तथा तेनी जार्या सुधां तेने घणुं खी-जता, पण कोईनुं कहेवुं ते मानतो नहोतो. एम करतां घणा दीवस थया. सघलां रत्नो तेणे एक शोरडीमां जर्यां हतां, त्यां ते सुतो, बेसतो. कोईनो विश्वास करतो नहोतो. शोरडी सुनी मुकतो नहीं. तेमज तेमां कोईने पेसवा पण देतो नहीं. एकदा प्रस्तावे घणुं अगत्यनुं खरे खरुं काम पडवार्थी उरडीए ताळुं वासीने शेठ बाहार गया पण तेनुं मन तो रत्नना शोरडामांज फरतुं हतुं. शेठ गया के तुरत ज पुत्रे ताळुं जागीने शोरडी उघाडी व्यापारीउने तेडावी सघलां रत्नो वेची नाख्यां, परदेशी व्यापारीओ रत्नो खेई दिसो दिसे चाट्या गया. शेठ घेर आव्या, जुए तो शोरडी उ-पाकी दीठी, तेमां एके रत्न न मळे. पुत्रने पुळ्युं के—रत्न क्यां गयां? स्त्रीए कहुं जे—तमारे पुत्रे वेच्यां. ते सांजली शेठे घणो पश्चाताप कर्यो. पण दिसो दिस जे वेराई गयां अर्थात् जूदे जूदे अनेक स्थळे बुटा पडी गयेलां रत्नो पाठां एकठां न मळे. न मळवानो संजव ठतां कदापि ते कोई देवतानी साहाय्ये करी एकठां करे; परंतु धर्म विना जे मनुष्यजव खोयो ते फरी न पा-मीये. माटे धर्मने विषे उद्यम करवो.

॥ मनुष्यजवनी दुर्लभता उपर षष्ठो स्वप्नो दृष्टांत ॥

अवंती देशमां उजेणी नामे नगरीने विषे मूखदेव नामनो

राजकुमार रहेतो हतो. पुरुषनी बोहोतेर कलानो जाण हतो. लोको तेने घणुं चहाता हता. ते नगरमां देवदत्ता नामे एक गणीका रहेती हती. तेना उपर मोहित थई मूलदेव राजकुमार तेना पासमां पडी रात्रि दिवस तेने घेर रहेतो हतो. एक वखत अचल नामे व्यवहारीयो ते गणीकाने घेर आव्यो. ते बन्नेने मांहोमांहे विवाद थयो. ल्यारपठी मूलदेव जुगारी थयो तेथी तेने मावित्रे घरमांथी काढी मुक्यो. कापडीनो वेष धारण करी ते देशांतर जवा चाळी नीकळ्यो. फरतां फरतां त्रण दीवस थया ल्यारे एक गामनी जागोले तलावनी पाळ नजीक सन्यासीनो मठ हतो त्यां रात्रे सुई रह्यो. पठी कांईक जागतां अने कांईक उंधतां तेणे सोल कलाए संपूर्ण चंद्रमा पीधो, एवुं स्वप्न दीतुं. तेनी पासे एक घोसाईनो चेलो सुतो हतो तेणे पण तेज प्रकारे चंद्र पीधो, एवुं स्वप्न दीतुं. सवारे चलाए गुरुने स्वप्ननी हकीकत जणावी तेनुं फल पुळ्युं. गुरुए कहुं के—आज तने घीए चोपडेलो घहुंनो रोटो गोल सुधांत मलशे. मूलदेव त्यां आगल बेठेलो हतो तेणे पोताना मनमां गुरुए चेलाने स्वप्ननुं जे फल कहुं ते सां-जली विचार्युं जे स्वप्ननुं ए फल महारे नहीं अर्थात् एवुं फल एनेज हज्यो. ल्यारपठी घोसाईनो चेलो जीहा मागवा माटे गाममां गयो. त्यां कोई स्त्रीए पोताने ठोकरां जीवतां नहोतां तेथी कोईए टुचको बताव्यो हतो ते प्रमाणे तेणीए घहुंनो रोटलो करी घीए चोपडी तेना उपर गोल मुकी जीहुकने आपवा तैयार करी मुकेलो हतो. जावी योगे पेलो घोसाईनो चेलो तेने घेरज गयो. त्यां ते स्त्रीए तेने रोटलो आप्यो. चेलो स्वप्ननुं फल गुरुए जणाव्युं हतुं ते मुजब मलवाथी घणो खुसी थतो गुरु पासे आव्यो अने प्रत्यक्ष मलेखुं फल बतावी गुरुना ज्ञाननी प्रसंसा करवा लाग्यो

मूलदेवी संन्यासीना मठमांथी नीकली एक मालीनी वार्की-
मां गयो. तेनी सेवा उठावी तेथी तेणे (मालीए) प्रसन्न थई
फल फूल आप्यां. ते फल फूल लेईने मूलदेवे निमीत्तियाने
घेर जई तेवडे तेनी पूजा करी पोताने आवेला स्वप्ननुं फल
पुळ्युं. निमीत्तियाथे स्वप्नफलमां जणाव्युं जे - “ आज थकी
सातमे दिवसे तुं राज्य पामीश.” मूलदेव एवुं सांजली हर्ष
पाम्यो. त्यारपठी ते त्रण दीवसनो जूख्यो होवार्थी गाममां
जीख मागवा गयो. त्यां तेने कोईके अडदना बाकला आप्या.
ते लेई तलावनी पाल उपर आवीने जोजन करवा बेसतो हतो
तेवामां जाग्य योगे मासखमणने पारणे गोचरी करवा सारुनी-
कलेला मुनीमहाराज आव्या. तेमना सामो जई विनती करीने
बोलावी लावी घणा सन्मान साथे उलट आणी बाकला वहोराव्या.
साधुए ते वडे मासखमणनुं पारणुं कर्तुं. मूलदेवे पण त्रण दीव-
सनुं पारणुं कर्तुं अने मनमां घणी अनुमोदना करवा लाग्यो
जे-हुं आज धन कृतारथ थयो. पठी ते वननी देवीए प्रत्यक्ष
थई मूलदेवने कळुं के- साधुने तें दान आप्युं तेना महिमाये
करी हुं तहारा उपर तुष्टमान थई तुं माटे मनईष्ठित वर मांग.
मूलदेवे कळुं के-हे देवता! जो तमे जुग ठो, तो मने राज्य
आपो. देवीए कळुं जे-में तने राज्य आप्युं. सात दीवस थतां
ते नगरनो अपुत्रीयो राजा मर्ण पामवार्थी प्रधाने पंचदिव्य
रच्यां. हाथी १, घोडो २, ठत्र ३, चामर ४, अने कलस ५, ए
पांच दिव्य प्रगट करी वाजते गाजते हाथणीने फेरवी. बहुं
नगर फरी वळी ज्यां मूलदेव सूतो हतो त्यां आवीने मूलदेवना
मस्तक उपर हाथणीए कलस ढोढ्यो. एटले जय जय शब्द थयो.
राजमंदीरे लावी मूलदेवने सिंहासनारुढ करी तेनी अखंडित
आण प्रवर्तावी. पठी मूलदेव राजाये पेला घोसाईना चेलाने बो-

खावरावी कछुं के—जे वखते तें स्वप्न दीतुं हतुं ते वखते में पण तेवाज प्रकारनुं स्वप्न दीतुं हतुं. ते स्वप्नना प्रजावथी हुं राज्य पाम्यो अने तूं रोटो पाम्यो. जोगीना चेलाये कछुं के—महारा अने तमारा एकज जातना स्वप्ननुं फल जुहुं केम ? मूलदेव राजाये जणाव्युं जे— गुरुमां फेर, तेम एनां फलमां पण फेर. जेवो गुरु तेवुं ज्ञान अने जेवी जक्ति तेवुं फल जाणवुं. ते वखते चेलाए विचार्युं जे—फरीने सुई रहुं अने जो ते स्वप्न देखुं तो तेनुं फल निमीत्तियाने पुबुं, के जेथी हुं पण राज्य पामुं. ते माटे वारंवार घणुंए सुअ्रे पण ए स्वप्न फरीने क्यांथी पामे ? कदापि देवतानी साहाज्ये करी ते पण पामे, परंतु मनुष्यनो जे जव खोयो ते फरीने पामवो दोहिलो ठे. ते माटे धर्मने विषे उद्यम करवो अने मनुष्यजव एखे गुमावी देवो नहीं.

॥ मनुष्यजवनी दुर्लजता उपर सातमो चक्रनो दृष्टांत ॥

इंद्रपुर नामना नगरने विषे इंद्रदत्त राजा राज्य करतो हतो. तेने बावीस बेटा हता. एकदा समये राजाना जोवामां मंत्रिसरनी पुत्री आवी. ते घणी रूपवंत होवार्थी राजा तेना उपर मोहित थयो. प्रधानने तेमावी मांगणी करीने राजाए तेनी साथे लग्न कर्युं. कर्मयोगे परण्या पठी तरतज राजाए तेने परिहरी. तेने दीठी पण गमे नहीं तेथी ते पोताना पिताने घेर रहेती हती. एक वखत ते स्त्री ऋतुज्ञान करी गोखमां बेठेली राजाए दीठी. पठी सेवकने पुठवार्थी तेणे राजाने कछुं के—महाराज ! आ तो प्रधानपुत्री आपनी जार्या ठे. राजा रात्रे प्रधानने घेर रह्यो. ऋतुदानने योगे करी ते समये कोईक पुन्यवंत जीव आवी गर्जने विषे उत्पन्न थयो. प्रजाते राजा घेर गयो. स्त्रीए पोतानी मा आगल रात्रिनी हकीकत कही. माताये प्रधानने कछुं. प्रधाने दीवस तारीख वार चोकस नीशानी सहित सर्व कागल

उपर नोंधी राख्युं. नव मसवारुं ते स्त्रीए पुत्र प्रसव्यो. तेनुं सुरेंद्रदत्त नाम राख्युं. ते कुमार बीजना चंद्रनी परे वध्यो. प्रधाने तेने कलाचार्य पासे जणवा मुक्या. कलाचार्य खांते करी चूपशुं जणाववा लाग्यो. राजाना बीजा जे बावीस पुत्रो हता ते पण तेज कलाचार्य पासे जणवा आवता हता. बेदरकारनी पेठे ते बावीसे जणता नही अने चपलाई करता हता. कलाचार्य तेउने मारे त्यारे ते सामा थता. कंटालीने कलाचार्ये तेना आवे तो सारा, एम विचारीने तेओनी उपरथी ममता उतारी नाखी. सुरेंद्रदत्तने सर्व विद्यानो पारगामी कर्यो. राधावेधनी कला पण शिखवी. प्रधाने अध्यापकने घणुं धन आपी संतोष्यो.

मथुरा नगरीमां जितशत्रु राजानी चोसठ कलानिधान चू-तईसेना नामे कन्या हती. एकदा तेनी माताये शृंगार सजावी तेने राजा पासे मोकली. राजाये स्वयंवरामंडप योग्य तेने थयेली जोई पुण्युं के-हे वत्स ! मन मान्यो वर वरश्यो, के अमारी ईशानो वर वरश्यो. कन्याये कहुं-जे राधावेध साधरो तेने वरीश. त्यारपठी शुज दीवस जोवरावी राजाये ते कन्याने सपरिवारे इंद्रपुरे मोकली दीधी. इंद्रदत्त राजाये तेने घणा आदर साथे सात चूमीआ आवास प्रत्ये उतारो आप्यो. कन्याना अर्थात् जितशत्रुराजाना प्रधाने इंद्रदत्त राजाने कहुंके-तमारे घणा बेटा ठे एवुं अमे सांजखेखुं ठे. आ कन्यानो एवो निश्चय ठे के, जे राधावेध साधे तेने वरवुं. माटे ए विषे परिह्ता करी आपना योग्य पुत्ररत्नने आ कन्या परणाववा सारु अमे अहीं आव्या ठीये. इंद्रदत्त राजाये नगर शिणगारी स्वयंवरा मंरुप रचाव्यो. राधावेध माटे तेना मध्यमां एक थंज उजो कराव्यो. तेना उपर चार सवलां अने चार अवलां, एम आठ चक्र गोठव्यां. वली तेना उपर मध्यजागे राधा नामे पुतली काबी आंखे कांणी बीजा

आठ चक्रसहित एवी रीते मुकावी के चक्रना मध्यजागे थईनेज त्यां बाण जई शके; हेठल तेल ज्यों लोह कढाह मुकाव्यो. राजकन्या पांचवर्णा फूलनी माला लेईने ते मंडपनी एक बाजुए सखीओ सहवर्तमान आवीने उज्जी रही. राजाना बावीसे पुत्रो हाथमां धनुष्य बाण लेईने राधानो वेध करवा माटे आव्या. राजा तथा राजवर्गादि पुरजनो स्वयंवर मंडपमां योग्य आसनपर आवीने बेठा. राधावेध साधवानी शरुआत थई. तेमां केटलाक कुमारनां बाण एक चक्रने, कोईकनां बे चक्रने, कोईकनां त्रण चक्रने, कोईकनां चार चक्रने, कोईकनां पांच चक्रने अने कोईकनां ठ चक्रने (बाण) जेदी गया. पण सोखे चक्र सरखां आवतां कोई पण बाण साधी शक्युं नहीं तेथी सर्वे विलखा थया. पूर्वे साध्या नथी तेमज एवा जाग्यवंत नथी तेथी बावीसे निष्फल थवाने लीधे राजा इंद्रदत्त पण विमासणमां पकी विचार करवा लाग्यो के, महारा पुत्रनी प्रसंशा सांजली ए कन्या अहीं आवी. पण राधावेध साधयो नहीं, तेथी आवेली कन्या जशे अने दुनीयामां हांसी थशे ते तो जूदी ! एम विलखो थई राजा विचारशून्य जेवो बेठो हतो तेने जोई प्रधाने कह्युं के, महाराजा ! शी फीकर करो ठो ? हजी तमारो एक पुत्र ठे, ते राधावेध साधशे एवी मारी खात्री ठे. राजाये कह्युं—ते कीयो ? प्रधाने पोताने घेर राजा रह्यो हतो ते वात कहीने राखेली नोंधनो कागल वंचाव्यो. राजानी शंका मटी गई. तरतज सुरेंद्रदत्तने बोलाव्यो. सुरेंद्रदत्ते धनुष्य बाण सहित राजानी पासे आवी सविनय नमस्कारादि करी आझा मलतां राधावेध साधवाने बाण ताक्युं. नीचे मुकेली तेलथी जरेली कढाईमां अधो मुख करी तेमां पडता थंज उपर मुकेली राधा नामनी पुतलीना प्रतिबिंबने नीहाली उपर फरता उलटा सुलटा आडा थवला सोखे चक्र सरखां

आवतां तेना ठेद मार्गे बाणने ठोडी(पार करी)राधा पुतलीनी डाबी
 आंखने वींधी नांखी. प्रतिज्ञाप्रमाणे राधावेध साधनार सुरेंद्रदत्त
 राजकुमारना कंठमां कन्याए वरमात्ता आरोपी. जयजयारव शब्द
 थयो. पाणीग्रहण कर्युं. पठी राजाये घणो दायजो आप्यो. प्रधान
 पोताने घेर गयो. सुरेंद्रदत्त राज्यनो धणी थयो. बावीसे कुमारो
 विद्या ज्ञाया नही अने चक्रनी गति समजी शक्या नहीं तथा
 राज्य पाम्या नही तेथी घणो पस्तावो करवा लाग्या. कदापि
 कोई देवतानी साहाज्यथी चक्रनो त्रमण काल समजी
 राधावेध साधी कन्या अने राज्य प्राप्त करी शके, परंतु जे
 कोई मनुष्यजव पामी एले करी खूए, ते गयो फरी पामवो दुर्लज
 ठे. माटे धर्मने विषे उद्यम करवो एज श्रेयस्कर ठे.

॥ मनुष्यजवनी दुर्लजता उपर आठमो कुरमनो दृष्टांत ॥

कोईएक लक्ष योजन प्रमाणनो डह ठे. ते डहमां एक म्होटो
 काचवो रहे ठे. एकदा प्रस्तावे वायराना जोग थकी पाणी उप-
 रनुं सेवाल उघड्युं. ते वखते काचवे आकाश सामुं जोयुं तो
 आसोई पुनमनो चंद्र दीठो. ते तमासो जोईने काचवे विचार्युं
 जे— महारां सगाने तेडी लावी ए तमासो देखाडुं. पठी ते पो-
 ताना परिवारने तेरवा गयो. त्यांथी तेडीने पाठो आवे ठे ते-
 टलामां तो सेवाल पाठो मळी गयो. तेथी पोते, तेमज तेडी ला-
 वेलो परिवार कांई पण नीहाली शक्या नहीं. तेउए घणुंए जोर
 कर्युं पण ते टाणानो जोग पाठो न मळ्यो. तेम जे धर्म विनाएले
 खोयो मनुष्यजव ते फरी पामवो दुर्लज जाणवो. माटे धर्मने विषे
 उद्यम राखवो पण द्हाण मात्र प्रमाद न करवो.

॥ मनुष्यजवनी दुर्लजता उपर नवमो धूंसरानो दृष्टांत ॥

तिर्गालोकमां लवण सुमद्र विगेरे ठाण बमणा असंख्याता
 द्वीप समुद्र ठे. तेमां ठेड्डो खयंचूरमण समुद्र अर्ध राज प्रमा-

ણનો છે. તેણે ઇટલી બધી પૃથ્વી રુંધી છે. તે સમુદ્રની પૂર્વ દિશાને ઢેડે ધુંસરુ નાખે અને પશ્ચિમદિશાને ઢેડે સમેલ નાખે, તો તે સમેલ તે ધુંસરાનો જે ઢેદ તેમાં કેમ પેસે ? ન પેસી શકે. કદાપિ કોઈ દેવતાની સાહાજ્યના યોગે પેસે, પણ ધર્મ વિના મનુષ્યનો જીવ જીવો તે ફરી પામવો દોહિલો છે. માટે ધર્મ કરવાને ક્ષણમાત્ર પણ પ્રમાદ ન કરવો એજ મનુષ્યજીવ પામ્યાનું સાર્થક છે.

॥ મનુષ્યજીવની ડુર્લભતા ઉપર દશમો પરમાણુનો દૃષ્ટાંત ॥

કોઈક દેવતા મ્હોટા પથરના થંજને જાગીને તેનું એવું તો જીણું ચૂરણ કરે કે તે આંખમાં આંજવાથી લગાર પણ ખટકે નહીં. તે ચૂરણને વાંસની જૂંગલીમાં જરી મેરુપર્વતની ચૂલીકા ઉપર ચઢીને ફૂંકે. તે પરમાણુઆ દશો દિશે વેરાઈ ગયા તે પાઠા એકઠા કરી શકાય નહીં. કદાપિ દેવાનુયોગે જોગા થઈ આવે, પણ મનુષ્યનો જીવ જે જીવો તે ફરીને ન પામીયે. માટે જે જીવિ જીવો મનુષ્યનો જીવ પામીને ધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરવામાં લેશ માત્ર પ્રમાદ ન કરવો. મનુષ્યજીવ મલવો અતિ ડુર્લભ છે અને એજ મોક્ષની નીસરણી છે. હાથ આવેલી નીસરણી બૂટી ગઈ તો જીવરૂપી સમુદ્રમાં ગોથાં ખાવાં પમશે. માટે મહા પુન્યાનુયોગે પામેલો મનુષ્યજીવ ધર્મ કરી સફલ કરો અને મોક્ષ સુખ મેલવો.

॥ અથ સજ્ઞાન વિષે ॥

॥ સદયમન સદાઈ હુઃખીયાં જે સહાઈ, પરહિત મતિદાઈ જાસ વાણી મીઠાઈ ॥ ગુણકરિ ગહરાઈ મેરુ જ્યૂં ધીરતાઈ, સુજનજન સદાઈ તેહ આણંદદાઈ ॥ ૩

જ્ઞાવાર્થ— સદાયે મનમાં દયા આણવી, હુઃખીયાં પ્રાણીનો સ-
ખાઈ તથા પરહિત કરવાનું જેનું મન રહે, તેને સજ્ઞાન પ્રાણી કહીયે;
જેની વાણીમાં મીઠાસ છે, ગુણે કરીને જે ગિરુઆ છે, મેરુની પરે જે

धीर ठे, ते सज्जन प्राणी सदाय कहेतां निरंतर आणंदना देण-
हार एटवे आपनारा ठे. १३.

॥ जइ डुरजन लोके दूहव्या दोष देई, मनमलिन
न थाए सज्जना तेह तेई ॥ डुपदजनक पुत्री अं-
जना कष्टयोगे, कनकजिम कशोटी ते तिसी शील जोगे ॥ १४ ॥

जावार्थ—जगतने विषे डुरजन लोके माथे दोष आपीने दूहव्या
ठतां पण सज्जननुं मन मेळुं थतुं नथी; जेम डुपदराजानी पुत्री
ड्रौपदी तथा अंजनाने कष्ट पड्युं पण सोनु जेम कसोटीये कसाय
तेम सीलना प्रजावे करी ते नष्ट थयुं पण तेमनुं मन मलिन न थयुं.

॥ सज्जनता उपर ड्रौपदीनो प्रबंध ॥

हस्तीनागपुरे पांरु राजाने युधिष्ठीर (धर्म), ज्मीम, अर्जुन,
नकुल अने सहदेव नामे पांच पुत्रो हता. ते पांचेनी ड्रौपदी
नामे एक जार्या हती. वरुो पुत्र युधिष्ठीर राज्यगादी उपर
हतो. पांरुराजानो म्होटो जार्ई धृतराष्ट्र हतो. तेने दूर्योधन वि-
गेरे सो पुत्र हता. ते कौरव नामथी उलखाता हता. तेउं दुष्ट स्वजावी,
कपटी अने कुबुद्धिना कोथला हता. पांरुराजाना पांच पुत्रो
पांरुवना उपनामथी उलखाता हता. तेउं सरल स्वजावी अने
जडक परिणामी हता. एक वखत कपटजावे दूर्योधने पांरुवोने
जुवटे रमवानुं कळुं. जडक पांडव तेनो मर्म समज्या नही अने
हा पाडी जुगार रमवा वेठा. पहेली वारना दावमां दुष्ट दूर्योधने
कपटकला केलवी तेमने हरावी सघली राजारिद्धि जीती लीधी.
अनुक्रमे तेउं आचूषण धन प्रमुख हार्या अने अंते पोतानी
प्राणवह्जना ड्रौपदीने पण हारी गया. कौरवोए पांडवने राज्य
तजी जवाने कळुं. युधिष्ठीर पोताना चारे जार्ई सहित वनवास
जवाने तैयार थई घेरथी नीकदया त्यारे तेउंनी साथे जवाने
ड्रौपदी पण नीकली. ते वखते दूर्योधने पोताना जार्ई दुषासनने

कह्युं के- पांशुव, द्रौपदीने हारी जवायी ते आपणी थई चूकी ठे माटे तेने पकरो. दुषासने तेने पकडीने कह्युं के-तने अमे जीती लीधेली ठे तो तुं क्यां जाय ठे ? तने नहीं जवा दे-ईये. एम कही तेने घसडीने राज्यसत्तामां ज्यां दूर्योधन वेगो हतो तेना सन्मुख लावीने उज्जी राखी. दूर्योधने तेने पोताना खोलामां आवीने बेसवा कह्युं. द्रौपदी दीग्मूढ उज्जी थई रही. ते वखते दुषासने तेनुं चीर खेंच्युं एटखे ते महासतीना सीलना महिमाये करी देवताये बीजुं चीर आप्युं. दुषासने बीजुं खेंची लीधुं के तत्काल त्रीजुं आप्युं, एम अनुक्रमे जेटलां चीर खेंची लीधां तेटलां देवताए पुर्या. अर्थात् ते जेम जेम खेंचमो गयो तेम तेम नवां चीर ते सतीना अंग उपर प्रगट थतां गयां. आवो चमत्कार-आश्चर्य कारक बनाव जोई लोकमां द्रौपदीनो महीमा घणो वध्यो. लोकोये दूर्योधनने समजावी द्रौपदीने मुकावी. पठी ते पोताना पति पांडवोनी साथे वनमां गई. ए द्रौपदीना प्रजावयी पांडवो जस महिमा विस्तारवंत थयो, पोताना अंग उपरनुं वस्त्र खेंची खेवा सुधीनुं महाकष्टपड्युं पण द्रौपदीए सज्जनता न मुकी, तेमज पोतानुं मन मलीन करी दूर्योधन उपर कोप कर्यो नही. तेम स-ज्जन माणस जे ठे ते पोतानुं मन मलिन करता नथी.

॥ सज्जनता उपर अंजनानो प्रबंध ॥

जरत क्षेत्रमां समुद्रनी पासे आवेला दंती नामना पर्वत उ-पर महेंद्रनगरना विद्याधर राजा माहेंद्रनी स्त्री सुंदरीने पेटे सो पुत्र उपर एक अंजनासुंदरी नामे पुत्री जन्मी हती. ते ज्यारे व-राववा योग्य थई त्यारे तेने लायक वर पसंद करवा तेना पिताए घणा विद्याधर राजकुमारोनी तसबीरो मंगावी हती. तेमां हिरणा-ज्य नामना राजानी स्त्री सुमतीने पेटे पेदा थएला विद्युतप्रजनी तथा वैताढ्य पर्वत उपर आवेला आदित्यपुर नामना नगरना

राजा प्रव्हादनी स्त्री केतुमतीने पेटे पेदा थयेला पवनंजय कुमारनी तसबीरो आवी हती. ते उपरथी आ बन्ने रुपवंत, कुलवंत, विद्यावंत, धनवंत तथा बीजा पण अनेक गुण संपन्न जणाया. माहेंद्रराजाए आ बेमांथी कन्याने योग्य वर कोण ठे ? एम प्रधानोने पुठवाथी तेउंए जणाव्युं के, विद्युतप्रज्ञ अठार वर्ष जीवीने मोहे जशे अने पवनंजय दीर्घायुषी ठे एम ज्योतिषीओए निर्माण करेलुं ठे, माटे पवनंजयने कन्या आपवी जोईये. आ वात अंजनासुंदरीना सांजलवामां आवतां तेणीए मनमां विचार कर्यो के, “ दूध तणो टबको जलो, शुं कीजे ते ठास; अवर वस्तु शा कामनी, जेथी चित्त उदाश. ” एटले थोडा वर्षनुं जीवित तो खरुं, पण ए जलुं, केमके चरमशरीरी एवा गुणीनो संग क्यांथी होय ? कदापि घणुं जीव्या ने कुसंगति होय तो ते शा कामनी ? आवी अंजनासुंदरीना मननी धारणा समज्या विना, माहेंद्रराजाए पवनंजय साथे अंजनासुंदरीनुं लग्न करवानुं पोताना मनमां नक्की कर्युं. प्रव्हादराजाए अंजनासुंदरीना रुप गुणनी प्रशंसा सांजली हती तेथी पोताना पुत्र पवनंजय माटे ते कन्यानुं मागु कर्युं. बन्नेने मलतावशेक आववाथी लग्नदीवस मुकरर कर्यो. पवनंजये पोताना मित्र प्रहसितने पुठ्युं के, महारुं लग्न अंजनासुंदरी साथे थवानुं ठे तेने तमे जोई ठे, ? ते केवी ठे ? प्रहसिते कह्युं के—ते रंजादिक अप्सराओथी पण अधिक रुपाली ठे, एना रुपनुं तादृश वर्णन करवा महान् पंक्ति पण समर्थ थाय एम नथी. मित्रना मुखथी तेना रूप गुणनी प्रशंसा सांजली पवनंजये जणाव्युं जे, लग्ननो दिवस तो दूर ठे, अने तेणीने निहालवानी मने घणी ईछा ठे ते पूर्ण थाय तो घणुं सारुं. पठी बन्ने मित्र अंजनासुंदरीने घेर ज्यां ते सातमे मजले रहेती हती त्यां राते गुप्तपणे जई तेना द्वार आगल अंधारामां उज्जारही एक ठिड वाटे अं-

दर जोवा लाग्या. ते बखते अंजनासुंदरीनी वसंततिलका नामे दासी कहेती हती के, हे स्वामीनी ! तने पवनंजय पतिनी प्राप्ति थई, माटे तुं धन्य ठे. एटलामां मीश्रकेसी नामनी सखी बोली के, चरमशरीरी जे विद्युतप्रचराराजा, तेने मुकीने तुं कया वरनी स्तुति करे ठे? तुं तो जोली ठे ! तने कांई पण खबर नथी. ! जो के विद्युतप्रचर राजा थोडा आयुषवालो ठे, तथापि ते आपणी स्वामीनीने योग्य ठे. तेने मुकीने बीजानी तारीफ करे ठे माटे तुं मूर्ख ठे. कहुं ठे के, “ अमृत थोडुं पीवुं ते सुखकारक ठे अने जेर घणुं पीवाथी दुःख थाय ठे. ” एवी रीतनुं बन्ने सखी-ओनुं बोखवुं सांजलीने पवनंजये विचार्युं के, मीश्रकेसीनुं बो-खवुं अंजना सांजली रही तेथी एम माळम पडेठे के, ते वात तेने प्रिय हशे ! नहीं तो ते तेनो तिरस्कारयुक्त निषेध कर्या वगर रहेत नहीं. पठी ते क्रोधावेशे खङ्ग खुट्टी करी कहेवा लाग्यो के, जेना मनमां विद्युतप्रचर वर वरवानुं सारुं लाग्युं ठे, तेनां माथां धरुथी हुं अलगां करीश. एम बोली ते तरफ जवा लाग्यो, ल्यारे प्रहसिते तेनो हाथ जालीने रोक्क्यो अने प्रतिबोध कर्यो के, विचार कर्या वगर सहसा कार्य करवुं योग्य नथी. वली छी अपराधी ठतां गायनी पेठे तेने मारवी नहीं, ए शुं तुं जाणतो नथी ? आ तो बिचारी निरपराधी ठे. एनो मनोज्ञाव संपूर्ण स-मज्या शिवाय कांईपण करवुं ते शुं योग्य कहेवाशे ? एवी रीते पवनंजयने समजावी शान्त पाकी बन्ने जण त्यांथी पाठा पोताने मुकामे आव्या. पवनंजये पाणीग्रहण कर्या विना त्यांथी पाठा ज-वानो पोतानो विचार प्रहसितने जणाव्यो, पण तेणे घणी युक्तिथी समजावी नीर्धारेल्ला शुजदीवसे अंजनासुंदरी साथे तेनुंलग्न कराव्युं. माहेंद्रराजाए तेउनो घणो सत्कार कर्यो. सर्व कार्य थई रह्या पठी वर बहुने लेईने परिवार सहित प्रव्हाद राजा पोताना नगरमां आव्यो.

अंजनाने रहेवा सारु तेणे सात मजलानो रमणिय महेल आय्यो. पवनंजये घेर आव्या पठी अंजनाना सामुं पण जोयुं नहीं. तेने परिहरीने बीलकुल बोलावे पण नहीं, वात पण नहीं अने कोई पण प्रकारनो संबंध पण नहीं. अंजना महा शोकसागरमां पनी जई विचारवा लागी के, त्रवांतरनां जे कर्म ते मुजने आ समये आवीने नड्यां जणाय ठे. एम मन साथे घणी विमासण करती पोतानुं सीलव्रत साचवती दीवस कहाडवा लागी.

एक वखत रावणे पोताना शत्रु पातालदंकाना स्वामी वरुणराजाने जीतवा सारु प्रव्हादराजाने कहेवराव्युं के सैन्य खेईने आवज्यो. रावणनी आझापालक प्रव्हादराजाए जवानी तैयारी करवा मांकी, त्यारे पवनंजये कह्युं के, पिताजी ! ए कार्य करवानी मने आझा आपो. हुं रावणनी साह्य करवा माटे जईने वरुणने जीती दुंक समयमां पाठो आवीश. प्रव्हादराजाए पवनंजयने योग्य जाणी रावणनी मददे जवानी आझा आपी. सर्व सैन्य सज्ज करी, जवानी वखते पवनंजय पोतानी माताने पगे लागवा माटे घेर आव्यो. पोतानो पति परदेश लडाई उपर जवानो ठे एवुं सांचलीने तत्काल अंजनासुंदरी, जे माल उपर हती त्यांथी नीचे उत्तरी आवीने पुतलीनी माफक वारणाना थांचलाने अंग टेकीने उच्री रही, एवा इरादाथी के आज तो ए मने जरुर बोलावशे. पवनंजय तो पोतानी माताने नमस्कारादि करी, अंजनाने बोलाववानुं तो बाजु पर रखुं परंतु तेना सामे तिरस्कार युक्त दृष्टीए निहाली चालवा लाग्यो. ते वखते अंजना तेनी पासे आवी, तेना पगमां मस्तक मुकी, बे हाथ जोकी विनती करवा लागी के, हे प्राणनाथ ! आप सर्व लोकनी साथे बोल्या तथा मल्या, तथापि महारा साथे लगार पण न बोळवानुं कारण शुं ठे ? हुं नीरपराधी हुं. महारी एक अर्ज ध्यानमांवेशो ? ते ए के, मने

कोई पण वखत जुली जशो नहीं, तेमज कार्य सिद्ध करी जलदी पाठा पधारजो. तमारुं कढ्याण थारुं, एवो हुं आर्शिवाद देउ हुं. आवां महा दिनता जरेखां वचनो बोलनारी बिचारी अंजनाने कांई पण प्रत्युत्तर न देतां तेनो अनादर करीने पवनंजय चालतो थयो. अंजना पोताना कर्मनो दोष जाणी पतिवियोग दुःखथी शोकातुर थई पोताना महेलमां आवी. पवनंजये त्यांथी निकलीने संध्या समये मानसरोवर उपर जई मुकाम कर्यो. त्यां तेणे एक चकवीने धणीना वियोगथी पीडाती दीठी. जे पोताना आणेला कमलतंतु खाती नथी, थंकीमां जेने गरमी लागी रही ठे, चंद्रमा जेने जम्का जेवो जोवामां आवे ठे, अने करुणामय उंचा खरे रुदन करी रही ठे. वली चकवो आ कांठे आवे ठे त्यारे चकवी पेले कांठे जाय ठे. एवी ते चकवीनी दुर्दशा जोईने पवनंजय मनमां विचार करवा लाग्यो के, आ चकवी आखो दाहागो तेना धणी (चकवा) नी साथे क्रीडा करे ठे, फक्त एक रातनो वियोग थयो ते तेनार्थी खमातो नथी; तो महारी स्त्रीने में परणवाना दीवसथी तजी दई वीलकुल बोलावी नथी, तेमज आज नीकलती वखते ते महारी पासे आवी तो पण में तेनो अनादर कर्यो तेथी ते बिचारीनी श। वळे हशे ? वली महारा दुःखरूपी मुंगर तळे दबाई रहेली अंजना उपर वियोगरूपी आ बीजो पर्वत में मुक्यो. एटहुं बधुं दुःख ते शी रीते खमी शकशे ? ए प्रमाणे पोताना मनमां पस्तावो करतां तेणे पोताना मित्र प्रहसितने ते वात जणावी. प्रहसिते कहुं के, हे मित्र ! पंखीथी पण तुं नपावट ठे, तेने परणे बावीस वर्ष थयां तो पण बोढ्या व्यवहार नथी परंतु आजना बनाव उपरथी हुं धारुं तुं के ए निरपराधी अबला जरुर मृत्यु पामशे. हे मित्र ! हजी पण तेनुं आश्वासन करवाने तुं योग्य ठे. त्यां

जई तेनी साथे मधुर जाषण करीने पठी पोताना काम सारु जवुं जोईये. पोताना मनमां हतुं तेवुंज मित्रे कहेवाथी तेने साथे लेईने पवनंजय कोई ना जाणे तेम रात्रे अंजनाने महेले आव्यो. त्यां तेने तरफरती जोईने तेनुं आश्वासन करी रुतुदान देई पाठो जवा लाग्यो त्यारे अंजनाए तेनी पासेथी तेना हाथनी नामांकित मुद्रिका मागी लीधी अने पोतानी माताने मलीने जवा जणाव्युं. पवनंजय, थोका दीवसमां आवीश एवो दीलासो देई त्यांथी पाठो लश्करनो पनाव जे मानसरोवर उपर हतो त्यां प्रजात थतां पहेलां आवी पहाँच्यो. अंजनाने ते दीवसथी गर्ज रह्यो, ते दीवसे दिवसे वधतो देखी तेनां सासु ससरादिए विचार्युं जे एना जर्तारनो एने बावीस वर्ष थयां मेलो थयो नथी ठतां ए शुं ? अरे ए असती ठे ! पठी अंजनाने पुब्युं. त्यारे तेणीए पोतानो पति लडाई माटे चाली नीकड्यो ते ज रात्रिए पोताने मेहेले आवी गयो हतो अने तेनी निशानी तरीके पोताना हाथनी नामांकित मुद्रिका आपी हती, ते सर्वने बतावी. आ वात कोईए मानी नहीं अने तेणीने निच्रंठीने घरमांथी काढी मुकी. अंजना पोताना पिताने घेर गई त्यांथी पण कलंकित लेखवीने हांकी काढी. पठी ते वनमां जईने रही. त्यां पर्वतनी गुफामां पुत्र प्रसव्यो. ए मार्गे थई अंजनानो मामो विमानमां बेसीने जतो हतो, तेणे गुफामां रहेलो बाळक रुदन करतो हतो ते सांजड्युं. विमान थोजावीने रुदनानुसार तेनी तपास करवा ते नीचे उतर्यो, त्यां तेणे पोतानी जाणेजीने पुत्र सहित जोई. तेनी सर्व हकीकतथी वाकेफ थई ते बन्नेने पोताना विमानमां बेसाकी त्यांथी चाली नीकड्यो. मार्गमां जतां अंजनासुंदरीना खोलामां बाळक हतो ते विमाननुं फुमणुं लटकतुं देखी लेवाने उठड्यो, तेथी नीचे शीला उपर ढली

पड्यो. तेथी जाणे वज्र पड्यो होय तेम शीला चकचूर थई. अंज-
नानो मामो बालकने परुतो देखी गाजरो बनी वीमानथी नीचे
उतरी तेने खेवा गयो तो जेमनोतेम वाग्या वगरनो पमेळो
दीठो अने पथ्थरना ककडे ककका थई गयेला तेना जोवामां
आव्या. त्यांथी बालकने उचकी खेईने विमानमां आवी अंजना-
सुंदरीने आपी तेने ररुती ठानी राखी. पठी ते बालक सहित
अंजनाने खेईने पोताना हनुपुर नामना नगरमां आव्यो.
जन्म्या पठी तरतज ए बालक हनुपुरमां आव्यो तेथी तेनी
माताए एनुं नाम हनुमान पाड्युं. तथा विमानमांथी परुतां
शैलने तोड्यो तेथी तेनुं बीजुं नाम श्रीशैल राख्युं. एनी ह-
कीकत घणी लांबी ठे ते जाणवाना जीझासुए रामचरित्र
याने जैनरामायण आदि ग्रंथोथी सवीस्तर जाणी खेवी.
अहीं विषयने अनुसरती संक्षेप मात्र दाखल करवामां
आवी ठे. अंजनासुंदरी हनुमाननुं पालण पोषण पोताना मा-
माने त्यां हनुपुरमां रहीं करे ठे अने पोताना पतिना वियोगे
करी दुःखी ठतां पण मामा मामीना आदर सत्कार वडे सुख-
रुप दीवसो गुजारती सासूए मूकेळो दोष क्यारे निवारण थशे,
एवो विचार करती पोताना पतिनी राह जोई रहीं ठे. पवनंजय
जे रावणनी मददे गयो हतो ते वरुण साथे सखाह करी पाठो
पोताना आदित्यपुर नगरमां आव्यो. त्यां तेणे अंजनाने दीठी
नहीं. लोकोने पूढतां तेना जाणवामां आव्युं के, गर्जधारण क-
रेलो होवाने लीधे तेनी माताए कळंक देई तेणीने काढी मुकी
ठे. एवुं सांचलतांज ते तेनी शोध करवा नीकली पड्यो. वन,
वानी, आराम, पर्वत तथा नगरादि घणां जोई वड्यो पण
तेनो पत्तो लाग्यो नहीं तेथी तेना वियोगने लीधे पवनंजये
चितामां प्रवेश करवानो निर्धार कयों. अंजनानी शोध सारु

मोकखेला विद्याधरोथी पवनंजये चितामां प्रवेश करवानो निश्चय कर्यानुं अंजनाए जाण्युं. तेथी वलोपात करती पोताना मामा प्रतिसूर्यने साथे खेई वीमानमां बेसी एकदम ज्यां पवनंजय चितामां प्रवेश करवाने तत्पर थई रहेलो ठे त्यां आर्वा. पवनंजय, प्रव्हाद, प्रतिसूर्य विगेरे मढ्या अने हनुपुरमां गया. सर्वनो संदेह टली गयो. शाता थई. अंजना सती जगत्मां प्रसिद्धिने पामी. सासू ससराए पण पोते करेला अघटित कार्यनी हमा मागी सतीने संतोषी. दुर्जन प्राणी एवा गुणीने पण दोष चढावे ठे पण जेना उत्तम गुण होय ते नष्ट थतां नथी. जेम कसोटीए सोनु कसीए तेम जे गुणी होय ठे ते निर्मल सीलना प्रजावे करी खोटा कळंक तथा दुःखथी कसोटीए चढी मुक्त थाय ठे.

॥ अथ गुण विषे ॥

॥ गुणगहि गुण जेमां तेबहू मान पावे, नर सुर-
जिगुणे ज्युं फुल शीशे चढावे ॥ गुणकरि बहु माने
लोक ज्युं चंद्रमाने, अति कृश जिम माने पूर्णने
त्युं न माने ॥ १५ ॥

त्रावार्थ—जेम सुगंधने लीधे फूलने मनुष्यो पोताना मस्तके चढावे ठे, तेम जे मनुष्यमां बीजाना गुण ग्रहण करवानो गुण ठे, अर्थात् जे गुणग्राहक ठे, ते बहुमान पामे ठे; वली जेम बीजने दीवसे चंद्रमा कृश ठतां तेमां कळंक न होवाने लीधे सर्व लोक तेने बहु माने ठे अने पूनमने दीवसे ते संपूर्ण होयठे तेम ठतां कळंक सहित होवाने लीधे तेने कोई मानतुं नथी (तेम गुण ग्राहक जो दुर्बल होय तो पण तेने सौ माने ठे, अने मातो होवा ठतां जो निर्गुण होय तो तेने कोई मानतुं नथी माटे गुणग्राही थवुं). १५

॥ મલ્લયગિરિ કહે જે જંબુલિંબાદિ સોઈ, મલ્લયજ-
તરુ સંગે ચંદના તેહ હોઈ ॥ ઈમ લલ્હિય વમાશ્યું
કીજિયે સંગ રંગે, ગજશિરચડિ બેઠી જ્યૂં અજા
સિંહસંગે ॥ ૧૬ ॥

જાવાર્થ— મલ્લયાચલ પર્વતને કાંઠે (તેની પાસે—તેના ઉપર)
જે જાંબુ અને લીંબડા વિગેરેનાં વૃક્ષો છે, તેમાં મલ્લયતરુ ઇટલે
ચંદનના વૃક્ષના સંગને લીધે સુગંધપણું થાય છે; વલી જેમ બ-
કરી સિંહની સંગતથી હાથીના મસ્તક ઉપર ચઢી બેઠી તેમ ઉ-
ત્તમની સંગતે ઉત્તમતા પ્રાપ્ત થાય, માટે રંગે ઇટલે આદર પૂર્વક
ઉત્તમની સોબત કરવી. (કહ્યું છે કે, “ સોબતે અસર” અર્થાત્
જેવો સંગ તેવો રંગ બેસે છે. માટે નીચ, હલકટ, નિર્ગુણીની સંગત
કરવી નહીં અને ઉત્તમ ગુણગ્રાહીની સંગત કરવી, કે જેથીક-
રીને બહુમાન પામીયે.)

॥ અથ ન્યાય વિષે ॥

જગ સુજસ સુવાસે ન્યાયલહિ ઉપાસે, વ્યસન
હરિત નાસે ન્યાયથી લોક વાસે ॥ ઈમ હૃદય વિ-
માસી ન્યાય અંગી કરીજે, અનયઃ અપહરિજે વિ-
શ્વને વશ્ય કરીજે ॥ ૧૭ ॥

જાવાર્થ—જગત્ને વિષે ન્યાયથી લોકવાસે અર્થાત્ લોકોમાં સુ-
જસ કહેતાં સારો જસ પામે તથા લલ્હિમ ઉપાર્જન કરે અને
વ્યસને કરી જલાં—રૂડાં જે મનુષ્ય તે વેગલા નાસે, લોકમાં જ-
સવાદ ન પામે; એમ હૃદયમાં વિચારીને ન્યાયનો માર્ગ અંગી-
કાર કરવો અને અન્યાય (અનર્થ) નો માર્ગ ઠાંકીને વિશ્વને
વશ કરવું.

पशु पण तस सेवे न्यायथी जे न चूके, अनयपथ चले जे ज्ञाइ ते तास मूके ॥ कपिकुल मिलि से-
व्यो रामने सीस नामी, अनयकरि तज्यो ज्यूं ज्ञा-
इए लंकस्वामी ॥ १८ ॥

ज्ञावार्थ—जे मनुष्य न्यायथी चूकता नथी तेने पशु सरखा ती-
र्यच पण सेवे ठे अर्थात् पशु पण न्यायवंतनो पक्ष करे ठे; अने
जे अन्यायमार्गे चाले ठे तेने पोतानो ज्ञाई पण तजी देठे; जेम
कपिकुल कहेतां वानरवंशे रामचंद्रजीप्रत्ये मस्तक नमावीने
तेमनी सेवा करी अने लंकाना राजा रावणनो अन्याये करी
तेना ज्ञाइ विज्ञीषणे त्याग कर्यो. १८

॥ अन्याये करी रावणनो त्याग करनार विज्ञीषणनो प्रबंध ॥

अयोध्या नगरमां दशरथ राजा राज्य करतो हतो. तेने कौशल्या,
सुमित्रा, कैकेयी विगेरे राणीश्रो हती. राम, लक्ष्मण, भरत, शत्रु-
घ्न नामे चार पुत्रो हता. कैकेयीए पोताना स्वयंवरोत्सवमां द-
शरथराजाने हरिवाहनादिक राजाश्रोनीसाथे युद्ध थयुं हतुं त्यारे
तेनुं सारथीपणुं करी शेखाणीनी पेठे पोतानुं कळाचातुर्य शत्रुश्रोना
रथनी सामे एवी रीते बताव्युं हतुं के, जाणे तेउना रथोनी सामे
अक्केक रथ उन्नो कर्यो होयनी! आवी तेनी चालाकी अने सामर्थ्य
जोईने दशरथ राजाए शत्रुश्रोने जीती तेनी साथे पाणीग्रहण
कर्युं ते वखते पोतानी पासे वर मागी लेवानुं कछुं. कैकेयीए
“ज्यारे मने जरुर पडशे त्यारे मागी लेईश, ” एम कही ए वर
अनामत राख्यो हतो. दशरथराजाए रामने ज्यारे राज्याजि-
षेक करी गादीनसीन करवानुं मुकरर कर्युं त्यारे कैकेयीए पो-
ताना पुत्र भरतने राज्यगादी अपाववा माटे तेमनी पासे अनामत
राखेलो वर माग्यो. दशरथराजाए पोताने दीक्षा लेवाना निषेध

सिवाय जे मरजीमां आवे ते मागवानुं कहेतां कैकेयीए पो-
ताना पुत्र ऋतने राज्य आपवुं अने राम लक्ष्मण वनमां जाय
एवी पोतानी ईष्ठा दर्शावी. दशरथराजा आ वचन सांजळी
घणो खेदातुर थयो, पण पोते वर आपेलो हतो तेथी ऋतने
राज्य आप्युं. राम, लक्ष्मण अने पोतानी प्रिया सीता सहित
वनवास गया. वनमां वसतां एक वखत रावणनी बहेन सुर्पन-
खानो शंबुक नामे पुत्र सूर्यहास खड्गनी विद्या साधतो हतो, तेने ठ
मास थवाथी खड्ग प्रगट थयुं हतु. एवामां फरतो फरतो ल-
क्ष्मण ते स्थले आव्यो. तेणे ते अपूर्व खड्ग लेई तेनी धार तपा-
सवा माटे वंशजाळ कापी, तेथी तेमां उंधे मस्तके रहेला वि-
द्यासाधक शंबुकनुं मस्तक ठेदाई गयुं. ते देखी लक्ष्मण अति
शोक करतो निरपराधी अने हथीआररहितने हणवार्थी पो-
ताना ए साहस कर्मने धिकारतो खड्ग लेई त्यांथी चाली नी-
कळ्यो. एटखामां शंबुकनी माता सुर्पनखा पोताना पुत्रने माटे
खड्गनी पूजानी तथा पारणुं कराववानी सामग्री लेइने त्यां आ-
गळ आवी. तेणीए पुत्रनुं मस्तक ठेदाएळुं दीतुं, तेथी शत्रुनी
शोध करवा लागी. तेवामां नजीकज लक्ष्मणने जोयो. तेना उपर
मोहित थवाथी शत्रुवटने कोराणे मुकी काम जोगनी ईष्ठाए तेनी
प्रार्थना करवा लागी. लक्ष्मणे तेणीने राम पासे मोकळी. रामे शुरु
सीखवंत अने न्याथी होवार्थी तेना प्रति तिरस्कार कयों क्रोधातुर
थई सुर्पनखाए त्यांथी चाली नीकळी पोताना पति खरडुषण पासे
आवी पुत्रमरणनी वात जणावी तेनुं वैर लेवाने कळुं. खरडुषण,
रामचंद्र साथे युद्ध करवा आव्यो. ते वखते लक्ष्मण सिंहनाद
करवानो संकेत करी रामचंद्रने सीता पासे रहेवा देई युद्ध क-
रवा गयो. खरडुषण अने लक्ष्मण वच्चे युद्धनो आरंज थयो.
सुर्पनखा पतिने युद्ध करवा मोकळीने बेसी रही नही, पण वली ते

पोताना जाई रावणने मळी अने तेने सीतानी अति सौंदर्य-
तानी वात कहीने एटवेसुधी तेनुं मन त्रमित कर्युं के तत्काळ ते
(रावण) सीतानुं हरण करवा आव्यो. रामना तेजने लीधे
सीतानुं हरण करवुं तो वेगळुं रळुं पण तेमना आश्रम नजीक
पण ते आवी शक्यो नहीं. रावणे अवलोकनी विद्यानुं स्मरण क-
रवाथी रामने ते स्थलेथी खसेडवानी तेणे युक्ति बतावी. रावणे
जे जगाए लक्ष्मण युद्ध करवा गयो हतो त्यां जई बराबर ल-
क्ष्मणना जेवो सिंहनाद कर्यो. संकेत प्रमाणे थयेळो सिंहनाद
सांजलवार्थी आग्रह करी सीताए रामचंद्रने लक्ष्मणनी साह्य सारु
मोकळ्या. सीता एकली परुवार्थी रावणे तेनुं हरण कर्युं. लक्ष्मण
पासे जतां सिंहनाद कोईए कपटथी कर्यो ठे एम रामना जाणवामां
आवतां ते बन्नेना पेटमां फाल पनी. पर्णकुटीए पाठा आवी रामे
जोयुं तो सीताने दीठी नहीं. लक्ष्मण शत्रुने जीती तेमने
मढ्यो अने सीतानी शोध करवा लाग्या. सीतानुं हरण करी वेई
जतां रस्तामां जटायुपक्षीए रावणने अटकाव्यो. तेनी पांखो
कापी नाखी विमानने वेगवडे चलावी रावणे सीताने पोतानी
लंकानगरीमां लावी देवरमण उद्यानमां राखी. रावणे सीतानी
घणी प्रार्थना करी, पोते तेनो दास थई रहेवा सुझांनुं जणाव्युं परंतु
सीताए न्यायमार्ग न मूक्यो. पोतानुं सीयल साचवी ठ मास
पर्यंत दुःख सहन करतां रामनुं रटण करती सीता रावणना
तावामां रही. राम अने लक्ष्मण सीतानी शोध करता अनुक्रमे
किस्किंधा नगरीए आव्या. त्यां सुग्रीवादिक सर्व वानर न्या-
यमार्गथी तेमने प्रणाम करी सेवामां तत्पर रह्या. हनुमान लं-
कामां जई सीतानी शोध लाव्यो. राम अने लक्ष्मण वानरादि-
कना अथाग सैन्य सहित रावण साथे युद्ध करी सीताने ठो-
डावी लाववा लंकाए गया. रावण ते सांजली कोपायमान थयो.

ते वखते तेना लघुजाई विज्जीषणे अन्यायमार्ग तजी सीताने तेना पतिने स्वाधीन करवानुं समजावतां रावणने कळुं के, ज्यारे सीतानुं हरण करी लाव्या हता त्यारे पण में तमने कळुं हतुं के, आ काम कर्याथी आपणा कुलने कलंक लाग्युं. वली ते महा बलवान अने न्याई ठे माटे ज्यांसुधी ते आपणा उपर चढाई लेईने आवे नहीं त्यांसुधीमां सीताने लेई जईने पाठी आपवाथी आपणुं सारुं थशे. जो तेम करवामां नहीं आवे तो सीताना योगे आपणा कुलनो ह्य थशे एवां जे ज्ञानीनां वचनो ठे ते तारा आ कृत्यथी खरां थशे. थवानुं ठे ते थवश्य थाय ठे तथापि हुं तने प्रार्थना करुं हुं के कुलनो घात करनारी जे आ सीता, तेने तुं पाठी मुकी आव. तमे ते वखते पोताना पराक्रमनी परिसीमा जणावी कळुं हतुं के, अलबत में सीतानुं हरण कर्युं ठे, ते महारी स्त्री थशे. बचारा गरीब राम लक्ष्मण जो अहीं आवशे तो तेउने तेज वखते मारी नाखीश. आवां गर्व जरेलां वेण सांजली निरुपाये हुं मौन धारण करी रह्यो हतो. परंतु हाल असंख्य सैन्य लेई राम लक्ष्मण युद्ध करवा आव्या ठे. तेउ महा बलवान अने न्यार्यमार्गे वर्तनारा ठे. तमे अन्याय करेलो ठे. ठ महीना सुधी कोई पण न करेतेवी रीते तमे सीतानी प्रार्थना करी पण तेणीए तमारा सन्मुख पण जोयुं नथी, एटलुंज नहीं पण घणी वखत तमारो तिरस्कार पण थयेलो ठे, माटे सीता कोई पण प्रकारे तमारे वश थवानी नथी अने ज्ञानीनां वचन आपणा कुलनो ह्य थतां सिद्ध थशे एम निश्चय संजवे ठे. हजु पण काई बगळ्युं नथी. सीताने तेउने स्वाधिन करो ए-टखे तेमने समजावी पाठा काढीशुं. ए न्यायवंत ठे तेथी जरुर मानशे. ते वखते रावणनो पुत्र इंद्रजित, जे ते वात सांजलतो हतो तेणे विज्जीषणने कळुं के, काका ! तुं जन्मनो बीकण ठे.

इंद्रराजा विगेरे अनेक राजा राणाने जीतवावालो तथा सर्व संपत्तिनो नायक जे महारो पिता, तेने तुं मारवा मागे ठे ! सैन्य लई सन्मुख आवेला शत्रुप्रत्ये नमावी महारा पितानी मेलवेळी कीर्त्तिने तुं कलंकित करवा ईछे ठे, माटे तुं अमारी मसलतमां कांई पण कामनो नथी. विज्जीषणे तेने कहुं के, हुं शत्रुनो लगारे पक्षपाती नथी. कुलनाश करनारो पुत्ररूपे तुं शत्रु उत्पन्न थयो तुं. ए विगेरे घणी रीते तेने कहुं. पढी वळी विज्जीषणे रावणने कहुं के, पुत्रनी शिखामण तथा तहारा पोताना चरित्रोथी तुं थोडाज दिवसमां नाश पामीश, तेथी मात्र मने दुःख थवानुं देखाय ठे. एतुं सांजळीने अति क्रोधमां आवी हाथमां खड्ग लेई रावण मारवा उठ्यो. तेने कुंजकर्ण तथा इंद्रजिते वचमां पढी मुकाव्यो. त्यारपढी रावण बोढ्यो के, तुं महारी नगरीथी बाहार नीकल, तुं अग्निनी पेठे सर्व खानारो तुं. जाई ठतां पण अन्याई रावणनो त्याग करी विज्जीषण अगीअार अक्षोहिणी राक्षसने लेई न्यायवंत रामने मद्यो. अनुक्रमे राम अने रावण वच्चे युद्ध थयुं. न्याये करी रामनो जय थयो अने अन्याय थकी रावण मरण पांम्यो. ए संबंधी विशेष हकीकत जैनरामायणथी जिज्ञासुए जाणी लेवी.

॥ अथ न्यायधर्मविषे ॥

॥ हय गय न सहाई युद्ध कीर्ती सदाई, रिपुविजय वधाई न्याय ते धर्मदाई ॥ धरमनय धरे जे ते सुखे वैरि जीपे, धरमनय विहूणा तेहने वैरि कोपे ॥१९॥

जावार्थ— युद्धनेविषे हमेशां कीर्ती मेलववामां हार्थी अने घोडा साह्यकारी थता नथी पण शत्रुने जीती जय मेलववानी वधामणी तो न्यायधर्मथी मळे ठे; न्यायधर्मना रागी होय ठे

તે સુખે કરી વૈરીને જીતે ઢે અને ધર્મનયથી જે વિહૂણા ઇટલે વેગલા હોય ઢે તેને વૈરી પરાજવ કરે ઢે. ૧૯.

॥ ધરમનય પસાયે પાંડવા પંચ તેઈ, કરિ યુદ્ધે જય
પામ્યા રાજ્યલીલા લહેઈ ॥ ધરમનય વિહૂણા કૌરવા
ગર્વ માતા, રણસમય વિગૂતા પાંડવા તેહ જીત્યા ૨૦

જ્ઞાવાર્થ— ધર્મનય (ન્યાયધર્મ) ના પ્રતાપે કરી પાંચ પાંડવો-
૯ યુદ્ધનેવિષે જય મેલવીને રાજ્યસુખ જોગવ્યું; અને ધર્મનય
વગરના કૌરવો, જો કે મહાગર્વિષ્ટ હતા તો પણ રણસમય
કહેતાં યુદ્ધનેવિષે વગોવાયા અર્થાત્ હાસ્યા (નાશ પામ્યા)
અને પાંડવો જીત્યા. ૨૦

॥ અથ પ્રતિજ્ઞાવિષે ॥

॥ શુભ અશુભ જિકાંઈ આદર્યું જે નિવાહે, રવિ
પણ તસ જોવા વ્યોમ જાણી વગાહે ॥ કરિગહન
નિવાહે તાસ નિસ્સંત આપે, મલ્લિન તનુ પલાલે
સિંધુમાં સૂર આપે ॥ ૨૧ ॥

જ્ઞાવાર્થ— શુભ અથવા અશુભ જે કાંઈ આદર્યું ઇટલે પ્રતિજ્ઞા
લીધી તેનો નિર્વાહ (નિજાવ) કરે (પ્રાણ જતાં પણ તે પ્રતિ-
જ્ઞા જંગ ન થાય), સૂર્ય પણ તેને વ્યોમ જાણીને જોવાને ઈછે
ઢે; ઝંડી અર્થાત્ વિષમ, પાલવાને ઘણી કઠણ થઈ પડે તેવી પ્ર-
તિજ્ઞાનો નિર્વાહ કરે તેને નિશ્ચેકરી સમુદ્રમાં મલ્લિન શરીરને
ધોઈ નિર્મલ કરવાની માફક દેવતા સાહ્યકારી થાય. (જે જેમ
અંગીકાર કર્યું હોય તેમ તેનો નિર્વાહ કરે ઢે અને જે પ્રતિજ્ઞા-
વંત ઢે તેને સમુદ્રમાંહે તથા અટવીમાંહે પડ્યા થકાં પણ દે-
વતા સાહાય્ય કરે ઢે) ૨૧.

॥ पुरुषरयण मोटा जे गणीजे धराये, जिण जिम पडिवज्युं ते न ठांडे पराये ॥ गिरिश विष धर्यो जे ते न अद्यापि नाख्यो, डुरगति नर देखे विक्रमादित्य राख्यो ॥ ११ ॥

जावार्थ— जेणे जेवी रीते पडिवज्युं कहेतां अंगीकार कर्तुं ते प्राये ठांडता नथी अर्थात् ते प्रमाणे पाळे ठे तेने पृथ्वीनेविषे मोटा रत्नसमान पुरुष गणवा; जेमके, महादेवे समुद्रनुं मथन करवाथी विष मेलव्युं हतुं तेने कंठनेविषे राख्युं पण हजु सुधी तेनो त्याग कर्तुं नथी, वली विक्रमादित्ये (वचनमात्रथी पर्वत* नामे कोशक) डूर्गत पुरुषने विशेष हीत करीने पोतानी समीपे राख्यो हतो. (माटे जे प्रमाणे अंगीकृत कर्तुं होय ते प्रमाणे पाळनार पुरुष पृथ्वीने विषे रत्नसमान समजवा). ११

॥ अथ उपशमविषे ॥

उपशम हितकारी सर्वदा लोकमांही, उपशम धर प्राणी ए समो सौख्य नांही ॥ तप जप सुर सेवा सर्व जे आदरे ठे, उपशमविण जे ते वारि मंथा करे ठे ॥ १३ ॥

जावार्थ— लोकमांही एटळे जगत्नेविषे हमेशां उपशम एटळे क्कमा हितनी करनारी ठे, ते माटे हे प्राणी! क्कमा धर अर्थात् समता धारण कर के जेना सरखुं बीजुं कोई सुख नथी; वली तप जप अने देवतानी सेवा (स्मरण) विगेरे सर्व जे करवामां आवे ठे ते क्कमा विना पाणी वलोव्यानी पेठे करेठे अर्थात् जेम पाणी वलोव्याथी माखणनी प्राप्ती थती नथी तेम ते फलदायी थतुं

* विक्रमादित्य अने पर्वतनो संबंध अन्यदर्शनीना ग्रंथनो ठे.

नथी. (उपशम विना जे चारित्रनुं पालवुं ते पण पाणी वलो-
व्यानी परे जाणवुं. आखा जन्मपर्यंत चारित्र पाढ्युं होय अने
एक वार क्रोध करे तो ए चारित्रादिक बली जस्स थाय, तो गृ-
हस्थाश्रमीने तो क्षमागुणना लेश विना शा फलनी प्राप्ती अशे? अने
केवी गति अशे? ते ज्ञानी विना कोई बतावी शके तेवुं नथी. माटे
दरेक मनुष्ये क्षमागुण आदरवो श्रेयस्कर ठे.) २३

उपशम रस लीला जास चित्ते विराजी, किम नर
जव केरी रिद्धिमां तेह राजी ॥ गज मुनिवर जेहा
धन्य ते ज्ञान गेहा, तपकरि कृश देहा शांति पी-
यूष मेहा ॥ २४ ॥

जावार्थ—जेना चित्तमां उपशमरूप लीला विराजी ठे अर्थात् जे-
नामां क्षमागुण प्रगढ्योठे ते संसारिक रिद्धिमां कहेतां सुख ज्ञो-
गमां केम राजी थाय? (राजी थायज नही); गजसुकमाल मुनि-
वर के जे ज्ञानगुणना मंदिर हता अने जेमणे तप करीने काया
शोशवी वर्षादनी धारानी माफक शांत गुण आदर्यो तेमने धन्य ठे.

॥ क्षमागुण उपर गजसुकमाल मुनीनो प्रबंध ॥

वसुदेवनी स्त्री देवकीने पेटे थयेला ठ पुत्रोने तेना जाई
कंसे जन्म मात्र मारी नाख्यानुं ते बन्ने स्त्री जतार विगेरे जाणता
हता. पण देवताए तेओने चरमशरीरी होवार्थी पूर्व पुन्यानु-
योगे सुखसा नामा श्राविकाने घेर लावी सोंप्या हता. त्यां ते-
ओनुं पुत्र प्रमाणे पालण पोषण करी सुखसाए योवनावस्थाये
तेओने परणाव्या हता. संसारिक सुख जोगवतां एकदा ते न-
गरना उद्यानमां श्री नेमनाथ जगवंत समोसर्या. देवताए स-
मवसरणी रचना करी. त्यां बेसी चतुःमुखे बार पर्षदा सन्मुख
प्रभु देशना देवा लाग्या. ते सांजळी देवकीजीना ठए पुत्र प्रति-

बोध पाभ्या. स्त्री आदि सर्व ठांडीने सुखसानी सम्मती लेई ते ठ जणे श्री नेमनाथजी पासे चारित्र लीधुं. जगवाननी साथे गामानुगाम विचरता तेओ एक वखत छारिका नगरीयें आव्या.

ठ पुत्र पढी सातमा श्री कृष्ण देवकीजीने उदरे आव्या. ते कंसनी बीके गोकुल गाममां नंदने घेर म्होटा थया. जरासंधना जयने लीधे समुद्रविजयादि दसे दशारण (वसुदेव सुधां तेमना दश जार्इओ) नी साथे नासीआवीने श्रीकृष्ण, देवताएवसावी आपेढी छारावतीमां ते वखते राज्य करता हता. श्री नेश्वर जगवान् आव्यानी वधामणी मलतां श्रीकृष्ण घणा हर्ष वडे चतुरंगी सेना लई नगरना सर्व लोक सहित तेमने वांदी गया. पढी प्रजुजीनी आझा मार्गी ठ साधुमांना बे बे साधुना त्रण संघाना नगरप्रत्ये वोहोरवा माटे नीकदया. एक संघाडे नीकलेला बे साधु देवकीजीने घेर आव्या, तेमने जाव साथे बहुमान करी देवकीजीए सिंहकेसरीया मोदक वोहोराव्या. ते साधु गया. एटले बीजा बे साधु देवकीजीने घेर वोहोरवा आव्या. राणी (देवकीजी) यें पोताना मनमां विचार कयों के आ साधु बीजी वार आव्या तेथी आहारनो घणो खप होय एम जणाय ठे; एम धारी बीजो वखत पण सिंहकेसरीया मोदक वोहोराव्या. ते वोहोरीने गया एटले वली त्रीजा संघाडाना बे साधु वोहोरवा आव्या. देवकीजी त्रीजी वार तेना ते ज साधुने वोहोरवा आवेला समजी पोताना मनमां विचार करवा लाग्यां के, साधुने खप होय तो एक वार आवे, तेथी विशेष जरूर होय तो कदी बीजी वार आवे, पण ए त्रीजी वार तो आवेज नहीं, अने आ साधु केम आव्या ? छारावती नगरीमां श्रावक तो घणा जावीक ठे, शहेर पण मोडुं ठे, तेम ठतां आ त्रीजी वार

आव्या, ए शुं ? एवं विमासी तेमना सामुं जोई रह्या. ते वखते साधु बोळ्या जे— महानुजाव ! तमे शा विचारना वमलमां पड्यां ठो ? राणीए जणाव्युं जे— स्वामी ! तमे वैराग्य पामी प्रभु पासे दीक्षा लीधी ठतां एकज घेर त्रीजी वार आव्याथी महारा मनमां ते संबंधी विमासण करुं बुं. साधुए कहुं के, अमे त्रण संघाडे बे बे साधु जूदा जूदा वोहोरवा आव्या ठीये. तेनातेज फरीथी आव्या एवो लेशमात्र संशय तमारा मनमां न लावशो. आ वाक्य सांजलतांज देवकीजीने पुत्र उपर जेवो प्यार आवे तेवोज मोह उपज्यो, थाने पानो आव्यो. पढी साधुने वोहोराव्युं एटवे तेउ गया. त्यारपढी तरतज पोताना मननो संशय दूर करवा अर्थात् ते ठए साधु उपर पुत्रवत् प्रेम शार्थी उत्पन्न थयो तेनो निर्धार करवा माटे देवकीजी प्रभु पासे आव्या, प्रभुने त्रण प्रदक्षिणा देई वंदन नमस्कारादि करी योग्य स्थानके बेसी विनय सहित देवकीजीए पुब्युं. जगवंते कहुं के, महानुजाव ! तमारा ठ पुत्र कंसनी बीके देवताये हरीने सुलसाने त्यां मुक्या हता, ते ए ठे. ए वात सांजली देवकी घेर आवी आर्त्तध्यान ध्यावामां पड्यां, जे ए ठ पुत्र सुलसाने घेर म्होटा थया अने सातमो कृष्ण आहीरने घेर वाध्यो. में तो एके पुत्रने हुलराव्यो नहीं, धवराव्यो नहीं, रमाड्यो नहीं, महारो तो जन्मारो निष्फल गयो. एवी चिंता करतां थकां बेठेलां देवकीजीने कृष्णे उदासी देखी पुब्युं के, माताजी ! आज एवडी तमने शी चिंता उपनी ठे ? अने आंखमांथी आंसु नाखोठो तेनुं कारण शुं ठे ? जे कांई आपने उदासी थवानुं कारण होय ते मने महेरबानी करीने कहो, महारा सरिखा पुत्रने नहीं कहो तो केने कहेशो ? देवकीजीए नीसासो नाखीने कहुं के— महारी कुखे सात पुत्र थया पण एकेने में रमाड्यो नहीं, तेनी मने चिंता ठे.

ते वखते कृष्णे माताने दीलासो आपी अछमनो तप करी ह-
रणगमेषी देवताने आराध्यो. तेणे तत्काल आवीने आराधवानुं
कारण पुठतां कृष्णे पोतानी माताने पुत्रप्राप्ती विषे पुढ्युं. देव-
ताए कळुं के - पुत्र थशे पण वहेलो संसार मुकशे अर्थात्
लघुवयमांज चारित्र ग्रहण करशे. एवं सांजलीने कृष्णे देवकी-
जीने जणाव्युं जे- हे माताजी ! तमारुं चित प्रसन्न थशे, म-
नोरथ सिद्ध थशे. देवकीए कळुं- एमज थाउं. त्यारपठी कोईक
पुन्यवंत जीव देवकीनी कुखे उपन्यो, तेना प्रजावशी रात्रिने
विषे माताये स्वप्नमां गज दीगो. अनुक्रमे गर्ज वाधतां पूर्णमासे
पुत्र प्रसव्यो. तेनुं नाम स्वप्नानुसारे "गजसुकमाल" राख्युं. घणो
उठव कर्यो, ज्यारे ते आठ वर्षेनो थयो त्यारे ते नगरना रहे-
नार सोमील नामना ब्राह्मणी पुत्री साथे तेनुं लग्न कर्युं. ए-
वखते श्रीनेमनाथ जगवान त्यां समोसर्या. कृष्ण, देवकीजी वि-
गेरे सर्व वांदवा गयां तेमनी साथे गजसुकमाल पण प्रचुने वां-
दवा गयो. देवरचित समवसरणमां बेसी प्रचु देशना देता हता,
ते सांजली गजसुकमाल वैराग्य पाय्यो. संसारने असार जाणी तेणे
सर्वने समजावी अनुमती लेई संजम लीधुं. तेज रात्रे प्रचुनी आज्ञा
मागी ते (गजसुकमाल) मसाणत्रूमिकाए जई काउसग ध्याने उजा
रह्या. एवामां फरतो फरतो तेमनो ससरो सोमील ते स्थले आव्यो.
गजसुकमालने साधुवेषे निहाली हृदयमां छेष आणी मुखशी
कहेवा लाग्यो के- अरे पापिष्ठ ! तें महारी पुत्रीनो जन्मारो
बगाड्यो- खुवार कर्यो ! तेनुं फल तने प्रत्यक्ष बतावुं तुं. एम
बोली तत्काल तेनी नजीक तलाव हतुं त्यांशी लीली माटी
लावीने गजसुकमालना मस्तकने विषे पाल बांधी. पठी ठीब
जरी मसाणमां बलता खेरना धगधगता अंगारा लावीने तेमां

(माथा उपर) समाया तेटला चर्या, अने रात्रे ते पण मसा-
णमां पासेज रह्यो.

समताना जंडार गजसुकमाल मुनी बलता अग्निए करी तडतरु
नसो तुटतां पण सोमील ससराना उपर लेशमात्र द्वेष
नही लावतां तेणे करेला अपकारने बदले तेनो मनने विषे उप-
कार मानता विचार करवा लाग्या के, आ जव त्रमणनो ऊट
निस्तार लाववामां ए महारो खरेखरो सखाई थयो ठे. वली निश्चल
मने करी स्थिर थई जीवदया माटे चिंतवन करवा लाग्या के, र-
खेने अंगारो मात्र जूई पडे ! रखेने कोई जीवनी विराधना थाय !
एवी रीते समतामय श्रपक श्रेणीए शुद्ध अध्यवसाये करी शुद्ध
ध्यान ध्यातां थकां ते अंतगरु केवली थईने मोक्षपद पास्या.

गजसुकमाले दीक्षा लीधा पठी कृष्ण वासुदेव रात्रे पोताना
मनमां चिंतवन करवा लाग्या के, महारो जाई संजमे करी वकील
ठे पण ते वधमां न्हानो ठे, तेनाथी संजम केम पलशे? तेमाटे सवारे
प्रजु पासे जई ते विषे योग्य तजवीज करीश. समय थतां कृष्ण
वासुदेव प्रजुने वांदवा आव्या. प्रजुने वांदी सघला साधुने वंदना
करी, तेमां गजसुकमालने न दीठा. ते वखते प्रजुने पुठवा लाग्या
के—हे जगवन ! हे स्वामी ! अमारा जाई गजसुकमालजी क्यां बेठा
ठे ? प्रजुजीए जणाव्युं जे—ते तो अनंत सुखना जोगी थई बेठा,
एटले नजरे क्यांथी आवे ? अनंता सुख आवासमां पेठा, माटे
हवे ते स्वरुपे तो तेमनां दर्शन दुर्लभ ठे. हे कृष्ण ! ए सिद्धिपद
पास्या माटे ईहां थकी नमस्कार करवा योग्य थया. एवुं सां-
जली श्रीकृष्णे पुब्बुं के—हे स्वामी ! एम तत्काल सिद्धगतीने केम
पास्या ? जगवंते कहुं के, तेमने साहाज्यनो करणहार मढ्यो.
कारण जोगनो मेलवनार मढ्यो एटले ते कारणने जोगे करी

तेमना कारजनी सिद्धि थई गई. ते अंतगड केवली थई मोक्ष-पद पाम्या. अनंत सुखविलासी थया. ते वखते वली कृष्णे जग-वंतने पुठयुं के, हे स्वामी! ते कोण तेमने साहाज्यकारी मळ्यो? प्रभुए कीधुं के, जेम काळे तमे पेला डोसाने ईटनुं साहाज्य कर्युं तेमः एटले के ज्यारे तमे हाथीथी हेठे उतरीने एक ईट हाथमां लीधी, त्यारे तमारा सोल हजार मुगटबंधे उपानी (ईट लीधी) डोसाने मारतांवांत तत्काल ते डोसानुं काम थयुं. तेम तमारा चाईनुं पण एज रीते थयुं. परंतु कारजमां फेर. तेहज कारणे काम करी आप्युं. कृष्णे पुठ्युं के, हे स्वामी! ते प्राणी कीयो? जगवंते जणाव्युं जे-तमने देखीने जेनुं हृदय फाटशे, ते जाणजो. पढी जगवान्ने नमस्कार करी कृष्ण वासुदेव पोताने घेर जवा नी-कढ्या. मार्गमां महापापी ऋषीहत्यानो करणहार सोमील मसा-णमांथी नीकली आवतां सामो मळ्यो. श्रीकृष्णजीनी स्वारी आवती देखी ते पोताना मनमां विचारवा लाग्यो के, कदापि में एना चाईने हण्यो ठे ते वात एना जाणवामां आवी हशे तो ए मने मारशे, माटे उपरले मार्गे जाउं. एम विचारीने ए मार्गे गयो एटले त्यांज श्रीकृष्ण जोवामां आवतां तरतज तेना हृदयना फाटीने बे जाग थया. ऋषीहत्याना पातिकथी ते मरीने नके गयो.

आ कथामां सार ए ग्रहण करवानो ठे के, गजसुकुमाल मुनीश्वरना मस्तक उपर खेरना अंगारा जया. जेथी सहन न थई शके एवी वेदना थई, तरु तरु नाकीउं त्रुटी, पण देशमात्र छेष नहीं लावतां क्षमा गुण लावी, ते सहन करी तेना अप-कारने बदले मनमां उपकार मानी कर्म खपावी दीधां अने तत्काल मोक्षपद पाम्या. माटे अमृतमय अने शान्तिगुणमय एवी क्षमा जाणीने त्रिकरण शुद्धे ते (क्षमा) धारण करवी, के

जेथी आ लोक अने परलोकमां सुख संपत्ति प्राप्त थवा उपरांत मोक्षसुख मलतां कांई पण वार लागनार नथी. १४

॥ अथ त्रिकरण शुद्धि विषे ॥

जग जन सुखदाई चित्त एवुं सदाई, मुखे अति मधु-
राई साच वाचा सुहाई ॥ वपु परहित हेते त्राण्य ए
शुद्ध जेने, तप जप व्रत सेवा तीर्थ ते सर्व तेने ॥ १५ ॥

ज्ञावार्थ—जगतना जीवने सुख थाय एवुं हमेशां जेनुं मन ठे;
मुखे घणीज मीठी अर्थात् अमृत सरखी, शोचनीक अने
साची वाणी बोले; वली आ काया ठे ते परने उपकार करवाने
कामनी ठे अने ते प्रमाणे जे करे, एम त्राणे (मन वचन काया)
जेनां शुद्ध ठे अर्थात् ए त्रिकरण शुद्धि जेने विषे ठे, तेने तप,
जप, व्रत, सेवा, तीर्थयात्रा, ए सर्व लेखे आवे. १५

मण वच तनु त्राण्ये गंगज्युं शुद्ध जेने, निज घर निवसंतां
निर्जरा धर्म तेने ॥ जिम त्रिकरण शुद्धे ज्यौपदी अंब
वाव्यो, घर सफल फलंतो शील धर्म सुहाव्यो ॥ १६ ॥

ज्ञावार्थ—मनजोग, वचनजोग अने कायजोग, ए त्राणे गंगानां
पाणी जेवां जेनां निर्मल ठे; तेने पोताना घरमां रहेवा ठतां पण
निर्जरा धर्म ठे (अर्थात् तेनां मनोवांढित सफल यतां ते नि-
र्जरा करी अक्षय सुख पण प्राप्त करी शके ठे); जेवी रीते पां-
रवनी छी ज्यौपदीए त्रिकरण (मन, वचन अने कायानी) शुद्धताये
करी आंबो वाव्यो तो ते फल्यो अर्थात् तेने अकाळे फल लाग्यां
अने तेना सीखनुं महात्म्य ऊलकी नीकदयुं, एटले तेनी धारणा पार
पनी अने वाह वाह कहेवाई.

१ ज्यौपदीए आंबो वाव्यो अने तेनां फल वने तापसोने जमाड्या ए
वात अन्य दर्शनी (मिथ्यात्वी) मां कहेवी ठे.

॥ त्रिकरण शुद्धि उपर द्रौपदीनो प्रबंध ॥

एक वखत पांच पांडव सजामां बेठा हता त्यां अठ्यासी ह-
जर तापस आव्यानुं तेमणे सांजदयुं तेशी तेउने जमवानुं नो-
तरुं दीधुं. ते वखते ताप घणो सखत परुतो हतो तेनी गरमी
शान्त पारुवा माटे तापसोने आंबाना फले पारणुं करवानी
इच्छा थवाथी तेमणे पांरुवोने कहुं के, जो तमे कैरीउना रसे
अमने पारणुं करावो तो करीये. एवुं सांजलीने पांरुवोने चिंता
उत्पन्न थई के अमारो मनोर्थ पूरो केम परुशे ? अकाले आम्र-
फल क्यांथी मळे ? के तापसने जमाडी शकाय ? जो जमाकी
शकाय नहीं, तो अमे करेहुं आमंत्रण वृथा थतां अमारी हांसी
थाय ! आ प्रमाणे पांडवो सोचमां पड्या हता. ते अवसरे त्यां
नारद रुषीश्वर आव्या. पांरुवोने चिंतातुर देखी नारदजीए
तेनुं कारण पुठतां पांडवोए जणाव्युं के, स्वामी ! अ-
ठ्यासी हजार तापसोने जमवा नोहोतर्या ठे, तेउने अकाले
आंबाना रसनुं पारणुं करवानुं मन थयुं ठे ते संबंधी फीकरमां
पड्या ठीये. नारदरुषीए जणाव्युं जे— एमां शी फीकर करो
ठो ? तमारी चिंता दूर थाय तेवो उपाय बतावुं ते सांजलो. पां-
डवोए कहुं के— स्वामी ! आप बतावो ते प्रमाणे अमे करवा
तैयार ठीये. हरकोई प्रकारे आंबाना रसवडे तापसोने ज-
माडी शकीये तेवो उपाय दर्शाववा कृपा करो. नारदजीए कहुं
के,— आम्रवृक्षनुं सुकुं तुंतुं ववरावो, ते नवपल्लव थाय, ते आंबे
मोहोर आवे, तेने फल बेसे, ते म्होटां थाय अने ते फल ज्यारे
पाके त्यारे अठ्यासी हजार तापस पारणुं करे. ए सिवाय बीजो
कोई उपाय नथी. आ रतुमां बीजे कोई स्थले कैरीउं मली
शके तेम नथी. पांडवो आ हकीकत सांजली विचारना वमळमां
गोथां खावा लाग्या के, आ काम सुद्वज नथी. महा कठिन ठे.

वृद्धनुं सुकुं तुंतुं शी रीते नवपद्मव थाय अने फल आवे ? कोई उपाय न जळ्यो त्यारे ठेवटे मान मुकी तेउ नारदजी प्रत्ये कहेवा लाग्या के, आ वात बनाववीअने अमारी लाज शरम राखवी ए त-मारा हाथ ठे. तमे जाग्याना चीरु ठो, माटे अमारुं आ कार्य आप पार पाडो. पांरुवोनां आवां मुखवचन सांजळी नारदे कहुं जे- तमारी स्त्री झौपदीने सर्व हकीकत कहुं अने पुठुं, ते जो साचुं बोले तो हुं ते प्रकारनो उद्यम करुं. एम कही पांडव पा-सेथी उठीने नारदजी ज्यां झौपदी हतां त्यां तेनी पासे गया, अने सर्व हकीकत निवेदन करीने पुठुं हतुं ते पुठ्युं. झौपदीए कहुं जे- हे रुषीजी ! हुं तमारी आगल साचुं बोलीश, जर्तारनी प्रतिज्ञा पूरवाने समर्थ हुं, सती हुं, ते काममां केम चूकीश. पढी नारदे झौपदी पासे आम्रवृद्धनुं सुकुं तुंतुं ववराव्युं- रोप्युं, आमी परिचय (पाल) बंधावीने नारदे झौपदी प्रत्ये पुठ्युं जे, तमारुं जे शील ते केवुं ठे ? ते वखते झौपदी बोळ्यां, सांजळो नारदजी ! राजाउना स्वरूप जोळार एवा पांच पांडव जेवा मा-हारे जर्तार ठे तो मन ठठा उपर शुं ध्याय, ईशे, के प्रवत्ते ठे ? अर्थात् त्रिकरण योगे पांच पांरुव सिवाय स्वप्नमां पण हुं कोईने ईश्टी नथी. वली पांचमां पण जेनो वारो होय तेनेज इष्टु हुं. एवुं जो महारुं शील होय तो महारा पतिनी प्रतिज्ञा पूर्ण थजो. आ प्रकारे झौपदीए कहुं, एटले तत्काल जे सुकुं तुंतुं हतुं ते नवपद्मव थयुं, मोहोर आव्यो, फल वेठां, म्होटां थयां अने पाक्यां. तेवडे एटले ए आंबानी केरीउना रसवके अख्यासी हजार तापसोने पारणां कराव्यां. शीलधर्म एवो उत्तम ठे. एनुं महात्म्य वध्युं. त्रिकरण योगे झौपदीनुं शील साचुं हतुं तेनुं प्रत्यक्ष फल मध्युं. ३६

॥ अथ कुलविषे ॥

॥ सहज गुण वसे ज्युं शंखमां श्वेतताई, अमृत
मधुरताई चंद्रमां शीतलाई ॥ कुवलय सुरसाई इक्षुमां
ज्युं मिठाई, कुल मणुजहकेरी सजावे जलाई ॥ १७ ॥

ज्ञावार्थ—जेम शंखमां उजलाशपणुं, अमृतमां मधुरपणुं एटले
मीठास साथे स्वादिष्टपणुं, चंद्रमां शीतलपणुं, कमलमां नर-
माशपणुं अने शेलडीमां मीठासपणुं, ए तेना सहज गुणे करी
अर्थात् तेना मूल स्वजावेज होय ठे, तेम उत्तम कुलना माण-
सोमां स्वजावेज जलमणसाईपणुं होय ठे, एटले कुलवान मा-
णसो जला—सारा गुणवान होय ठे ॥ १७ ॥

जिण घर वर विद्या जो हुवे तो न रुद्धि, जिण घर ड्य
लाजे तो न सौजन्य वृद्धि ॥ सुकुल जनम योगे ते त्रणे
जो लहीजे, अत्रय कुमर ज्युं तो जन्म साफल्य कीजे १८

ज्ञावार्थ—जेने घणी विद्या होय तो तेने घेर लक्ष्मी न हाय,
जेना घरनेविषे विद्या अने लक्ष्मी ए बने होय तो तेने घेर
कुटुंब परिवारनी वृद्धि न होय, सारा कुलना योगे ए त्रणे
(विद्या, लक्ष्मी अने कुटुंब परिवार) जो मळे तो अत्रयकु-
मारनीपेठे जन्म सफल थाय. एटले ए सघला योग अत्रय-
कुमारने मळ्या अने एमना जन्मनुं सार्थक थयुं, तेम जे माणसने
ए त्रणे जोग उत्तम कुलसहित मळे तो जन्मनी सफलता थाय. १८

॥ अथ विवेकविषे ॥

हृदय घर विवेके प्राणि जो दीप वासे, सकल जव तणो
तो मोह अंधार नाशे ॥ परम धरम वस्तु तत्व प्रत्यक्ष
ज्ञासे, करम जरम पतंगा स्वांग तेता विध्वंसे ॥ १९ ॥

जावार्थ—हृदय कहेतां हैयारूपीया घरमांहे विवेकरूपीयो दीवो प्रगट् थाय, त्यारे सघला जवनो जे मोह तद्रूपीयो जे अधकार ते प्राणीनो नासे, त्यारे परम कहेतां उत्कृष्टो धर्म, जे वस्तुनुं वस्तु पणुं एटखे जाणपणुं थयुं, तेवारे ते तत्वनी वार्ता जाणे, अने वस्तुने पोतानो अखय खजानो दीगो त्यारे शुं थयुं? कर्म-रूप जे पतंगीया ते दीपकमांहि पड्या अर्थात् क्षय थाय, ए शा माटे जे—जेना घरमांहिं विवेकरूप दीवो प्रगट्यो त्यारे तेना घटमांथी अविवेकपणुं मटे अने तत्वनी वात जाणे. ॥ २९ ॥

विकल नर कहीजे जे विवेके विहीना, सकल गुण नख्या ते जे विवेके विलीना ॥ जिम सुमति पुरोध्या चूमि गेहे वसते, उगति जुगति कीधी जे विवेके उगंते ॥ ३० ॥

जावार्थ—जे प्राणीमां विवेकनो गुण नथी तेने विकल कहेतां गमार जाणवो, अने जेनामां विवेकपणुं ठे ते प्राणी सर्व गुण संपन्न उत्तम काममां लीन ठे, विवेक ते शुं? सत्य असत्यनुं जाणवुं अने उल्लखवुं. ते न जाणे ते माटे तेने अविवेकी ने विकल कहीये, एज लक्षण जाणवुं. सुमती नामना प्रधानने राजाये चूमि घर (ज्ञोयरा)मां राख्यो हतो, तो पण त्यां तेणे विवेकाईना गुणे करी सर्व प्रकारनी युक्ति जुक्ति करी. आ सुमती प्रधाननो प्रबंध ग्रंथांतरथी जाणी लेवो ॥३०॥

॥ अथ विनयविषे ॥

निशिविण शशि सोहे ज्यून शोले कलाई, विनयविण न सोहे त्यून विद्या वडाई ॥ विनयवहि सदाई जेह विद्या सदाई, विनयविण न कांई लोकमां उच्चताई ॥ ३१ ॥

जावार्थ—सोले कलाये सहित ठतां पण जेम रात्रि विना चंद्रमा शोजा प्रत्ये पामतो नथी, तेम विनय विना विद्यानी

बडाई कहेतां मोटाईपणुं, ए पण शोचतुं नथी, जेने विद्यानी साह्यता ठे ते निरंतर विनयथी वर्तनारा ठे अर्थात् विद्यानी बडाई ते विनयगुण जाणवो, विनय गुण ते सर्व थकी श्रेष्ठ ठे, शा माटे जे विनयगुण विना लोकमां उंचपणुं न पामे, एटखे यश प्रतिष्ठा पामे नहीं ॥ ३१ ॥

विनय गुण वहीजे जेहथी श्री वरीजे, सुर नर पति लीला जेह हेलां लहीजे ॥ पर तणय शरीरे पेसवा

जे सुविद्या, विनय गुणथि लाधी विक्रमे तेह विद्या ३२

ज्ञावार्थ— विनयगुण करवो के जेथीकरीने लक्ष्मी पामीये, देवता अने मनुष्यो तथा राजाऊना सुखनी लीला पण जेणे करी तत्काल पामीये, जेम पारका शरीरमां पेसवानी जे सारी (परकाय-प्रवेश) विद्या, ते विनयगुणवडे विक्रमे मेलवी. ॥ ३२ ॥

॥ विनयगुण उपर विक्रमराजानो प्रबंध ॥

साकेत नामा नगरमां विक्रम राजा राज्य करतो हतो. ते एक वखत पोताना कर्मनी परीक्षा करवा निमित्ते मंत्रीने राज्य जलावी (सोंपी) परदेश चाळ्यो गयो. जतां जतां घणोक दी-वसे एक पर्वत पासे आव्यो. ते पर्वतमां एक जोगी रहेतो हतो. तेने जोई जक्तिए करी नमस्कार करवापूर्वक विनयादि साचवीने राजा तेनी सन्मुख बेगो. जोगीए तेने पुब्बुं के, तुं कोण ठे ? राजा विक्रमे कळुं जे— स्वामी ! हुं क्वत्रीपुत्र हुं. जोगीए पुब्बुं— तुं क्यां जईश ? राजाए जणाव्युं जे— स्वामी ! आ-पनीज सेवा करीश, महारे अन्य स्थले शुं प्रयोजन ठे ? गुरु-सेवा थकी गुणज नीपजे. एम कही ते योगी समीपे रह्यो. यो-गीनो बहु प्रकारे विनय करतो थको ते त्यां रहे ठे. तेनी साथे वही ते योगीनी पासे एक विप्र रहेतो हतो, ते बाह्यथी यो-गीनो विनय करतो हतो. जक्तिजावे नहीं पण विद्या खेवाना प्र-

योजने ते सेवा करतो हतो. ए प्रकारे ते बंने (राजा अने विप्र)ने योगीनी सेवा करतां घणां वर्षों वित्या पठी एकदा राजा विक्रमने योगीए कहुं के, हे वत्स ! तने सेवा करतां बहु वर्ष थयां, तुं घणो दह, विनयी अने योग्य तुं, माटे हवे तुं जा अने अपर शरीरमां पेसवानी विद्या ले. एम कहीने योगीए विक्रमराजाने परकाय प्रवेशनी विद्या आपी. ते वखत राजाए कहुं के— स्वामी ! मने विद्या आपी, परंतु आ विप्र तो महारा करतां पण आगल आपनी पासे आवेलो ठे, माटे तेने पण विद्या आपवी जोईये. योगीए कहुं के— ए अयोग्य ठे, एने विद्या न देवाय. राजाए कहुं के—महारा उपर प्रसन्न थईने एने विद्या आपो. योगीए कहुं के— अरे ! तुं उपकारबुद्धिए करी एने विद्या अपावे ठे, पण ते तने पीकाकारी थशे. राजाए कहुं के— हे स्वामी ! महारा कर्ममां पीडा लखी हशे तो एनो शो वांक ? माटे उपकार तो करवो. राजानुं आ प्रमाणे युक्तियुक्त बोलवुं सांजली योगीए विप्रने पण विद्या आपी. पठी ते बन्ने जणा योगीने पगे लागी पोताना देश जणी चाळ्या. मार्ग उलंघता उलंघता साकेत नगरे आवीने बन्ने जणे बाहार मुकाम कर्यो. ए वखते राजानो पटहस्ती मरण पाभ्यो हतो तेथी नगरना सर्व लोक खेद पामेला हता. तेवुं जोई राजाए ब्राह्मणने कीधुं के, “आ महारुं शरीर जालवजे, आ हाथी मरण पाभ्यथी ए महारुं नगर खेदातुर ठे तेने सजीवन करी हर्ष पमाडुं.” एम कही राजाये हाथीना शरीरमां पेसीने तेने सज कर्यो तेथी सर्व लोक हर्ष पाभ्या. ब्राह्मणे ते वखते पोताना मनमां विचार्युं जे, ए राजा दीसे ठे, तो हुं एना शरीरमां पेसीने राजा थई सुख जोगवुं. एम चिंतवी ते विप्र राजाना शरीरमां पेठो. पठी तेणे मंत्री प्रमुखने जणाव्युं तेथी राजा विद्या

शीखी आढ्या ँम जाणी तेने महोत्सवे करी नगरप्रवेश कराव्यो, सिंहासने बेसाढ्यो. त्यारपठी ते मेहेलमां गयो त्यां अंतेउरमां अ-जाण्या सरिखो आवतो देखीने श्रीकांता राणीने शंका उत्पन्न थई जे- राजानुं शरीर तो एज ठे, पण ए राजा विक्रम तो नहीं ! ए कोई तेना सरखुं रूप करी आव्यो जणाय ठे ! पठी प्रधानने बोलावी राणीए ए हकीकत जणावी. बन्ने जणे सलाह करी हाल तुरत तेने मेहेले आववानो निषेध कयो. हाथीना शरीरमां राजाए प्रवेश कयो हतो तेणे विप्रनुं स्वरूप जाण्युं तेथी ते हाथी वनमां चाढ्यो गयो. त्यां हस्तीनुं पुजल तजीने सुडाना पुजलमां पेसी उडीने राणी पासे आव्यो. राणीने अ-त्यंत प्रेम लगामी तेनी पासे रह्यो. त्यारपठी एक वखत सुडाना पुजलमांथी नीकलीने ते गरोलीना पुजलमां पेठो एटले सुडो मरण पाम्यो. सुडाउपर राणीनी एटली बधी प्रीति थई गई हती के ढणवार पण तेनो विरह वेठवाने ते समर्थ थई शकी नहीं, तेथी घणो विलाप करी मरवा तैयार थई. ते वखते राजा बनेला ब्राह्मणे राणीने कहुं के- तुं श्याने मरे ठे ? हुं ए सुडाने जीवतो करुं ! राणीए जणाव्युं जे-ए जीवतो थाय तो हुं जीवुं. पठी ते ब्राह्मण एकांते शरीर मुकीने सुडाना पुजलमां पेठो. सु-डाने जीवतो जोई राणी हर्ष पामी. ते अवसर योग्य जाणीने राजा गरोलीना शरीरमांथी नीकली, पोतानुं शरीर, के जेमांथी नीकली ब्राह्मण सुडाना शरीरमां पेसी एकांते मुकी गयो हता ते पोताना शरीरमां पेठो, पठी दरवारमां गयो. ते पूर्वनी परें राज्य पालतो साक्षात् विक्रम जाणी राणी श्रीकांता हर्ष पामी. पठी ते ब्राह्मणनी देह वाली दीधी. ते ब्राह्मण तिर्यच रूपे रह्या. आ प्रबंधमां सार ग्रहण करवानो ए ठे के, विक्रमे विनये करी पोते विद्या मेलव्या उपरांत जे जावसहित विनय करतो न-

होतो तेने पण विद्या अपावी. माटे डुनीयामां विनय ए वडो ठे अने विनयथी सर्व काम सिद्ध करी शकाय ठे माटे विनय गुण करवो.

वली श्री उपदेशमात्रामां कहुं ठे के श्रेणीक राजाये चंदा-
लनो विनय कर्यो तो विद्या आवळी. “ चंडालने सिंहासन उ-
पर बेसाडी राजा हाथ जोडी तेना सन्मुख उचो रह्यो. ” ए
प्रकारे बीजा प्राणीउए पण विनय करवो. ते उपर श्रेणीकनो
संबंध कहे ठे.

॥ विनय करवा उपर श्रेणीक राजानो प्रबंध ॥

राजगृह नगरमां श्रेणीक राजा राज्य करता हता. तेमने महा
बुद्धि निधान अजयकुमार नामे पोतानो पुत्र मंत्रिनी पदवी
पर हतो. ए नगरमां एक चंडाल रहेतो हतो तेनी ज्ञार्थाने
गर्जना महिमाये करी अकाळे आंबानां फल खावानो मोहोवो उ-
पजवाथी ते दिवसे दिवसे दुर्बल थवा लागी. ते जोई चंदाळे तेनुं
कारण पुठवाथी स्त्रीए पोताना मननो परमार्थ कह्यो. ते सांजली
चंदाळे मनमां विचार्युं के, आ तो घणी मुश्कल वात ठे, कारण
के, आज वगर ऋतुए अकाळे आंबानां फल जोईये! जो ते न मळे
तो स्त्री सुकाती सुकाती मरण पामे. माटे ते फल मेलववां अने
तेणीनो मनोरथ पूर्ण करवो. एम चिंतातुर थयो थको बेठो ठे
तेवामां तेने याद आव्युं के श्रेणीक राजानो चेलणा राणीना
रहेवाना मेहेलनो एक थंजीयो आवास ठे ते वाडीमां ए फल ठे.
हालमां बीजे कोई स्थळे ए फल मळी शके तेम नथी. परंतु ते
वामी अने ते आवास देवतानुं निपजावेळुं ठे तेथी त्यां ए ऋतुनां
फल फूल बेसे ठे, माटे त्यां जईने ते फल लावुं. एम विचारीने
ज्यां वामी हती त्यां ते आव्यो. वृद्ध जोयां, फलनी धारणा धारी,
तेणे विचार्युं जे ए फल कांई सेहेजे हाथमां आवे एम नथी.

ठेवट तेनी पासे बे विद्याउं हती तेना प्रजावे लेवानो विचार कस्यो. एक विद्यामां एवी शक्ति पराक्रम गुण हतो के “ जे उंची ढाल होय ते नीची नमे ” अने बीजी विद्यार्थी “ जे ढाल नीची नमी होय ते पाठी उंची जाय. ” ए बे प्रकारना जूदा जूदा गुण बे विद्यामां हता. पठी रात्रे ते (चंढाल) चेलणा राणीना एक थंजा आवासे आव्यो. त्यां सर्वे चोकीदार उंचेला दीठा एटले तेणे एक मंत्र गण्यो तेथी आम्रवृद्धनी डाल नीची आवी, ते उपरथी फल लीधां. पठी बीजो मंत्र गण्यो एटले डाल प्रथम हती तेम उंची गई. फल लावीने स्त्रीने आप्यां, ते तेणीए खाधां अने डोहोलो पूर्ण कर्यो. परंतु ते स्वादिष्ट लागवार्थी स्त्रीए एवां फल निरंतर लावी आपवानुं कहेवार्थी मोहवशे चंढाल चेलणा राणीनी वाडीमां हमेशां जईने ते फल लाववा लाग्यो. एम करतां आखी ढाल खाती थई गई. एक वखत एक थंजीया मेहेले चढी वाडीनी शोजा निहालतां निहालतां श्रेणीक राजानी दृष्टी ते आंबानी ढाल उपर पडी. तदन फल विनानी ढाल जोई ते मन साथे विचारवा लाग्या के, आ डाल आकाशे अडी ठे, ए ढाल उपर कोई चढी शके तेवुं नथी, चारे दिशाए चोकी पण ठे, कोईथी पोहोंची शकाय नहीं एवी ठे, ठतां एनां फल केम गयां ? आ आश्चर्यकारक बनाव केम बन्यो ? ए वातनो निर्णय पोते करी शक्या नहीं तेथी अजयकुमार मंत्रीने तेढावी कह्युं के, आपणी वाडीमांथी आंबानी आकाशसुधी उंची डाल ठतां ते उपरनां बधां फल गयां, ए शुं ? तहारा जेवो विचक्षण प्रधान ठतां ए चोरी करनार केम फाव्यो ? ते समजी शकातुं नथी ? माटे ए चोरने पकडवो जोईए अने तेणे केवी रीते फल लीधां ते पण जाणवुं जोईए ? राजानो

हुकम सांजली अजयकुमारे चौटामां आवीने साद पडावी लोकोने जेला करी नीचेनी वात कही.

“धनश्री नामे उपवर (परणवा योग्य उम्मरनी) अएली एक कन्या पोताने योग्य वरनी प्राप्ती थवा माटे प्रहन्नपणे एक मालीनी वाडीमां यदना मंदीरे दररोज आवती अने तेनी पूजा करवा सारु ते वानीमांथी फूल वीणी खेती हती. हमेशां फूल उठां थवार्थी माली तेनी तपास करतो हतो. एवामां एक वखत ते धनश्रीने फूल वीणतां तेणे दीठी; तेथी पकनीने पुढतां तेणीए जणाव्युं के उत्तम जर्तार पामवानी आशाये हुं यदनी सेवा करवा फूल खेउं हुं माटे मने मुकी द्यो. आज पठी हुं फूल नहीं खेई जाउं. आ कन्याने खूबसुरत जोई मालीए तेना उपर मोहित थई कहुं के, जो तुं परणीने प्रथम महारी पासे आवे तो हुं तने ठोमुं. धनश्री निरुपाय होवार्थी तेनुं कहेवुं कबुल राखीने समसगरा करी पोताने घेर आवी. केटलेक दिवसे ते कन्यानुं लग्न थयुं ल्यारे ते पोताने सासरे आवी शयन-गृहमां गई, ते वखते तेणे पोताना पतिने माली साथे जे वात बनी हती ते अथ इति कही. पतिए तेनी प्रतिज्ञा पूरी करी आववानी आज्ञा आपी. पठी ते शोल शृंगार सजी माली पासे तेनी वाडीए जवा सारु एकाकिपणे चाली नीकली. मार्गमां आवतां चोर मळ्या. तेउं तेने छुटवा लाग्या ल्यारे पोतानी प्रतिज्ञा पूर्ण करवा माटे मालीनी पासे जवा संबंधीनी सर्वे हकीकत तेणे चोरोना मुख आगल कहीने आजीजी करी जणाव्युं के, माली पासे जई प्रतिज्ञा पूर्ण करी पाठी फरतां हुं आ वाटे आवीश, ल्यारे तमारे छुटवी होय तो छुटज्यो. तेनां वचन सांजली चोरे तेनुं वचन खेई ल्यांथी जवा दीधी. आगल चालतां रस्तामां अतिसे विकाल घणा दिवसनो जुख्यो एक राक्षस मळ्यो. अकस्मात्

तेना उपर दोट मुर्की खाई जवा आवता ए राक्षसने धनश्रीए घणा कालावाला साथे माली अने तेना वच्चे बनेली सर्वे हकीकत निवेदन करी, पोताना पतिए पण ते प्रतिज्ञा पूर्ण करवा जवामाटे आझा आप्यानुं जणावी, माली पासे जईने आ मार्गेज आववानुं कहेवाथी राक्षसे तेनुं वचन लेई जवानी रजा आपी. पठी ते मालीनी वाडीमां आवी. माली पण तेनी वाट जोई रह्यो हतो. तेणे धनश्रीने आवतां आवकार देई पुब्धुं के, तहारा जर्तारथी ठानी, के प्रगटपणे आवी हुं? स्त्रीए तेना उत्तरमां जणाव्युं-जे, पतिने सर्वे हकीकत वाकेफ करतां तेमणे प्रतिज्ञा पूर्ण करवा माटे आझा आपवाथी हुं तमारीपासे आवी हुं. ते वचन सांजली मालीए मनमां विचार कर्यो के धन्य ठे ! ए स्त्रीने ! अने धन्य ठे ! एना जर्तारने ! आवी सत्य प्रतिज्ञा पालनार स्त्री अने ते पूर्ण करवानी सम्मती आपनार तेना स्वामीने जेटली साबासी आपीए तेटली उठी ठे ! माटे महारे पण ए स्त्रीने वताववी (तेनुं सीख खंरुन करवुं) घटे नहीं. एम विचारी मालीए ते स्त्रीने पोतानी बहेननी परे लेखवीने सासरवासो करी बोलावी, अर्थात् तेने वस्त्राञ्चूषण आपी पोताने घेर पाठी मोकली दीधी. रस्तामां आवतां ते प्रथम राक्षसने मली. राक्षसे तेने सत्य प्रतिज्ञा पालनार जाणी माली साथे बनेली बीना तेना मुखथी सांजलीने साबासी आपी वीदाय कीधी. त्यांथी चोर पासे आवी. चोरे पण तेमज सत्यवती अने सीखवती जाणी साबासी आपी आञ्चूषणादि बद्दीस करी तेने घेर जवानी रजा, आपी. त्यांथी ते पोताना जर्तार पासे आवी अने मालीने त्यां तथा रस्तामां जतां आवतां जे जे वनाव बन्न्यो हतो ते सर्वे कही संजलाव्यो. ते वात सांजली जर्तारि तेने घणीज सन्मानी. ”

अञ्जयकुमारे लोक आगल उपर प्रमाणे वात कहीने पुब्धुं के,

कहो जार्इयो ! एमां डुकर काम करनारो कोण ? ते वखते केटलाक, के जेठ विषयवंत अधीरा जीव हता तेमणे जर्तारने वखाण्यो. केटलाक विषयी प्राणी हता तेमणे मालीने वखाण्यो. केटलाके ए बन्ने एटले माली अने जर्तारने वखाण्या, के रात्रिनेविषे स्वामीए प्रथम समागमे स्त्रीने माली पासे मोकली अने मालीए रूपवती अने जोबनवती पोतानी पासे आवेली स्त्रीने बहेनपणे लेखवी, माटे ए बन्ने जणे डुकर काम कर्तुं. तेथी माली अने जर्तार ए बन्नेने साबासी घटे ठे. वली केटलाक जीव मांसना लालची हता तेणे राक्षसने वखाण्यो अने जेणे आंबानां फल लीधां हतां ते एकलाए चोरने वखाण्यो. अजयकुमारे सेवक पासे ते चोरने पकडाव्यो. लोकोए अजयकुमारनी बुद्धि माटे तेनां घणां वखाण कर्यां. पठी सर्वे पोतपोताने घेर चाळ्या गया. अजयकुमारे ते चोरने काठो (केद) कर्यो एटले तेणे आम्रफल लीधानी वात कबुल करी. एटली बधी उंची डाल उपरथी फल केवी रीते लीधां ? एम ज्यारे पुब्हुं, त्यारे चोरे जणाव्युं के, “ नीम्नीनी अने उम्नीनी ” ए वे विद्या महारी पासे ठे, तेणे करी में लीधां. पठी ते चोरने राजा श्रेणीकनी पासे लाव्या. राजाए कहुं के अमारी वानीमां चोफेर चोकी ठतां तेमने सुता वेचीने आकाश जेटली उंची डाल उपरथी तुं फल केम लेई शक्यो ? अमारा आगल साचे साचुं कहे ? चोर थरथर धुजवा लाग्यो. राजाए तेने खरची (शिद्धा) करवानुं कहेतां अजयकुमारे कहुं के, महाराज ! एनी पासे विद्या ठे माटे एम न थाय. एनी पासे विद्या ठे ते तमे द्यो ? कर्यां तमने ते ना पाडे ठे ? राजाए कहुं के, ए विद्या मुज प्रत्ये कहे. चोरे मंत्रोच्चार कर्यो, पण मरणनी बीकथी ते बोल्यो तेथी राजाने मोठे चढ्यो नर्हीं. त्यारे अजयकुमारे कहुं के,

हे राजान् ! एने सिंहासने बेसारी अने तमे तेना सन्मुख हाथ जोकी हेग बेसो. राजाए तेमज कीधुं, अर्थात् चोरने सिंहासन उपर बेसारी पोते तेना सन्मुख हाथ जोकी उचा रह्या. चोरे (चंदाळे) मंत्र कह्यो. राजाने तत्काल आवड्यो. अन्नयकुमारे राजाने कह्युं के, ए चोर अने नीचकुलनो ठे परंतु तेनी पासे विद्या ठे माटे ए पूजवा योग्य ठे. गुरुने सरपाव आपवो जोईए. कह्युं ठे के:—“एक द्वार फल दातारं ॥ योगुरु नैव मन्यते ॥ श्वानजोनी सतं गत्वा । चंडालेष्वपि जायते ॥ १ ॥ अर्थ—एक अद्वार शिखवनारने जो गुरुबुद्धियें न माने तो सो ऋव कुतराना अने हजार ऋव चंदाळना करे.” माटे ए तो गुरु थयो तेथी एने जीवतदान थो. चंडाल(चोर)ने ठोडी मुकी राजा श्रेणीके तेने पोताने घेर बोलावी लाख पसाय कर्यो.

आ कथामां सार ए ग्रहण करवानो ठे के, विनय ए वडो ठे. श्रेणीक राजाए विनय कर्यो ल्यारेज तेने विद्या आवकी. विनयथी थोमुं जण्युं पण घणुं विस्तार पामे ठे, माटे सर्वे मनुष्ये विनय करवो. ३२

॥ अथ विद्या विषे ॥

अगम मति प्रयुंज्ये विद्ययें कोन गंजे, रिपु दल बल
जंजे विद्ययें विश्व रंजे ॥ धनथि अखय विद्या सीख
एणे तमासे, गुरुमुख जणि विद्यादीपका जेम जासे ॥ ३३ ॥

ज्ञावार्थ:—विद्यावान होय ते आगल बुद्धि प्रयोग विचारे अने तेने कोई गांजी (ठगी) शके नहीं, विद्यावान शत्रुना दल कहेतां लश्करना बलने ज्ञागी नाखे अर्थात् तेने कोई जीती शके नहीं अने विद्यार्थी आखुं जगत रंजे कहेतां खुशी थाय, धन करतां पण विद्या अद्वय खजानो ठे, केमके धन खरचतां खूटी जाय

ठे पण विद्या खूटती नथी, ए तो वावरतां वधती जाय ठे अने वली एज तमासो जुठ, जे धननुं कारण ते पण विद्या ठे अर्थात् विद्यावान अखूट धनप्रत्ये पामे, गुरुना मुखथी जे विद्या जणी (शीखी) होय ते दीवानी पेठे प्रकाश करे, माटे विद्यानो अज्यास करवो. ३३

सुर नर सुप्रसंसे विद्ययें वैरि नासे, जग सुजस सुवासे जेह विद्या उपासे ॥ जिणकरि नृप रंज्यो ज्ञोज बाणे मयूरे, जिणकरि कुमरिंदो रीजव्यो हेम सूर ॥३४॥

जावार्थः—देवता अने मनुष्य सघलाये विद्यावंतने वखाणे अने विद्यावंत थकी वैरी नाश पामे, जे विद्याने उपासे एटवे तेनी उपासना करे—जणे तेनो जगत्मां सुजस विस्तरे अने सौजाग्य आपे, जेणे करी अर्थात् विद्यार्थी बाण अने मयूर पंडितोए ज्ञोजराजाने रीजव्यो, तेमज हेमचंद्राचार्ये कुमारपालराजाने पण विद्यावडे रीजव्या—प्रतिबोध पमाड्या. तेम बीजाने पण थाय, माटे विद्या जणवी. ३४

॥ विद्यार्थी रीजववा उपर बाण तथा मयूर पंडितोनो प्रबंध ॥

उजेणि नगरीमां ज्ञोजराजा राज्य करतो हतो. तेना दरबारमां बाण तथा मयूर नामना बे ससरो जमाई पंडित हता. विद्याना मदथी मांहोमांहे ते विवाद करता हता. एक बीजानी सरसाई सहन करी शकता नहीं. “यतः—नसहंतिश्कमिकं, नविष्णाचिष्ठंतिश्कमीक्रेण ॥ रासजवसहतुरंगा, जूआरिपींमीआमिन्ना ॥ १ ॥ जावार्थ— तमाम बालकोने एकलां गमे नहीं, अने जेला (एकठा) थाय त्यारे वडे ठे.” तेम ए बे पंडित ससरो जमाई ठतां नित्य दरबारमां विवाद करता हता. राजाए तेउने कहुं के— तमे काश्मीरमां जाउं. जेने सरस्वती वखाणे ते घणो

पंक्ति अने न बखाणे ते उठो पंक्ति मुकरर थरो. एवं सांज्ञ-
लीने बन्ने पंडित काश्मीर जवा नीकल्या. रस्तामां उँकारनी टी-
काना दोढ हजार पोठीया मल्या. तेमां शुं ज्युं ठे? एम पुठवार्थी
पोठीवाले कहुं जे- उँकारनी वृत्तिना पोठी ठे. ए सांज्ञलतां
ते बन्नेना जरपूर मद हता ते लगारेक (काँईक उतरिने) न-
रम पड्या. त्यांथी आगल जतां रात्रि पडवार्थी सुई रह्या. त्यां
आकाशनेविषे सरस्वतीये प्रश्न पुब्बुं, एटले बाण पंक्ति त-
त्काल बोलतां, विचारे ठे जे ए सारदायें शुं कहुं ? जे- “सतचंद्र-
नज्ञस्थलं.” पठी समस्या पुरतां ते बाढ्यो के- दामोदरकरा-
घात, विधुलीकृतचेतसां ॥ दृष्ट्याचाणूरमद्वेण, सतचंद्रनज्ञस्थलं
॥ १ ॥ एवं वचन सांज्ञलीने मयूरे बीजी वार हुंकारो कह्यो जे
ए देवीये शुं कहुं? पठी एणे पण कहुं. त्यारे सरस्वतीये कहुं जे-
जेणे हुंकारो न दीधो ते पूरो पंडित अने जेणे हुंकारो कह्यो
अने ते बोलीने समस्या कही ए सामान्य पंडित जाणवो. ए
रीते सरस्वतीये विवाद चुकव्यो. पठी तेउ उजेणिए आवी ज्ञो-
जराजाने पोतानी विद्यावडे खुसी करता रह्या. ३४

॥ अथ उपकार विषे ॥

॥ तन धन तरुणाई आयु ए चंचला ठे, परहित करि
लेजे ताहरो ए समे ठे ॥ जब जनम जरा जां लागशे कंठ
साई, कहिनी तिण समे तो कोण थारो सहाई ॥ ३५ ॥

ज्ञावार्थः- काया (शरीर), ड्रव्य, युवानी अने आयुष्य, ए
सर्वे चंचल एटले अनित्य- नाशवंत ठे, माटे आ तहारो समय
अर्थात् बखत होवार्थी पारकानुं हित करजे, अने ज्यारे
तने गळु पकडीने जरा आवी लागशे (वृद्धावस्था थरो) एटले
शरीरनुं प्राक्रम गळशे- जतुं रहेशे, इंद्रिउं सीथल थतां काँई

काम करी शकाशे नहीं, त्यारे हे जाई ! तुं पोतेज कहे, के तहारो सखाई एटवे सहाय करनारो कोण थशे ? एक धर्म सखाई थशे माटे परनुं हित करवुं. (उपकार करवो). ३५

॥ नहि तरू फल खावे ना नदि नीर पीवे, जस धन पर-
मार्थे सो जले जीव जीवे ॥ नल करण नरिंदा विक्रमा
राम जेवा, परहित करवा जे उद्यमी दह तेवा ॥ ३६ ॥

जावार्थ— जाडने जे फल थाय ठे ते जाऊ पोते खातुं नथी तेम नदीनुं पाणी नदी पीती नथी, एतो पारकाने काम आवे ठे. अर्थात् जाडनां फल अने नदीनुं पाणी बीजा जीवो खाय ठे अने पीए ठे. ते प्रमाणे जेनुं धन परमार्थमां वपराय ठे, अर्थात् बीजाना काममां आवे ठे ते प्राणी जले जीवे, एटवे तेवा माणसनुं जीवुं सार्थक ठे, ते दीर्घायुषी थाउं. एवो उप-
कार करनार कोण थया ठे ? नलराजा के जेणे कुवामां पडेल्ला सर्पने चारे बाजु अग्नि सखगतो हतो तेम ठतां पण तेमांथी काढ्यो, तथा करणराजाए जगतने विषे दीन दुःखीयाउने उरुया, वली विक्रमादित्ये पोताना ड्रव्यनो पर उपकारमां व्यय कर्यो अने रामचंद्रजीए परहितनां कार्य कर्या, एवा उद्यमी, समर्थ अने डाह्या हता. एवी रीते मनुष्ये बीजाने उपकार करवो ए तात्पर्यार्थ ठे. ३६

॥ अथ उद्यम विषे ॥

रयण निहितरीने उद्यमे लडि आणे, गुरु जगति करीने उद्यमे शास्त्र जाणे ॥ दुख समय सहाई उद्यमे ठे जलाई, अति अलस तजीने उद्यमे लाग जाई ॥ ३७ ॥

जावार्थः—समुद्र तरवाना उद्यमे करी लड्डी लावे, गुरुनी

ऋक्ति-सेवा चाकरी करवाना उद्यमथी शास्त्रनो पार पामीये, दुःखनी वखते उद्यम साह्य करनारो ठे अने उद्यमथी ऋला-इनो गुण नीपजे ठे, ते माटे अत्यंत आलस ठांडीने हे जाई ! तुं उद्यमसर था-उद्यम कर. ३५. वली उद्यमथी शुं शुं नीपजे ठे ते कहे ठे:-

नृपशिर निपतंती वीज जात्कारकारी, उद्यम करि सुबुद्धि
मंत्रिए ते निवारी ॥ तिम निज सुतकेरी आवती
दुर्दशाने, उद्यम करि निवारी ज्ञानगर्ज प्रधाने ॥ ३७ ॥

त्रावार्थ:-राजाने माथे जे जाज्वल्यमान वीजली पडवानी हती ते उद्यम वडे सुबुद्धि नामा प्रधाने निवारी कहेतां अटकावी दूर करी, तेमज ज्ञानगर्ज कहेतां बुद्धिवंत प्रधाने उद्यमे करी पोताना दीकरार्थी आवनारी दुर्दशानो नाश कर्यो. ३७

॥ उद्यम उपर सुबुद्धि प्रधाननो प्रबंध ॥

श्री शान्तिनाथ चरित्रमां जणावेला विजयराजा एक वखत राजसत्तामां बेठा हता. त्यां एक निमित्तिउं आव्यो. राजाए तेने पुढ्युं के, जो तमो ज्ञानवळे करी अगम निगमनी वात जाणी शकता हो, तो हालमां कांइ नवीन बनाव बनवानो होय ते बतावो ? निमित्तियाए कछुं के, हुं सर्व जाणी शकुं तुं. आजर्थी सातमे दीवसे पोतनपुर नगरना राजाने मस्तके वीजली पडशे. आ वात सांजलीने सर्व सत्ताजनो दीलगीर थया. राजाये विचार्युं जे संबंध हशे ते बनशे ! ते वखत माह्या माह्या प्रधानो जेगा थई ए विघ्न विलय (नाश) थवानो उपाय योजवा लाग्या. एक प्रधाने कछुं के-नवो राजा स्थापीये, एटले ते राजाने माथे वीजली पडशे. राजाए ते सांजलीने जणाव्युं के-महारा प्राण उगारवा सारु बीजाने दुःख देवुं ए घणुं अयोग्य

ठे, माटे तेम करवुं नही. पठी बीजाए अजिप्राय आप्यो के-
 अथाग (घणा जंडा) पाणीमां वहाण राखी तेमां राजाने राखीये
 तो वचे, केमके तेवा वहाणमां बीजली पडती नथी. एवुं सांजली
 एक प्रधान बोड्यो जे-ए वात पण कामनी नही, कचित ए
 वहाण रुवे तो एनुं एज, अर्थात् एक नही तो बीजुं पण विग्न आवी
 पडवानो संजव ठे. ठेवट सुबुद्धि प्रधाने कळुं जे-महाराज ! एक
 महारुं वचन कबुल करो. ते ए के, “आजर्था सात दीवस सुधी
 जिनराजनी सेवा ऋक्ति करो, तेने विषे तमारा चेतनने शुच
 जावमां प्रवर्त्तावो, दान पुन्य करो, धर्मकाममां सावधान रहो,
 अने सिंहासन उपर आप (राजा) ने बदळे काष्टमय यक्षनी
 मूर्ति स्थापन करो.” आ योजना सर्व प्रधान तथा राजाए मान्य
 करीने ते प्रमाणे सघलो जोग कर्यो. पठी निमित्तियाना जणाव्या
 प्रमाणे सातमे दीवसे बीजली काष्टनी मूर्ति उपर पडी तेथी
 तेनो नाश थयो. राजा वची गयो. सर्वत्र आनंद फेलायो. जय
 जय शब्द थयो. निमित्तियाने घणुं ड्रव्य आपी तेनुं दळीडपणुं
 मटाड्युं. सर्व लोक खुशी थता पोतपोताने उद्यमे वलग्या. आ
 वातमां सार ए ग्रहण करवानो ठे के, बुद्धिबळे करी, उद्यम
 कर्यो तेथी मरण कष्ट नष्ट थयुं. माटे उद्यम करवो.

॥ उद्यम उपर बीजो ज्ञानगर्ज प्रधाननो प्रबंध ॥

एकदा राजा दरबारमां बेठो हतो, तेवामां एक निमित्तियो
 आव्यो. राजाए पुळ्युं के, तहारा निमित्तशास्त्र उपरथी जोईने
 कहे के थोडा समयमां कांई जाणवा जोग बनाव बनशे ? तेणे
 कळुं के, महाराज ! पंदर दीवसमां प्रधानने मर्णांत कष्ट पडशे.
 ते वात प्रधाने पण सांजली तेथी ते दरबारमांथी निमित्तियाने
 पातानी साथे लेईने घेर आव्यो. ऋक्ति जुक्ति करी तेणे कष्ट
 पडवानुं कारण-निमित्त पुळ्युं. निमित्तियो तेना वना पुत्रथी

कष्ट ठे एम जणावी त्यांथी गयो. पठी प्रधाने पुरुष प्रमाणे पटारो करावी तेमां खावा पीवानो सर्व सामान पंदर दिवस पोहोंचे तेदलो जरावीने पोताना वडा पुत्रने बोलावी सघली बीनाथी वाकेफ करी ते पटारामां पेसवानुं कहुं. पुत्र विनीत होवाथी पितानुं वचन प्रमाण करी पटारामां पेगो. प्रधाने ताळां देईने ते पटारो सेवक पासे उपनावी दरवारमां राजापासे जई कीधुं के, महारे माथे आपदा आवी ठे तो संपदाने शुं करुं? आ महारी संपदा आपने त्यां मुकवा आव्यो तुं, ते हुकम करो त्यां मुकुं. राजानी आझाथी प्रधाने ते पटारो अंतेउरमां मुकावी तेनी कुंचीउ राजाने सोंपीने कहुं के, पंदर दिवस पठी उघाडजो. पठी जिनमंदिरे जई तेणे वीतरागना गुणनी स्तुति करवा मांडी. एम नित्यप्रत्ये प्रचुना गुणग्राम करतां पंदर दिवस थया त्यारे अंतेउरमां मुकेला पटारामांथी गेवी अवाज थवाने लीधे पटराणीनी वेणी प्रधानना पुत्रना हाथमां ठे एवो सोर बकोर संजलायो. राजाये ते वात सांजली तेथी क्रोधारुण नयण करी सेवकने हुकम कर्यो के, प्रधानने पकडी लावो अने गरदन मारो. राजाना आदेशथी सेवको प्रधानने घेर गया. त्यां ते नही मलवाथी ठेवट वीतरागने देहेरे जई प्रधानने पकडी राजा पासे लेई गया. राजा उपराठो थई (आडुं जोईने) बेगो. प्रधाने कहुं के—महाराज ! पटारो मंगावो अने तालु उघाडीने जुअो— तेमां शुं ठे ? राजाए पटारो मंगावीने तालु उघाडी मांहे जोयुं तो तेमां प्रधानना वना पुत्रने दीगो. तेना एक हाथमां वेणीपास अने बीजा हाथमां खड्ग तेमना जोवामां आव्युं. राजा विस्मय थयो. क्रोध चढ्यो हतो ते सम्यो. आ चर्चा आखा नगरमां फेलाई अने आ कौतकरूप कार्य केम बन्युं ? ते विषे कांई निर्णय करी शक्या नहीं. केटलेक दिवसे त्यां एक ज्ञानी आव्या. तेमने ए

વિષે સુહાસો પુઠતાં તેમણે જણાવ્યું કે—“પાઠલે ઋવે પ્રધાનની જે સ્ત્રી હતી તે મરણ પામીને વ્યંતરી થઈ છે, તેણીએ પ્રધાનને કષ્ટ દેવા માટે એ કર્યું હતું. પણ પ્રધાનના ઝાગ્યે ઉદ્યમ કરવાથી કષ્ટ વિલય ગયું (નાશ પામ્યું), સુખ થયું. માટે ઉદ્યમને મુખ્ય જાણવો. ૩૬

॥ અથ દાનવિષે ॥

થિર નહિ ધન રાખ્યો તેમ નાખ્યો ન જાણ, ઇણિ પર ધન જોતાં એવ ગત્યા જણાણ ॥ ઇહ સુગુરૂં સુપાત્રે જેહ દે ઋક્તિ ઝાવે, નિધિ જિમ ધન આગે સાથ તેહીજ આવે ॥ ૩૭ ॥

ઝાવાર્થ:— ડ્રવ્ય સ્થિરતાપણે ન રહે, રાખવાને અર્થે ઘણા ઉપાય કરે તોપણ ડ્રવ્ય અથિર હોવાથી રહેતું નથી, તેમ ડ્રવ્યને કાંઈ નાહી દેવાય નહીં, લક્ષ્મીની ગતિ ત્રણ પ્રકારની છે. દાન, ઝોગ, કે નાશ. દાન અને ઝોગ, એતો પુન્યવંતને હોય. એ બે પ્રકાર જો ન હોય તો અંતે નાશ થાય. માટે ઉત્તમ જીવ જે ઋક્તિઝાવથી સદ્ગુરુ અને સુપાત્રનેવિષે દાન દેવા વિગેરેમાં પોતાનું ડ્રવ્ય સ્વર્ચે છે તે આગે કહેતાં પરઋવનેવિષે નિધાનનીપેઠે સાથે આવે છે. ૩૭ (હવે દાનના અધિકારી કોણ કોણ થયા છે તે બતાવે છે)—

નલ્લ બલ્લ હરિચંદા ઝોજ જે જે ગવાણ, પ્રહ સમય સદા તે દાનકેરે પસાણ ॥ ઇમ હૃદય વિમાસી સર્વદા દાન દીજે, ધન સફલ કરીજે જન્મનો લાહુ લીજે ॥ ૪૦ ॥

ઝાવાર્થ:— નલ્લરાજા, બલ્લિરાજા, હરિશ્ચંદ્રરાજા અને ઝોજરાજા વિગેરે જેની જેની હમેશાં પોફાટતાં સવારમાં સ્તુતિ ગવાય છે, તે દાનગુણનું મહાત્મ્ય છે, માટે એ વાત હૃદયનેવિષે વિચા-

* બીજી પ્રતમાં ‘સુગુરૂ’ ને બદલે ‘સુગુણ’ છે.

रीने हमेशां (यथाशक्ति) दान देवुं, अने दान देवावडे धनने सफल करीने मनुष्यजवनो लाहो लेवो. ४०

॥ दानगुण उपर कर्णराजानो प्रबंध ॥

कर्णराजा घणा दानेश्वरी हता. कोई कारणवशात् ते बंदी-खानामां पड्या हता. ते वखत तेमनी पासे कांई पण ड्रव्यादि नहोतुं. एवी अवस्थामां होवा ठतां दानगुणतुं पारखुं जोवा माटे एक याचक स्तुति बोलतो बोलतो तेमनी पासे गयो. ते सांजली कर्णराजाए कहुं के, आ वेलायें तुं शुं आव्यो ? परंतु तुं नीराश जाय ते पण सारुं नहीं ! एम विचार करी नजीकमां पत्थर पड्यो हतो ते मंगाव्यो. याचके ते लावी आप्यो. तेवडे पोताना दांतमध्ये सोनानी रेख हती ते याचकने काढी आपी.

॥ अथ शीलविषे ॥

॥ अशुभ करम गाले शील शोभा दिखाले, गुणगण अजुआले आपदा सर्व टाले ॥ जस नर बहु जीवी रूप लावण्य देई, परजव शिव होई शील पाले जिकेई ४१

त्रावार्थः— शील— खोटां कर्मने गाले ठे, शोभा देखाडे ठे, गुणना समुदायने अजवाले ठे अने सघलां संकटने दूर करे ठे, तेमज वली जे कोई प्राणी शील पाले ठे ते आ जवनेविषे जसवादी तथा दीर्घायुषी थाय ठे अने रूप लावण्यपणुं पामेठे तथा परजवमां मोहप्रत्ये पामे ठे. ४१

इण जग जिनदास श्रेष्ठि शिले सुहायो, तिम निरमल शिले शील गंगेव गायो ॥ कलि करण नरिंदा ए स्रमा ठे जिकेई, परजव शिव पामे शील पाले तिकेई ॥४१॥

त्रावार्थः— आ जगतमां जिनदास श्रेष्ठ सीलगुणे करी शोभा

पाम्यो, तेमज निर्मल शीलगुणे करी गंगेव कहेतां त्रीष्मपिता-
नुं शील वखणायुं, वली कलिकालमां पण करण अने तेना
जेवा बीजा जे कोई शील पालनार थया ठे अने थशे ते पर-
जवे मोह पामशे. (शीलनो महिमा म्होटो ठे, तेथी संग्राम
सोनीनी परें आ जवमां जस प्रतिष्ठा पामे, वचन पण प्रमाण
थाय. माटे शील पालवुं.) ४३

॥ शील पालवा उपर सुदर्शनशेठनो दृष्टांत ॥

सुदर्शन शेठने अजया राणीए तेना उपर मोहित थवाथी
कपटकला केलवी पोताने महेद्वे एकांतमां तेडाव्यो. घणा हाव-
जावसहित तेनुं शील खंडवाना उपाय कर्या परंतु ते (सुदर्शन
शेठ) चढ्यो नही. ठेवटे बलात्कारे पूरेपुरुं कष्ट पारुवानी ध-
मकी आपीने जोगविलास करवानुं कळुं. त्यारे पोते पुरुषातनमां
नथी एम कही बुटी नीकढ्यो. पण शील खंडन कर्तुं नहीं.
त्यारपठी केटलोक समय वीत्यावाद नगरमां महोत्सव हतो.
लोकनां वृंद शृंगार सजी उद्याननेविषे जता हता. अजयाराणी
पोतानी सखि साथे गोखमां वेठी हती. ते रस्ते थई समान रूप-
वाला ठ युवान थोनी अस्वारी सहित जता तेना जोवामां
आव्या. अजयाराणीए तेमने नहीं उलखती होवाथी सखि-
प्रत्ये पुळ्युं के ए कोना पुत्र ठे ? सखिए कळुं के, ए तो मनोरमा
स्त्रीनी कुखनेविषे उत्पन्न थयेला सुदर्शनशेठना पुत्र ठे. राणीए
कळुं के, थरे जुंही ! ए तो पुरुषातनमां नथी अने तुं ए शुं
बोली ? सखिए कीधुं के, हे बहेन ! एणे तने वंची (ठेतरी) !
खरेखर एनाज ए पुत्र ठे. ए वातमां तुं कांई पण संदेह राखीश
नहीं. हुं तेमने सारी पेठे पीठानुं हुं. राणी आ वात सांजली
क्रोधवंत थई थकी विचारवा लागी के, ए मने ठेतरीने चाढ्यो
गयो ठे, तो हुंज खरी ! के, एने विपत पाडुं अने कालधर्म

(मरण) पमाणुं. पढी ते त्रुटी खाटली उपर मस्तकना केश बुटा मुकी पोताने हाथे दील वलुरी नाखीने चिंतातुर चहेरे आलो-टती पनी. थोकीवारे राजा त्यां आव्या, तेमणे राणीने आमण-डुमणी आलोटती देखीने पुब्बुं के, आज आम केम सुती तुं ? राणी बोली के, कांई कहेवाय एवुं नथी. राजाए आग्रह करी समसगरा देई पुब्बुं. ल्यारे कळुं के, हे स्वामी ! हवे आ नगरमां रहेवाय एवुं नथी. राजा कहे के, एवमुं शुं ठे ? तेनुं कारण तो मने कहे ? जे दुःख थतुं होय ते अगर तने कोईए दुजवी होय तो ते पण कहे ? वात कह्या विना उपाय न थाय, माटे जे होय ते जलदी कहे ? तेनो उपाय करी तहारुं दुःख दूर करुं. पढी राणीए कळुं के, “ महाराज ! आप ज्यारे रयवाडीये पधार्या, ल्यारे सुदर्शनशेठे महेलमां आवीने महारी शीलनी वानी जांगवाने घणो प्रयत्न कर्यो. घणाज बलात्कारे करीने पण में महारो आचार राख्यो. परंतु ते वखतनी महारी काया कंपे ठे, अने हवे अहीं रहेवाने पण महारुं मन मानतुं नथी. राजाए ते सांजलीने तुरतज सुदर्शनशेठने पकडी लाववा ध्वंस अर्थात् लश्करी तुकडी मोकली. तेने पकडी लाव्या एटले पाधरो स्म-शाननेविषे शूलीए चढाववा मोकली दीधो. लोकमध्ये हाहा-कार थयो. शेठने शूलीए चढावतां तेना अखंरु शीलगुणे करी शासननुं रखोपुं करनार शासना देवीए आवीने तेनो महिमा बताववा सारु शूली जांगीने सिंहासन कर्युं. ते अधरनुं अधर देवतानुं विमान थई रहे तेम रळुं. वली शेठना उपर फूलनी वृष्टी थई. देवतानी आकाशनेविषे वाणी थई के, शुद्ध शीलना धरणहार सुदर्शनशेठने आवो उपद्रव्य कस्यो ठे, तेने हुं शिक्षा देईश. आकाशमां थतो आवो घोष सांजलीने राजा सहित नगरना लोको जयत्रांत थया थका तेनी पासे आवी

विनयसहित पगे लागीने तेने हाथी उपर बेसाडी वाजते-
गाजते म्होटे मंडाणे नगरमां लेई आख्या. तेना गुणग्राम करवा
लाग्या. माटे शीलनो प्रजाव वर्णवी न शकाय तेवो ठे. एना
गुणनो पार नथी. माटे शुद्ध शील पालवुं. ४२

॥ शीलगुण उपर गांगेयनो टुंक हेवाल ॥

शांतनुराजानी गंगा नामनी राणीनी कुद्दीनेविषे उत्पन्न
थयेला गांगेयकुमारे पोताना पितानी इष्टा पूर्ण करवा माटे
माठी पासे मागणी करी कन्या आपवानुं कछुं. माठीए तेने
राज्य करवायोग्य पाटवी कुमर ते पोते होवानुं कारण जणावी
मागणीनो अनादर कर्यो. गांगेये राज्य न लेवुं अने पोताने प्र-
जा पण न थाय तेटलामाटे ब्रह्मचर्य पालवानुं पण, पण लीधुं.
पितानो मनोरथ पूर्ण कर्यो. पोते ज्नीष्मकर्म कर्युं तेथी लोकमां
“ ज्नीष्मपिता ” कहेवाया. बालपणथी ब्रह्मचर्य पालनार ए
अतुल्य बली पांरुव कौरवना शुद्धमां घायल थया पठी दीक्षा
अंगीकार करी देवगति पाम्या ठे. माटे शीलव्रत पालवुं के जेथी
मनकामना सिद्ध थतां ठेवट मोक्षसुख मलवाने मुश्केल
पडतुं नथी. ४२

॥ अथ तपविषे ॥

तरणि किरणथी ज्युं सर्व अंधार जाए, तपकरि त-
पथी त्युं दुःख ते दूर थाए ॥ वलि मलिन थयुं जे
कर्मचंडाल तीरे, तिम तनु ते पखाले ते तपस्वर्ण नीरे ४३

ज्ञावार्थः—जेम सूर्यना किरणथी अंधकार नाश पामे अने उद्योत
थाय, तेम ए तपथी जे दुःख होय ते नाश पामे, वली कर्मरुपीया
चंडालनी परें मेलां थयां जे कर्म, तेने पखालवाने, सोनावाणी
जेम कायाने पखालवाने ठे एटले जलमध्ये सोनु नाखीने अबोखो

नाखवाथी जेम कायानी आनडठेट टलेठे तेम तपरुपी सोनावाणी-
थी अर्थात् तप करवाथी कर्मनुं अपवित्रार्द्रपणुं मटे ठे माटेतप करवो.

तपविण नवि थाए नाश डःकर्म केरो, तपविण न टले
ते जन्म संसार फेरो ॥ तप बल लढि लब्धी गौतमे
नंदिखेणे, तप बल वपु कीधुं विणु वैक्रीय जेणे ॥४४॥

प्रावार्थः—तप विना माठां कर्मनो नाश न थाय, तप विना जे
जन्म जरा मरण तेनो फेरो न मटे, तपना प्रजावथी गौतमस्वामी
तथा नंदीखेण मुनिने लब्धी उपनी, अने विणुकुमारे तपना
प्रजावथी वैक्रीय (लाख जोजननुं) रूप कर्तु. ४४

॥ तपना प्रजावे लब्धी उपार्जन करनार गौतमस्वामीनो प्रबंध ॥

श्री महावीरस्वामी जगवाने एक वखत देशना समये कछुं
जे—पोतानी लब्धियें करी अष्टापद तीर्थे जे जात्रा करे ते सिद्धिने
पामे. ते वखत श्री गौतमस्वामी, जगवंतनी आझा खेई जात्रा करवा
माटे गया. ज्यारे अष्टापद पर्वतनी नजीक आब्या त्यारे त्यां आगल
पडाव नाखी रहेखा पंदरसें त्रण तापस तेमने जोइ मांहोमांहे
विचार करवा लाग्या के तप करवाथी आपणुं शरीर कृश थयेलुं
ठे तोपण आपणे आ अष्टापद पर्वत उपर चढीने जात्रा करी
शकता नथी, तो आ हाथी जेवी कायावाला शी रीते चढी
शकशे ? गौतमस्वामी सूर्यना किरण अवलंबीने चढ्या. ते जोई
तापसे धार्तु के, खरेखर लब्धिवंत जणाय ठे, माटे ए ज्यारे उत-
रीने हेठा आवशे त्यारे आपणे तेना चेला थईशुं तो आपणुं
काम थशे. गौतमस्वामीए, जरत महाराजाए जरावेखा सुवर्णना
चतारि अठ दश दोय ए अनुक्रमे बीराजमान करेखा चोवीसे
तीर्थकरना बिबने जुहारी—दर्शन करीने प्रावस्तव चैत्यवंदन कर्तु.
जगचिंतामणीनी आखी स्तुति करीने पढी प्रासादनी बाहिर

आवीने बेठा. एवामां वयरस्वामीने जीव जे तिर्यकजुंजक देवता हतो ते त्यां आव्यो. तेने प्रतिबोध पमाडीने गौतमस्वामी नीचे आव्या. सघला तापसो आवीने तेमने पगे लाग्या. पठी ते तापसोने साथे लेई चाढ्या जाय ठे एवामां मार्गनेविषे एक गाम आव्युं. त्यां आगल गौतमस्वामीये तापसोने पुब्बुं के, तमारें जोजन करवानी शी इष्ठा ठे ? तेजए कळुं के, स्वामी ! पंचामृत जोजननी इष्ठा ठे. ते तापसनी इष्ठा जाणीने पोते वोहोरवा गया. ए वखते ए गाममां एक गृहस्थने घेर खीर नीपजावेळी हती, तेनेज घेर आव्या. गृहस्थे पण जाव सहित खीर वोहोरावी. पडघो जरीने खीर लाव्या. तापस विचार करवा लाग्या के, आटला एक परुघे तो सौने कपाले चांदलो करशे तोए पण पूरो नहीं थाय ! तो आपणी जूख केम जागशे ? गौतमस्वामीये कळुं के, हे महानुजावो ! कोगला करो. पठी त्रपणी पाणीये सर्वने कोगला कराव्या. त्यारपठी पारणाने अर्थे बेसवानुं कहे-वाथी पांचसेंएक पांचसेंएकनी त्रण पंक्तिउं करी बेठा. गौतमस्वामीये “अखीणमाणसीलधी ” ए मंत्र जणी खीरना पडघाम अंगुठो मुकी सर्वने खीर प्रीसवा मांडी. सर्वे तापसोए आहार करवा मांड्यो. लब्धिना प्रजावथी सर्वने खीर पूरी पकी. सारी पेठे पारणां कर्या. वली पुब्बुं के, कांई जोईये ठे ? सौए ना पाडी एटले अंगुठो काढी लीधो. पठी जेटली खीर रही हती तेटलीनुं पोते पारणुं कर्युं. आहार करतां शुज जावना जावतां थकां एक पंक्तिमां बेठेला पांचसे ने एक तापसने केवलज्ञान उपन्युं. त्यांथी वली आगल चालतां तापसे पुब्बुं के, स्वामी ! तमे क्यां पधारशो ? गौतमस्वामीये कळुं के, अमारा गुरु पासे जईशुं. तापस कहे के, स्वामी ! तमारा ते गुरु केवा ठे ? ते वखते गौतमस्वामीये पोताना जेवा गुरुना गुण सत्तामांहे ठे तेवा-

ज तेमना मों आगल कहेवा मांड्या. अशोक वृक्ष आठ महा-
 प्रातिहारज तद्रूप जे बाह्यलक्ष्मीवंत ठे, वली देवता सेवामां
 हाजरना हाजर ठे, अणहुते पण कोडिगमे देव सेवा करे ठे,
 त्रण जुवनना नायक ठे, चामर ठत्र सिंहासनादिके विराजीत
 ठे. एवा वर्णव सांजलतां वांत पांचसें ने एक तापसने केवल-
 ज्ञान उपन्युं. त्यारपठी आगल जतां समोवसरण दीतुं. ते व-
 खते तापसे पुब्युं के, स्वामी ! आ शुं ठे ? गौतमस्वामीए कहुं
 के, एतो अमारा गुरुनुं समोवसरण ठे. ते सांजलीने बाकी र-
 हेखा पांचसें ने एक तापसने केवलज्ञान उत्पन्न थयुं. एवी रीते
 सर्वे तापसो केवली थया. पठी गौतमस्वामी कहे के, जे रीते
 हुं गुरुने वांडुं तेज प्रमाणे तमे पण वांदजो. तापसोए कहुं के,
 वारु स्वामी ! परंतु तेमणे पोताने केवलज्ञान उत्पन्न थयानुं
 जणाव्युं नहीं. हवे प्रचुना समोवसरणमां गया त्यारे गौतम-
 स्वामीये प्रचुने प्रदक्षिणा देई वांद्या अने पाठल जोयुं तो एक
 पण तापसने दीगो नहीं. पठी केवलीनी संप्रदायमां तेमने बे.
 ठेखा जोई कहेवा लाग्या के, हे महानुभाव ! तमने में नहोतुं
 कहुं? जे हुं वांडुं तेम तमे पण प्रचुने वांदजो ! तमे त्यां केम
 जई बेठा ? ते वखते जगवंते कहुं के, हे गोतम ! केवलीनी
 आशातना म करो. ए सघला केवली ठे. त्यारे गौतमस्वामीये
 जगवंतने पुब्युं के मने केवलज्ञान उपजशे के नहीं ? प्रचुए
 जणाव्युं के तने ठेडे (थोरी उम्मर बाकी रहेतां) उपजशे, ए-
 टले तुं अने हुं बरोबर थईशुं. ते सांजलीने गोतमस्वामी हर्ष-
 वंत थया. आ कथामां सार ए ग्रहण करवानो ठे के, गौतमस्वामीने
 तपस्या करवाथी घणी लब्धिउं उपजी अने तेवडे मनमानी जात्रा
 करी शक्या. तथा तापसोने जमाड्या शक्या. माटे तप करवो के
 जेथी लब्धि उपजे अने माठां कर्म पण त्रुटे. ४४

॥ तपना प्रजाव उपर बीजो नंदीखेण मुनिनो प्रबंध ॥

राजगृही नगरीमां श्रेणिक राजाने नंदीखेण नामे पुत्र हतो. तेने पाह्नी पोषी म्होटो करी यौवनावस्था आवतां पांचसो कन्याउ साथे पाणिग्रहण कराव्युं हतुं. एक वखत राजगृही नगरीना उद्यानने विषे वीरप्रभु आवी समोसर्या. तेमनुं आगमन सांजली श्रेणिकराजा सपरिवार वांदवा आव्या. वांदीने देशना सांजलवा बेठा, तेमां नंदीखेण प्रतिबोध पाम्या. घेर आवीने नंदीखेणे मावित्र पासे दीक्षा खेवानी आझा मागी. मावित्रे घरमां राखवा माटे घणा दृष्टांत कही समजाव्यो, पण तेमनुं कहेण नहीं मानतां उपरवट थई तेणे वीर प्रभु पासे आवीने चारित्र आपवानी विनती करी. ते वखते आकाशे वाणी थई के, हजी एने जोगनो उदय ठे. जगवंते पण एमज कळुं. ते नहीं मानतां तेणे विचार्युं जे मुजने जोगकर्म शुं करशे ? ठता जोगने ठांहुं हुं, तो ए शुं करनार ठे ? एम धारीने उजमाल थई तेणे प्रभु पासे दीक्षा लीधी. पठी अरसविरस बुखो सुको आहार खेवा लाग्यो अने तप पण विशेष करवा मांड्यो. तेम ठतां काम प्रदीप्त थतो गयो. तेथी तेमणे (नंदीखेणे) जंपापात करवा मांड्यो, त्यारे देवताए तेनुं निवारण कर्तुं. जंपापात करवा दीधो नही. ठेवट म्होटी म्होटी तपस्या करतां शरीर महा रांकडुं (शुष्क) थयुं. एकदा प्रस्तावे राजगृही नगरीमां जिद्दार्थे अणजाणतां गणिकाने घेर जई चढ्या. त्यां धर्मलाज देई उजा रह्या. गणीका कहे पधारो, अहीं रांकडीया शरीरवंत तुमथी शो उधारु ? अहीं तो अर्थनोज लाज जोईये ! एवुं तेनुं वचन सांजली मनमां अमख (अहंकार) आणी त्यां आगल पडेळुं डाजनुं तरणुं खेईने ते मुनि बोढ्या के— “ महारा तपनी शक्तिनो प्रजाव होथ तो सोनईयानो ढगलो थजो—” आम

कहेतां तत्काल तेमना शरीरप्रमाणे उंचो साडा बार क्रोड सोनईयानो ढगलो थयो. पूर्वे (प्रथम) गणीकाए वचन कहां सीला, पढी मुनिये करी देखाड्या पीला. ते देखीने गणीका चमत्कार पामी. मुनित्यांथी पाठा वल्लवा लाग्या एटले ऊट जईने गणीका आडी उच्री रही अने ठेडो पकडीने बोली के—अरे स्वामी! अम अबला उपर रीस धरीने केम जाउं ठो ? तमारे जवुं होय तो तमारो ए माल देई जाउं, के अम साथे रही जोगवो. एहवे (तेवेला) आकाशे वाणी थई जे— तमारे एनीज साथे बार वर्ष जोगनो उदय ठे ते नहीं मिटे ! एवुं सांजली नंदी-खेण उंधो मुहपत्ति उंचे वल्लगामीने त्यां (वेश्याना घरमां) रह्या. परंतु आत्मानेविषे शुद्ध दर्शन खरेखरुं ठे. अच्यंतरना गुण निर्मल ठे. जेनी शुद्ध दशा ठे ते ए बाह्यकारण निर्मीत्तकारण अनुभव्या विना आत्माने निर्मल न थाय (न करी शके) एवी जावदिशा आणीने नंदीखेणे प्रतिज्ञा करी के, नित्य नित्य दश प्राणीने प्रतिबोध पमाडवा. एवी रीते बार वर्षसुधी गणीकाना घरमां तेनी साथे जोग जोगवता रह्या ठतां प्रतिज्ञा प्रमाणे बेतालास हजारने प्रतिबोध देई प्रजु तथा थिवीर पासे मोकली दीक्षा लेवरावी. एम करतां बारे वर्षे जोगकर्म पूरां थयां तयारे नव जणने प्रतिबोधा बाद दशमो एक सोनी मढयो. ते कहे के, तमे सर्वने प्रतिबोध द्यो ठो अने पोते तो कामक्रीडा करो ठो ! तमे केम प्रतिबोध पामता नथी ? तेवा समयनेविषे रसोई तैयार थयेली होवाथी गणीका वाट जोई रही हती के हमणां आवशे. एम वाट जोतां जोतां घणी वार थई तेथी रसोई टाढी थई गई. एटले गणीका तेमनी पासे आवी अने जोजनार्थे पधारवानी विनती करी. नंदीखेणे कह्युं के, आवीये ठीये ! गणीका पाठी गई. नवी रसोई तैयार करी. जमवाने काजे आकली थती गणीकाए

બે ત્રણ વચ્ચે માણસને તેડવા સારુ મોકલ્યા તો પણ તે આવ્યા નહીં ત્યારે વલી પોતે આવીને કહ્યું જે—સ્વામી ઊઠો. મુજને ચૂંચ ઘણી લાગી છે. અસુર ઘણું થયું છે. નંદીકિણે કહ્યું કે— આ દશમો પ્રતિબોધ પામ્યો નથી માટે કેમ ઊઠાય? ગણીકાયે કાંઈક આક્રોશ અને કાંઈક શાંત ગુણ ઇટલે મધ્યસ્થ વચને કરી કહ્યું જે— એ કામી પુરુષ ન સમજ્યો તો ચાલ્યું ! હવે એને ઠેકાણે તુમેજ દશમા, એમજ કરી જાણજ્યો; માટે ઊઠો, જોજન કરીયે. એવું વચન સાંજલતાં તુરતજ તે ઊઠ્યા અને સાપ જેમ કાંચલીને તજે તેમ વેશ્યાને તજીદેઈ ઊઠ્યો મુહપત્તિ લેઈ વીર-પ્રજુની પાસે આવીને ફરી ચારિત્ર લીધું. આત્માર્થ સાધ્યો. અહીં કહેવાનું તાત્પર્ય ઇટલું છે જે— એક તૃણ માત્ર તાણવાથી સોન-ઈયાનો ઢગલો થયો તે તપનું મહાત્મ્ય જાણવું. માટે આદર સહિત તપશ્ચર્યા કરવી.

॥ તપના પ્રજાવે લાલ જોજનનું રૂપ કરનાર વિષ્ણુકુમારની કથા ॥
 ઊજેણી નગરીમાં ધર્મ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને નમુંચિ નામે મિથ્યાદષ્ટિ પ્રધાન હતો. એકદા પ્રસ્તાવે સુવૃતાચાર્ય પાંચસેં મુનીના પરિવારે ઊજેણી નગરીએ પધાર્યા. સર્વ નગરીના લોકસહિત રાજા તેમને વાંદવા ગયો. નમુંચિ પણ ત્યાં આવ્યો. ઊદ્ધતપણે તેણે ગુરુને પોતાની સાથે વાદ કરવાનું કહ્યું. વાદમાં એક દુહ્લકે તેને જીતી લીધો. તે વચ્ચે શાસન દેવતાએ તેને શંજાવ્યો. પ્રજાતે લોકો તેને દેખીને નિત્રંઠવા લાગ્યા. ઇટલે લજ્જા પામી ત્યાંથી નીકલીને તે હસ્તીનાગપુરે ગયો. ત્યાં પદ્મોત્તર રાજા રાજ્ય કરે છે. તેને એક જ્વાલા નામે સમકિતી અને બીજી લક્ષ્મી નામે મિથ્યાત્વી, એમ બે રાણીઝ હતી. જ્વાલા રાણીને વિષ્ણુકુમાર અને મહાપદ્મકુમાર નામના બે પુત્ર હતા. એક વચ્ચે જ્વાલાદેવીએ જિનનો રથ અને લક્ષ્મીદેવીએ બ્રહ્માનો રથ કરાવ્યો.

ते बन्नेना रथ गाममां फेरवतां सामा सामी मढ्या ल्यारे तेमने मांहोमांहे विवाद थयो. पठी राजाये जे दीशाथी रथ लाव्या हता ते ज दीशाए पाठा वाढ्या. ते देखीने महापद्मकुमार रीसाईने परदेश चाढ्यो गयो. देश विदेश फरतां घणी राजऋद्धि मेलवी ठेवटे चक्रवर्त्तिपणुं पामी ते पाठो पोतानी नगरीये आव्यो. न-मुंचि पण हस्तीनागपुरमां आव्या पठी त्यां केटलोक वखत रही परदेश गयो हतो, ते फरतो फरतो फरी त्यां आवीने महापद्म-कुमारने मढ्यो. तेणे नमुंचिने पोतानो प्रधान बनाव्यो. पद्मोत्तर राजाये विष्णुकुमारसहित राज्य ठांडीने सुवृताचार्य समीपे चारित्र अंगीकार कर्तुं. महापद्मचक्रवर्त्तिए पोतानी मातानो, जे रथ फेरववानो मनोरथ हतो ते पूर्ण कर्यो. विष्णुकुमार मुनी घणी त-पस्या करवा लाग्या. आकरा तपने प्रजावे ते मेरुपर्वत उपर जई कायोत्सर्गे रहेताहता. एम तप करतां ठ हजार वर्ष थयां. ए-हवे एकदा सुवृताचार्य साधुना परिवार सहित हस्तीनागपुरे चो-मासु रहेवा माटे आव्या. ते सांजद्वीने नमुंचिये विचार्युं जे-एणे (सुवृताचार्ये)मने त्रष्ट कर्यो हतो माटे एने हणुं. पठी तेणे चक्रव-र्त्ती पासे पूर्वे तेने आपेलो वर जंकारे राख्यो हतो तेनी याचना करी. चक्रवर्त्तीए तेवर पूर्ण करवानुं कहेतां नमुंचिए त्रण दीवसनुं राज्य माग्युं. ते राज्य देई राजा मोहोले गयो. नमुंचि राजा थयो. एटले शेठ शाहुकारादि प्रजावर्ग तेमज सर्व दर्शनी (बीजा बधा धर्मा-चार्यो) तेमने मलवा आव्या, पण सुवृताचार्य आव्या नही. राजाए कहेवराव्युं के, “ तमे अमने मलवा न आव्या माटे त्रण दीवसमां अमारी सर्व पृथ्वी मुकीने चाळ्याजज्यो. महारा राज्यनी हदमां रहेशो तो तमने मारीश. ” एवुं सांजद्वीने आचार्ये सं-घने मुखे कहेवराव्युं जे-“ साधु मलवा न आवे, अने साधुथी चोमासामां न जवाय. ” परंतु कोईनुं वचन तेणे (नमुंचिए)

मान्युं नही. पठी आचार्यमहाराजे विष्णुकुमारने मेरुपर्वत उ-
परथी तेराव्या. तेमणे आवीने गुरुने वांग्या. गुरुए नमुंचिनी
वात कही संजलावी. विष्णुकुमारे महापद्म पासे जईने कळुं
जे, आ साधुने उपसर्ग केम करो ठे ? तेणे कीधुं के, हुं वचननो
बांध्यो तुं. पठी नमुंचि पासे जईने तेने घणो घणो समजाव्यो
पण ते न समज्यो अर्थात् पोतानो हुकम नहीं फेरवतां साधुने
त्यांथी चाख्या नहीं जशे तो मारी नाखवामां आवशे एम
ज्यारे आग्रहपूर्वक कळुं त्यारे विष्णुकुमारे कळुं के, “ कांई
पण रहेवाने जूमी दे ठे ? तेवारे त्रण पगलां जूमी दीधी. विष्णुकुमारे
तपनी शक्तिवडे लाख जोजननुं रूप करीने एक पग पूर्वे अने
एक पग पश्चिमे मुकीने नमुंचिप्रत्ये कळुं जे—हे नमुंचि ! त्रीजा
पगनी अर्थात् त्रीजु पगळुं मुकवाने जमीन आप ? नहींतर तुं
सुई रहे. नमुंचि बीजी कांई जमीन नहीं होवार्थी नाईलाजे
सुतो एटले तेनी पीठ उपर त्रीजो पग मुक्यो जेथी ते पृथ्वीमां
पेसी गयो. एरीते विष्णुकुमारे सर्व उपसर्ग समाव्यो. तपना प्र-
जावर्थी लब्धि पाम्या तेथी लाख जोजननुं रूप करी शक्या अने
साधुनो उपसर्ग टाढ्यो, माटे तप म्होटो ठे. तपथी घणा तख्या
ठे अने तरशे माटे तप करवो ए घणुंज उत्तम ठे.

॥ अथ जावनाविषे ॥

मनविण मिलवो ज्युं चाववो दंतहीणे, गुरुविण जणवो
ज्युं जीमवो ज्युं अळूणे ॥ जसविण बहु जीवी जीव ते
ज्युं न सोहे, तिम धरम न सोहे जावना जो न होहे ॥४५॥

जावार्थः—जेनी साथे मन जांग्युं तेनी साथे मढ्या ते शा
कामनुं ? कांई कामनुं नहीं. वली दांत तो पकी गया अने
चाववानो खाद करवा जाय ते पण नकामुं जाणुं, गुरु विनानुं

जे ज्ञान ज्ञाणवुं ते पण नकामुं जाणवुं, वली मीठा वगरनुं जो-
जन जमतां खाद न पामीये, तेम जाव विना जे क्रिया अनुष्ठान
करवुं, ते पण निष्फल जाणवुं. तेनुं फल मळे नही. वली जस
(कीर्त्ति) वगर बहु जीवनारो माणस जेम शोजा न पामे तेम जाव
विनानो जे धर्म करवो ते पण न शोजे. माटे जावना जे ठाली
जाववी ते सर्वथा प्रकारे कांईपण काम नावे. एटला सारु शुरु
जावना सहितज धर्म कह्यो ठे.

जरत नृप ईलाची जीरणश्रेष्ठि जावे, वली वलकल चीरी
केवल ज्ञान पावे ॥ बलजद हरिणो पंचमे स्वर्ग जाये,
इहज गुण पसाये तास निस्तार थाए ॥ ४५ ॥

जावार्थः—जावे करीने अर्थात् जावना जावतां जरत चक्रवर्ती
तथा ईलाची कुमार केवलज्ञान पाम्या तथा जीरणशेठ देव-
लोकनां सुख पाम्या, वली वलकलचीरी पण केवल ज्ञान पाम्या
अने बलजदमुनी तथा हरण पांचमे देवल्लोके देवपणे उत्पन्न
थया. अने एज गुण वडे अर्थात् जावना जाववार्थी तेमनो
निस्तार थयो अने थशे अर्थात् मोक्ष गया अने जशे.

॥ जावना जाववा उपर जरत चक्रवर्तीनो प्रबंध ॥

जरत चक्रवर्ती ठ खंरु पृथ्वी सार्धी दिग्विजय करीने घेर
आवीने राज्यलीला जोगवता थका एकदा आरीसाजुवन (का-
चना मेहेलमां) बेठा हता. ते वखते मात्र तेमना हाथनी एक
अनामिका (टचली) आंगलीमां आजरण (वींटी) नहीं प-
हेरेखुं होवार्थी ते देखीने विचारवा लाग्या जे आ आंगली सिवाय
बधुं शरीर शोजायमान लागेठे, तेनुं कारण तेमां आजरण पहेरेखुं
नथी एज जणाय ठे. तथापि आजूषण विना तमाम काया केवी
देखाय ठे ए जोवुं जोईये ! एम विचारी अंग उपरनां सघलां

आचूषण उतार्या, तो शरीरनी शोभा तदन जोवामां आवी नही, अर्थात् आचूषण विनानुं अंग सारुं देखायुं नही. ते वखत ए अनित्य जावनामां चढ्या, रूपक श्रेणी मांकी घाती कर्म खपावीने केवल ज्ञान पाम्या. एटले शासन देवताये साधुनो वेश आप्यो. त्यांथी विहार कर्यो त्यारे तेमनी साथे दस हजार मुगटबंध राजा नीकल्या. घणा दीवस पृथ्वी पावन करी, घणा जीवने प्रतिबोध पमाकी अष्टापद तीर्थनेविषे अघातीयां कर्म खपावीने अनंतचतुष्टय थया अर्थात् जरत चक्रवर्ती मोक्षप्रत्ये पाम्या. ए अनित्य जावनानुं फल जाणवुं.

॥ जावना जाववा उपर बीजो एलाचीकुमारनो प्रबंध ॥

एलावर्धनपुर नामना नगरनेविषे ईज्य नामे व्यवहारियानो पुत्र एलाचीकुमार नामनो हतो. अनुक्रमे म्होटो थतां ए एलाचीकुमार बोहोतेर कलामां प्रवीण थयो. मातापिताने ते अति वाहालो हतो. एकदा ए नगरमां नाटकीया आव्या. तेनी पुत्रीप्रत्ये जोईने एलाचीकुमार व्यामोह पाम्यो. तेणे नाटकीयाने कहुं जे— तहारी पुत्री मने परणाव. नाटकीयो कहे के, अमारी न्यातिविना पाणीग्रहण न करीये अर्थात् न्याति सिवाय बीजाने अमे कन्या आपता नथी. पठी नाटकीयाने धननी घणी लालच दीधी त्यारे ठेवटे तेणे कहुं के, “परणवुं होय तो अमारा जेला आवो, अमारी (नाचवानी) कला शीखो अने कोईक राजाने रीऊवी धन लावो, तो तमने कन्या परणावीये.” पठी एलाचीकुमारे पोताना मातापिताने कहुं जे— हुं तो ए नाटकीयामां रहीश अने एनो वेश आदरीश. माटे मने आझा आपो, के जेथी हुं तेनी पुत्री परणुं. मातापिताये कहुं के, हे पुत्र ! एनाथी पण अधिक स्वरूपवंत कन्या तने परणावीशुं. पण एलाचीकुमारे तेमनुं कहेवुं न मान्युं अने

नाटकीया साथे चाली नीकळ्यो. तेमना जेगो रही नाचवानी सर्वे कला शीख्यो. पठी ते नाचवामाटे जवा लाग्यो. एम करतां करतां एक वखत बेनातट नगरनेविषे तेउ गया. त्यांना राजाने मढ्या. राजाए नाटक करवानी आझा आपी. राजासहित सर्व पुरजन जोवा आव्या. एलाचीकुमारे वांस रोपीने नाटक करवा मांड्यो. नाटकणी ढोल वगारवा लागी. राजा तेनी खूबसुरती जोई मोह पामी मनसाथे विचारवा लाग्यो के, जो आ नाटकीयो वांस उपरथी पडे अने मरण पामे तो हुं ए नाटकणीने परणुं. डुरध्यानमां राजा कृष्णलेश्याना घरमां पड्यो. एलाचीकुमारे वांस उपर अधर नाची सर्व लोकनां मन रीऊव्यां. सर्व खुसी थया अने हर्ष पाम्या थका कहेवा लाग्या के, घणांए नाटक जोयां, पण आ नाटकना समान पृथ्वीमां बीजो आपणे दीगो नथी. एलाचीकुमारे नाटक करी वांस उपरथी हेठे उतरी राजाने मुजरो कर्यो. त्यारे राजाए कह्युं जे— हजी उजो शुं थई रह्यो ठे ? घणी वेला थाय ठे, अमे खोटी थईये ठीये, वांस उपर केम चढतो नथी ? तेवारे वली ढीगां ढीगांग, एम ढोल वाह्यो, अने जे बीजा राजाउंए दान आपेदां हतां तेमनां गुणानुवाद गातां ते बीजी वार वंशाये चढ्यो. लोक सर्व आश्चर्य पाम्या. पण राजा तो, ए क्यारे पडीने मरण पामे, एवीज राह जोई बेठो हतो. वली बीजी वार वांस उपरथी उतरीने राजाने मुजरो करी सन्मुख उजो रह्यो. त्यारे पण राजाए तेहज जवाब दीधो. तेथी एलाचीकुमारादि नाटकणी प्रमुख सर्व लोक चमक्या अने मनमां विचारवा लाग्या के, राजानी दानत बगडी दीसे ठे. वली राजाना आदेशे ते बीजी वार वांस उपर चढ्यो. ते वखत नाटकणी पोताना मनसाथे विचार करवा लागी के, जूँ तो खरा ! ए राजा साहुकार वरुतावर कहेवाय

ठे, तेम ठतां तेनी धारणा खोटी मालम पडे ठे. महारो स्वामी महारे माटे एटळुं बधुं दुःख सहे ठे माटे परमेश्वर करे ने ए महारा जर्तारनी आशा पूरी पडे तो घणुं सारुं ! एवामां वांस उपर चढ्या थका एलाचीकुमारनी नजर नगर मध्ये एक व्यवहारीयाना घरमां तेनी स्त्री सिंहकेसरीया मोदकनो थाल जरी साधुने वोहोरावती हती तेना उपर पडी. घणो आग्रह करीने ते स्त्री साधुने मोदक लेवानुं कहेती हती. पण साधु ते वोहोरता नथी. एवुं जोईने एलाचीकुमार अनित्य जावनाये चढ्यो. ते जावना जावतां जावतां घातिकर्मनो दाय करी ते केवलज्ञान पाम्या. देवताए तेनो उंठव कर्यो. राजा उठीने पगे लाग्यो. नाटकणीये चारित्र लीधुं. एलाचीकुमार मोहे गया. माटे शुभ्र जाव प्रगट थाय तो जावनामांज लाज घणो जाणवो. जाव रुमो ठे, मुख्य जावना विना कांई उद्धार न थाय. ए एलाचीकुमारनो संबंध संक्षेपमात्र कद्यो. आगल तो घणो संबंध ठे ते बीजा ग्रंथोथी जाणी लेवो.

॥ जावना जाववा उपर त्रीजो जीरणशेठनो प्रबंध ॥

श्वेतांविका नगरीनेविषे ठद्यस्थावस्थाये श्री महावीर स्वामी चोमासी तपे रह्या हता. त्यां जीरणशेठ नित्य नित्य सवारे ज इने प्रभुजीने वांदीने विनती करतो हतो के, स्वामी ! महारे घेर पधारो, जात पाणीनो लाज देज्योजी. प्रभुजी प्रत्युत्तर देता नहोता, तेथी उपवास हशे एम धारी जीरणशेठ पोताने घेर जतो. चोमासी तप पूर्ण थतां पारणाने दिवसे ज्यारे शेठे जगवंतने वांदीने विनती करी त्यारे वर्त्तमान जोग कहेवाथी ते आज तो नक्की आवशे एम धारीने घेर गयो. पठी पोताना घरनी खडकीए उजो रही वाट जोवा लाग्यो, जे हमणां प्रभुजी पधारशे. एम उजो उजो जावना जावे ठे. निरमोही प्रभुजी

तो अजिनव शेठने घेर गया, के जेने धर्म उपर तेवी रुची नहोती. तेणे जीखारी जाणीने घोराने वास्ते निपजावेला अडदना बाकला प्रजुजीने अपाव्या. ते प्रजुजीये वोहोर्या, एटले आकाशे देवडुंडुजिनो शब्द थयो. जीरणशेठे ते सांजदयो अने जाणवामां आव्युं के, प्रजुजीए अजिनव शेठने घेर पारणुं कर्युं. ते वखत जावनी वृद्धि हती ते खंभाणी. पूर्वे प्रजुनी वाट जोई जावना जावतां बारमा देवलोक सुधी क्कपक श्रेणीये चढ्या हता. एवुं जो अंतर्मुहुर्त्त ध्यान अर्थात् जावनाथोको समय वधारे रही होत तो मोक्ष पामत. परंतु देवडुंडुजि सांजलीने ते जावना तुटीगई तेथी जावनी वृद्धिनो बंध पड्या मुजव जीरणशेठ बारमे देवलोक गया. माटे जावना ए सर्वथी प्रधान एटले म्होटी ठे.

॥ जावना जाववा उपर चोथो वलकलचीरीनो प्रबंध ॥

पोतनपुर नगरमां प्रसन्नचंद्र राजा राज्य करतो हतो. तेनो जाई घोडेखार थई क्रीडा करवामाटे उद्यानमां जतां आडे मार्गे चढी जवाथी वनमां घणोज डूर नीकली गयो. ते घेर न आव्यो तेथी राजाये तेनी घणी शोध करावी पण कांई जाल मळी नहीं. राज्यकुमार जतां जतां तापसने आश्रमे गयो. ए तापसने आ कुमारना पिता साथे संसारी अवस्थामां संबंधपणुं हतुं तेथी तेणे घणां वानां करी तेने (राज्यकुमारने) पोतानी पासे राख्यो. एतुं नाम वलकलचीरी पड्युं. एक वखत ते तापसना आश्रममां बेठो थको सेहेजे सेहेजे तापसना वासण जोतो हतो. ते जोतां जोतां धर्मक्रियाना उपकरण तेना दीठामां आव्यां. पठी पूजवुं अने प्रमार्जवुं एवुं करतां देखी मनमां ईहापो करतां तेने जातिस्मरण ज्ञान अयुं. एटले तेणे पोताना पाठला जवतुं स्वरूप दीतुं. तेथी पाठले जवे साधुपणुं पाड्युं हतुं एम तेना समजवामां आव्युं. हवे ते शुज जावना जावतां क्कपक-

श्रेणीये चढ्या. तेना प्रजावर्धी केवल ज्ञान उपन्युं अने मोक्ष गया. माटे धर्मनी जावना जाववी ए श्रेष्ठ ठे.

॥ जावना उपर पांचमो बलजद्र, हरण अने रथकारनो प्रबंध ॥

द्वारिका नगरीमां कृष्ण वासुदेव तथा तेमना जाई बलजद्र (बलदेव) राज्य करता हता. एकदा तेमना पुत्रो सांब प्रद्युम्नादिक वनमां जईने छीपायन ऋषीने पत्थरादि मारी पाठा नगरीमां आव्या. तेथी छीपायने द्वारिकानो दाह करवानुं नीयाणुं कर्तुं. ते मरण पामी अग्नि कुमार देवता थयो. तेणे द्वारिका नगरीये आवीने नगरमां रहेनारा ठपन कुल कोटी अने नगरनी बाहार रहेनारा बोहोतेर कुल कोटी जादवो सहित सर्व नगरवासीजने, कृष्ण अने बलदेव ए बे सिवाय बाकी जस कर्या. पठी कृष्ण अने बलजद्र बन्ने जाईयो त्यांथी नीकलीने वनमां गया. त्यां कृष्ण तृषातुर थया. तेने माटे बलजद्र जल लेवा गया. कृष्ण पग उपर पग चढावी सुई रह्या. तेवामां जराकुंवर नामे तेमनो जाई कृष्णनुं मरण तेना हाथथी थवानुं ठे एम जाणीने पोताने हाथे एम बनवा न पामे माटे एकाकी वनमां रहेतो हतो तेणे कृष्णना पगमां वेगलेथी पद्म देखी मृगनी चान्तिथे बाण मारुं. ते बाणे करी कृष्णनो पग वींघाणो. समीप आवीने जोयुं तो मृगने वदले कृष्णने देखीने ते घणो खेद पाम्यो. बलदेव आवशे तो एने मारशे एम चिंतवी कृष्णे तेने विदाय कर्यो. पठी कृष्णे प्राण त्याग कर्या. बलदेव जल लेईने आव्या. जाईने सुतो देखी तेने जगामवा लाग्या, पण जवाव न दीधो. घणा कालावाला करी कहुं, परंतु मृतक देह होवार्थी कांइ उत्तर न मळ्यो तोपण प्रीतिने लीधे पोतार्थी रीसाईने ए (कृष्ण) बोलता नथी एम पोताना मनमां निश्चय करी तेने उपानीने ठमास सुधी फर्या. ठेवटे काया विणसती देखी देवताए दृष्टांत कही बतावीने सबने

अग्नि संस्कार कराव्यो. पढी वैराग्य पामी बलदेवे चारित्र ग्रहण कर्तुं. वनमांहे तप करतां एक वखत पारणाने अर्थे गाममां आव्या. त्यां नगरनी स्त्रीं बलजद्रनुं रूप देखी कूप उपर रही थकी घटने ठामे पुत्रने गळे गाळो घालीने फांसवा लागी. एवुं देखीने बलजद्रमुनी “ह्वेथी नगरमां न पेसवुं. वनमांज सुऊतो आहार लेई त्यां रहीश,” एवो नियम लेई वनमां गया. त्यां धर्मनो उपदेश करता हता तेथी घणां पशु धर्म पाभ्या. तेमां एक मृगलो (हरण) शुद्ध श्रावक, जाणे मुनीनो शिष्यज न होय ! तेम मुनीने आहारने अर्थे जोतो रहे ठे. एक वखत एक रथकार (सुधार) काष्ट कापवा माटे वनमां आव्यो. तेने देखीने मृगलो मुनीने तेनी आव्यो. रथकारे मुनीने जावसहित शुद्ध आहार वडे पडीलाच्या. तेवारे मृगलो पण जावना जाववा लाग्यो जे, हुं माणस होत तो आवी रीते मुनीने दान देत. वली रथकार मनमां चिंतवतो हतो के, हुं धन्य तुं, के आज में आवा मुनीने पडीलाच्या. साधु पण पोतानी जावनामां लीन ठे. एवा अवसरनेविषे अरुधी कापेली वृद्धनी काल त्रुटी पदी. तेथी मुनी, मृगलो अने रथकार, ए त्रणे मरण पामी पांचमे देवलोके देवपणे उपन्या. ए पण जावनुं कारण जाणवुं. बलजद्रजीनी कथा घणी म्होटी ठे ते बीजा ग्रंथोथी जाणी लेवी. अहीं तो जावना जाववा उपर संक्षेप मात्र कह्हीठे.

॥ अथ क्रोध विषे ॥

तृण दहन दहंतो वस्तु ज्युं सर्व बाले, गुण रयणं जरी
त्युं क्रोध काया प्रजाले, प्रसम जलद धारा वह्निने क्रोध
वारं, मणुअ जव समारे सुगुरु सीख धारे ॥ ४७ ॥

× बीजी प्रतमां ‘रयण’ ने बदले ‘करण’ ठे. *‘मणुअ जव समारे सुगुरु सीख धारे,’ आचरणने ठेकणे बीजी प्रतमां ‘तप जप व्रत सेवा’ प्रीति वही वधारो. एवु चरण ठे.

ज्ञावार्थः—घासनो अग्नि पण बालतो बालतो जेम सर्व वस्तुने बाली नाखे, तेम गुणरूपीया रत्ने जरी जे काया, तेने क्रोध बाली नाखे ठे. ए क्रोधरूपीया चंमालतुं जोर क्यारे मटे ? के ज्यारे प्रसम कहेतां उपसमरूपीयो जलधर एटले मेघ वर्षे ल्यारे क्रोधरूपी अग्नि मटे, अर्थात् घटने विषे उपशम समता प्रगट थाय ल्यारे क्रोध नाश पामे. अने उत्तम गुरुनी शिखामण मनमां धारण करे तो पामेलो मनुष्यजव सफल थाय. माटे सुगुरुनी शिखामण मानीने उपशम आदरी क्रोधने दूर करवो. ४७

धरणि परशुरामे क्रोधे निहन्त्री कीर्धी, धरणि सुत्रुमचक्रे क्रोधे निःब्रह्म साधी ॥ नरकगति सहायी क्रोध ए दुःख दाई, वरज वरज जाई प्रीति दे जे वधाई ॥ ४८ ॥

ज्ञावार्थः—क्रोध थकी परशुरामे पृथ्वी निःहन्त्री कीर्धी अर्थात् तेना जाणवामां जेटला हन्त्री आव्या ते सघलाने मारी नाख्या, सुत्रुम चक्रवर्तीए ब्राह्मण विनानी पृथ्वी करी अर्थात् क्रोधे करी सघला ब्राह्मणोने मारी नाखीने पृथ्वी पोताने कबजे करी, माटे नरकगतिना सखाई एटले आपवावाला ए दुःखदाई क्रोधने हे जाई ! तुं ठांरु ! ठांड ! वली क्रोध ए प्रीतने पण नसारुनारोठे. ॥ क्रोध करवा उपर परशुराम अने सुत्रुम चक्रवर्तीनो प्रबंध ॥

प्रथम देवल्लोके एक मिथ्यात्वी अने एक जैन, एवा बे देवताने मांहोमांहे धर्मनो विवाद थयो. नित्यप्रत्ये तेउ परस्पर विवाद करता एकेकनो धर्म वखाणवा लाग्या. ठेवट तेउ तेनी (धर्मनी) परीक्षा करवा माटे मृत्युल्लोकमां आव्या. ए वखत मिथुला नगरीना राजा पोतानी मेले लोच करीने (दीक्षा अंगीकार करीने) तत्काल विहार करी जता हुता. तेमने जोई मिथ्यात्वी देवताप्रत्ये जैन देवता कहेवा लाग्यो के, आपणे एक शेरमीए अर्थात् रस्ते जवाना एक मार्गे कीर्मीयो विकुर्विये अने

बीजे मार्गे तीखी अणीआली सूखो विकुर्वि मुनीनी परिहा क-
रीये ? मिथ्यात्वी देवताए ए प्रमाणे करवानी हा कहेवाथी एक मार्गे
क्रोडो कीनीउं अने बीजे मार्गे तीखी जाला जेवी अनेक सूखो
विकुर्वी. मुनीराजे विहार करतां एक मार्गे कीनीउं अने बीजे मार्गे
सूखो. दीठी. तेथी विचार्युं जे—आत्म विराधना रुडी पण जीवनी वि-
राधना अति दुःखदाई माठी गति देवावाली ठे ते माटे संयम-
विराधना टालवी. एम धारी कीनीउंवालो मार्ग तजीने सूखो-
वाला मार्गे चाली नीकळ्या. पग लोही लूहाण थया. रुधिरनी
धारा चाली, पण लगार मात्र मनमां झूहवाणा नही. जैन दे-
वता ए जोई साधुने पगे लागी मिथ्यात्वी देवताप्रत्ये कहेवा लाग्यो
के, केम ? जोयुं ? जैननो तो एवो पराक्रम महिमा ठे. त्यार-
पठी बन्ने देवता एक अटवीमां आव्या. त्यां जमदग्नि नामे ता-
पस तपस्या करतो हतो के, खेडेली चूमीये पग न मुकवो
अने फल फूल पडेलां खावां. वली तापस जूटा जूट मलिन ठे,
एनो माननारो जे देवता, तेणे जैन देवताने कळुं के, आपणे एनुं
पारखुं जोईये. पठी ते देवताये चडकला चडकली (चकलो अने
चकली) नुं रूप करीने ते तापसनी लांबी म्होटी वर्धी गयेली
दाढीमां मालो करी बेसाड्युं. पठी चकले चकलीने कळुं के,
तुं अहीं रहेजे, हुं काम ठे ते करी आवुं. चकलीए कळुं के,
हुं तमने नहीं जावा देजं. चकलो कहे शा माटे ? चकली
कहे के, मने तमारो विश्वास नथी आवतो माटे ! चकले कळुं
के, तेनुं कारण तो कहे ? चकलीए जणाव्युं के, कदापि तमे
मुज सरखी अवर कोई स्त्री मले अने ते तमने आववा न दे
त्यारे तमे नावो माटे ! वली तमे तेणीना उपर मोह पामीने
रहो तो महारी शी वले ? हुं शुं करूं ? पठी चकले चार
हत्या प्रमुखना घणा सम खाधा तो पण चकलीए मान्युं नहीं.

अने कछुं के, जो तमे आ तापसना सम खाउं तो जावा देउं, नहींतर नहीं जावा देउं. चकले कछुं के—“जो हुं पावो ना आबुं तो आ तापसनुं पाप महारे माथे. ए पाप लेवा जेवुं नथी, परंतु ते हुं तहारे वास्ते लेउं तुं.” चकलानुं आबुं वचन सांजलतां तापसने क्रोध चढ्यो. तेणे एक हाथे चकलो अने बीजे हाथे चकलीने पकडी पुब्युं जे—कहो रे कहो ! तमे मने पापीकेम कह्यो ? में एवुं शुं पाप कर्युं ठे, के तमे मने पापी ठराव्यो ? चकलारुपे देवताए तापसने कछुं के, त्यारे तमे शो धर्म करो ठो ते तो कहो ? अमे तो तमारा गुणने उलख्या; पण तमे तमारा जे साधुना गुण तेने ज्यारे नथी उलखता त्यारे तमे शुं धर्म करता हशो ? तापस कहे जे—तमे जनावर ज्यारे जाणोठो त्यारे तुमथकी अमे कांई जईशुं ? अमे अमारो धर्म जाणताज होईशुं अर्थात् जाणीये ज ठीये. पक्षीए कछुं के, जो जाणो ठो तो कहो ? तापसे कछुं के, तुं तो कहे ? तहारुं हुं डहापण तो जोउं ? चकलीए कछुं के, त्यारे तुं कांईए जाणतो नथी, माटेज तहारा सम खवराववा पडे ठे तो ! तापस कहे के, रे रांड ! एवुं शुं ठे ? ते वखते पक्षी बोढ्यां के, तमारा धर्मशास्त्रमां कछुं ठे जे—“अपुत्रस्यगतिर्नास्ति, स्वर्गो नैव च नैव च ॥ तस्मात्पुत्रमुखं दृष्ट्वा, स्वर्गे गठंति मानवा ॥ १ ॥ अर्थ—अपुत्रीयानी सारी गति थती नथी अने तेने स्वर्ग मळतुं नथी, ज्यारे पुत्रनुं मां जुवे ठे अर्थात् जेने पुत्र होयठे तेज माणस स्वर्गे जाय ठे. ” माटे खुधुंज देखाय ठे के, तमे तो मांरु (फोकट) खोटी थाउं ठो. पंखीनां आवां वचन सांजली तापस ध्यानथी चूक्यो, अने विचारवा लाग्यो के, ए वात तो खरी ! जुउं—जनावर सरखां पण महारी वात जाणे ठे ! एना जेटली पण महारामां समजण नथी. एवुं मनमां चिंतवी त्यांथी नजीक एकनगर हतुं त्यां आवी राजसजामां गयो. राजा तापसने देखी

त्रयत्रांत थई उठीने सामो आव्यो, अने प्रणाम करी कहुं के, आपनुं आगमन केम थयुं ठे ? मारा योग्य जे कांई काम काज होय ते फरमावो. हुं ते शीरने जोरे (शीर साटे) करीश. तापसे कहुं के, तहारे सात पुत्रीउं ठे तेमांथी एक मने परणाव, नहींतर बालीने जस्स करीश. ए वचन सांजली राजा बीहीन्यो, जे रखे ए तापस कांई करे ! अर्थात् राजाने तापसनो घणो त्रय लाग्यो तेशी तेणे कहुं के, स्वामी ! महारी सात पुत्रीउंमांथी तमने जे चाहे, तेने तमे सुखे वरो. एवुं सांजलीने ज्यां राजकन्याउं हती त्यां ते गयो. तेनुं मलीन शरीर देखीने उ कन्याउं नाशी गई. पण एक न्हानी धूलमां रमती हती ते तेमज रही. एटले तापसे तेने एक बीजोरु आपवा पोतानो हस्त तेनी सामे लंबाव्यो, तेशी ते लेवा माटे बालिका, के जेनुं नाम रेणुका हती तेणीए पोतानो हाथ सामो कर्यो. अर्थात् हाथ धर्यो. तापस तरत ते कन्याने उपानी राजा पासे लाव्यो, अने कहुं के, आ कन्या मने चाहे ठे. राजाए ते कन्या तापसने परणावी. करमोचन वेलाए घणुं धन धान्य ढोर विगेरे राजाए आप्युं ते सघलुं लेईने राजकन्या सहित तापस वनमां ज्यां पोतानो आश्रम हतो त्यां आव्यो. अनुक्रमे जमदग्नि तापसने त्यां रहेतां रेणुका युवावस्था पामी. एक वखत तेणीए तापस (पोताना पति) ने कहुं के, स्वामी ! बे चरु मंत्री आपो. तापसे पुब्हुं के, बे चरुने शुं करशो ? रेणुकाए जणाव्युं के, एक महारी बहेनने आपीश अने एक हुं खाईश. तापसे पुब्हुं के, ए तहारी बहेन क्यां ठे ? रेणुकाए जणाव्युं जे—हस्तीनागपुरमां अनंतवीर्य राजाने घेर ठे, तेने माटे मंत्री आपो. पठी तापसे एक ब्राह्मणनो अने एक क्षत्रीनो, एम बे चरु मंत्री आप्या. रेणुकाए एक चरु पोतानी बहेनने मोकदयो अने एक पोते खाधो. अ-

नुक्रमे बन्ने बहेनोए गर्जधारण कयों, अने पूर्ण मासे पुत्रो प्रसव्या. ते म्होटा थया. त्यारपठी रेणुका पोतानी बहेनने मलवा सारु हस्तीनागपुरे गर्ई. त्यां तेनुं रूप जोई अनंतवीर्यराजा तेना पर मोहीत थयो थको तेनी साथे जोग जोगववा लाग्यो तेथी तेणीने गर्ज रह्यो. जमदग्निए ए वात जाणी तेथी हस्तीनागपुर जई रेणुकाने तेडी लाव्यो. रेणुकानो पुत्र, के जेनुं नाम परशुराम राखवामां आव्युं हतुं ते तापसीविद्या सीख्यो हतो. तेणे पोतानी मातानुं दुष्चरित्र जाणी तेणीने कालधर्म पमाकी, अर्थात् मारी नाखी. त्यारपठी तेणे हस्तीनागपुर जईने अनंतवीर्यराजाने पण मार्यो. अनंतवीर्यना पुत्र कृत्यवीर्ये जमदग्निने मरण पमाड्यो. एम करतां बन्ने वच्चे विषवाद वधतो गयो. परशुरामे क्रोधे करी एकवीस वार नक्षत्री पृथ्वी करी, अर्थात् सघला क्षत्रीउने मारी नाख्या. क्षत्रीनुं एक बालक सरखुं पण जीवतुं रहेवा दीधुं नहीं. कृत्यवीर्यने पण मार्यो, ते वखत तेनी सगर्जा स्त्री नासीने वनमां जती रही. त्यां तेणीने एक तापसे जूमीग्रह (जोंयरा) मां ठानी राखी. तेणीए त्यां पुत्र प्रसव्यो. ते जूमीग्रहे उपन्यो माटे तेनुं नाम 'सुजुम' पाड्युं. अनुक्रमे ते म्होटा थयो. तापसे तेने जणाव्यो. ते सर्व कला सीख्यो. एकदा समये सुजुमे पोतानी माताने पुढ्युं जे— 'पृथ्वी एटलीज ठे?' माताए जणाव्युं के— 'पृथ्वी तो घणी ठे, पण आपणे तो बीके करी अहीं रह्या ठीये.' सुजुमे पुढ्युं— कोनी बीक ठे? माताए जणाव्युं जे— 'परशुरामे तहारा पिताने तथा पिताना पिताने मारी आपणुं राज्य वेईने सघला क्षत्रीउने हण्या ठे.' एवुं सांजली सुजुमकुमारने क्रोध चढ्यो, तेथी तत्काल जोंयरामांथी नीकलीने पृथ्वीने जोवालाग्यो. त्यांथी तेणे फरतो फरतो हस्तीनागपुरे आवीने चक्रवडे परशुरामने

मार्यो.पठी चक्रवर्तीपणुं पामीने एकवीस वार निःब्राह्मणी पृथ्वी करी तेमणे छेपे करी संबंधी ठतां एक बीजाने हण्णा अने तेने वीधे बीजानो पण घाण वाली नाख्यो माटे क्रोध महा माठी गति आपवावालो ठे तेने त्यजवो. क्रोधे करी क्रोडपूर्वतुं संयमफल पण नाश पामे ठे. वली नर्कनो सखई एटखे नर्कमां खेई जनारो पण क्रोध ठे. माटे क्रोधने ठांरुवो अर्थात् कोई उपर क्रोध करवो नहीं. ४७

॥ अथ मान विषे ॥

॥ विनय वनतणी जे मूल शाखा विमोडे, सुगुण कनककेरी शंखलाबंध तोडे ॥ उनमद करि दोडे मान ते मत्त हाथी, निजवश करि ले जे अन्यथा दूर एथी ॥४९॥

जावार्थः— जे विनयरूपीया वननी मूल शाखाने मरनी नाखे अर्थात् विनयनो समूलो नाश करे, वली जे उत्तमगुणरूपी सोनानी सांकलने तोनी नाखे, एवो मानरूपीयो मस्त हाथी अहंपदे मगरु-रीथी दोरुा दोड करे ठे अर्थात् विनय अने उत्तम गुणोनुं नाश करवावाळुं ज मान ठे, तेने तुं पोताने स्वाधिन करी खेजे, कारणके एने (मानने) वश कर्या विना एके गुण निपजे नहीं, अर्थात् ज्यांसुधी मान (अहंपद) ठे त्यांसुधी सर्व गुण विनयादि दूर रहे ठे. अहीं बाहुबलनो दृष्टांत जाणवो. ज्यारे एमणे मान मुक्युं त्यारेज केवलज्ञान उपन्युं. ए वार्ता प्रसिद्ध होवाथी अहीं लखी नथी. ४९

॥ विषद् विष समो ए मान ते सर्प जाणो, मनुज विकल होवे एण डंके जडाणो ॥ इह न परिहस्यो जो मान डुर्योधने तो, निज कुल विणसाड्यो मानने जे वहंतो ५०

जावार्थः— आकरा (हलाहल) विष तथा सर्पना जेवुं मानने जाणवुं, ए मानना जोगे करी मनुष्य विकल थाय—गजराय, अर्थात् ए मनरूपी सर्पने डंके करी चेतन जड थयो ठे तेने जे

परिहरे एटले तेनो जे त्याग करे तेने धन्य ठे, दुर्योधन राजाए मान परिहर्युं नही अने अहंपद (मान) राख्युं तेथी तेना सर्व कुटुंबनो विनाश थयो. ५०

॥ मान करवार्थी नाश पामनार दुर्योधननो प्रबंध ॥

पूर्वे पांच पांरुव अने दुर्योधनादिक कुरु देशनुं राज्य करता हता. कपट करी जुवटामां हरावि दुर्योधने पांरुवोने वनवास दीधो. ते वनवासनी प्रतिज्ञा पूर्ण करी पांरुवो द्वारिकाये आव्या. कृष्णे तेमने आदर देई राख्या. पढी कृष्णे दुर्योधनप्रत्ये कहेवराव्युं के, पांरुवो प्रतिज्ञा पूर्ण करीने आव्या ठे माटे तेमने जाग आपो. नहीं तो युद्ध करवाने सज थाउं. दुर्योधने दुतने जणाव्युं जे-ए पांरुव ते कोण मात्र ! अर्थात् ते शा खेखामां ठे? जो तेमने जाग लेवो होय तो कहेजे के युद्ध करवाने सज थई आवज्यो. दुते द्वारिकामां आवी ते हकीकत निवेदन करतां तत्काल कृष्णने साथेलेई पांडवो हस्तीनापुरे गया. दुर्योधन माने ज्यो थको पोताना जाई प्रमुख सैन्य लेई सामो आव्यो. मांहोमांहे दारुण युद्ध थयुं. पांडवोए तेना जाईउं सहित दुर्योधनने हणी जय करी पोतानुं राज्य लीधुं. आ प्रबंधर्थी सार ए ग्रहण करवानो ठे जे-दुर्योधने मान कर्थुं तो पोताना कुलनो नाश कर्यो. तेमज मानी (अजिमानी) पुरुष कांई विचारता नथी अने अजिमानना पूरमां तणाई मरजी माफक आचरण करे ठे तेथी पारकुं अने पोतानुं सर्वेनो विणसारुनारो थाय ठे. माटे सर्वे मनुष्ये माननो त्याग करवो. ५०

॥ अथ माया विषे ॥

निठुरपणु निवारी हीयडे हेज धारी, परिहर बल माया जे असंतोषकारी ॥ मयुर मधुर बोले तोहि विश्वास नाणे, अहिगलण प्रमाणे मायिने लोक जाणे ॥ ५१ ॥

जावार्थः—जे मायानो धणी एटले जे मायावी मनुष्य होय ते नितुर अर्थात् मनमां कपट जाव राखी मुखे उपर उपरथी सारू लगाडनारो होय तथा तेना हैयामां हेज कहेतां दयाजाव होय नहीं, मायावी ठलमां ने ठलमां रहे अने असंतोषी होय, वली मायावी मीतुं मीतुं बोले पण ते मधुर—मीतुं बोलनार मोरनी माफक विश्वास राखवा लायक न होय! केमके मोर मधुर बोले ठे पण सर्पने आखो ने आखो गली जाय ठे, तेवोज मायावीने अविश्वासपात्र जाणवो. माटे माया जुंडी ठे, तेनो त्याग करवो. जुठ मद्धिनाथ स्वामीए माया करीने तपनी वृद्धि करी हती, बीजुं कांई मातुं काम तो कर्तुं नहोतुं, तो पण एटलीज मायाथी स्त्रीवेद बांध्यो. माटे मायाने परहरवी ए उत्तम मनुष्यनुं कर्तव्य ठे.

म कर मकर माया दंज दोषजु ठाया, नरय तिरिय केरा जन्म दे जेह माया ॥ बलि नृप ठलवाने विष्णु माया वहंतां, लहुयपण लहुं जे वामनारूप लेतां ॥ ५१ ॥

जावार्थः— माया ए दोषरूप विषनुं जाऊ ठे, तथा ए नर्क अने तीर्यचनी गति आपनारी ठे, माटे तुं ते (माया) न करनकर. वली बलिराजाने ठलवा (ठेतरवा) ने माटे श्री कृष्णे माया थकी वामन रूप कर्तुं तेथी लघुताई पाम्या. माटे माया (कपट) न करवुं. मायावी जे होय ते कुंरु कावित्रुं करी आगद्व्याना पेटमां पेसी जाय, दंजपणुं धरी मायावीपणुं करी आगद्व्यानुं काळजुं काढतां वार न करे, माटे मायावीने ठांरवो. ५१ अथ लोच विषे ॥

सुणी वयण सयाणे चित्तमां लोच नाणे, सकल व्यसनकेरो मार्ग ए लोच जाणे ॥ ॥ इक खिण पण एने संग रंगे म लागे, जव जव डुःख दे ए लोचने दूर त्यागे ५३

ज्ञावार्थः— उत्तम रुडां वचन सांज्ञलीने मनमां लोचन करीश नहीं, कारण के व्यसनादिक माठां कृत्य करवानी जे ईहा थाय, ठे ते सर्वे कष्टनुं मूल मंडाण ए लोचने जाणवो अर्थात् लोचन ज ठे, वली एक कृणवार पण लोचनो संग करवार्थी अर्थात् लोचने विषे रातो मातो थवार्थी ए जवोचनव दुःख देवावालो ठे, माटे लोचनो त्याग करवो. ५३

॥ लोचन करवार्थी कष्ट पामनार सुभ्रुमचक्रवर्तीनो प्रबंध ॥

सुभ्रुम चक्रवर्तीए आ जरतक्षेत्रना ठए खंड साध्या तो पण लोचन न गयो, तेथी तेणे धातकीखंरुना ठ खंरु सावधाने वास्ते लवण समुद्रमां चर्मरत्न मुकीने तेना उपर पोतानुं सर्व सैन्य चढाव्युं. ते चर्मरत्नने हजार देवता अवलंबीने चाळे ठे. तेमांथी एक देवताए विचार्युं जे, जरतना ठ खंड साधतां घणां वर्ष वीत्यां अने हवे आगल कोईए पण नही साधेला धातकीना ठ खंरु साधवा जवानुं प्रयाण कर्युं ठे तेथी केटलां वर्ष वही जशे तेनो अनुमान थई शके तेवुं नथी; माटे देवांगनाने मली आबुं तेटलो वखत हुं नही अवलंबु तो एशुं नही चाळे ? एम विचारीने तेणे चर्मरत्न मुकी दीधुं. एम अनुक्रमे हजार देवताना मनमां एवो विचार आववार्थी समकाले सर्वे देवताए चर्मरत्न मुकी दीधुं. एटले पापना उदयेकरी ते चर्मरत्न चक्रवर्तीना सैन्य सहित समुद्रमां मुबी गयुं. ते सघलानो नाश थयो. लोचनो थोचन न रहेवार्थी देवता जेनी सेवामां हता तेवा चक्रवर्तीनो पण नाश थयो, तो बीजानो थाय तेमां तो नवाई-ज शानी ? माटे लोचन अति दुःखदाई ठे तेथी तेनो त्याग करवो.

कनकगिरि कराया लोचनथी नंदराये, निज अरथ न आया ते हर्या देवताये ॥ सकल निधि लही जे स्वाय ते विश्व कीजे, मन तेहथी न रीके लोचन तृष्णा न ठीजे ॥ ५४

जावार्थः—नव नंद राजाये सोनानी डुंगरीठ करावी पण ते ते-
मना पोताना काममां आवी नही—देवताये हरी लीधी, ते तो
अतृप्ताज गया, सघली निधि तेमज वली बधी पृथवी पोताने
वश होय तो पण लोचतृष्णा नही ठीपवाशी मन कदी संतोष
पामतुं नशी. ५४

॥ लोचनो त्याग करवा उपर कपिल ब्राह्मणनो दृष्टांत ॥

एक नगरमां राजाए प्रजाते उठी ब्राह्मणोने बे मासा सो-
नानुं दान देवानुं नक्री कर्युं हतुं. त्यां कपिल नामनो ब्राह्मण र-
हेतो हतो. ते बे मासा सोनु लेवानी जंखणामां रात्रे सुई रह्यो,
तेथी रात्रिनी खबर न पम्वाने लीधे मध्यरात्रे उठीने दरवारगढ
तरफ चाळी नीकळ्यो. रस्तामां पोरेदारे चोर जाणी तेने पक-
नीने चोकीमां बेसाळ्यो. प्रजाते तेने राजा पासे लेई आव्या. त-
पास करतां ए चोर नथी एम राजानी खात्री थई त्यारे पुव्युं के
तुं कोण हुं ? कपिले कळ्युं के दासी (लक्ष्मी)नो प्रेर्योहुं आव्यो हुं,
अर्थात् तेणे बे मासा सोनानी जंखणा संबधी सघलो वृत्तांत ज-
णाव्यो. ते सांजली राजाये विचार्युं जे महारा नगरमां आवा
पण दखिडी वसे ठे. एवी दयाये करी ब्राह्मणने राजाये कळ्युं के,
“ तुं जे मागीश ते हुं आपीश, माटे आलोच करी आव.” पठी
ते कपिल ब्राह्मण एकांते जई विचार करवा लाग्यो जे—राजा कने
हुं सो रूपैया मांगु के बसें चारसे, के हजार बे हजार, के लाख
बे लाख, के चार लाख दश लाख, के वीस लाख, एम क्रोड
सुधी चळ्यो, परंतु मननो परिणाम एटला ड्रव्य उपर पण
स्थिर न रह्यो. वली तेथी पण वधारे वधारे मन आगल दोडवा
लाग्युं. राज्य लेवा सुधीनी मागणी करवा उत्सुक थयो तोपण
न धरायो. एम करतां करतां ठेवट एवा विचार उपर आव्यो के
मन तो धरातुंज नथी. ए अथिर पदार्थ ठे. ए मने ठोरुशे, के हुं एने

ढोडीश. एवी शुजदशा जागवाथी जवनीजे जावठ ते जागी. एटवे संयमथी लय लागी, त्यारे विचार्युं जे:—“ जाहा लाहो तहा लोहो, लाहो लोहोए वढई ॥ दो मासा कयं कज्जां, कोडीए नव निष्ठिए ॥ १ ॥ ” एवुं विचारीने तेज वेद्याये पंचमूष्टी लोच करीने राजा पासे आव्यो अने धर्मलाज देई उजो रह्यो. राजाये पुंठ्युं के—ए शुं कीधुं ? कपिल कहे—चारित्र कीधुं. तमे कहुं हतुं के आलोची आवो, ते आ (मस्तक) लोची आव्यो. जे विचारवुं हतुं ते विचारीने आव्यो. राजा उठीने पगे लाग्यो. मुनीए त्यांथी विहार कर्यो. मार्गमां जतां पांचसें चोर मख्या तेने प्रतिबोध पमाकीने ते निर्मल अप्रतिपाती केवल ज्ञान पामी मोहे पहुँच्या. एम जे लोच मुके ते सुखीया थाय अने लोच करे ते खुआर थया ठे अने थशे. माटे लोचनो त्याग करवो. ५४

॥ अथ दया विषे ॥

सुकृत कल्प वेली लड्डि विद्या सहेली, विरतीरमाण केली
शांति राजा महेली ॥ सकल गुण जलेरी जे दया जीव
केरी, निज हृदय धरी ते साधिए मुक्ति सेरी ॥ ५५ ॥

जावार्थ:— दया केवी ठे ? उत्तम करणीरूप कल्पवृक्षनी वेल समान ठे, लक्ष्मीनी सखाई ठे, ज्ञान गुणनी सहचारी ठे, वली विरती रूप जे राणी तेह दया ठे, अने ए दया शांति राजानुं सदन ठे, सघला जला— सारा गुण अने जे जीवदयानुं मूल ठे, एवी दयाने हृदयनेविषे धारण करीने शुं साधीए ? मुक्ति रूपीणी शेरी, अर्थात् दया थकी मुक्ति पामीये. माटे अहो जव्य प्राणीठ ! ए जे जीवदया ठे तेमां घणाज गुण जर्या ठे अने तेथी घणा जीव पार पाम्या ठे. जे जे तीर्थकर थया तेमणे पण एनुं एज वचन प्रकाशेलुं ठे. ते ए जे:— सवे पाणां, सवे चूआ,

सवे सत्ता, सवे जीवा न हंतवा ॥ आ प्रमाणे अनंता थया ठे
अने थशे ए सघला तीर्थकरोनी एवीज वाणी होवार्थी ते
मान्य करवी अर्थात् जीव दया पालवी. ५५

निज सरण परेवो शेनथी जेण राख्यो, षट दशम जिने
ते ए दया धर्म दाख्यो ॥ तिह हृदय धरीने जो दया
धर्म कीजे, जवजलधि तरीजे दुःख दूरे करीजे ॥ ५६ ॥

जावार्थः— सोलमा तीर्थकर श्री शान्तिनाथ जगवाने पोताना
पाठला दशमा मेघरथ राजाना जवमां सींचाणाना जयथी
आवेला पारेवाने बचावी दयाधर्म दर्शाव्यो, तेवी रीते जो
बीजा पण पोताना हृदयने विषे दया लावीने वर्त्तशे तो तेना
प्रजावथी जव रूपी समुद्र तरीने दुःखने वेगलां करशे अर्थात्
मोक्षसुख मेलवशे. माटे दयाधर्म पालवो. दया एम् होंटी ठे. ५६
॥ दया चिंतवीने पारेवाने शरणे राखनार मेघरथराजानो प्रबंध ॥

पूर्वे श्री शांतीनाथनो जीव दशमा जवने विषे मेघरथ नामे
राजा हतो. एकदा ते पोताना दरबारमां वेठा हता त्यां धुजतो
धुजतो एक पारेवो तेमने शरणे आवीने पेठो. तेनी पाठल तेने
मारवाने उत्सुक थई आवेलो सींचाणो ते वखते मनुष्यजाषाये
बोड्यो जे— “ एकने तुं उपकार करे अने एकने मारे, ए शुं
तने घटार्थ ठे ? आज त्रण दिवस थयां हुं जूख्यो हुं. माटे तुं
एने मुकी दे. शुं तने एटली पण दया नथी आवती ? महारं
पेदा करेवुं अर्थात् शोधी कहाडेवुं जद्द तहारी पासे आव्युं ठे,
ते तुं मने आप अने सुखी कर. हुं महादुःखी थाउं हुं. जूखनुं
दुःख हवे महाराथी वेठी शकालुं नथी, माटे महारं जद्द मने आपो
के जेथी महारी जूख जांगे. हुं तमने आशीश देईश. ” राजाये

कह्युं के “ तुं जे कहे ते तने मगावी आपु. ” सींचाणो कहे के— ‘ ते शुं काम आवे ? हुं तो मांसनुं जहण करनारो तुं, माटे महारुं जे जहण ठे ते आपो. ए विना बीजी बधी वस्तु महारे नकामी ठे. ’ राजाये विचार्युं जे, जेने जे आहार तेने ते बहाबुं. माटे एने तो एज जोईये. परंतु आपणी पासे आव्यो तेने आपणे केम आपीये ? कदापि आपीये तो आपणुं बीरुद जाय. माटे हवे तो ‘ अर्थ साधयामि के देहं पोतायामि. ’ एम विचारीने तोला (त्राजुडी)मंगावी, तेमां एक पासे पारेवो मुक्या अने बीजे पासे राजाये पोतानी जांग प्रत्ये ठेदीने मांस मुक्युं. पारेवाना प्रमाण करतां पण बधारे मांस मुक्युं तो पण ए त्राजवुं उचुं ने उचुं रह्युं. राजा पोतानी देह कापतो जाय अने मांस मुकतो जाय, परंतु देवमायाये करी पारेवानी बरोबर ना थाय. ए वखते प्रधान तथा बीजो बधो परिवार तेमज राणीयो वीगेरे सर्व मलीने राजाने कहेवा लाग्यां के, हे स्वामी ! ‘ ए कायाने शुं घात करो ठो ? एक पंखी तीर्यच जीव माटे आपनो अमूख्य देह कां विनाशो ठो ? ’ आ प्रमाणे सज्जन वर्गे कह्युं, तेने न गणकारतां महा धैर्यवंत मेरु शिखरनी परे निश्चल मन-वाला राजाये, थोडे थोडे मांसे ए पूरु थतुं नथी, माटे आ (महारी) बधी काया ए जीवना उपर खूरवान ! एम विचारीने पोतानुं शरीर संकटपीने पट्टामां चढी वेठा. जीवदया उपर मेघरथ राजानुं पोतानो देह अर्पण करवा सुधीनुं धैर्य— साहस जोई देवता तुष्टमान अई तेमने पगे लागी चखत् कुंफलाजरण अई सौधर्म देवलोकप्रत्ये गयो. राजानी काया पूर्वे जेवी हती तेवी सोना सरखी अई. माटे दृढ मनथी जीवदया पाववी. ५६

॥ अथ सत्य विषे ॥

गरल अमृत वाणी साचथी अग्नि पाणी, सृज सम अ-
हिराणी साच विश्वास खाणी, सुपसन सुर कीजे साचथी
ते तरीजे, तिण अलिक तजीजे साचवाणी वदीजे ॥ ५७ ॥

ज्ञावार्थः—सत्य थकी सर्पनुं जे गरल होय ते पण अमृत
थाय अने सत्य थकी अग्नि पण पाणी थाय, सत्य थकी रूम्नो
जस कीर्त्ति पामे, सत्य थकी सर्व जगत्र विश्वास आणे अर्थात्
सत्य ए विश्वासनी खाण ठे, सत्य थकी देवता पण प्रसन्न
थाय, ए सर्व सत्यपणाथी पामीये, ते माटे मृषावाद
ठांकीने सत्य वाणी बोलीये. ५७

जग अपजश वाधे कूमवाणी वदंतां, वसु नृपति कुगत्ये
साख कूडी जरंतां ॥ असत वचन वारी साचने चित्त
धारी, वद वचन विचारी जे सदा सौख्यकारी ॥ ५८ ॥

ज्ञावार्थः—जूठा बोला थवाथी अर्थात् जूठुं बोलवाथी जगत्-
नेविषे अपजशनो परुहो वागे, (जुठ) वसुराजा खोटी शाख
जरवाथी नके गयो, माटे असत एटले जूठु वचन ठांडीने सत्य-
वाणी बोलवी. वली जे वचन बोलवुं ते विचार करीने बोलवुं, के
जे हमेशां सुखकर थाय. ५८

॥ कूडी साख जरवाथी नके जनार वसुराजानो प्रबंध ॥

खीरकदंबक नामना अध्यापकनी पासे तेनो पुत्र पर्वत, व-
सुराजा तथा नारद, ए त्रण जण साथे जणया हता. ते अध्या-
पके काल कर्यो एटले पर्वत अध्यापक थयो. एकदा फरता फ-
रता नारद, पर्वतने त्यां आव्या. ते वखत “अजै होतव्यं” एवो
पाठ ते पोताना शिष्योने जणावतो हता. तेणे तेनो अर्थ क-

रतां जणाव्युं के “ यज्ञमां अज एटले बोकमानो होम करवो.” नारदे ते सांजलीने कहुं के—आपणा गुरु तहारा पिताये तो ज्यारे हुं, तुं अने वसुराजा जणता हता त्यारे ‘ अज ’ शब्दनो अर्थ बोकमो नहीं, पण ‘ त्रण वर्षनां वृही ’ कहां ठे ? तेम ठतां तुं अवलो—खोटो अर्थ केम करे ठे ? पर्वते जणाव्युं के, तमारुं कहेवुं खोटुं ठे. गुरुमहाराजे तो ‘ अज ’ शब्दनो अर्थ ‘ बो-कडो ’ ज बतावेवो ठे. ते प्रमाणे हुं शीखवुं तुं. नारदे तेनुं कहेवुं तदन खोटुं ठे एम वारंवार कहेवार्थी ते बन्ने वच्चे घणो विवाद थयो. ठेवट पर्वते जणाव्युं जे—वसुराजा आपणी साथे जणेल्ला ठे माटे तेमनी पासे जईने खरुं शुं ठे ? तेनो निर्णय करीये. आ वात नारदे कबुल करी बीजे दीवसे राजा पासे जवानुं ठराव्युं. पर्वतनी माता, नारद अने पर्वत वच्चे अज शब्दना अर्थ माटे विवाद थतो हतो ते सांजलती हती. तेणीये नारदना गया पढी पोताना पुत्र पर्वतने कहुं के, तहारा पिताए ‘ अज ’ शब्दनो अर्थ ‘ त्रण वर्षनां वृही ’ बतावेवो ठे, ते हुं पण जाणुं तुं. तें नारद साथे खोटी जीकर करीने वसुराजा पासे जइ निर्णय करवानुं ठराव्युं ठे. ए सत्यवादी राजा ठे तेथी जुतुं बोलशे नहीं तेथी तुं खोटो पनीश. पर्वते. पोतानी मातानां आवां वचन सांजली तेणीने वसुराजा पासे जई पोते जणावेवो अर्थ खरो ठे एम कहेवाने जलामण करवा मोकली. तेणी वसुराजा पासे गई. गुरुपत्नी जाणी राजाये तेनो आदर सत्कार कर्यो अने आ-गमननुं कारण पुब्बुं ? तेणीये पुत्रनीक्षा माटे आवी तुं, एम जणाव्युं. राजाये तेनो वाल कोण वांको करनार ठे ? ए महारो जाई ठे ! एना सामुं जोनार कोण ठे ? ते मने बतावो ? एम ज्यारे कहुं; त्यारे गोरणीये पर्वत अने नारदनी वच्चेमां जे विवाद थयो हतो ते जणाव्यो, अने विशेषमां कहुं के, पर्वतनो पद्द

करी तमारे तेने साचो ठराववो योग्य ठे. गुरूपत्नीनां आवां वचन सांजली वसुराजा विचारवा लाग्यो के महारथी असत्य केम बोलाय ? हुं आ स्फाटिकरत्नना सिंहासन उपर बेसुंतुं ते महारा सत्य वडे अंतरिद्ध रहे ठे एम जे सर्व लोको कहे ठे ते महारू वीरूद हरुहडतुं जुतुं बोलवाथी केम रहेशे ? आ तो ' वाघ नदीनो जोग मिळ्यो, पठी वसुराजाये जूतुं नहीं बोलाय एम कह्युं. त्यारे ठेवटे ब्राह्मणीये जणाव्युं के, जो तुं महारा ठोकरानो पद्द नहीं करे तो तेनुं मोत थशे अने हुं पण तने महारी हत्या आपीश. वसुराजा आथी शरमींदो थई गयो अने तेणीने विदाय करतां जणाव्युं के तमारा पुत्रनो पद्द करीश. तेणीये राजानो कोल लेई पोताने घेरपाठी आवीने पर्वतने ते वात जणावी. पठी ठराव प्रमाणे बीजे दीवसे नारद तथा पर्वत वसुराजा पासे गया. अजाण थई आगमननुं कारण वसुराजाये पुठवाथी, अध्यापके ' अज ' शब्दनो अर्थ ' त्रण वर्षनां वृही ' बताव्यो हतो एवुं नारदे, अने 'बोकडो' बताव्यो हतो एवुं पर्वते जणावीने ते बेमांनो खरो अर्थ कयो ठे, तेनो निर्णय करवा माटे तमारी पासे आव्या ठीये एम जाणव्युं. एटले वसुराजा मनमां विचार करी कहैतो होय एवो डोल करी बोड्यो के, ' अज ' एटले ' बोकडो ' कह्यो ठे. ते वखत-हे वसुराजा ! तमे एनो अर्थ खोटो केम करो ठो ? एवुं नारद बोड्या, के तत्काल देवताये सिंहासन उपरथी उठाळीने वसुराजाने हेठो नाख्यो. ते मरीने नर्के गयो. एक शब्द मात्रनो अर्थ जूठो करवाथी वसुराजानी नर्क गति थई तो पठी वारंवार असत्य बोलनार तो एवा केटला जव जटकशे तेनी गणत्री थई शकवी मुश्कल ठे. माटे असत्य अलीक वचन ठांमीने सत्य वाणी बोलवी. ५७

॥ अथ चोरी विषे ॥

परधन अपहारे स्वार्थपें चोर हारे, कुल अजस वधारे
बंध घातादि धारे ॥ परधन तिण हेते सर्प ज्युं दूर
वारी, जगजन हितकारी होय संतोषकारी ॥ ५९ ॥

जावार्थः— कुलनी मर्यादा मुकीने जे स्वार्थी चोर पारकुं ड्रव्य
चोरे ते जगत्मां अपजशने वधारे, बंधीखाने पडे तथा घातनी
वेदना पामे अर्थात् जीवथी पण जाय, वली जेम सर्पथी लोक
वेगला जाय तेम ए चोरथी पण लोक वेगला नासे, ते माटे ए
चोरपणुं मुकीने जगत्ना जीवने हितनुं करवावाळुं संतो-
षपणुं आदरवुं. ५९

निशिदिन नर पामे जेहथी दुःख कोडी, तज तज धन
चोरी कष्टनी जेह उरी ॥ पर विज्रव हरंतो रोहिणी चोर
रंगे, इह अन्नयकुमारे ते ग्रह्यो बुद्धि संगे ॥ ६० ॥

जावार्थः— चोरी थकी मनुष्य रात्रि अने दिवस दुःखनी
कोडी पामे अर्थात् बेसुमार दुःख पामे, ते माटे हे जाई ! एने
(चोरीने) तुं ठांरु, ठांड ! शां माटे जे ए चोरी ते चाबती
दुःखनी उरडी समान ठे, वली पारकी संपदा हरतां कोरडी
एटले नकरी वेदना जोगवती वेला कोई आनो आवे नही,
जुठ ! रोहिणीया चोरने जेम अन्नयकुमारे बुद्धिना जोगे ग्रह्यो
एटले पकड्यो, ते माटे चोरीप्रत्ये ठांडवी. ६०

॥ अथ कुशील विषे ॥

अयश पडह वागे लोकमां लीह जागे, डुरजन बहु
जागे जे कुले लाज लागे ॥ सजन पण विरागे मां रमे
एण रागे, परतिय रस रागे दोषनी कोडि जागे ॥ ६१ ॥

त्रावार्थः— परस्त्रीनी संगतथी जगतने विषे अपजसनो परुह वागे तथा लोकमांथी त्रार वक्कर जाय, लज्जा पामे, दोषी दुश्मन जागे, कुलमां पण कलंक लागे अने सज्जन माणस तेनाथी विरागे एटले दूर रहेवा ईहे, माटे तुं एनो संग करीश नहीं; केमके परस्त्रीना रसने रागे करी अवगुणनी कोडि जागे अर्थात् परस्त्रीनो प्रसंग करवाथी अनेक अवगुण थाय ठे. ६१

परतिय रसरगे नाश लंकेश पायो, परतिय रस त्यागे शील गंगेव गायो ॥ दुपद जनक पुत्री विश्व विश्वे विदीती, सुर नर मिलि सेवी शीलने जे धरंती ॥ ६२ ॥

त्रावार्थः— परस्त्रीना रसने रागे करी लंकापति रावण नाश पाम्यो अर्थात् रामचंद्रनी स्त्री सीता उपर मोहीत थई तेनुं हरण करी जवाथी रावणनां दस भस्तक रणने विषे ररुवड्यां, अने परस्त्रीना विरमणथी गंगाना पुत्र गांगेयकुमारे (त्रीष्मपिता) के जेमणे बाह्यावस्थामांथीज शील पाट्युं तेथी जगत्-नेविषे गवराणा एटले जशवाद पाम्या, वही दुपद राजानी पुत्री ते पांरुवनी त्रार्या द्रौपदी तथा जनक राजानी पुत्री ते रामचंद्रनी पत्नि सीता त्रण जगतने विषे प्रसिद्धिने पामी अने एवा शीलवंत प्राणीउनी देवता तथा मनुष्य सेवा करे ठे. शीलगुणनुं म्होडुं महात्म्य ठे. माटे परस्त्रीनो त्याग करवो अने शील पालवुं. ६२

॥ अथ परिग्रह विषे ॥

शशिउदय वधे ज्युं सिंधु वेला त्रलेरी, धनकरि मन साए तेम वाधे घणेरी ॥ डरित नगर सेरी तूं करे ए परेरी, ममकर अधिकेरी प्रीति ए अर्थकेरी ॥ ६३ ॥

त्रावार्थः— चंद्रमाना उदयथी जेम समुद्रना प्राणीनी वेळ

वधे, तेम मूर्ठाए परिग्रहनी ममता वधे, वली ए परिग्रहनी ममता ते नर्के गतिनी शेरी कहेतां वाट ठे अर्थात् ए नर्के लेई जनारी ठे, माटे ए परिग्रहनी अधिक प्रीति तुं न कर. ६३

मणुअ जनम हारे दुःखनी कोमि धारे, परिग्रह ममता ए स्वर्गनां सौख्य वारे ॥ अधिक धरणी लेवा धातकी खंड केरी, सुजुम कुगति पामी चक्रिराये घणेरी ॥ ६४ ॥

जावार्थः— ए परिग्रह थकी पोतानो मनुष्यजव हारी जाय अने कोडी गमे दुःखनी परंपराने पामे, वली ए परिग्रहनी ममतार्थी देवलोकनां सुख पण खोई बेसे, कोनी परे ? तो के— जेम सुजुम चक्रवर्तिये सुख खोयां अने कुगति पाम्यो तेनी पेठे थाय. माटे परिग्रहनो ममत्व करवो नही. ६३

॥ परिग्रहनी ममतार्थी नर्के जनार सुजुम चक्रवर्तिनो प्रबंध ॥

सुजुम चक्रवर्तिण ठे खंड साध्या. पठी बीजा कोई चक्रवर्ति साधता नथी एवा धातकी खंडमांहेला ठे खंड साधु तो हुं खरो ! एवी परिग्रह उपर ममता थवार्थी तेणे धातकी खंडमां जवा माटे बे लाख जोजनना लवण समद्रमां चरमरत्न मूक्युं. तेमां सैन्यादि सर्व परिवार बेठो. ए वेला चरमरत्नना हजार देवता सेवक ठे तेमांना एके विचार्युं जे आ ठे खंड साधतां केटलांएक वर्ष वही गयां तो वली आ बीजा ठे साधतां तो केटलाए वर्ष वीती जशे ? माटे ठानोमानो हुं महारी देवीने मली आवुं. एम धारीने एक देवता गयो. एम बीजो, एम त्रीजो. एवी रीते हजारो देवता. चरमरत्न मुकीने हींडता थया — चाळ्या गया. एटले चरमरत्न बूड्युं. हाथी घोडा सहित सर्व लश्करनो नाश थयो अने सुजुम चक्रवर्ति मरीने सातमी

नर्के गयो. माटे परिग्रहनी ममता वडे चेतन दुःख पामे तेथी तेनी मूर्छा टालवी. अर्थात् परिग्रह उपर ममत्वज्ञाव करवो नहीं.

॥ अथ संतोष विषे ॥

सकल सुख जराए विश्व ते वश्य थाए, जवजलधि तराए
दुःख दूरे पलाए ॥ निज जनम सुधारे आपदा दूर वारे,
नितु धरम वधारे जेह संतोष धारे ॥ ६५ ॥

ज्ञावार्थः— संतोषथी सर्व (घणां) सुख पामे अने बधी पृथवी वश थाय, संतोषथी संसाररूपी समुद्रने तरे अने दुःख वेगलां जाय, ए संतोष थकी पोतानो जन्मारो पण सुधरे तथा आपदा जे कष्ट ते पण दूरे जाय, जे प्राणी संतोषने आदरे ते नित्यप्रत्ये धर्ममां वधारो करे अर्थात् रुको धर्म पामे. ६५

सकल सुखतणो ते सार संतोष जाणे, कनक रमणिकेरी
जेह इच्छा न आणे ॥ रजनि कपिल बांध्यो स्वर्णनी लोल-
ताए, जमर कमल बांध्यो ते असंतोषताए ॥ ६६ ॥

ज्ञावार्थः—ज्यारे सघलां सुखनुं मूलमंडाण जोईये त्यारे तो ए संतोष जाणवो, अर्थात् सर्व सुखनुं मूल संतोष ठे, कनक अने कामिनी अर्थात् धन अने स्त्री ए बन्नेनी जे ईच्छा न करे तेने संतोषी जाणीये. जुठ—फक्त बे मासा सोनानी लोलुताये करी रात्रिने विषे कपिल नामनो ब्राह्मण बंधाणो अने जमरो पण कमलमां बेगो थको वासना लेवामां लीन थवाने लीधे अर्थात् वासनाना असंतोषपणाने लीधे सूर्यास्तनी वेला पण जाणी शक्यो नहीं, तेथी कमल बीकाणुं तेमां बंधाणो ते फरी नीकलवा समर्थ न थाय. माटे हरेक बाबतमां संतोष राखवो. ६६

॥ अथ विषय विषे ॥

शिवपद यदि वांठे जेह आनंद दाई, विषसम विषया
तो गंडि दे दुःखदाई ॥ मधुर अमृत धारा दूधनी जो
लहीजे, अति विरस सदा तो कांजिका स्युं ग्रहीजे ॥ ६७ ॥

जावार्थः—जो ए आत्माने आनंदने आपवावाला मोक्षपदने
पामवानी ईहा होय तो विष (केर) समान दुःख देवावाला
विषयने तजी दे, जो मीठी अमृत जेवी दूधनी धारा मली तो
अत्यंत विरस—खाद विनानी कांजी होय तेने कोण ग्रहण करे,
अर्थात् दूधनी धारा समान मोक्षपद पामवानी ईहावालो
कांजी समान विरस आठ मद, (१ पोतानी जातिनो मद, २
पोतानो बहु धननो लाज मद, ३ पोताना कुलनो मद, ४ पोतानी
लक्ष्मीनो मद, ५ पोताना बलनो मद, ६ पोताना रूपनो मद, ७ पोता-
ना तपनो मद, ८ पोताना ज्ञाननो मद) केम करे ? न ज करे. ६७

विषय विकल ताणी कीचके ज्ञीम ज्ञार्या, दशमुख अ-
पहारी जानकी रामज्ञार्या ॥ रति धरि रहनेमी देखी श्री
नेमिज्ञार्या, जिण विषय न वज्या तेह जाणो अनार्या ॥ ६८

जावार्थः—विषयना विकलपणाये करीने एटले विषयनां वा-
ह्या थकां वेराट राजाना सो साला मध्येना वना कीचके ज्ञीमनी
ज्ञार्या एटले पांडवोनी पत्नी द्रौपदीने ताणी—खेंची, वली विषयथकी
दशमुख एटले रावणे रामनी स्त्री जानकी (जनकराजानी पुत्री-सी-
ता) नुं हरण कर्युं, (तेथी सोए किचक अने रावण मर्ण पाम्या) वली
कंदर्पना धरणहार रहनेमीए पोताना सरखी चारित्रवंत श्रीनेमना-
थनी ज्ञार्या राजेमतीने वस्त्र रहित महास्वरूपवान देखीने तेना प्रत्ये
विषयनी प्रार्थना करी, परंतु सती साध्वी राजेमतीए अगंधन जाति-
ना नागादिना दृष्टांतादि देखाकी तेने मार्गमां आण्या, अर्थात् मन

विह्वल थयुं ते संबंधी प्रायश्चित्त जगवान पासे तेमने मोकली देव-
राव्युं, माटे जे प्राणीये विषयनो त्याग नथी कर्यो ते प्राणीने
अनार्यपणे एटले धर्मरहित जाणवो. ६७

॥ अथ इंद्रिय विषे ॥

गज मगर पतंगा जेह जृंगा कुरंगा, इकइक विषयार्थे
ते लहे दुःख चंगा ॥ जस परवश पांचे तेहनुं शुं कहीजे,
इम हृदय विमासी इंद्रि पांचे दमीजे ॥ ६९ ॥

त्रावार्थः— हाथी, मगर, पतंग, जमरो, अने हरण, ए पांचे
जीव एक एक इंद्रिना विषयने लीधे अर्थात् एक एक इंद्रि मोकली
मुकवाथी महा दुःख पामे ठे; तो बीजा जे जीवनी पांचे इंद्रि
परवश होय अर्थात् जे जीव पांचे इंद्रि मोकली मूके त्यारे तो
ते अति दुःखी थाय एमां ते शुं कहेवुं ? खचीत ए तो दुःखी
थायज, एम हृदयमां विचारीने पांचे इंद्रिने दमवी एटले
वश करवी. ६९

विषय वन चरंतां इंद्रि जे उंटमाए, निज वश नवि राखे
तेह दे दुःखडाए ॥ अवश करण मृत्यु ज्युं अगुप्तेंद्रि
पामे, स्ववश सुख लह्यां ज्युं कुर्म गुप्तींद्रि नामे' ॥ ७० ॥

त्रावार्थः— ऊंट जेम वनने विषे चरंतां ज्यां त्यां अर्थात्
सघले ठेकाणे मां घाले ठे तेम विषयरूपीया वनने विषे इंद्रिने
ज्यां त्यां जटकवा दे अने पोताने वश न राखे ते प्राणी दुःखप्रत्ये
पामे, वली जे अगुप्तेंद्रि ठे अर्थात् जेणे इंद्रियो मोकली मूकी
ठे ते निश्चय मृत्युने पामे ठे, अने जेणे इंद्रियोने पोताने वश
राखी ठे ते इंद्रियोने वश राखनार कुर्मनी पेठे सुख पामे ठे. ७०

१ बीजी प्रतमां “स्ववश सुख लह्यां ज्युं कुर्म गुप्तींद्रि नामे” ए चरणे
ठेकाणे “ निज वश करि इंद्रि ज्युं सदा सौख्य पामे ” एवुं चरण ठे. तेनो अर्थ—
जेणे इंद्रियो वश करी ते निरंतर सुख पामे.

॥ अथ प्रमाद विषे ॥

सहु मन सुख वांठे दुःखने को न वांठे, नहि धरम विना
ते सौख्य ए संपजे ठे ॥ इह सुधरम पामी कां प्रमादे
गमीजे, अति अलस तजीने उद्यमे धर्म कीजे ॥ ७१ ॥

ज्ञावार्थः— सघटां प्राणी सुखने ईंठे ठे पण दुःखने कोई
ईंठतुं नथी, परंतु धर्म विना ते सुख मळतुं नथी, वली आवो
उत्तम धर्म मळ्या ठतां प्रमाद करीने तुं तेने केम गमावी दे ठे ?
ए तने युक्त नथी, माटे अलस प्रमाद ठांकीने धर्मने विषे
उद्यम कर, के जेथी सुख मळे. ७१

इह दिवस गया जे तेह पाठा न आवे, धरम समय
आवे कां प्रमादे गमावे ॥ धरम नवि करे जे आयु आ-
ले वहावे, शशि नृपतिपरे त्यूं सोचना अंत पावे ॥ ७२ ॥

ज्ञावार्थः— आ जे दीवसो गया ते फरी पाठा आवता नथी,
माटे प्रमादने वश पळ्यो थको धर्मनो समय फोकट केम
गमावे ठे ? जे धर्म नथी करतो ते पोतानुं आयुष्य फोकट
हारी जाय ठे, अने ते शशिराजानी पेठे ठेवटे सोचना पामे ठे. ७२

॥ अथ साधुधर्म विषे ॥ शार्ङ्गल विक्रीकित ठंद. ॥

जे पंच व्रत मेरु जार निवहे, निःसंग रंगे रहे ॥ पंचा-
चार धरे प्रमाद न करे, जे दुःपरिस्सासहे ॥ पांचे इंद्रि
तुरंगमा वश करे, मोद्दार्थने संग्रहे ॥ एवो दुःकर साधु
धर्म धन ते, जे ज्यूं ग्रहे त्यूं वहे ॥ ७३ ॥

ज्ञावार्थः— साधु केवा ठे ? तो के— जे मेरुपर्वतना दुःखे करी

उपाडवा जेवा चार समान १ प्राणातिपात, २ मृषावद, ३ अ-
दत्तादान, ४ मैथुन, अने ५ परिग्रह, ए पांच महाव्रतने वहन करे
ठे (पाळे ठे); जे निःसंगी ठे अर्थात् कोशनो संग करता नथी;
जे ज्ञानाचार, दर्शनाचार, चारित्राचार, तपाचार अने विर्याचार,
ए पांच आचारना धरनारा अर्थात् पालक ठे, प्रमाद करता
नथी; जे दुःखना परिसाने सहन करे ठे; वली जे पांचे इंद्रि-
रूप घोडाने वश करे ठे अने मोक्षार्थ एटले मोक्षना साधनोनो
संग्रह करे ठे; एवो दुष्कर साधुनो धर्म ठे, ते जेवी रीते ग्रहण
करे तेवी रीते तेनो निर्वाह करे तेवा साधुने धन्य ठे. तेने
मुनी जाणवा. ७३

(मालीनी बंद) मयण शिर विमोडी कामिनी संग बोडी,
तजिय कनक कोडी मुक्तिसूं प्रीति जोमी ॥ जव जव जय
वामी शुद्ध चारित्र पामी, इह जग शिवगामी ते नमो
जंबु स्वामी ॥ ७४ ॥

त्रावार्थः— कंदर्पना विकारने दली नाखी जेणे स्त्रीनो संग
ठोड्यो, जेणे कनकनी कोडी अर्थात् क्रोडो सोना मोहोरोनो
त्याग करीने मुक्तिरूपी स्त्रीनी साथे लेह बांध्यो एटले मोक्ष-
मार्ग जेने वाहालो लाग्यो अने जेणे शुद्ध चारित्र पामी (पाली) ने
जवोजवनो जय दूर कर्यो, एवा आ जगत्नेविषे मोक्षप्रत्ये पास्या
ते श्री जंबुस्वामीने नमस्कार करो — हुं नमस्कार करुं हुं. ७४

॥ अथ श्रावकधर्म विषे ॥ शार्ङ्गविक्रीकृत बंद.

जे सम्यक्त लही सदा व्रत धरे, सर्वज्ञ सेवा करे ॥ सं-
ध्यावश्यक आदरे गुरु जजे, दानादि धर्माचरे ॥ नित्ये
सद्गुरु सेवना मन धरे, एहवो जिनाधशरे ॥ ज्ञाख्यो
श्रावकधर्म दोय दशधा, जे आदरे ते तरे ॥ ७५ ॥

ज्ञावार्थः— श्रावक केवो होय ? तो के— जे समकित पामीने हमेशां व्रत करे तथा सर्वज्ञ प्रचुनी सेवा (पूजा) करे, जे उ-
जय टंक (सवार सांज) आवश्यक (प्रतिक्रमण) करे अने
आदर सहित गुरुने जजे; तथा जे दान, शीयल, तप, अने
ज्ञाव, ए चार प्रकारनो धर्म आचरे, वली जे हरहमेश उत्तम
गुरुनी सेवना मननेविषे धारण करे अर्थात् सुसाधुनी जक्ति
करे; एवो श्री जिनेश्वर जगवाने बार पर्षदानी आगल १ प्राणा-
तिपात, २ मृषावाद, ३ अदत्तादान, ४ मैथुन, ५ परिग्रह, ए
पांच अणुव्रत तथा ६ दीशी विरमण व्रत, ७ जोगोपजोग विर-
मण व्रत अने ८ अनर्थदंड विरमण व्रत, ए त्रण गुणव्रत तथा
ए सामायक, १० देशावकासिक, ११ पौषध अने १२ अतिथी
संविज्ञाग, ए चार शिक्षाव्रत मलीने बार जेदे श्रावकनो धर्म प्रकाश्यो
ठे, श्रावकनां ए बार व्रत जे आदरे एटले पाले ते प्राणी तरे अर्थात्
तेवो श्रावक जवरूपी समुद्र तरीने मोक्षसुख पामे. ७५

(मालिनी बंद) निशिदिन जिनकेरी जे करे शुद्ध सेवा,
अणु व्रत धरि जे ते काम आनंद देवा ॥ चरम जिन
वरिंदे जे सुधर्मे सुवास्या, समकित सतवंता श्रावका
ते प्रसंस्या ॥ ७६ ॥

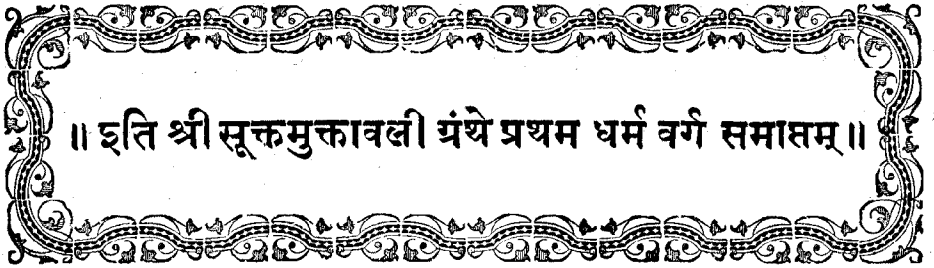
ज्ञावार्थः— जे प्राणी प्रचुनी शुद्ध मने रात्रि अने दिन सेवा करे
तथा अणु कहेतां मुनीथी पातलां श्रावकनां व्रत ठे ते धारण
करे अर्थात् अहनिश जिनेश्वर जगवाननी सेवा करनारा तथा
बार व्रत पालनारा श्रावक होय. एवा कोण थया ? तो के—आ-
नंद अने कामदेव, के जेनुं समकित अने सत्यवादीपणुं श्री
वीर जगवाने स्वमुखे वखाण्युं ठे अने ते प्रथम सौधर्म देव-
लोकने विषे गया ठे. ७६

॥ कामदेव श्रावकनो प्रबंध ॥

चंपानगरीमां कामदेव श्रावके एक वखत रात्रिनेविषे काउ-सगग कर्यो हतो. ते वखत बत्रीस लाख विमानना स्वामी प्रथम देवलोकना इंडे तेमनां वखाण कर्यां. ते सांजलीने एक मिथ्या-दृष्टी देवताये कह्युं के— ए तो समज्या ! हवणां हुं जईने चलावुं, एना शा जार ठे ? एम कही ते ज्यां कामदेव हता त्यां आठ्यो. तेणे हाथीनुं स्वरूप करी कामदेवने हेठो नाखी गुंथो तो पण ते वाज न आठ्या अर्थात् जरामात्र ध्यानथी चूक्या नहीं. पठी देवता मूसल जेवडुं जाडुं काला वर्णनुं सर्पनुं रूप करी फूं फूं कार करतो डसवा लाग्यो तो पण ते चल्या नहीं. पठी अटट्टहास करता राक्षसनुं रूप विकुर्व्युं, तेणे परिसह कर्यामां कांई मणा न राखी. रात्रिना चारे पहोर महा कदर्थना पीका नीपजावी परंतु कामदेव ध्यानथी लेश मात्र चल्या नहीं. देवताये अवधीज्ञान वडे पोते करेला उपसर्गनी अतु-ल्य देवनानो प्रजाव जोयो तो मेरुना शिखरनी परे तेने (कामदेवने) निश्चल दीठा तेथी ते पगेलाग्यो अने पोतानो अपराध खमावीने स्वस्थानके चाल्यो गयो. ए विषे उपदेश मालामां कह्युं ठे ते गाथाः—
 “जेदेवेहिं कामदेवो, गिहीवीनविचालीउ ॥ तवगुणेहिंमत्तगयंदनु-
 यंगम, रखसघोरट्टहासेहि ॥ १ ॥ ” पठी प्रजाते कामदेव काउसगग पारी श्रीवीर जगवानने वांदवा गया. ते वखत जग-वाने बार पर्षदानी आगल कह्युं के, साधु थका तो नियम पाळे, पण जुउ ! आ श्रावक थके केवो नियम पाळ्यो ठे ? पठी रात्रिने विषे बनेली देवताना उपसर्गनी सर्व हकीकत जणा-वीने ए समकितवंता शुद्ध श्रावकनी जलीपरें पसंस्या करी. ७६

इम अरथ रसादा (विशादा) जे रची सूक्तमादा,
 धरमनृपति बादा माद्विनी ठंद शादा (मादा) ॥ धरम
 मति (नय) धरंतां जे इहां पुन्य बांध्यो (ए इहां पुण्य
 वाध्यो), प्रथम धरमकेरो सार ए वर्ग (धर्म) साध्यो ॥७७

जावार्थः—ग्रंथकार कहे ठे के,—एवी रीते बोहोदा अने रसाद
 अर्थ जेमां ठे, एवी आ धर्मराजानी पुत्री समान सूक्तमादानी
 रचना विशेष माद्विनी ठंदमां करी ठे, अर्हीया धर्मबुद्धि धा-
 रतां प्राणी पुन्यनी रासी बांधे ठे, एवो आ चार वर्ग मांहेलो प-
 हेलो धर्म वर्ग कह्यो. ७७

॥ इति श्री सूक्तमुक्तावली ग्रंथे प्रथम धर्म वर्ग समाप्तम् ॥

॥ अथ अर्थ वर्ग प्रारब्धते ॥

॥ तत्र—अर्थवर्गना प्रकार ॥ उपेंद्रावज्जाबंद.

अथार्थवर्गे हितचित्तनं श्री,मितं पदार्थस्व महीशसेवा ॥ ख-
लादिमैत्री व्यसनादि चैव,मिहावधार्याःकतिचित्प्रसंगा ॥१॥

ज्ञावार्थः—आ बीजा अर्थ वर्गने बीषे १ संपदा, २ हित
करवुं, ३ लक्ष्मी उपार्जवी, ४ द्रव्य पदार्थ, ५ नरेशने सेववो, ६
खलादिनी मैत्री न करवी, अने ७ व्यसननो संबंध, एरीते सात
प्रकारनो संबंध कहेवाशे. १

॥ अथ अर्थ एटले संपदा विषे ॥ माखिनी बंद ॥

अरथ अरजि जेणे स्वायते विश्व होवे,जिण विण गुण
विद्या रूपने कोण जोवे ॥ अजिनव सुखकेरो सार ए अर्थ
जाणी,सकल धरम एथीसाधिए चित्त आणी ॥२॥

ज्ञावार्थः—जो संपदा पासे होय तो विश्व कहेतां बधी पृ-
थवी पोताने हाथ थाय; एना (संपदा) विना गुण, विद्या
अने रूपने कोई जोतुं नथी, अर्थात् जेनी पासे धन न होय
अने ते गुणवान होय, विद्यावान होय अने रूपवान होय तो-
पण ते शोचाने पामतो नथी—धन विनानो होय तेने कोई ले-
खामां गणतुं नथी, माटे गुणनुं घर ते द्रव्य जाणवुं; वली अ-
जिनव सुखनुं मूल ए अर्थने जाणवो, एटले धन पासे होय तो
हरेक प्रकारनुं सुख प्राप्त थाय ठे; अने तेना वडे बधा धर्म पण साधी
शकाय ठे तथा चित्त ठामनुं कारण पण द्रव्य ठे. अर्थात् जो
धन पासे होय तो चित्त पण स्थिर रहेठे. ते उपर उत्तम कुमारनुं
चरित्र उपयोगी होवाथी अहीं बतावीये ठीए. २

॥ संपदार्थी सुख पामनार उत्तम कुमारनी कथा ॥

वणारसी नगरीमां मकरध्वज राजानी शीलगुणे करी वि-
 राजमान लक्ष्मीवती राणीनो पुत्र दयाबु, सत्यवादी, न्यायध-
 र्मने विषे कुशल, माह्यो, परस्त्रीविरत, संतोषी, देव गुरुभक्ति-
 कारक, धर्मनो रागी, परउपकारी, बहोत्तेर कलानो पारगामी,
 विनई, ईत्यादि अनेक गुण संपन्न “ उत्तमकुमार ” नामे हतो.
 एक वखत घरमां बेठा थका, परदेश जई जाग्यनुं पारखुं जो-
 वानो विचार करी ते चाली नीकल्यो. गाम, नगर, शहेर, पुर,
 पाटणादिना मंडाण जोतो जोतो ते चित्रकुट पर्वतने विषे गयो.
 त्यांना महसेनराजाना तावामां मेवाड, मालवो, बाणुलक्ष मारवारु,
 सौराष्ट्र, कर्णाटक विगेरे घणो मुलक हतो. तेने पुत्र के पुत्री
 कांई नहोतुं. तेथी ते वैराग्यनी वासनामां लीन थई राज्यना
 वारस माटे चिंता करतो कोईक गुणवंत मली आवे तो तेने पोताना
 पुत्र तरीके राखवा शोध करतो हतो. एकदा ते राजा नवा व-
 ठेरा उपर बेसीने नगर बाहार फरवा गयो हतो. ते वठेरानी
 मंदगति जोईने राजाए प्रधानप्रत्ये तेनुं कारण शुं ठे ? एम
 पुब्युं. ते वखत त्यां आगल उत्तमकुमार आवेलो हतो तेणे ते
 प्रश्न सांजलीने कहुं के, ए घोडे (वठेरे) जेंसनुं दूध पीधुं ठे
 तेथी एनो वेग मंद ठे. केमके जेंसनुं दूध वायडुं ठे तेणे करी
 ते दोडी शकतो नथी. एवुं सांजली राजाये पुब्युं जे-वत्स ! तें ए
 केम जाण्युं ? उत्तमकुमारे तेना उत्तरमां जणाव्युं के-हुं घोडानी
 परिहा (अश्वविद्या) जाणुं बुं. राजाये कहुं-तहारुं कहेवुं
 साचुं ठे. ए घोडानी मा मरी गई हती तेथी एने जेंसनुं दूध पायुं
 ठे. पठी राजाये पुब्युं के, तुं कोण ठे ? उत्तमकुमारे यथायोग्य-
 तायै जणाव्युं. राजाए आ कोईक राजपुत्र तो खरो ! एम
 विचारी कहुं के:-तुं महारुं राज्य ग्रहण कर. केमके महारे

आ संसार मुकीने परमेश्वरनो मार्ग आदरवो ठे. उत्तमकुमारे कहुं के—हे पिताजी ! महारे आगल जवुं ठे, माटे आवतां जे कहेशो ते करीश. एम कही ते त्यांथी आगल चाळ्यो. अनुक्रमे जरूच आव्यो. त्यां नगरनो तमासो जोतो जोतो श्री मुनीसु-व्रत स्वामीना प्रासाद पासे आव्यो. देहेरामां जई घणी जक्ति सहित परमेश्वरने नमस्कार कर्यो. त्यांथी नीकलतां तेने खबर मली के आ शहेर (जरूच) नो कुबेरदत्त नामे वहाणनो व्यापारी अढारसैं जोजन उपर मुग्ध नामे छीप ठे त्यां जवा माटे वहाण जरीने तैयार थयो ठे. उत्तमकुमार तेनी पासे गयो अने पृथ्वीनुं कौतक जोवा माटे जाहुं ठरावी ते वहा-णमां बेठो. जरूच बंदरथी वहाण नीकली दरीयामार्गे जतां केटलेक दीवसे वहाणमां जरी राखेलुं मीतुं पाणी खूळ्युं. लोक चिंता-तुर थया. पठी अन्य छीपे जई पाणी जरी लीधुं. त्यां ज्रमर-केतुराजा घणा राक्षसनो परिवार लेईने आव्यो. तेणे केटलाक माणसोने पोतानी कक्षांमां घाड्या, केटलाकने हाथमां जाळ्या, अने केटलाकने पग नीचे चांप्या. केटलाक लोक त्यांथी नाठा अने केटलाक वहाणमां लुपाई रह्या. लोकोनी एवी डुरदशा जोईने सत्यवान्, पराक्रमी, वीर अने धैर्यवंत एवा उत्तमकुमारे राक्षसना राजाने पोतानी सामे बोलावी युद्ध करवा मांड्युं. ल-ढतां लढतां ए घणे दूर नीकली गयां. उत्तमकुमारनो मार स-हन नही थवाथी ज्रमरकेतु नाशी गयो. पठी ते समुद्र कीनारे आव्यो तो मालम पड्युं के वहाण चाली गयां. तेथी मनमां चिंतवन करवा लाग्यो के, जुठ ! में ए सर्वने जीवता मुकाव्या अने ए मने मुकीने चाड्या गया. माटे संसारमां कोई केहनुं नथी. अथवा वली ते लोक पण शुं करे ? कर्या कर्म तहारे जोगववांज जोईये. वली तुं एकलो ठे, तहारुं कोई नथी, तहारो

धर्म एक ठे, एवे समये कोईने दोष देवो घटे नही, महारां नवांतरनां कर्यां जे कर्म ते जोगववांज जोइये. एवं विचारीने त्यां आगल जाग्या वहाणना जेवुं चिन्ह करीने रह्यो. फल फूलेकरी प्राण धारणा करे ठे. एवामां साक्षात् कंदर्पावतार समान आ उत्तमकुमारनुं रूप देखीने ए छीपनी देवी व्यामोहप्रत्ये पामी. हाव चाव रूप श्रृंगारादिक जे स्त्रीयोना सोले सामंत तेने तै-यार करीने उत्तमकुमारना कंदर्पराजाने जीतवा काजे ते देवीए प्रथम नेत्ररूपी सामंत मार्फत त्रमर रूपीया बाण नाखवा मांड्यां. पठी जीव्हायें वचन रूपीया बाण नाखवा मांड्यां. पठी स्तन रूपीया शीखर देखाववा लागी. शामाटे जे? कंदर्पराजानी अस्वारीनी वेलायें जाणे ए हृदय रूपीया पर्वत उपर निशानज चढाव्यां होयनी शुं ! एम जाणे ए स्तन रूपीयां नगरां नहोय शुं ? अर्थात् कंदर्पने जीतवा माटे मोहराजानी फोजनां स्तनरूपी नीशानडंका देखाडीने उत्तमकुमारने ललचाववा मांड्यो. एवा घणा प्रकार करी करीने थाकी पण मेरूपर्वतना शीखरनी परे उत्तमकुमारने निश्चल जाणीने देवी हर्ष पामी, तेथी तेणे साढा बार क्रोरु सुवर्णनी वृष्टि करी अने कुंवरनी स्तुति करी ते पोताने स्थानके चाली गई. त्यारपठी त्यां आगल समुद्र-दत्त वहाणवटीनां वहाण आव्यां. तेणे उत्तमकुमारने पोताना वहाणमां बेसार्था. ए वहाण चालतां केटलोक वखत थतां तेमां पण पाणी खुटवाथी लोको तरसे आकुल व्याकुल थवा लाग्या. ए वखत मालमे (निर्यामके) शास्त्र जोईने कच्चुं के, जाईयो ! वे-लनां पाणी जलकांत रत्ने करी फरश्यां ठे माटे अहीं पर्वतने विषे अगाध कुठ ठे तेथी पाणी महा मुश्केलीये पामीये एवं ठे. वली अहीं त्रमरकेतु राक्षस रहे ठे ते लोकनो संहार करे ठे एवी वात में परंपराए सांजली ठे. परंतु नजीकमां बीजे पाणी मले

तेवुं नथी, माटे अर्हीं वहाण राखीने पाणी जरी द्यो. एम कही तेणे नांगर नाखीने वहाण अंजाव्या. पाणीनी घणी अगत्य हती पण राक्षसना जये करी वहाणथी नीचे उतरवानी कोईनी हाम चाली नहीं. अर्थात् कोई पण माणस उतर्युं नहीं. पठी करूणारसना जंडार उत्तमकुमारे वहाणमांथी उतरीने पाणीना स्थानके जई दोर बांधी लोकोने कह्युं के, आवो, आवो. हुं उचो हुं, ठतां जोउं के राक्षस तमने शुं करे ठे ? एटले महारी हाजरी होवाथी राक्षस तमने काई करी शकनार नथी माटे सुखेथी आवो. एम कही कुमार राक्षसनी पासे जईने बेठो. पठी लोक निर्जय थया थका उतरीने जलने वास्ते जाजन लेई कुवा आगल गया. तेमणे दोर बांधीने वासण कुआमां फांस्यां पण चळुं करे एटलुं पाणी आव्युं नहीं. अने कोईनी तरस पण डीपी नहीं. ते जोई उत्तमकुमारे विचार्युं जे आटला बधा लोक पाणी विना मरशे. कुवामां पाणी देखाय ठे परंतु ते वासणमां आवतुं नथी. माटे कोई पण प्रकारनुं कारण खरूं ! वली लोकनां वृंद पण कूप मध्ये आडुं अवळुं जुए ठे अने मनमां राक्षसनी बीक पण धरे ठे के, रखेने राक्षस आवशे तो आपण सर्वने ज्ञान करी जशे. ए वखत वहाणनो अधिकारी बोड्यो जे—जाईयो ! एवो कोई पुरुष ठे ? के जे कुवामां उतरी जल मोकळुं करे ? राक्षसनी बीके करी कोईये हा जणी नहीं तेथी सर्व चिंतातुर थया. पठी परोपकारी उत्तमकुमारे, हुं हाजर ठतां उपकार न करूं तो महरूं साहसीकपणानुं बीरूद जाय, एम विचारी कुवामां उतरवानी तैयारी करी. बीजा व्यवहारीया ते वखत कहेवा लाग्या के तमे उतरशो नहीं. परंतु उपकार करवाने जेनुं मन तलपापड थई रह्युं ठे एवो उत्तमकुमार तरतज रजु (दोर साथे मांची) बंधावीने कुवामां उतर्यो. ते पाणी

आवतां अटव्यो अने जोयुं तो नीचे सोनानी जाली हती तेना ठीड्रोमांथी थोडुं थोमुं जल आवतुं माळम पड्युं. तेथी ते विचार करवा लाग्यो के, एमां कांई पण कारण ठे खरुं! एवी सुवर्णनी कंवा (जाली) तो किहाये दीठी नथी, तेम सांजली पण नथी. पठी उत्तमकुमारे जोर करी जालीने आडी अवली हलावी एटले पाणीनो प्रवाह चाल्यो. कुआ उपर रहेला लोक हर्षवंत थया थका कुमारनी स्तुति करवा लाग्या. लोकोए पाणी पीधुं अने जाजन जरी लीधां. हवे आमुं अबहुं तपासतां उत्तमकुमारे कुवानी जीते उंचे एक जाली दीठी. त्यां जांखीने जोतां मांहे मणीरत्नमय पावडीयां दीठां. पठी मनमां विचार कयो के अहीं पण जाग्यनी परिक्षा करवा जेवुं दीसे ठे ! एम धारीने ते जाली खसेडी अंदर पेठो ने, पगथीआं उतर्यो, एटले एक मार्ग तेनी नजरे पड्यो. त्यांथी आगल चालतां एक अनुपम महेल तेना जोवामां आव्यो. तेनी नजीक जतां एक वृद्ध स्त्री त्यां बेठेली हती ते बोली के, हे हीन पुन्याईना धणी ! तुं कोण ठे ? शुं तुं त्रमर राक्षसने उंखखतो नथी ? जे तुं अहीं आव्यो ठे ? तेवारे कुमार बोड्यो के, हुं तेने जाणुं तुं, हुं ए त्रमरकेतु राक्षसने जीतनार तुं. माटे ए प्रासाद कोनो ठे अने तुं कोण ठे ? ए मने कहे. वृद्धा स्त्री एवुं सांजलीने कहे ठे जे— हे सत्ववंत ! हे धीरजवंत ! सांजल. अहींथी हुंकमो राक्षस छीप ठे, त्यां लंका नगरी ठे. तेनो स्वामी त्रमर नामे राक्षस ठे. तेने महालसा नामे चोसठ कला निपुण अति रूपवान एक पुत्री ठे. एकदा त्रमरकेतुए निमित्तियाने तेनो जर्तार कोण थशे ? एवुं पुठवार्थी ज्ञानबले तेणे कहुं के—जूचर क्षत्रीय उत्तमकुमार एनो जर्तार थशे. ए राजाधिराज थशे तथा घणा विद्याधर एने सेवशे. ते सांजली त्रमरकेतु

खेद पाम्यो जे, हुं राक्षस ठतां महारी पुत्री जूचर क्षत्रीय परणशे, ए कशा कामनुं नही. एवुं विचारीने तेणे आ कुवामां मार्ग करीने आ प्रासाद तैयार करावी तेमां पोतानी पुत्रीने राखी ठे. वली ए राक्षसे पुत्रीना रागे करी तेणीने पांच दीव्य मनोहर रत्न आप्यां ठे. एक वखत दासीनी साथे तेणीए कांईक वस्तु मगावी ते दासी लेईने आवतां थकां कुवामां पडी. तेथी ए राक्षसे कुवामां सोनानी जाळी जमावी ठे. त्यारपठी वली राक्षसे निमित्तियाने पुब्बुं जे— आ पुत्रीनो जर्तार कोण थई आवशे. त्यारे पण तेणे कीधुं के— जूचर क्षत्रीय थशे. राक्षसे कह्युं के, एनुं कांई एधाण कहे ? निमित्तियाए जणाव्युं के— समुद्रमार्गे वहाणमां बेसी आवनारा लोकने तहारो जय ठे, ते तेहज मटावशे. तहारी साथे युद्ध करीने ए तने जीतशे. एवुं सांजली शून्य चित्त थयो थको ते (राक्षस) द्वीप मांहे फरे ठे. त्यारपठी आगल जे कांई थयुं होय ते, ए जाणे. महारा मांहो आगल जे कांई थयुं ठे अने में सांजलेखुं ठे ते सर्वे बीना तमोने कही. ए वात सांजली कुमार चिंतववा लाग्यो के, त्रमरकेतु राक्षसने तो में जीत्यो ठे, ए महारो शत्रु ठे अने तेनेज घेर हुं आवी चढ्यो हुं, माटे हवे कांईक माया करुं ! एटलामां तो महालसा कन्या त्यां आवी. तेनी तथा उत्तमकुमारनी दृष्टी मली, तेथी ते व्यामोह पामी. तेवारे वृद्धा स्त्रीए ते बे जणने गांधर्व लग्न करी परणाव्यां. पठी महालसाए दासी पासे रत्ननो करंडीउ मगाव्यो. ते लेई बन्ने जणा (उत्तमकुमार तथा महालसा) कुवानी मेखलाये आव्या. ए अवसरने विषे कोईक वहाणना लोक पाणीने वास्ते कुवा उपर आवेला हता तेउए कुमारने अंदर दीगो. एमणे दोर मुकी दासी सहित बन्नेने बाहार काढ्यां. तेमने जोई, आ ते कोई

દેવતા સંબંધી છે કે શું ? એમ તેડું વિચાર કરવાં લાગ્યા. પઠી તે વન્નેને વહાણમાં બેસારીને તેડું ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યા. વહાણ ચાલ્યાં જાય છે એવામાં વલી તેમાં પણ કેટલેક દીવસે પાણી સૂક્યું. તેણેકરી સર્વ લોક ચિંતાતૂર થયા. તે વેલાયે મહાલસા બોલી— હે સ્વામી ! મહારી પાસે કરંડીઆમધ્યે રત્ન છે તેનો ઘણોઘણો મહિમા કહ્યો છે, તે સાંજલો. ૧ પૃથવી નામે રત્ન છે. તેને પૂજ્યું થકું મણી કનક રત્નમય ત્રાજન પ્રગટ થાય એવો એ મણીરત્નનો પ્રજાવ છે. બીજું—જલરત્ન છે. તે પૂજ્યા થકા વ્યોમઘૃતવાંઠિત જલ વૃષ્ટિ થાય, એ રત્નના જોગથી અકાલે મેઘ વરસે. ત્રીજું—વહ્નિ રત્ન છે. તેનાથી અગ્નિ વિના સૂર્યપાક રસવતિ નિપજે. ચોથું—વાયુ રત્ન છે. તેનાથી તાપની વ્યથા સમે, મનમાન્યો વાયરો વાય. અને પાંચમા રત્નથી દેવદુષ્ય વસ્ત્રની પ્રાપ્તી થાય. એવાં મહિમાવંત પાંચ રત્ન છે. માટે હે સ્વામી ! તમે દુઃખીયા લોકને ઉધરો, ઉપકાર કરો. એવું નારીનું વચન સાંજલીને હર્ષવંત થયા થકા કુમારે જલરત્નને પૂજીને વહાણના કુવાસ્થંત્રે બાંધ્યું. તત્કાલ વરસાત વરસ્યો. લોકોએ પાણીવડે પાત્ર ત્રયાં, જલ પીધું અને આનંદ પામ્યા. ત્યારપઠી કેટલેક સમયે અન્ન સૂક્યું. ત્યારે પૃથવી નામા રત્નને પૂજી ધૂપીને ધાન્યને સ્થાનકે મૂક્યું. એટલે અસ્ખૂટ ધાન્ય થયું. લોકની ચૂંચ જાગી. આઠો અથાહ ઉપકાર કરનાર કુમારની સઘલા લોક સેવા કરેઢે. પણ તે વહાણનો ઉપરી (માલીક) સમુદ્રદત્ત રંજા સમાન સ્ત્રી અને રત્નો દેહીને લલચાયો. તેણે પરલોકની પણ બીક ન રાખતાં લાગ જોઈ ઉત્તમકુમારને સમુદ્રમાં નાંખ્યો. લોકમાં હાલકલોલ થયો. ઘણા લોકો રોવા લાગ્યા. મહાલસા એ વાત સાંજલી મરવાને ઉજમાલ થઈ. તે વચ્ચે દાસીએ કહ્યું જે— બાલમર્ણે શું થાય ? જિનેશ્વરના શાસનમાં બાલમર્ણની ના કહી છે. માટે જેમ તેમ

करी समुद्रदत्तने ज़ोलवीने शील राखो. वली रत्नना प्रजावर्धी आपणे अजिष्ट तटे जईशुं. त्यां जाग्य योगे समुद्रथी आवेल त-मारा स्वामी पण मलशे, एम हुं धारुं. तेम ठतां जो ए नही मले तो आपणे दीक्षा लेवी. सखीनां वचन सांजली महालसाए ते प्रमाणे वर्तवा निर्धार कर्यो.

उत्तमकुमार समुद्रमां पड्या पठी तेने एक म्होटा मगरमछे गढ्यो. ते मछ तटनेविषे आव्यो एटले माठीए जालमां पकडी तेने विदार्यो, तेमांथी उत्तमकुमार नीकळ्यो. धीवरे तेने उपचार करी सावध कर्यो. मदालसाए अजिष्ट द्वीप संजाय्यो एटले वायुर-लना जोगथी तेना साहाज्ये करी ते वहाण बे दीवसमां पट्टी नामना बंदरने कांठे आव्यां. त्यां जैनधर्मी नरवर्म राजा राज्य करे ठे. तेनी पासे घणां रत्ननुं जेटणुं तथा मदालसाने साथे लेई समुद्रदत्त आव्यो. राजानी सन्मुख जेटणुं मुकी उजो रह्यो ए-टले राजाये कुशल वार्ता पुठीने कळुं जे—अहो ऊहाजना वे-पारी ! तमे कोण देश, कोण द्वीप, कोण नगर अने कोण बं-दरथी आव्या. वाणीये कळुं के, हुं चंद्रद्वीपथी आव्यो. मार्गे आवतां थकां एक स्त्री जडी ठे माटे हुकम आपो तो आपनी साखे हुं तेणीने स्त्री करी राखुं. ते सांजलीने मदालसाए कीधुं के, हे स्वामी ! ए वणीक महा धूत ठे. एणे महारा स्वामीने स-मुद्रमां ढोळी नाख्यो ठे. ए महा पापीष्ट ठे, महा चंमाल ठे. माटे ए दुष्टनुं मुख पण जोवुं घटीत नथी. ए पापीनुं मों जोवाथी पाप लागे. स्त्रीनां आवां वेण सांजलता राजा वणीकना उपर क्रोधायमान थयो अने तेनां पांचसो वहाण हतां ते जप्त करी तेने बंधीखानामां नाख्यो. मदालसाने पौतानी पुत्री सदस रा-जाये राखी. पठी तेणीये रत्नना प्रजाव वडे धन धान्यादि मेलवी अढलकदान देवा मांड्युं. जैनधर्मनेविषेघणी सावधान रहेवा लागी.

वह्नी जिननी पूजा करे, जीवने उपकार करे, ईत्यादि धर्म कार्यमां ते अहर्निश तत्पर रहेती. तेणीये काया बलवंत थाय तेवी वस्तु वापरवानो निषेध कर्यो. पृथ्वी उपर सयन करवुं, स्नान न करवुं, रूमां वस्त्राञ्जरण न पहेरवां, सुगंधिक विलेपन न करवां, तंबूल न खावां, लविंगादिकनो त्याग, सर्व शाकनो नियम, दही दुध पकवानादिक तथा गोल खांरु साकर प्रमुख सर्वनो नियम कर्यो. निरस आहार लेवो, एकासणुं करवुं, कोई म्होटा काम विना बाहिर न नीकलवुं, गोखे पण न बेसवुं, लोकना विवाह पण न जोवा, सखी साथे पण शृंगारादिकनी वात न करवी, वैरागनी ज वातो करवी, वह्नी चाकर नफर साथे पण वात न करवी, एवा एवा अनेक नियम धारीने ते रहेठे.

उत्तमकुमारने साथे लेई कांईक कारणसर माठी पल्लीवोलाकुले आव्यो. ए वखत नरवर्मराजा पोतानी पुत्री सारू सातजूमीठ आवस करावता हता तेना उपर उंचा उजारही नगरनी चर्चा जोता हता. उत्तमकुमार पण उपर गयो. त्यां जे कमीआ सुथार मजुर काम करता हता तेनी पासे जईने तेने तेउने वास्तुकशास्त्र प्रमुखनी समजुती आपी. सहुए ते सांजली चमत्कार पाभ्या अने जे कारीगर हता तेमणे ए विश्वकर्मा ठे एवुं धारीने तेने पोतानी पासे राख्यो. तेनी साथे जे माठी आव्यो हतो तेनी नात जुदी पडी एटले उत्तम मध्यम जातना जिनपणानी परिक्का करी आपी. पठी आवस संपूर्ण थवाथी राजा प्रमुख ते जोवा सारू आव्या. त्यां उत्तमकुमारनुं रूप सुंदरपणुं जोईने राजा विचारवा लाग्यो के, आकारनी चेष्टायेकरी ए कोईक उत्तम जाति जणाय ठे. उत्तम कुल वंश विना एवुं स्वरूप न होय ! माटे उत्तम वंशनो खरो ! एम मन साथे निश्चय करी निमित्तियाना वचने राजाये पोतानी त्रिलोचना नामे पुत्रीने तेनी

साथे परणावी निश्चित थवानो विचार कर्यो. पठी शुभ्र मूहूत्तै पाणीग्रहण कराव्युं. अने रहेवा माटे एज सातमादनो आवास आप्यो. उत्तमकुमार ते आवासमां सुखे रहेते. एक वखत महालसा पोतानी दासीने कहेवा लागी के, हजीसुधी महारा जर्तारनी खबर कांई न पमी, तेथी हुं एम धारुं हुं के ते समुद्रमां मर्ण पाम्या हशे. माटे हवे जीवीने शुं करवुं ठे ? आपणे तो ए रत्नना महिमार्थी वितरागदेवनां प्रासाद कराव्या, स्वामीवत्सल कर्या, ज्ञान लखाव्यां, दान दीधां विगेरे धर्मनो लाहो लीधो ठे, माटे हवे आ धन संपदा त्रीलोचनाने आपीने संसारसमुद्र तरवा माटे दीक्षा ग्रहण करीशुं. ते वखत दासीये कहुं के—स्वामीनी ! एम एवमो विषवाद म करो. एवुं सांजलवामां आवे ठे के, राजकन्या त्रीलोचना रूपलावण्य सर्व गुणना जाजन एवा एक परदेशीने वरी ठे. शुं जाणीये जे एहज तहारो जर्तार हशे ! जो तमे रजा आपो तां हुं त्यां जईने जोई आवुं. स्वामीनीनो आदेश पामी दासी त्रिलोचना पासे गई. त्यां तेणे उत्तमकुमारने जोयो, पण कांईक ज्ञान्ति रही. पठी त्रिलोचना साथे वातचित करी पोताना मुकामे आवीने महालसा आगल परदेशीना रूप लावण्यनी हकीकत कहीने जणाव्युं के ए आपणा स्वामी जेवो ठे, परंतु ते विषे हुं संपूर्ण खात्री करी शकी नथी. ते सांजली महालसा बोली जे—धिक्कार पमो मने, के जे में काने परपुरुषनुं नाम सांजळ्युं. ए परपुरुष उपर राग आय्यो ते पाप लाग्युं. एम विचारीने वली पाठी धर्मने विषे सावधानपणे थई. दासीना गया पठी कुमारे त्रिलोचना प्रत्ये पुढ्युं जे, हमणां तहारी साथे वात करी गई ते वृद्धा स्त्री कोण हती ? स्त्री कहे—हे स्वामी ! हे प्राणेश ! महालसा नामे परदेशी स्त्री, के जेने में बेहेन कही ठे, तेनी ए दासी आवी हती. ते सांजलीने उत्तमकुमार मन साथे

विचार करवा लाग्यो के, शुं ए महारी जारजा तो न होय ! वली विचार्युं जे, ए ते में शुं चिंतव्युं ? ए में दुर्ध्यान शुं ध्यायुं ? एवुं चिंतवी विरक्तपणे पोतानी निंद्या करवा लाग्यो. पठी एक दीवस मध्यान समये ते पोताना घरनी नजीक देरासर हतुं त्यां पूजा करवा गया. त्यां पूजा जक्ति करतां थकां घणी वेला थई घरे नाव्या तेशी त्रिलोचनाए तेमनी खबर काढवा दासीने मोकली. दासीए त्यां आवी सघळे जोया पण किहांये न दीठा तेशी ते पाठी गई, अने त्रिलोचनाने ते वात जणावी. ते सांजली त्रिलोचना चिंता करवा लागी.

तेवा समयने विषे ए नगरमां महेसरदत्त नामे व्यवहारी रहेतो हतो. तेनीपासे ठपन क्रोरु ड्रव्य हतुं. तेणे वहाण वटना व्यापार माटे पांचसें वहाण तथा थलवटना व्यापारार्थे अधोवाईनां जेवां पांचसें गांवां राख्यां हता. ते पांचसें घर, पांचसें हाट, पांचसें वखारो, पांचसें गोकुल, पांचसें हाथी, पांचसें घोडा तथा पांच लाख सेवकनो स्वामी हतो. एटली बधी संपदा ठतां तेने एके पुत्र नहोतो. ईढा धरतां धरतां एक पुत्री थई हती तेने अध्यापक पासे जणावी ठे. ते कोईक पुन्यानुयोगे करी चोसठ कला निधान थई ठे. शेठ संसार उपर वैराग्यवंत थयो ठे, पण पुत्री योवनवंत थई जाणीने तेना पाणीग्रहणी चिंतामां पड्यो ठे जे, कोईक गुणवंत वर मळे तो तेने कन्या आपीने आ असार संसारनो त्याग करी चारित्र लेउ. पठी तेणे एक निमित्तियाने पोतानी पुत्रीनो जर्तार कोण थशे ? ए विषे पुठ्युं. निमित्तियाए कह्युं जे— आजथी एक महिने अमुक तारीख वारे वर मलशे. ए राजाधिराज एकठत्रनो जोक्ता थशे. शेठे निमित्तियाना कहेवा उपर पूर्ण जरोंसो राखी बतावेला दीवसे पोतानी पुत्रीनुं लग्न करवानो निर्धार करी सर्व

सामग्री तैयार करी ठे. म्होटा मांडवा बंधाव्या ठे. ठामोठाम तोरण बंधाव्या ठे, धवलमंगल पण गवाय ठे. कर मुकावणी वेलाये वरने आपवा माटे हाथी, घोडा, रथ, सुखपाल, वस्त्रा-न्नरण प्रमुख सर्व तैयार करी राख्यां ठे. ए वार्ता आखा नगरमां विस्तरी ठे. ते सांजली लोको विस्मय पाम्या के, वर विना विवाहनी सामग्री शेठे करी राखी ठे एना जेवुं बीजुं शुं नवाई जेवुं होय ! नगरनो राजा पण ते वात सांजली आश्चर्य चकित थयो, तथा महेश्वरदत्त संसार ठोमी दीक्षा लेवाने उजमाल थयो ठे तेथी तेने धन्यवाद देवा लाग्यो. अने पोते पण वैराग्य पामी विचार करवा लाग्यो के, त्रिलोचनाना जर्तारनी शुद्धि मली नथी तेने खोली कहाडीने राज्यगादीए बेसाडी महारे पण चारित्र ग्रहण करवुं एज श्रेय ठे. पठी ते महेश्वरदत्तने मदयो अने बन्ने जणे मली नगरमां परुहो वजराव्यो के, “जे कोइ त्रिलोचनाना जर्तारनी खबर अने महालसानी मूल वार्ता कहेशे, तेने राज्य आपवा साथे व्यवहारिथानी सहस्रकला कन्या परणावशे.” आ परुहो एक मास पूर्ण थवा आवतां एक शुके (पोपटे) ठव्यो. अने ते राजपुरुषोप्रत्ये कहेवा लाग्यो के, हुं परुहा प्रमाणे बन्ने बाबत बतावीश तेथी मने कन्या परणावशे तथा राज्य आपशेने ? अरे जुठ जुठ राजसेवको ! महारुं पण जाग्य जाग्युं ठे. शुकनुं आश्चर्यकारक वचन सांजलीने सेवको तेने राजा पासे लेई गया. तेणे राजाने कळुं के, हुं त्रिकालनी वात जाणुं तुं. महालसाने तथा त्रिलोचनाने अहीं बोलावी परि-अच (परुदा) ने आंतरे राखो. एटले अतित, अनागत अने वर्तमान, ए त्रणे कालनी सघली वात कहुं. राजाए तेना कहेवा प्रमाणे बन्नेने बोलावी राखी. पठी पोपटे विचार्युं जे महारे राज्यने शुं करवुं ठे ? तो पण महालसानो संबंध कहुं ते तमे सांजलोः—

“ वाणारसी नगरीना राजानो पुत्र उत्तमकुमार वहाणमां वेठो. ते समुद्रनेविषे जलकांत पर्वतमां एक कुवो ठे तेमां उतयो. त्यां पाताळघरमां लंकाना स्वामी ब्रमरकेतु राक्षसनी पुत्री महा-
 लसाने परणयो. पठी कुआमांथी नीकली समुद्रदत्तना वहाणमां वेठो. वहाणना लोकोने पंचरत्नना प्रजावशी जल, धान्य, वस्त्रादि पूरा पाडीने सुखी कर्यां. पठी समुद्रदत्ते धन तथा स्त्रीना लो-
 जेकरी तेने (उत्तमकुमारने) समुद्रमां नाख्यो. तेने मगरे गढयो. माठीए मगरने विदार्यो. तेमांथी ते नीकळ्यो. पठी माठीनी साथे आ नगरमां आव्यो. निमित्तियाने वचने करी राजाये तेने पोतानी पुत्री त्रिलोचना परणावी. ते सुखरुप अर्ही रह्यो. एकदा मध्यानसमये ते वितरागदेवनी पूजाने अर्थे गयो. त्यां फूल पगर चढावतां तांबोलीयासर्पे रुस्यो. एटले ते उत्तमकुमार ईयल समान थयो ठे. सर्पे तेने फूलना ढगळामां नाख्यो. ” आ प्रमाणे महालसा तथा उत्तमकुमारनो संबंध कही पोपट कहेवा लाग्यो के, हे राजन् ! में तमारा आगल सघळी वात कही, माटे मने राज्य आपो तथा कन्या परणावो. हवे तमे तमारुं वचन पावो. राजा विचारमां पड्यो के, ए पंखीने राज्य केम अपाय ? तेवारे शुक मौन करी रह्यो. फरी वली ते बोढ्यो के, हे रा-
 जन् ! राज्य आपो, के ते हुं जोगवुं. राजा विचारमां पमी शून्य चित्त जेवो थयो. एटले शुक कहे जे— महारे शुं ? गमे तो राज्य आपो ! नही आपो तो तमारुं वचन वृथा थशे. महारे तो वन सलामत जोईये ! के ज्यां नवी नवी जातनां फुल फला-
 दिक खाईने सुखे जीवीश. क्यां महारे तहारा राज्यनी तमा ठे. में तो तहारी परिहा करी. वली सांजलः—कह्युं ठे के — “ जे माणस वचनशी चूक्यो ते जीवता पण मुआ समान जाणवो. ” एवुं सांजलीने ते शुकने पोताना हाथमां लेई राजा तेना शरीर

उपर हाथ फेरववा लाग्यो, अने कह्युं के— हे सुकमाल शुक्र-
 बाल ! हे शिरोमणी ! हे कीर ! हे धीर ! तुजने राज्य आपीशुं.
 ए वातनी तुं चिंता म करीश. पण हवे तुं आगल वात कहे,
 जे ए उत्तमकुमार जीवे ठे के केम ठे ? शुके कह्युं जे— ‘ एणे
 तखे तेल एटलुंज ठे ! हवे कहे शुं ? ते तो पाणी मुलतान
 गयां ! तो पण राजन् ! हुं तुज सरिखो नथी थतो ! जो ! सां-
 जल ! त्यारपठी जे वात थई, ते हुं तहारा आगल कहुं तुं.
 “ उत्तमकुमारने सर्प डस्या पठी कोईक काम प्रसंगे एकाकी
 गणिका त्यां आवी चढी. तेणीए कुमारनी महारूपवान
 कांति देखीने तेना उपर मोह पाम्याथी तेनी पासे विषापहार
 मणीरत्न जडीत मुद्रिका हती तेने पाणीमां उंली (धोइ) ने
 केटलुंक पाणी तेने पायुं अने केटलुंक तेना उपर ठांयुं. एटले ते-
 ज वेलाये विष उतररी गयुं अने ए उजो थयो. पठी गणिका तेने
 पोताने घेर तेडी गइ, अने पोताना आवासना चोथे मजले चि-
 त्रशालीमां राख्यो ठे. ते त्यां तेनी साथे संसारिक रंगजोग वि-
 लसे ठे. ते माटे हे राजन् ! एने शरीरे स्वस्ति एटले सुख ठे.
 तेम तने पण स्वस्ति हो. हवे तुं मने मुकी दे, जेम हुं कुशले
 जाउं अने फल फूल खाउं. वली हुं आशीष वचन कहुं तुं के,
 तहारा राज्यने पण स्वस्ति हो. महारे राज्यनो खप नथी. वली
 ते सत्यवादी मनुष्यने पण मंगलीक हो. एम कहीने वली बोळ्यो
 के, एज वैद्य जलो, के जे रोगीयानो रोग टाले अने ड्रव्यनी आश
 करीने उंसरु आपे ते मूर्ख. माटे हे राजन् ! हुं पण पढी जात
 मूर्ख तुं. केमके सघली वात कहीने हवे हुं राज्यपदवीनी आशा
 करुं तुं. राजा ते सांजलीने कहेवा लाग्यो जे, तमे ‘गुमडुं फाळ्युं
 ने वैद्य वैरी’ ए वैद्यवालो उखाणो कह्यो ते तो खरुं ! पण ए वा-
 तना मेल पूरो थया विना राज्य ते केम देवाय ? त्यारे शुके

कह्युं जे, तमे गणिकाने घेर जाउं. राजाए सेवक पासे गणिकानां सघलां घर जोवराव्यां. पण कुमारने किहांयें न दीगो, तेथी तेउं पाठा आव्या. राजाए कह्युं— हे शुकराज ! ए शुं ? जाइ ! तुं अमने पण चोलवे ठे ? शुं तें ठोकरां दीठां ? हे चुंफा ! एम ठगे चालशे के ? ते वखत शुकराज कहे ठे जे— स्वामी सांजलो, जे गणिकाये अमृत ठांटीने उत्तमकुमारने जीवाडी सज कयों तेणीये पोताना मनमां विचार्युं के, ए राजानो जमाइ ठे, माटे राजा एने महारे घेर रहेवा नहीं थे. तेथी एणे मंत्रे मंत्रीने दोरो बांध्यो. तेज वखत ए (उत्तमकुमार) शुकरूप थयो. जोग वेलाए ते दोरो ठोडे ठे अने वली पाठो बांधे ठे तथा पंजरमां राखे ठे. “ते वखत में हृदयमां विचार कयों के, एवुं शुं पूर्वे पाप में कर्तुं हशे के नर फीटी पंखी थयो ? वली राक्षसनी पुत्री महालसाने तेना बापथी ठानी परणयो ए विगेरे अत्यासुधीमां में थोडां पण करेलां अघटीत आचरणथी आ दुःख मने पड्युं ठे, ए तो आ जवनेविषे फूल बेठां अने परजवे नर्कने विषे एनां फल थशे. एवुं विचारतां विचारतां एक मास सुधी अनंगसेना वे-श्याना घरने विषे हुं त्यां रह्यो. आज केटलेक दीवसे पांजरू बा-हार मुकीने ते गणिका किहांयेक गई. ते वखते ए परहो वा-जतो सांजलीने त्यांथी उकी आवी में ते फरस्यो. ए उत्तमकु-मार ते हुं बुं.” एवुं सांजली तरतज राजाए शुकरना पगथकी दोरो ठोकी नाख्यो. तेवारे दीव्य रूपनो धणी जेवो हतो तेवो मूल-रूपे (उत्तमकुमार) थयो. राज्यवर्ग सहित राजा तथा नगर-लोक हर्षवंत थया. ते वखत महेश्वरदत्ते निमित्तियाए बतावेली तारीख वार विगेरे बराबर मलतुं आववाथी पोतानी प्रतिज्ञा पूर्ण करवा माटे पोतानी पुत्री तेने परणावीने घणुं ड्रव्यादि आप्युं. पठी ते त्रणे (महालसा, त्रिलोचना तथा सहस्रकला) स्त्रीउं साथे जो-

ग जोगवतो थको सुखमां काल निर्गमन करेठे. त्यारपठी राजाये अनंगसेना गणिकाने तेभावी ताडना करीने फूल पगरथी अमृत ठांठ्यां संबंधी सघली वात पुठी. एटले तेणीए जणाव्युं के—समुद्रदत्त व्यवहारिये उत्तमकुमारने मारवा माटे पांचसें सोनईयानी बालच आपीने ए फूलमां महारी पासे सर्प नखाव्यो हतो. लोचांध थ-ईने में ए म्होडुं पाप कर्तुं. ते वात सांचली राजा कोपे चढ्यो. तेणे समुद्रदत्त थता गणिकाने गरदन मारवा आझा आपी. उत्तम-कुमारे दया लावी ते बन्नेने जीवतां मुकाव्यां. राजाये तेमनी सर्व माल मिलकत बुटावी देई देशबाहार काढी मुक्यां. राजा पूर्वनो अर्थात् अगाउथी वैराग्यवंत थयेलो हतो. तेणे जमाई मढ्या, पुत्रीने सुख थयुं, अने पोताने पुत्र नहोतो तेशी पोतानुं सर्व समुद्र सुधीनुं राज्य उत्तमकुमारने आप्युं. पठी चारित्र लीधुं. तेनी साथे केटलाक व्यवहारियाए पण दीक्षा लीधी. नरवर्म-राजाने पाटे उत्तमकुमार राजा थया. ते न्यायधर्मे राज काज चलावता त्रणे छीउनी साथे संसारीक सुख जोग जोगवता थका ते नगरमां रहे ठे.

एक वखत त्रमरकेतु राक्षसे निमित्तियाने पुढ्युं के, महारो वैरी उत्तमकुमार हाडमां क्यां ठे ? तेणे कहुं के, तहारी पुत्री महालसाने परणीने सारचुत पांच रत्न लेइ हमणां हवे ते पद्धी नामे वेलाकुले राज्य जोगवे ठे. ते सांचलीने क्रोधातुर थइ तेणे उत्तमकुमार उपर चढाइ लेइ जवा माटे पोताना साठ लाख राक्षसने एक ठामे बोलाव्या. परंतु अगाउथीज निमित्तियाए कहेबुं हतुं के जूचरक्षत्री तहारी कुमरीने परणशे. ए वात याद आवतां तेनो विचार बदलाइ गयो अने मन साथे विचारवा लाग्यो के— धन्य निमित्तियाना ज्ञानने ! अने वली धन्य ते कुमारने ! के जेणे साहसीकपणे एकले कुआमां उतरीने त्यां

सुना आवासमां जइ कन्या साथे पाणीग्रहणकर्तुं, तथा अमूल्य पांच रत्न पण लेइ गयो. वली एकतो ए जमाइ थयो, जंफारे वध्यो, तथा कटकदले पण वध्यो. एवो विचार करतां तेनो क्रोध समी गयो. पठी ते उत्तमकुमारनी पासे तेना नगरमां आव्यो अने वैर विरोधनो त्यागकरी तेने पगे लाग्यो. कुशल समाचार पुठी आझा मागीने ते पाठो पोताने ठामे गयो.

एकदा उत्तमकुमार राजा सज्जाने विषे बेठा ठे, त्यां एक इत्त आव्यो. तेणे राजाने कागल आप्यो. ते लेइ वांचतां तेमां नीचे लख्या मुजबनो मचकुर मालम पड्यो. “ स्वस्ति श्री वाणारसी नगरीथी ली. राजा मकरध्वज स्वपुत्र उत्तमकुमार प्रत्ये निर्जर आलिंगने हेम कुशल इठे ठे. हे पुत्र ! तमे घेरथी नीकल्या पठी अमे नगर, गाम, पहाड, पर्वतादि, ठामो ठाम तमारी खबर जोवरावी पण कंइ शुद्धि मली नही; तेथी दीलगीर हता. हालमां तमारा समाचार ज्यारे जाण्या त्यारे तमने तेमवाने अमे आखेपीयो मोकल्यो ठे, माटे शीघ्रपणे जेम अवाय तेम वहेला वहेला आवज्यो. हवे अमारी वृद्धावस्था बहु थइ ठे, तेणेकरी अमारार्थी राज्यधुरानी चिंता थइ शकती नथी. वली तमारा विरहे आत्म व्याकुल थाय ठे. पद्विवेलाकुल नगरनुं म्होटुं राज्य तमे पाम्या तेथी अमे खुशी थया ठीये. पण ए सुख वैचवमां गरक थइ त्यां नहीं रहेतां शीघ्रताये आववुं. ” कागलमां लखेल समाचार जाणीने तत्काल राजाये प्रधानने राज्य जलावी स्त्रीयोने साथे लेइ वाणारसी नगरीये जवा माटे प्रयाण कर्तुं. रस्तामां चित्रकूट पर्वत आव्यो. त्यांनो महसेन राजा वैराग्यवंत थवार्थी चारित्र लेवाने तत्पर थयेलो हतो. पण पुत्र परिवार न होवार्थी राज्य कोने सोंपवुं एनी चिंतामां हतो. राजाये कुलदेवीनी जक्ति करीने आराधवार्थी देवीये तुष्टमान थइ तेने कहुं हतुं के, प्रातः-

समये राज्यधुराधारी उत्तमकुमार आवशे, तेने तमे राज्य आपीने तमारा आत्मानो अर्थ साधज्यो. (दीक्षावेज्यो) देवीना कहेवा प्रमाणे उत्तमकुमार आव्या. एटले घणा आदर सहित महसेनराजाये चित्रकूटनुं राज्य तेमने आप्युं अने पोते श्री चंद्रशेखर सुरीश्वर पासे चारित्र लेइ जवाब्धि तर्या. उत्तमकुमारे पोतानी आण प्रवत्तार्वी केटलाक दीवस त्यां रहीने घणा देश साध्या. पठी सिंधुसोवीर नगरना राजाने पोतानी आण मनाववा माटे डुतमुखे कहेवराव्युं. तेणे ते कबुल नही करवाथी प्रधानने राज्य सोंपीने चार अद्दोहिणी कटक लेई ते (उत्तमकुमार राजा) तेने जीतवा सारू गया. त्यां रणसंग्राम करतां ते फतेह पाभ्या. पठी ते सिंधुसोवीर नगरना वीरसेन राजाये उत्तमकुमारने पोतानुं राज्य आपी एक हजार पुरूष साथे चारित्र लीधुं. ल्यारपठी अनुक्रमे चालतां उत्तमराजा वाणारसी नगरीये आव्या. तेमना पिताये सामा आवी म्होटा मंराणे नगरप्रवेश महोत्सव कर्यो. तेज दीवसे उत्तमराजाने तेमना पिताये राज्याजिषेक करी पोतानुं राज्य सोंपीने दीक्षा लीधी. बधां मलीने उत्तमकुमार चालीस कोटी ग्रामना धणी थया. चालीस लाख गज, चालीस लाख अश्व, चालीश लाख रथ अने चालीश लाख पाला, एवी चतुरंगी सेना सहित राज्यरुद्धि जोगवतां थकां उत्तमकुमारे ठामो ठाम वितरागदेवना प्रासाद कराव्या. वर्षो वर्ष रथजात्रा करावता हता. गामो गाम दानशाला मंरावी. जीवदया मूल धर्म अंतःकरण पूर्वक पालता हता. वली ए दीन दुःखीयानो उद्धार करवामां सदा तत्पर रहेता हता.

एकदा उद्यानने विषे केवली महाराज पधार्या. वनपालके वधामणी आपी. तेने घणुं धन आपीने उत्तम राजा प्रमुख वांदवा गया. देशना सांजदया पठी उत्तमकुमारे पुब्युं के, हे जगवान! शा कर्मे करी

हुं एवडी ऋद्धि पाम्यो ? शा कर्मेकरी हुं समुद्रमां पड्यो ? शा कर्मेकरी शुक्रपणुं थयुं ? अने अंगनसेना गणिकाने एवडुं शा कर्मे करवुं पड्युं ? ते कृपा करी कहेशो. केवलीमहाराज बो-
 द्या के, हे राजन् ! सांजलः—“ पूर्वे तुं हीमाचलनी चूलीकाने-
 विषे सुदत्त गाममां धनो नामे कणवी हतो. तुं चार स्त्रीउं प-
 रण्यो हतो. प्रथम धन धान्येकरी तुं सुखी हतो. परंतु पूर्वकृत
 कोईक कर्मना जोगे करी तने दारिद्रपणुं प्राप्त थयुं हतुं. एवामां
 रस्तामां आवतां वस्त्र पात्र लूटी लीधेला चार साधु ए गामने विषे
 आव्या. तेमने तें जद्रकपणे फासु घटमान वस्त्र पात्र वहोराव्यां,
 अने तारी चारे स्त्रीउंए अनुमोदना करी. तेना प्रजाव थकी तुं
 राजा थयो ठे. चारे स्थानकनुं राज्य पाम्यो. चार नारी परण्यो.
 वली पांच रत्न पाम्यो, तथा बीजी सार सार वस्तुउं मली. ए बधु सा-
 धुने आष्यानुं महात्म्य जाणवुं. एकदा पूर्वजवे तें साधुनी दुगंठा
 करी जे, आ साधु मल परसेवे करी मड जेवा गंधाय ठे. ए कर्मे-
 करी तने मगरमड्डे गळ्यो. वली पूर्व जवनेविषे तें शुक्रने पंजरमां
 घाली राख्यो हतो. ते कर्मना योगे आ जवे तुं शुक्रपणुं पाम्यो.
 अनंगसेनाए पूर्व जवे सोक्यनुं धणुं रूप जोईने हास्यमां तेने
 गणिका कही हती तेथी ते गणिका थई. ” एवां केवली
 जगवाननां वचन सांजलीने वैराग्य पामी उत्तमकुमारे घेर आवी
 पुत्रने राज्यनो जार सोंपीने एज केवली पासे दीक्षा लीधी. ए उ-
 ग्र तप करी आयु पूर्ण थये थके काल करी देवता थया. त्यांथी
 चवीने महावीदेह क्षेत्रनेविषे अवतरी कर्म खपावीने मोह
 जशे. अनंतु सुख पामशे. तेमज बीजा पण जे जीव उत्तम क-
 रणी करशे ते तरशे. जुउं ! उत्तमकुमारना जीवे पूर्व जवमां
 पोतानी पासे अर्थ एटले द्रव्य नहोतुं तोपण साधुने सुपात्रे
 वस्त्र पात्रनुं दान दीधुं तेथी घणी राज ऋद्धि अने रमणीउं पाम्या.

माटे ड्रव्यनो सद् उपयोग करवो. वली नीराशापणे करवाशी जेम उत्तमकुमार सुख वैजव पाम्या, तेम जे प्राणी नीराशाए करे ते सुख सौजाग्य पामे. माटे जे करवुं ते नीराशापणे करवुं. ए बीजाकाव्यनो परमार्थ कह्यो. २

अरथ विण कवन्नो जेह वेश्याइ नाख्यो, अरथ विण वसिष्टे राम जातो उवेख्यो ॥ सुकृत सुजस कारी अर्थ ते ए उपार्जो, कुवणज उपजंतो अर्थ ते दूर वर्जो ॥३॥

त्रावार्थ:- केवन्ना शेठनी पासे ड्रव्य खूटवाशी वेश्याए तेने कहाडी मुक्यो, रामचंद्र जेवाने पण ड्रव्यरहित जाणी वसिष्ठ ऋषीये आदर न दीधो, माटे अर्थ ए जगतमां घणी वात ठे, ते थकी सुकृतनो जंफार जराय, उत्तम जस पामे, अर्थवालाने गमे तैवुं काम होय अथवा मातुं काम होय तोपण ते समुं आय. माटे परिग्रह ए घणी वात ठे. ३

॥ ड्रव्य विना वेश्याए केवन्ना शेठने कहाडी मुक्यानो प्रबंध ॥

बार वर्ष सुधी वेश्याने घेर रही तेणीने सोल क्रोरु ड्रव्य आपनार केवन्ना शेठना माबाप मर्ण पामवाशी तेनी स्त्री धन रहित थई त्यारे तेणीए पोतानां घरेणां मोकळ्यां. वृद्ध वेश्याये घरेणां देखीने विचार्युं जे एने घेर हवे धन खूट्युं. माटे ए आपणे घेर कामनो नहि. पठी तेणीए पोतानी पुत्रीने कहुं के, हे पुत्री ! ए निर्धन थयो मालम पडे ठेमाटे एनो संग मूको. पुत्रीये कहुं के, क्रोडो रुपीया एना खाधा. वली एना सिवाय बीजानो संग पण में कयो नथी अने सर्व वाते ए लायक ठे, माटे एनो संग केम मूकाय ? ते वलत अक्काये क्रोध करीने केवन्नाने पोताना घर थकी हांकी कहाड्यो. ज्यां लगण एनी पासे ड्रव्य हतुं त्यां लगण राख्यो. ड्रव्यहीण थयो त्यारे एक दीवस पण न राख्यो.

माटे ड्रव्य ए जगतमां मोटी वात ठे. ड्रव्यथी सर्व काम थई शके ठे तथा मान पण मले ठे. ३

॥ ड्रव्य रहीत होवाथी रामचंद्रने वसिष्ठऋषीये उवेख्यानो प्रबंध ॥

रामचंद्रजीने ज्यारे तेमना पिताये वनवास आप्यो त्यारे तेमणे विचार्युं जे गुरुने पगे लागी तेमनी आशीष लेईने जवुं, ए उत्तम ठे. पठी ते वसिष्ठ गुरुने वंदना करवा माटे गया. तेमने आवता देखीने एक शिष्ये गुरुने कहुं के, रामचंद्रजी आवे ठे. वसिष्ठ ऋषीये पुढ्युं जे, एमनी साथे कोण ठे ? शिष्ये जणाव्युं जे, ए एकला ठे. ते सांजलीने गुरु घरमां पेठा. पठी रामचंद्रजी आव्या. तेमणे पुढ्युं के, गुरु क्यां ठे ? चेलाये कहुं के, गुरु ध्यानमां ठे. आवो उत्तर मलतां, लक्ष्मी विना सर्वे खोटुं ठे, एम विचारी रामचंद्रजी त्यांथी पाठा वढ्या. वसिष्ठऋषीये रामचंद्रजीने ऋद्धिरहित जाणीने उवेख्या अर्थात् बीलकुल आदर न दीधो. माटे लक्ष्मी ए जगतमां सर्व स्थले मान अपावनारी ठे. लक्ष्मी रहितने कोई लेखामां पण गणतुं नथी. ३

॥ अथ हित चिंतन विषे ॥

परहित करवा जे चित्त उढाह धारे, परकृत हितहीये जे न कांई विसारे ॥ प्रति हित परथी ते जे न वांठे क-
दाई, पुरुष रयण सोई वंदिए सो सदाई ॥ ४ ॥

ज्ञावार्थः— जे प्राणी परने हित करवानुं मन राखे, अने जे पुरुषे परनो कोईक दीवसे कोईक वेलाये जे गुण कर्यो होय ते विसारे नही अर्थात् कोईनो करेलो गुण चूली जाय नही, वली एवुं पण न धारे जे में एनो गुण कर्यो ठे, माटे ए मुजने कांईक आपे, ए प्रमाणे कदी पण इठता नथी ते पुरुष रत्न समान अने हमेशां नमवा योग्य जाणवा. ४

निज डुख न गणीने पारकूं डुःख वारे, तिहतणि बलि-
हारे जाइये कोडि वारे ॥ जिम विषजर जेणे ढंक पीडा
सहीने, विषधर जिन वीरे बूळव्यो ते वहीने ॥ ५ ॥

जावार्थः— जे प्राणी पोतानुं डुःख खातरमां गणे नही अने
पारका डुःखने वारे अर्थात् पारकूं डुःख डूर करे, ते प्राणीनी
क्रोर वार बलिहारी जईये, जेम श्री महावीरस्वामीये चंडकौ-
सिक नामे सर्पे पोताने डंक मायों तेनी वेदना सहन करीने पण
तेने प्रतिबोध पमाड्यो तेशी ते आठमा देवलोकनेविषे गया.
एवी रीते जे माणस पोते डुःख वेठीने पारकानुं हित चिंतवे
ठे तेनी क्रोड क्रोर वार बलीहारी जईये. ५

॥परहित चिंतनविषे महावीरस्वामी अने चंडकौसिक सर्पनो प्रबंधा॥

चंडकौसिक नामे सर्प पूर्वजवमां साधु हतो. ते एक न्हाना
चेलाने पोतानी साथे लेई बोहोरवा गयो. चेलो पठवाडे अने
साधु आगल, एम रस्तामां जतां साधुना पग तले एक देरुकी
चंपाणी. ते चेल्याये दीठी. तेणे गुरुने कळुं के, स्वामी ! आपना
पग हेठे देडकी चंपाईने मृत्यु पामी ठे. माटे ईरियावही पन्नि-
कमो त्यारे ते आलोवज्यो. गुरुये कळुं के, महारा पग हेठे
नथी चंपाणी. पठी आहार पाणी लेईने मुकामे आव्या, एटले
गमणागमण आलोवतां थकां चेल्याये देरुकीनी वात गुरुने सं-
जारी आपी. गुरुए कळुं जे, अमे नथी मारी. चेल्याये विचारुं
जे, सांजे पडिकमीने आलोवशे. पठी ज्यारे सांजना पन्नि-
मणे पडिकमती वेल्याये साधुये अथथी मांडीने इति सुधी पडिक-
मणानी विधि करी पण पेली देरुकी आलोवी नही; तेशी चेल्याये
पोताना मनमां विचार कर्यों के, गुरुने माथे पंचेंद्रि हत्यानो
जार रहे अने संयममां खंडना लागे तेशी आत्मानो अर्थ ब-

गडे, ए ठीक नहीं. गुरुनी वृद्धावस्था होवार्थी ते चूकी गया हशे. माटे महारे ते संचारी आपी एमने दोष मुक्त करवा जोईये. एम धारीने तेणे देरुकीविषे कळुं. ते सांजलतांज गुरू क्रोधायमान थईने उंघो खेई चेलाने मारवा दोड्या. जुउ ! जीवने उगारवानुं उपकरण जे उंघो, तेने आ वखत जीवहींसा रूप करी हाथमां खेईने गुरू पोताना हितचिंतक चेलाने मारवा धाया. चेलो अक्सर विचारी त्यांथी पलायन करी गयो. गुरू तेनी पठवाडे मारवाने दोड्या. ते वखत वचमां अंधाराने लीधे आंजलो न देखवार्थी ते गुरूना मर्मस्थानके कपालने विषे वाग्यो. तेने जोगे करी साधु मरीने ज्योतषी देवतामां जई उपन्या. त्यांथी चवीने ते चंडकोसीयो तापस थयो. त्यां तेणे फल फूलनी वाडी वावी हती. ते वाडीनेविषे आवीने घणा राजाउंना कुमार फल फूल चूटी जता हता. केटलीक वार तेणे मना कर्या उतां पण राजकुमारो चूटी जता बंध थया नहीं, तेथी तेउंना उपर रीसे जराई एक वखत हाथमां फरसी खेई तेमने (राजकुमारोने) मारवा माटे तापस दोड्यो. तेवामां कईक कर्मना योगे करी वचमां खाड हती तेमां पडता वेंतज तेने पोतानी फरसी पोताना पेटमां वागी. तेना योगथी मर्ण पामीने ते चंडकौसिक सर्पणे उपन्यो. ए महा विषधर थयो. एना विषनी ज्वाला एवी तो तीव्र हती, के जे लोक तेनी दृष्टीए परुता ते तत्काल बलीने जस थता. एवो ते दृष्टीविष सर्प हतो, तेथी तेनो राफसो हतो ते मार्ग ठांडीने लोको बीजे मार्गे थई आव जाव करता हता. एवा समयनेविषे श्री महावीरस्वामी जगवान ठझस्थावस्थाये विहार करता करता त्यां पधार्या. चंडकोसीयानो राफडो हतो एज मार्गे ज्यारे जगवान जवा लाग्या त्यारे लोकोये तेमने वार्या जे, स्वामी ए मार्गे न जशो, परंतु सर्पने प्रतिबोधवा माटे वीर जगवान ए मार्गे जईने ज्यां

चंडकोसिया सर्पनुं बील हतुं त्यां काजसग्ग करी रखा. एटले चंडकोसीये बीलमांथी नीकलीने प्रचुना सामुं जोई ज्वाला मुकी. पण ते प्रचुने न लागी. बीजी वार तेणे प्रचुने डस्या. ते वखत प्रचुना शरीर थकी दूधनी धारा बूटी. सर्प विचारमां पड्यो के, ए शुं ? बीजाने डसु हुं त्यारे तो तेमांथी लोही नीकले ठे अने एहुने तो दूध नीकड्युं ! ए ते शुं अचरीज ? एवुं ते विचारतो हतो एटले प्रचुजीये कहुं के, हे चंडकोसिया ! बुऊ ! बुऊ !! अरे जुंडा ! ए क्रोधनां फल माठां ठे, ए क्रोध थकीज तुं ए अवतार पाम्यो हुं. माटे जुंडा ! संसार तरीने उत्तम पदने पाम. जेम संसार रऊलवो न पडे. प्रचुना मुखथी आवां वचन सांजली (जातिस्मरणं ज्ञान थवाथी) चंरुकोसिक दरमांथी बाहार नीकलीने प्रचुने पाखले त्रण आंटा (प्रदक्षिणा) देई, त्रण वार फण नीची नमावी पगे लागीने प्रचुना सन्मुख फण उत्री राखीने बोळ्यो के, हे स्वामी ! हे शरणागत वत्सल ! हवे मुजने तुं तार ! तार ! हे अनंता कालनी जावठना टालणहार ! तमे संसारसमुद्रमां पडता प्राणीने उधरवा समर्थ ठो, अने महारा जाग्यना योगे पधार्या ठो; ते माटे मुजने अणसण करावो. प्रचुये तेने पंदर दीवसनुं अणसण कराव्युं. ते अणसण करीने पठी तेणे पोतानी काया वोसरावी जे, हवे ए काया साथे ममत्व न राखवो. ए शरीर अनित्य ठे. एम विचारीने तेणे पोतानुं मुख बीलमांहे घालीने बाहिर बधुं शरीर प्रवव्युं. पठी कोई जीवने पराजव करतो नहोतो. एम जाणीने लोक कहेवा लाग्या जे, हवे तो नागदेवता आपणा उपर तुष्टमान थया, माटे आपणे एमने पूजीये. पठी लोको नागदेवताने पूजवा लाग्या. आहीर लोक जे आवे ते कोईक घी, दूध, मांखण, तेना शरीर उपर चढावे. तेना योगे करी कीमी घीमेळ आवीने तेने कररुवा लागी. तेनुं

शरीर चाद्वणी सरिखुं कर्तुं. पण ते चंरुकौसिक सर्प समता परिणा-
ममां रह्यो. तेथी मर्ण पामीने आठमा देवलोकमां देवपणे उपन्यो.

आ कथामां सार ए ग्रहण करवानो ठे के, जगवान श्री
महावीर स्वामीये सर्पनो उद्धार करवा माटे पोते वेदना सहन
करी. तेम जे प्राणी बीजाने उपकार करवाने तत्पर रहे ठे अने
पोतानुं दुःख गणकारता नथी तेवा परहितचिंतक प्राणीनी
क्रोड क्रोड वार बलीहारी जईये. माटे परहित चिंतक थवुं.
बली चंडकोसियानी पेठे जे कोई प्राणी समता आदरशे ते
सुखी थशे. माटे आवी पडेखुं दुःख समताजावे सहन करवुं. ५

॥ अथ लक्ष्मी विषे ॥

हरि सुत रति रंगे जे रमे रात सारी, शिवतनय कु-
मारो ब्रह्म पुत्री कुमारी ॥ हितकरि दृगलीला जेहने

लळि जोवे, सकल सुख लहे सो सोहि विख्यात होवे ६

जावार्थः— हरिसुत कहेतां ईड्रनो पुत्र जयंत लक्ष्मी आपीने
रती राणीनी साथे आखी रात रंगे रमण करतो हतो, शिवत-
नय एटवे महादेवनो पुत्र जे गणपति ते ब्रह्मानी पुत्रीनो संगम
पाम्यो ते पण लक्ष्मी वडेज, अर्थात् ए बे कुमर कुमारी पण
लक्ष्मीना जोगथी संगने पाम्या, बली जे पुरुषने लक्ष्मी दृष्टीना
वीलासे करीने जोवे ते सकल सुखने पामे तथा ते लक्ष्मी थकी
जगत्रने विषे विख्यातपणुं पामे, अर्थात् लक्ष्मीवाननी ख्याती सर्व
स्थवे थाय ठे. लक्ष्मीना विलास उपर मिथ्यात्विना ग्रंथमां घणां
संबंध कह्या ठे. माटे लक्ष्मी जे संपदा ते जगत्रने विषे घणी वात ठे. ६

लखमि बल यशोदा नंदने विश्व मोहे, लखमि विण

विरूपी शंभू जिधु न सोहे ॥ लखमि लहिय रांके जे

शिलादित्य जंज्यो, लखमि लहिय शाके विक्रमे विश्व रंज्यो ७

ज्ञावार्थः— लक्ष्मी मल्ली अने ते सदा सहचारी हती अर्थात् लक्ष्मीनुं बल हतुं तेथी यशोदानंद एटले श्रीकृष्णे आखी पृथ्वी वश करी, अने लक्ष्मी विना विरूपी एटले कद्रुपो शंजू (महादेव) जीखारीनी परे शोच्यो अर्थात् जीखारीनी पेठे लक्ष्मी वगरनो महादेव शोचा पाम्यो नही, अने लक्ष्मी पाम्यार्थी रांके पण म्होटा शिवादित्य जेवा राजाने ज्ञांज्यो एटले नाश पमाड्यो, वली लक्ष्मी पाम्यार्थी विक्रमराजाये बधुं जगत् रि-ऊवीने पोतानो शक प्रवर्ताव्यो. एवा संबंघ मिथ्यात्मां घणा ठे. ७

॥ अथ कृपण विषे ॥

कण कण जिम संचे कीटिका धान्यकेरो, मधुकर मधु संचे जोगवे को अनेरो ॥ तिम धन कृपणनो नोपकारे दिवाये, इमहि विलय जाए अन्यथा अन्य खाए ॥ ८ ॥

ज्ञावार्थः—कृपण केवा ठे ? तो के—जेम कीडी एकेको दाणो वीणी वीणीने दरमां लावी एकठो करे, ते पोते पण न खाय अने कोई बीजाने पण न खावाये, वली मधमाखी मध नीपजावे (जेगु करे) पण तेनो जोक्ता कोई बीजो थाय अर्थात् पोते उत्पन्न करेळुं मद मधमाखी खाय नही पण ते बीजो कोई खाय, तेम कृपणे एकठुं करेळुं धन ते खाई शके नही, तेमज खरची पण शके नही, परोपकारमां पण देवाय नही, परंतु ते कोईक बीजो खाई जाय अथवा तो ते धन लेई कोई नाशी जाय, के कोई यद्द लेई जाय, ए प्रकारे करपीनुं धन नाश पामे ठे. पण तेनो उपयोग तेन करी शके. ८

॥ कृपणता उपर मधमाखीनो दृष्टांत ॥

एक दातारे ज्ञानीने पुळ्युं जे, हे स्वामी ! कृपणने मधमाखी जेवा केम कहो ठो ? ज्ञानीए जणाव्युं जे, कृपणने मधमाखीनी

उपमा आपवानुं कारण ए ठे जे—माखी ज्यां त्यांथी उद्यम करीने रस लावी एकठो करेठे. एटले जेना रसमध्ये मीठास ठे ते रसरूप लक्ष्मी ते माखीने ठे. ते एक पुडो बनावी तेनी नीचे कोकमु करीने तेमध्ये मधनो संचय करे ठे. जेम द्रव्य जरवानी कोथली होय तेमध्ये द्रव्य लावी लावीने सींचे (जरे) तेम एणे पण रस सींचीने एकठो कर्यो ठे. ते पोते पण न खाई शके अने बीजाने पण खावा न घे. एवामां पारधी आवीने नीचे धुमाडो करी माखीउने उगाडी मुकी तेणे नीपजावेळुं मध लेई जाय. पठी ते स्थानके माखी आवीने जुए तो पोतानो सींचेलो रस रूप द्रव्य (मध) न देखे; तेथी ते पोताना वे हाथ एकठा करी घसवा लागे. तेम कृपणे पण जे धन एकठुं कर्युं होय ते पोते खाई न शके तेमज खरची पण न शके. कदापि कोई जीव ते धन खाई जाय अथवा कोई लेईने नाशी जाय त्यारे ते कृपण माखीनी पेठे हाथ घसवा लागे. माटे कृपणने मधमाखीनी उपमा आपीठे ते वास्तविक ठे. ८

॥ कृपण पणुं धरंतां जे नवे नंद राया, कनक गिरिक-
राया ते तिहां अर्थनाया ॥ इम मज्जत करंतां (इमजमति
धरंतां) दुःख वासे वसीजे, कृपण पणुं तजीजे मे-
घज्युं दान दीजे ॥ ९ ॥

जावार्थः—जे कृपण कह्युं ते कोनी परे ? तो के—जे नव नंद राजा थया तेणे जुदी जुदी नव कुंगरीयो सोनानी करावी, ते कुंगरीयो मुकीने हींरुता थया, पण ते तेमने काम न आवी, एवी रीते जे करे ठे ते दुःख पामे ठे, माटे कृपणपणुं गांडीने जेम मेघ (वर्षात) दान आपेठे तेम दान देवुं. ९

॥ अथ याचन विषे ॥

निरमल गुण राजी त्यां लगे लोक राजी, तव लग कहि
जीजी त्यां लगे प्रीति जाळी ॥ सुजन जन सनेही त्यां
लगे मित्र तेही, मुख अकि न कहीजे ज्यां लगे देहिदेहि १०

त्रावार्थः—ज्यांसुधी निर्मल गुणनी श्रेणी होय त्यांसुधी लोक
घणा राजी रहे, अने ज्यांसुधी (सदा) जीजी कहे त्यांसुधी
प्रीती पण वधे, वली सज्जन वाहालां सगां संबंधी अने मित्र
पण त्यांसुधी जाणवां, के ज्यांसुधी आप आप करे, कदापि को-
ईक वार कोई दीवस न अपाय तो तेनी साथे मलवुं, मलतुं
अने मेलाप तेमज कोई दीवसनुं उलखाण पण जाणे ठेज
नही. माटे जे कांई आपवुं ते योग जाणीने आपवुं. १०

जई वडपण वांढे मांगजे तो न कांई, लहु पण जिण
होवे केम कीजे तिकाइ ॥ जिम लघु अइ सोमे वीरथी
दान लीधूं, हरि बल नृप आगे वामना रूप कीधूं ॥११॥

त्रावार्थः— हे जाई! जो तुं म्होटाईपणुं वांढतो (ईढतो)
होय तो कांई पण मागीश नही, केमके जेनाथी लघुपणुं
पमाय ठे ते केम करीये ? मागणहार हलुआथी पण हलुउं
जाणवो. ते कोनी पेठे ? तो के— जेम सोमिल ब्राह्मणे हलुउं थ-
ईने श्रीवीर पासेथी दान लीधुं अने हरि कहेतां श्रीकृष्णे बळिरा-
जाना मां आगल वामणनुं रुप कथुं. ते माटे जगत्ने विषे
मागवुं ते हलकामां हलकुं ठे. ११

॥ अथ निर्धन विषे ॥

धनविण निज बंधू तेहने दूर गंडे, धनविण गृह चार्या
चूर्त सेवा न मंडे ॥ निरजल सरजेवो देह निर्जीव जेवो,
निरधन तृण जेवो, लोकमें तें गणवो ॥ १२ ॥

ज्ञावार्थः— द्रव्य विना सगोत्राई पण (पोताना चाईने) न माने— दूर तजी दे, अने द्रव्य विना पोतानी परणत स्त्री पण चर्तारनी सेवा न करे, अर्थात् निर्धन चर्तारने पोतानी चार्था लाज मर्यादा मुकीने एवां वचन बोले के, जा जा रे हाल, तने शुं करुं ? तुं तो हमेशां एवोने एवो रह्यो ! एम पासे रहे- नारा पांच पाफोसी अथवा अर्धी सेरी जाणे जे आज फलाणाने घरे फलाणी स्त्री वढे ठे, वली निपट निर्लजपणे सदाय निरं- तर स्वामी साथे बंगालीने बोले बोले जे— ॥ दोहा ॥ एकन पूरी होवत सूरी, नवी पहाँचाडे आस ॥ इम उठे चूकी कहे सुखी (शंखणी), शो तुजुं घरवास ॥ १ ॥ जुर् ! पोतानी नारी, ते पण द्रव्यरहित स्वामीने निच्रंठे ठे. वली पाणी विनानुं खाली सरोवर जेम न शोत्रे तथा जीव वगरनो देह अर्थात् जीव नीकली गये थके काया जेम न शोत्रे तेम निर्धन— द्रव्यरहित प्राणी शोत्रा पामे नही, लोकनेविषे एने तरखला बरोबर गणे ठे. ११

सरवर जिम सोहे नीर पूरे चरायो, धन करि नर सोहे तेम ते जे उपायो ॥ धनकरिय सुहंतो माघ जे जाण हूतो, धनविण पग सूजी तेह दीगो मरंतो ॥ १३ ॥

ज्ञावार्थः—जेम सरोवर पूरेपूरुं पाणीथी चरायुं होय तो शोत्रे, तेम जे मनुष्ये धन उपार्जन कर्तुं होय, अर्थात् जेनी पासे धन होय, ते मनुष्य शोत्रा पामे ठे. जुर् ! धनवडे शोत्रा मले ठे एतुं जाणनारो माघ जेवो महान पंडित ते पण धन विना द- रिद्री अई पग सूजवाथी मर्ण पामेलो दीगो. अर्थात् मर्ण पाम्यो माटे धन ए घणी वात ठे. १३

॥ अथ राजसेवा विषे ॥

सुजनसुं हित कीजे दुर्जना सीख दीजे, जग जन वश
कीजे चित्त वांढा वरीजे ॥ निज गुण प्रगटीजे विश्वना
कार्य कीजे, प्रभु सम विचरीजे जो प्रभूसेव कीजे ॥१४॥

त्रावार्थः—जे सज्जन माणस होय तेनो विनय करे अने दु-
र्जन एटले लंढ, लांठीया, उच्चका, जे होय तेउने सीखामण दे,
तथा जगत्वासी लोकने वश करे अने चित्तनेविषे (पोताना
मनमां) काई पण वांढा (ईंठा) न राखे, वही दुनीयानां
एटले सर्व लोकनां काम करे तथा जो प्रभुनी सेवा करे तो पो-
ताना गुण प्रगट थाय अने प्रभुनी परे विचरे अर्थात् प्रभुता
पामे एटले जे माणस उपर जणाव्या प्रमाणे वर्त्तन करे ठे ते
माणस प्रभु समान थाय (पूजाय) ठे. १४

जगतिकरिवडानी सेव कीजे जिकाई, अधिक फल न
आपे कर्मथीते तिकाई ॥ जलधि तरिय लंका सीत सं-
देस लावे, हनुमत करमे ते रामकठोट पावे ॥ १५ ॥

त्रावार्थः—आपणाथी जे वडा एटले म्होटा होय तेनी जक्ति
(जाव) सहित सेवा करीये, पण कर्ममां जेटळुं लख्युं होय
तेटळुं फल आपे (मळे), जुज—समुद्र तरीने लंकामां जई ह-
नुमान सीतानो संदेशो लाव्यो, तेने रामचंद्रे ज्यारे नावामां
बेठा त्यारे सीतानी वधामणीमां कठोटी (लंगोट) आपी.
माटे कर्म प्रमाणे फल मळे, परंतु वरुानी जक्ती करवी. १५

* बीजी प्रतमां “ विश्वमां कार्य सीजे ” एवुं पद ठे तेनो अर्थ “ लो-
कमां पण काम थाय ” एवो थाय ठे. * “ तिकाई ” शब्दने ठेकाणे
बीजी प्रतमां “ नकाई ” शब्द ठे. तेनो अर्थ पण एज थायठे.

॥ अथ खलता विषे ॥

रस विरस ऋजे ज्युं अंब निंब प्रसंगे, खल मिलण हुवे त्यूं
अंतरंग प्रसंगे॥ सुण सुण ससनेही जाणि ले रीति जेही,
खल जन निसनेही तेहशूं प्रीति केही ॥ १६ ॥

ज्ञावार्थः—खल लोक केवा ठे ? तो के— जेवी रीते आंबानुं
अने लींबमानुं जाड जोडे होवार्थी आंबानो रस विरस थाय ठे
एटले आंबानी केरीउनो खरो मीठासनो खाद फरी जई लीं-
बडानी करुवासनी असर तेमां थाय ठे, अर्थात् लींबडानी कु-
संगते आंबो बगडे ठे, तेवी रीते सज्जन मनुष्य खलनी संगते-
करी खवार थाय ठे, ते माटे हे ससनेही वाढ्हा ! सांजल !
सांजल ! निःसनेही एवा जे खल मनुष्य तेनी साथे प्रीति न क-
रवी, अर्थात् खलनी संगत टालवी. १६

मगर जल वसंतो ते कपीराय दीठो, मधुर फल चखावी
ते कस्यो मित्र मीठो ॥ कपि कलिज ऋखेवा मत्स खेळी
खलाई, जलमहिं कपि बुद्धि ठांडि दे ते ऋलाई ॥ १७ ॥

ज्ञावार्थः— पाणीमां रहेनारा मगरने मीठां फल खवरावीने
वांदराये तेने पोतानो मित्र कर्यो, त्यारे वांदरानुंज कालजु खा-
वानी खलाई तेणे (मगरे) करी, परंतु वांदरो पोतानी बुद्धिये
करी ऋलमणसाईनो त्याग करी मगरने पाणीमां मुकी पोते
वाहार नीकळी आव्यो. माटे नीचनी सोबत करवी नही, का-
रण के कोईक दीवस पण ए खत्ता खवरावे. क्वचीत एवो जोग
बनी गयो होय तो वांदरानी पेठे विचार करीने तेवा खलनो
तत्काल त्याग करवो. ११ स्पष्ट समजवा माटे आ नीचे मगर
अने वांदरानो प्रबंध लखीये ठीये.

॥ खलई उपर मगर अने वांदरानो प्रबंध ॥

समुद्रना पाणीमां रहेनारा एक मगरमठने वांदराए दीठो. तेनी साथै मोहोवत करी पारस जांबु विगेरे उत्तम फलो वांदराए तेने खवराव्यां. स्वाद लागवाथी ते दररोज कांठा उपर आवी बेसतो हतो, ते वखत वांदरो तेने मीष्ट फल लावी आपतो हतो. एक वखत खातां खातां केटलांक फल वध्यां ते लेई जई मगरे पोतानी मगरीने आप्यां. मगरीए फल खाधां. ते घणां स्वादिष्ट लागवाथी तेणीये मगरने पुब्युं के, आवां उत्तम फल क्यांथी लाव्या ? मगरे जणाव्युं के, एक महारो मित्र ठे, तेणे आप्यां. ते वखत मगरी कहेवा लागी के, स्वामी ! जे प्राणी आवां उत्तम फल हमेशां खातो हशे तेनुं कालजुं तो जेने बीजी उपमा अपाय नहीं तेवुं अमृततुदय मीष्ट हशे ! माटे तेनुं कालजुं मने लावी आपो. ते खावानी महारी ईंठा ठे; ते पूर्ण करो ! वही मने गर्जनं कारण पण ठे अर्थात् हुं गर्जवती हुं अने ए खावानी मने ईंठा थई ठे माटे हरकोई पण प्रकारे (ठल जेद प्रपंच कुरु कपट कावित्रुं खल खंचपणे) एने जो-लवीने तेमज एनी खीजमत करीने पासमां नाखी महारी पासे लावो. पठी हुं तेना कालजानुं चहाण करी महारी ईंठा पूर्ण करीश. मगरे विचार्युं जे, ए काम कांई सरल नथी, परंतु गर्जवती मगरीनी ईंठा पूर्ण करवा माटे एने जेम तेम समजावी वने तेटलुं खलपणुं करीने पण मगरी पासे लाववो जोश्ये. पठी ते कांठा उपर आव्यो. त्यां तेने हमेशनी माफक फल लेई आवी वांदरो मळ्यो. मगरे तेने कह्युं के, अरे जाई ! आज तो आ तहारां लावेलीं मिष्ट फल खावानी मने वीलकुल ईंठा थती नथी. केमके महारुं मन घणुं व्यग्र थयेलुं ठे. वांदराए

पुब्युं जे, एम थवानुं कारण शुं ठे ? मगरे कहुं के, आज महारे मगरी साथे राड थई ठे. में तेने घणुंए समजावी पण ए महारुं कहेवुं मानती नथी अने महारी साथे बोलती पण नथी, तेथी घणो दीवगीर थयो हुं. अहीं आववा जेवो समय पण नहोतो परंतु तमारा खेहने दीधे तमारो आववानो वखत थयो ठे एम जाणी फक्त तमारा दर्शन माटे ज हुं आव्योहुं. ज्यांसुधी अमो स्त्री नर्तार वच्चे थयेली राड जागशे नहीं त्यांसुधी महारा जीवने निरांत थशे नहीं, तेमज खावुं पीवुं पण जावशे नहीं. हुं धारुं हुं के, तमारा सीवाय महारुं ए दुःख दूर करनार बीजो कोई नथी. तमे महारा दीवोजान दोस्त ठो, माटे महारी साथे आवीने तमारी जात्रीने मनावी अमारी राड जागी आपो. वांदराए मगरनां वचन सांजली विचार्युं जे, कोई जीव दुःख न पामे अने कोईनी राड मटे, एम करवुं ए उत्तम प्राणीनुं लक्षण ठे. पठी तेणे मगरप्रत्ये कहुं के, महारा बनता प्रयत्ने हुं तमारी राड जागी आपीश, तमे चिंता न करो. परंतु महाराथी तमारे त्यां पाणीमां शी रीते आवी शकाय ? मगरे कहुं के, तेनी फीर करशो नहीं. तमे महारा वांसा (पीठ) उपर बेसो, हुं तमने सुखरूप तेडी जईश. वांदरो मगरना कहेवा मुजब तेना वांसा उपर बेठो. एटले ते पाणीमां तरतो चादयो. केटलेक दूर नीकली गया पठी वात चीत करतां मगरे वांदराने कहुं के, हे जाई ! महारी स्त्रीने तहारुं कालजुं जोईये ठीये. ते सांजली वांदरो पोताना मनमां विचारवा लाग्यो के, आतो महारो उपाय करवा मांड्यो दीसे ठे अर्थात् मने मारवो धार्यो ठे. माटे हवे हुं बुद्धि केलवुं तोज उगरीश. पठी तेणे मगरने कहुं के, अरे जाई ! अरे जुंफा ! ए वात तें

मने अत्यारे केम कही ? अमे शुं ते (कालजुं) अमारी साथे साथे खेईने फरीये ठीये ? अरे ! एतो अमे जारु उपर मुकीये ठीये ! जो पाठा जईये तो खेई आवीये. वली जो ए लीधा विना जईशुं तो तहारी स्त्री मनाशे नहीं. माटे पाठा कांठा उपर चालो. जाड उपरथी ते खेईने वगर विदंबे तहारी स्त्री पासे जई तेने मनावी तहारी रारु ज्ञागी आपीश. मगर तरत पाठो वलीने कांठा उपर आव्यो. तेनी पीठ उपरथी कुदको मारी वांदरो जारु उपर चढी बेठो. मगर तेना सामुं जोईने जलदी आववानो ईसारो कश्वा लाग्यो. एटले वांदराए कछुं के, तहारे महारे किय्या दिवसनी असनाई (मित्राई) ! तुं जलवासी अने हुं थलवासी. तेमठतां वली में तहारी साथे खेह बांधी तने मीष्ट फल खवराव्यां, त्यारे तुं महारूं कालजुं खवराववा तैयार थयो. माटे चाढ्यो जा. ए वखत वही गयो. तहारूं खलपणुं हवे कांई पण काम आवनार नथी. पठी मगर निरास थईने चाढ्यो गयो. आ वातथी ए सार खेवानो ठे के, मगर जेवा खल प्राणीनी सोवत न करवी, केमके कोईक दीवस ए खत्ता खवरावे अने सुख टाळे तथा कष्टमां नाखे. माटे तेवाथी दूर रहेवुं. १७

॥ अथ विश्वास विषे ॥ उपजाति ठंद ॥

विश्वासिसाथे न ठले रमीजे, न वैरि विश्वास कदापि कीजे ॥ जो चित्त ए धीर गुणे धरीजे, तो लडि लीला जगमां वरीजे ॥ १८ ॥

ज्ञावार्थः—जे मनुष्य विश्वास राखतो होय तेनी साथे ठल (कपट) नी वात न करवी, अने वैरी एटले शत्रुनो कोई पण वखत विश्वास करवो नहीं, वली ए (शत्रु) आवीने मित्रनी

माफक मल्ली जाय अने तेथी एम जणाय के हवे कसी फीकर चिंता
 लेश मात्र नथी तो पण ते दुश्मननो विश्वास न करवो, जो
 चित्तनेविषे ए धैर्यतानो गुण धारण करीये अर्थात् विश्वासी
 साथे कपट न करे, दुश्मननो विश्वास न राखे, धीरपणुं धरे अने
 कायरपणुं न करे तो जगत्नेविषे लीला एटले सातेकमां
 लक्ष्मी पामीये. १८

(इंद्रवज्रा ठंड) ॥ चाणायके ज्युं निज काज साख्यो, जे
 राज जागी नृपतेह माख्यो ॥ जो घूअडे काक विश्वास
 कीधो, तो वायसे घूकने दाह दीधो ॥ १९ ॥

ज्ञावार्थः—जुठ ! —विश्वास पमाडीने चाणाक्ये*पोतानो मित्र
 पर्वतराजा, के जे राज्यनो जागीदार हतो तेने मारीने पोतानुं
 काम साधी लीधुं, अने घूअडे कागडानो विश्वास कर्यो तो ते
 (घूअड) मृत्यु पाम्यो. ए घूअरु अने कागरानो संबंध स्पष्ट
 समजवा माटे नीचे लख्यो ठे. १९

॥ कागरानो विश्वास करवार्थी मृत्यु पामनार घूअडनो प्रबंध ॥

एक घूअरु दररोज राते कागडाउने विपत पाडतो हतो.
 तेथी सर्व कागडाए जेला थई विचार कर्यो के, घूअरुनी साथे
 बाकरी बांधवार्थी आपणुं दुःख दूर थशे नहीं, पण जो आ-
 पणे एनी साथे मल्ली जईने विश्वास पामीये तो आपणुं धार्युं
 करी शकीशुं; अर्थात् आपणे एने जे करवुं हशे ते करीशुं. आ-
 पणा उपर विश्वास बेठा सिवाय एने कांई पण करी शकीये
 तेवुं नथी, माटे ए एम जाणे के आतो आपणा ज ठे, लेशमात्र

* आ चाणाक्य अने पर्वत राजाना संबंधनी संपूर्ण हकीकत आ पुस्त-
 कना ६२ मा पृष्ठमां मनुष्यजत्रनी दुलर्जता उपर बीजा दृष्टांतमां आवेली
 ठे त्यां जोई लेवी.

जीन्नजाव एना अने आपणा वच्चे नथी, एवो आपणा उपर एनो संपूर्ण विश्वास बेसाडवो. आ वात बधाने पसंद पडी तेथी तेउं वूअडराजा पासे आव्या. विनय सहित नमस्कार करीने बेठा पठी एक वडेरो कागडो बोळ्यो जे—हे पंखीराज ! तमे तो अमारा राजा ठो. अमे सघला तमारा सेवक ठीये. खरा बपोरनी चाकरीमां हमेशां हाजर ठीये. माटे मनमां कसी वातनी वीक न लावशो. अम बेठे थके तमारूं नाम लेनार कोण ठे ? तमारे माटे अमारा प्राण पण आपवां पाठी पेनी करीये तेवा नथी. पण महाराजा ! तमारी अमारा उपर कृपा दृष्टी जोईये ! अमारे तो तमारोज आधार ठे. अमारा उपर महेरवानी करी तमे अमने चूंथशो मां. एटले अमे एम जाणीशुं जे, तमे अमने जीवतदान आप्युं. कागरानी आवी नम्र वाणी सांचळी वूअडे कळुं के, तमो महारी लेशमात्र धास्ती राखशो नही. जाउं, महारी चोकी करो. कागडाए तेम करवानुं कबुल कर्युं. पठी वूअड ते दहाडे पर्वतनी गुफामां रह्यो अने कागडा गुफाने बारणे चोकी करवा रह्या. हवे कागडाए विचार्युं जे आवो अक्सर अने आवो लाग फरी फरी नहीं आवे. पठी तेमणे (कागराए) आस्ते आस्ते त्यांथी वारा फरती एके एके उडीने पोतानी चांचमां दातणनी चीरीउं सलेखनां विगेरे लावीने ते गुफानुं बारणुं बुळुं. त्यारपठी मसाणमांथी अधबड्युं लाकडुं लावीने तेमां मुकी दीधुं. एटले चीरीउं विगेरे सलगी उठ्युं, तेथी तेनी अंदर रहेलो वूअरु मर्ण पास्यो; तेमज त्यां आगल जालां जां-खरामां जराई रहेलां जेटलां वूअड हतां ते सघलां बलीने जस थयां. पठी तेनुं खान करी कागरा पोताने ठामे जतां मांहो-मांहे कहेवा लाग्या के, केवी जावठ कहाणी ठे ? विश्वास पाड्या सिवाय एनो नाश कदी थवानो नहोतो. आ वातथी

सार ए खेवानो ठे के, घूश्चडे पोताना दुश्मन कागरानो विश्वास कर्यो तेश्री प्राण खोया. माटे खलनो विश्वास कदापि काले पण न करवो.

॥ अथ मैत्री विषे ॥ माखिनी ठंद ॥

करि कनक सरीसी साधु मैत्री सदाई, घसि कसि तप वेधे जास वाणी सवाई ॥ अहव करहि मैत्री चंडमा सिंधु जेही, घंट घट वध वाधे सारखा बे सनेही ॥ १० ॥

ज्ञावार्थः—सदाय सोना सरखी साधु (उत्तम जला पुरुष) नी मित्राई करवी. केमके सोनाने कसोटी उपर घसे ठे त्यारे तेनी कींमत थाय ठे अने ज्यारे एने अग्निमां नाखे ठे त्यारे तेनी सवाई कींमत थाय ठे, अर्थात् जेम जेम सोनाने ताप देवामां आवे ठे तेम तेम तेनी कींमत वधती जाय ठे, ए पोतानो (निज) गुण पालटतो नथी, तेम खरो मित्र होय ते अणीनी वखते आवीने उजो रहे, एनेज खरो मित्र जाणवो. पण पीतल सरखो जे मित्र होय ते कशाये कामनोनही, जे काम पड्ये मों संताडे ते पीतल समान मित्र जाणवो. जेम शुद्ध अशुद्धपणानुं सोनानुं अने पीतलनुं पारखुं अग्नि करी आपे ठे, तेम परीक्षा करीने सोना समान मित्र करवो. वली कहुं ठे केः—“ सज्जन तव लग जाणीयें, जब लग पड्यो न काम; हेम हुतासन परखियें, पीतल निकसे श्याम ॥ १ ॥ ते माटे मित्राई ते उत्तम साधुजननी जली. साधुनी मित्राईथी सुखज थाय, पण दुःख न थाय. वली कहुं ठे— ॥ थडूक्तं ॥ साधु मळे सुख उपजे, जल मळे मल जाय; साहमाने पावन करे, पोते पावन थाय.

*“ घट घट वध वाधे सारखा बे सनेही ” ए चरणने बदले बीजी प्रतमां “ घटी घटी बुधी वाधे जास द्योति सुद्योती ”.

॥ १ ॥ ते माटे साधुनी संगत ते सोना जेवी जाणवी. सोनु जेम रंग न पालटे साहामो रंग वधे, तेम साधुजनने कांई पराजव करीये तोपण तेने क्रोध न चढे, साहामी संजमगुणनी वृद्धि थाय जे, मुजने साहाज्यकारी मळ्यो. एम अपकारीनो गुण ले ठे अने परिसहना करनारनुं साहाज्य माने ठे; माटे साधुजननी मित्राई करवी. वली जेम पूर्णमासीना चंद्रमाना जोगथी समुद्रनी वेल वधे ठे अने चंद्रनी ज्योत्सना एटले कांति अने जलजोग मलवाथी ते बन्नेनी एटले चंद्रनी अने पाणीनी अधिक अधिक शोभा वधे ठे तेवी मित्राई करवी. अर्थात् दीवसे दीवसे अधिक हेत थाय एवा सोना सरखा साधुजननी मित्राई करवी ए जावार्थ ठे. १० आ वात दृढ करवा माटे अत्रे सहस्रमद्व साधुनो वृत्तांत कहीये ठीये.

॥ मैत्री उपर सहस्रमद्व साधुनो प्रबंध ॥

अवंती देशना जितशत्रु राजानी पासे वीरसेन नामे क्षत्री चाकरी करवा आव्यो. तेने घणा दीवस थया, एवामां कालसंदिप नामे राजानो एक वयरी हतो ते महा अनाडी अने अजिमाना होवाथी तेना सामो थई नमतो नहोतो. राजाये तेने पकडी लाववा माटे सन्नामध्ये वीहुं फेरव्युं. कोई पण राजकुलीये तेना सामुं सरखुं पण न जोयुं. सर्व नीचां मां करी बेसी रह्या. एवुं जोईने वीरसेन क्षत्रीये तत्काल उठीने राजाने प्रणाम करी वीहुं लेईने कळुं के, हूं एकलोज जईने एने बांधी लावीश. राजाये तेने आज्ञा आपी. एटले हुकम प्रमाण करी ते त्यांथी चाली नीकळ्यो. केटलेक दीवसे कालसंदिपने नगरे जई उल बल करी तेने पकडी लाव्यो. राजा एना उपर घणो खुशी थयो; तेथी एने एक देश (प्रांत) नुं राज्य आपीने एनुं सहस्रमद्व नाम स्थाप्युं. एना उपर पूर्वे राजानो राग हतो तेना करतां पण अधिक राग वध्यो. राजाए कालसंदिपने

પોતાની આણ મનાવી સરપાવ આપીને તેને નગરે મોકલ્યો. રાજાની અતિ ઘણી મહેરબાની થવાથી સહસ્રમદ્ધ સ્નેહાચે ફરવા લાગ્યો. કોઈને સ્વાત્રમાં ગણતો નથી, એકદા ત્યાં આગલ ચાર જ્ઞાનના ધારક શ્રુતસાર સૂરી આવ્યા. તેમનું આગમન સાંજલીને રાજાદિક વાંદવા આવ્યા. સહસ્રમદ્ધ પણ પોતાનો પરિવાર લેઈ વાંદવા આવ્યો. સર્વે સૂરીમહારાજને વંદન નમસ્કારાદિ કરી ઉચિત સ્થાનકે બેઠા. આચાર્યજગવાને જીવક જીવને ઉદ્દેશીને દેશના દીધી કે:—

“ યત:—નરણેનીરણેનીરજતેસૂરો ॥ દાતાજ્ઞોક્તાજયપ્રદ ॥ નચાકપટુત્વેન તત્વંવેત્તિસપંક્તિ: ॥ ૧ ॥ અર્થ—સૂરો કોઈ નથી, દાતા પણ કોઈ નથી, વાચાલ પણ કોઈ નથી, અને પંડિત પણ કોઈ નથી. ” ગુરુના મુખથી એવાં વચન સાંજલીને સહસ્રમદ્ધ બોલ્યો કે, “ ગુરુજી મહારાજ ! તમારા મુખ આગલે હું હાજર હું. શું કહો ઠો ? સાહિબનો સેવક સૂરો તે આ હું બેઠો ! એકલો હું કાલસંદિપને બાંધી લાવ્યો. મહારા સમાન કોણ બલીયો ઠે ? ” તેવારે ગુરુ બોલ્યા— ॥ ગાથા ॥ “ જેઅપ્પાચેવદમેઅવ્વો, અપ્પાહૂલ્લુ દમો; અપ્પાદંતોસુઈહોઈ, અસંલોપ્પરત્થય ॥૧ ॥ અર્થ—અપ્પા કહેતાં આપણો જે જીવ તેને આત્મ કહીએ તે આત્માને જે દમે તે જલો, એવું ગુરુએ કહ્યું ત્યારે સહસ્રમદ્ધે વિચાર્યું જે, “ કોઈ જીવને દમે શું થાય ? પોતાના આત્માને જ દમવો. ” પઠી તે (સહસ્રમદ્ધ) ગુરુ સમીપ ચારિત્ર ગ્રહણ કરીને કાલસંદિપકને નગરે જઈ ત્યાં કાલસંગે રહ્યો. એવામાં રચવાનીથી પાઠા આવતાં કાલસંદિપકે એને કાલસંગધ્યાનમાં રહેલો દીઠો. તેને ડલખીને તે પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે, આતો મને બાંધીને મહારા વૈરી કને લઈ ગયો હતો તે મહારો દૂશ્મન ઠે. વલીકોઈક પ્રયોજનાર્થે આવો વેશ ધારણ કરીને આવ્યો લાગે ઠે.

माटे हवे एने जवा देवो नही. पठी तेणे सेवकोने कछुं जे, एने गरदन मारो. हुकम मळतां तरतज सेवकोए सहस्रमल्ल साधुने लाकमीयो, बंधुकनी मोहरीयो, अने तरवारनी मुठो वडे मारवा मांड्यो; तथा धूलनी पोटलीउं, डेफां अने डेखाळे करी सहन न थई शके एवो उपसर्ग कर्यो. साधु ठे तो घणायें बलवंत ! जो ए पूर्वनी परें पराक्रम करे तो राजाना सघला सेवको चूरस्वाननी पेठे नाशी जाय. परंतु एटली शक्ति ठतां पण ते फोरवता नथी तेनुं कारण ए ठे जे, चारित्रना घरमां रखेने निजगुणमां खामी लागे, एम विचारीने समतावंत थयाठे. जेटला पराजव थया तेटला तेमणे सहन कर्या. लेशमात्र क्रोध कर्यो नही. एम समता परिणामनी सेढीये चढतां चढतां सहस्रमल साधु अंतगरु केवली थईने मोढे पधार्या. कछुं ठे के, एवा साधुजीने ठ कायना जीव साथे मित्राई ठे. माटे साधु जननी साथे मित्राई करवी. १०

इह सहज सनेहे जे लहे मित्रताई, रवि परि न चले
ते कंजज्युं बंधुताई ॥ हरि हलधर मैत्री कृशने जे ठमासे,
हलधर निज खंधे ले फिखो जीव आसे ॥ ११ ॥

जावार्थः—जेम सूर्य चलावानो नही (चलायमानथतो नथी) तेम सहज खजावीनी साथे जे मित्राई होय ठे ते मळ्या पठी विठडे नही; अर्थात् मित्राई न ठांडे, ते कोनी परे ? तो के—कृश अने बलजडनी परे, एटले जेम बलजड ठ मास सुधी कृश जीवता ठे एवी आशाए तेमना सबने पोताना खजा उपर लेईने फर्या, खरी मित्राई राखी, तेवी रीते सर्व मनुष्ये मित्राई राखवी.

+ बीजी प्रतमां “ लहे ” ने वदले “ वधे ” अने * “ कंजज्युं ” ने वदले “ काजज्युं ” शब्द ठे.

॥ मैत्रि उपर बलजद्र अने कृशने प्रबंध ॥

द्वारिकानगरीनो दाह थयो त्यारे कृशने अने बलजद्र (वे बांधव) त्यांथी नीकलीने चालता चालता एक अटवीमां गया. त्यां कृशने पाणीनी घणी आकरी तृषा लागी. तेमणे बलजद्र पासे पाणी माग्युं, एटले श्रीकृशने मुकीने ते पाणी लेवा गया. तेमने रस्ते जतां सामा वैरी मढ्या. तेनी साथे युद्ध करवामां ते रोकाया. अहीं अटवीमां एक जारुनी नीचे पग उपर पग चढावीने श्रीकृशने सुई रद्या. तेमना पगनेविषे पद्म हतुं तेनो जलकाट डूरथी देखातो हतो. एवामां जराकुमार नामे तेमनो लघु बांधव, के जे पोताने हाथे कृशने मृत्यु थरो एवी ज्ञानीनी वाणी सांजलीने तेम न थाय तेटला सारू एकाकी वनमां रहेतो हतो, तेणे केटलेक डूरथी कृशना पगमां रहेला पद्मने जलकतुं दीतुं तथा पगने योगे करी त्यां पडेलां सुकां पानडां खरखरतां सांजदयां, तेथी त्यां कोई सावज बेतुं ठे तेनी आंख जलके ठे एम धारीने तेना उपर ताकीने बाण मुक्युं. ते बाण कृशने पग वच्चे वाग्युं. तेवारे श्रीकृशने, अरे ! एवो उच्चार कर्यो. जराकुमार पोतानुं बाण शीकार उपर सचोट लाग्युं ठे एम विचारी ते जोवा माटे आव्यो, तो तेणे पोताना प्रिय बांधव श्रीकृशने दीठा. कृशने पण एने जलख्यो. घणो दीलगीर थतो जराकुमार ते वखते श्रीकृशनेप्रत्ये सविनय हाथ जोमीने कहेवा लाग्यो के, हे स्वामी ! तमने में न जाण्या ! सावजनी संज्ञाने चरुसे अजाणते में ए काम कीधुं ठे. माटे महारो अपराध खमशो ! एम कही पगे लागीने श्रीकृशने खमाव्या. कृशने कहुं के, तुं अहींथी चादयोजा. केमके आ वखते जो बलजद्र आवशे तो तने मारशे. चाईनुं वचन प्रमाण करी जराकुमार त्यांथी चाली नीकल्यो. पठी कृशने पोताना पगमां वागेळुं बाण खेंची कहाडतां

घणीज सहन न थई शके तेवी वेदना थई; तेथी जराकुमारने जवा दीधो ते माटे सोच करता अने तेने मारवाने उत्सुक थता कृश्रपोतानुं आउखुं संपूर्ण थवाथी दूरध्याने मरीने नर्कने विषे पधार्या. त्यारपठी बलजद्र आव्या. ते कहे के, हे जाई ! हुं पाणी लाव्यो हुं. उठो, जल पीउं ! एम घणीवार कळुं पण कोण उठे ? तेवारे बलजद्रे चिंतव्युं जे—मने पाणी लावतां बहु वार लागी तेथी बंधव बोलता नथी. एम जाणीने वली घणुंए कही कहीने बोलावे, पगे लागे, पण ते बोले नहीं. त्यारे विचार्युं जे, मूलतो ए रीसाल ठे तेथी रीसने लीधे अगरे घणी नीद्रा आवीठे तेथी नथी बोलता. एम करतां घणो वखत वीतीगयो. पण स्नेहने लीधे समज न पदी के आ तो शव ठे. पठी ते (बलजद्र) पोतानी खांध उपर कृश्रने उपाडी त्यांथी आगल चाढ्या. फरतां फरतां ठ मास थया त्यांसुधी खजा उपर मडुं फेरव्युं. पण मुक्युं नहीं. अहीं कोई एवी शंका करे के, मडुं बगळ्युं नहीं होय ? तेने जणाववानुं के, एवा उत्तम (शलाका) पुरुषनुं शरीर ठ मास सुधी बगरतुं नथी. बलजद्र पोताना जाई श्रीकृश्रनुं सब खजे लेई फरे ठे, तेनो संस्कार करता नथी, एम जाणीने तेने समजाववाने वास्ते देवताए मनुष्यरूपे घाणी मांढीने तेमां वेळु पीलवा मांढी. ते जोई बलजद्रे तेने पुब्युं जे, तमे वेळु केम पीलो ठो ? तल तो पीलता जाण्या ठे, केमके तेमांथी तेल नीकले ठे. परंतु वेळुमांथी शुं नीकलवानुं ठे ? के तमे ते पीलवा वेठा ठो ? मनुष्यरूप देवताए कळुं के, तेल नीकलशे तेल ! बलजद्र कहे जे, एमांथी तो धूल नीकलशे ! वली एवुं ते क्यांई साजद्व्युं ठे, के वेळुमांथी तेल नीकले ? अमथो खाली प्रयास शुं करवाने करोठो ? तमे कोई वरा (महा) मूर्ख दीसो ठो ! जे देखी पेखीने कोई धूलने पीलतुं हशे ? देवता बोढ्यो

जे-मूर्ख ते तुं के अमे ? जे तुं ठ ठ महीना थया ए माणसना मरुदाने फेरवे ठे. ते जो जीवतो थरो तो एमांथी तेल पण नी-कलशे. ते माटे पीळीए ठीये. बलजद्र तेने मूर्खना शीरदार ठो, एम कही त्यांथी आगल चाळ्या. देवताए ए रस्तामां एक पत्थरनी शीला उपर पोयणी-कमल वाववा मांड्युं. बलजद्रे ते देखीने पुच्युं के, तमे आ शुं करो ठो ? देवताए कळुं के, पोयणी-कमल वावीये ठीये. बलजद्र बोदया के, अरे ! तमे पण पेला तेलीनी माफक मूर्ख जणाउं ठो ! शुं कांइ पत्थर उपर पोयणी उगी जाणीठे ? एतो म्होटां सरोवर, के ज्यां जल चर्या होय त्यां निपजे. देवताए कळुं के, आपण बेहुमांहे कोईक तो मूर्ख हशे ? कोण जाणे जे ते तुं के हुं. बलजद्र कहे के, तुजथी ते कोण वधारे मूर्ख हशे ? जुउं नवांधुज आ पारखुं ! देवताए कळुं के, तुज समान हुं तो बीजा कोईने मूर्ख देखतो नथी; के-मके आ ठ ठ मास थयां तुं खजे उपादीने मरुडुं फेरवे ठे ! ते जो जीवतुं थाय, तो ए पत्थर उपर पोयणी केम न उगे ? एवुं सांजलीने बलजद्रजी विचारवा लाग्या के, आ शुं खरी वात कहे ठे ? ए वखते अवध पण पूरी थई एटले शरीर पण बगरुतुं जाण्युं तेशी कृश्र मरी गयाठे एम बलजद्रनी खात्री थई. पठी देवताए कृश्रनुं शरीर खीरसमुद्रमां वहेवराव्युं. बलजद्र ते उपरथी मोह ठांकीने चारित्र लेई आत्मार्थ साधवा लाग्या. एवी रीते उत्तम पुरुष प्रीत पाळे. चारित्र लीधा पठीनी बलजद्र-जीनी केटलीक कथा आ पुस्तकमां अगाउ आवी गयेली ठे त्यांथी जाणी लेवी, अने तेशी पण विशेष जाणवाना जीज्ञासुए अन्य ग्रंथोथी जाणी लेवी. अहीं तो मैत्रीजावनो जावार्थ हतो तेदलो ज मात्र जणाव्यो ठे. २१

॥ अथ कुव्यसन विषे ॥

नखिन मखिन शोत्रा सांऊथी जेम थाए, इह कुवस-
नथी त्यूं संपदा कीर्ति जाए ॥ कुविसन तिण हेते स-
र्वथा दूर कीजे, जनम सफल कीजे कीर्त्तिकांता वरीजे २२

त्रावार्थः— कमलवन, के, जे दहाडे शोत्रावंत दीसे ठे पण
ते (कमल) सांऊनी वेलाये जांखां थाय ठे, तेम माठा व्यस-
नथी प्राणीनी संपदा (पैसा टका) कीर्ति (जस) ते पण
जाय, ते माटे हे प्राणीयो ! कुव्यसन ठांडो. अने जनम जे
अवतार तेने सफल करीने कीर्त्तिरूपी स्त्रीने वरो, एटले जस
प्रतिष्ठा मेलवो. (वली मोक्षनां सुख प्रत्ये पामो). २२

॥ अथ द्युत विषे ॥ द्युतविलंबित ठंद ॥

सुगुरु देव जिहां नवि लेखवे, धन विनास हुए जिण
खेखवे ॥ जव जवे जमवूं जिण उवटें, कहिनि कोण
रमे तिण जूवटे ॥ २३ ॥

त्रावार्थः— जुवटाना व्यसनीने एटले जुगारीने शुरू देव,
शुरू गुरु अने शुरू धर्म, ए त्रणे तत्व न गमे; अर्थात् ते (जु-
गारी) सन्मार्गथी वेगलो होय, वली जुगार रमवार्थी धननो
नाश थाय अने जेथीकरी जवोजव जमवुं पडे, माटे हे जाई !
तुं कहेने ! के एवा जुवटे कयो पुरुष रमे ? अर्थात् डाह्यो प्राणी
होय ते तो जुवटे न रमे. जुउं, जुवटुं रमवार्थी नखराजा बधुं
राज्य हारी गया अने दमयंती जेवी सती स्त्रीने लेई वनवास
जवुं पड्युं, वली पांच पांरुव सीता जेवी महासतीने पण राज्य
उपरांत कौरवो साथे जुवटे रमवार्थी हास्या, सीताने पोतानी
सन्मुख कौरवे करेलो पराजव सहन करवो पड्यो, राज्यलक्ष्मी

खोई वेठा, अने तेर वर्ष सुधी वनवासनी पीना जोगववी पडी. जुवटुं रमवुं ए महा हानीकारक ठे तेशी तेनो त्याग करवो. वली जेणे ए जुवटुं महेद्वयुं अर्थात् जुवटुं रमवानो त्याग कर्यो ते पुण्यसारकुमारनी पेठे सुखीया थया. तेनो संबंध कहीये ठीये.२३
॥जुवटुंरमवानो त्याग करवार्थी सुखीथनार पुण्यसारकुमारनी कथा॥

जरत क्षेत्रमध्ये गोपाल नामे नगरमां धने करी धनद सरखो तथा सर्व लोकने मानवा योग्य तेमज जेने राजादि प्रधान पुरुष पुढीने कामकाज करे ठे एवो पुरंदर नामनो शेठ रहेतो हतो. तेने शीलगुणे करी शोभायमान पुण्यसीरी नामे जार्या हती. पण पुत्र परिवार कोइ न होवार्थी शेठ शेठाणी घणां चिंतातुर रहेतां हतां. एक वार तेमनां सगां संबंधीउण मलीने कहुं के, तमे गोत्रदेवीने आराधो. ए तमारी इठा पुरी पाडशे. शेठे तेमनुं कहेवुं मान्य करीने कुलदेवीनुं आराधन करवा मांड्युं. तेनी पूजा जक्ति विशेष प्रकारे करवा लाग्या. एम जक्ति करतां करतां एक दीवस तुष्टमान थइ थकी कुलदेवी प्रत्यक्ष थइने बोली के, माग माग, जे जोईये ते माग, महारुं वचन ठे. शेठे पुत्रनो वर माग्यो. देवीए कहुं, तथास्तु. अर्थात् मागवा प्रमाणे तहारे पुत्र थशे. एम कहीने देवी अदृश्य थइ. पठी कोइक पुण्यवंत जीव पुण्यसीरीनी कुखे गर्जपणे आवीने उपन्यो. तेना प्रजावर्था पुण्यसीरीए रुडुं स्वप्न दीतुं. ते वात शेठाणीए शेठने कही. शेठे जणाव्युं के, आपणे घणो रुमो पुत्र थशे. त्रीजे मासे शेठाणीने साहामीवत्सल, संघपूजा, जिनजक्ति ईत्यादिक साते क्षेत्रे वित्त वावरीये एवा उत्तम डोहला उपन्या. ते सर्वे शेठे पूर्या. एम करतां नव मसवाना पूर्ण थये पुत्र प्रसव्यो.मावित्रे घणो उठव महोत्सव करी पुत्रनुं नामा-

* “ कीर्त्ति ” ने बदले बीजी प्रतमां “ मुक्ति ” ठे.

त्रिधान 'पुण्यसार' स्थाप्युं. अनुक्रमे वृद्धिपामतां ज्ञणवा योग्य उ-
भमरे निशालगरणानो उठव करी अध्यापक पासे ज्ञणवा मुक्यो. तेणे
सर्व शास्त्र शीखी पुरुषनी बोहोतेरे कलानो संपूर्ण अच्यस कर्यो.

हवे ए गोपाल नगरमां रत्नसार नामे शेठ वसे ठे. तेने
'रत्नवती' नामे पुत्री ठे. तेने पण एज अध्यापकनी निशाले
ज्ञणवा मुकेली हती. त्यां ते पण चोंप राखीने ज्ञणसी हती. एक
वखत तेने अने पुण्यसारने ज्ञणतां ज्ञणतां विवाद थयो. मांहोमांहे
हुंकारे तूंकारे आव्या. बीजा निशालीयाए वार्या पण कोइनुं क-
हेवुं न मान्युं. त्यारे पुण्यसार बोढ्यो जे, " हे रत्नवती ! तुं
टक टक शुं करे ठे ? जो, हुं तोज खरो, के तुजने परणीने दासी
करी राखुं ! अने महारूं नाम पुण्यसार पण त्यारेज खरूं ! ते
वचन सांजलीने रत्नवती बोली, जे—" तुज सरखा कंगालने हुं
नहीं वरूं ! तुज सरीखा तो महारे पोताने घेर पाणीना
जरनारा ठे. माटे जो हुं परणीश तो कोइक पुण्यवंत पुरुषने व-
रीश. पण तुज सरीखा अजागीयाने नहीं परणुं. ए वातनी तुं
खातरजमा राखजे. " पुण्यसारे ते वखत कळुं के, परणीश तो
हुं ज परणीश ! तुंए पण ए वातनी खातरजमे राखजे. पठी ते
अध्यापके ते बध्नेने बोळतां बंध करी एकेकने जुदा कर्या.
त्यारपठी ते वे जण हसे नहीं, बोळे पण नहीं, साथे जणे, पण
एक बीजाना सामुं सरखुं पण न जूए.

पठी पुण्यसार पोताने घेर आव्यो. त्यां पण आमण डूमण
थयो थको कोइ साथे बोळे नहीं, वात नहीं तेम विचार पण
नहीं. मनमां फक्त एज विचारे ठे जे, ए रत्नवतीने हुं क्यारे
परणुं ! एनो एज विचार तेना चित्तमांथी खसतो नहीं. वली
रत्नवतीए कहेलां वचनना मंकनो जाटको तेने अंगुठेथी ते माथा

सुधी लागेलों तै परण्या सिवाय रूजाय तैम नहोतो. पण परहस्ते विधात्राने हाथ ए वात होवाथी ते गमगीनीमां पनी एकांतमां गयो. एवामां तेना पिता पुरंदर शेठ घरे आव्या. जमवानी वेला थई एटले पिताये पुत्रने जोवराव्यो. ते माझुम न पड्यो एटले पोते तेने खोलवा लाग्या. तेने खोलतां खोलतां एकांत स्थानके अलायधी जगामां कोशने मालम न पडे त्यां तूटीशी ढोलणी उपर सूतो दीगो. एटले ढंडोळीने उठाडी कळुं के चालो, जमवानी वेला थई ठे माटे जोजन करवा बेसीये. पुण्यसारे कळुं के, पिताजी ! तमे जमो, हुं तो हमणां नहीं जमुं. पिताये पुब्हुं जे, शा माटे ? पुत्रे जणाव्युं जे, “ में महारा मनथी एवी प्रतिज्ञा करी ठे जे, रत्नवती कन्याने परण्या विना जमवुं नही, माटे नही जमुं. प्रतिज्ञा पूर्ण थया विना केम जमाय ? आ महारो पंड पडी जाय तो बहेतर ! पण प्रतिज्ञा पूर्ण थये ज जमीश. ” ते सांजळी शेठ बोळ्या जे, हे पुत्र ! हमणां तो जणवानो समय ठे, माटे जणो. वखत थये तमे कदेशो तेनी साथे पाणीग्रहण करावीशुं. चालो-उगो, आपणे जमीये. पुत्र कहे जे, परणुं त्यारेज जमुं. शेठ कहे के, हमणां ए वातनो इठ न करो. तुं कहीश शुं अने अमे परणावशुं शुं ? तने परणाववानो तो अमने घणो मनोरथ ठे. पुन्यसार कहे के, ते तो ठेज. पण रत्नवतीने परण्या विना हुं जल अन्न खेवानो नथी. ठेवट पिताए कळुं जे, हमणां तो तुं जमीले, पठी हुं जइने ए कामनी तजवीज करीश. एवुं सांजळी पुन्यसार जमवाने उठ्यो. पिता पुत्र जमी उठ्या. पठी पुन्यसारे पिताने कळुं जे, हवे तमे जाउं. पुरंदर शेठ परिवार लेइने रत्नसारने घेर गया. रत्नसार उठीने सामा आव्या. आदर सत्कार सहित आसन बेसण आपीने पुब्हुं जे, स्वामी ! केम पधारवा कृपा क-

रीठे ? जे कारज होय ते कहो ? पुरंदर शेठे कीधुं के, अमारो पुत्र अने तमारी पुत्रीनो विवाह मेखवो तो रूडुं. रत्नसारे हा कही. ते वखत रत्नावली पासे बेठी हती तेणीये ते वात सांजली तेथी त्रटकीने बोली जे, ए पुन्यसारने हुं नहिं परणुं. बीजाने परणवानी हा, पण एनी साथे ना. अथवा परण्या विना रहु. पण सर्वथा प्रकारे करी एने तो हुं नही परणुं. कन्यानुं बोखवुं सांजलीने पुरंदर शेठ बोळ्या जे, ए पुत्री अत्यारथी एम करेठे तो आगल ए शो उघाड करशे ? रत्नसार शेठे तेमने कह्युं के, शेठजी ! आप घरे पधारो. ए बालीका चोली ठे, कांई समजती नथी, माटे एनां कहेण मनमां न लावशो ! अर्थात् एना बोळ्या सामुं न जोशो. हुं ए पुत्रीने समजावी हा जणावुं हुं. एम दीलासो देई शेठने शेरी सुधी बोलावी आव्या. पुरंदर शेठे घेर आवी त्यां बनेली सघली हकीकत पुत्रने कही सांजलावी. पुन्यसार पोताना मनमां समज्यो के, ए मने परणशे नही. माटे हवे तो एने परणी शकाय एवो कांईक उपाय करवो जोईये. पठी तेणे पोताना बापने कुलदेवीनुं आराधन करवाथी तेणीये प्रसन्न थई पुत्र आप्यो हतो एवुं लोक वाक्ये सांजलेखुं होवाथी विचार्युं जे, हुं ए मातानो आपेवो दीकरो तुं, माटे माता पुत्रनी सार करशे. तेथी तेनुं आराधन करूं तो महारूं कार्य निःसंदेह सिद्ध थशे. एम धारीने धूप दीपादिकनी सामग्री मेखवीने तेणे देवीनुं आराधन कर्युं. देवीए प्रत्यक्ष थइ पुब्युं के, हे पुत्र ! शुं कहे ठे ? मने केम आराधी ठे ? पुन्यसारे जणाव्युं जे, हे माता ! तमे मुजप्रत्ये रत्नवतीने परणावो. देवीए कह्युं के, जा, तुं एने परणीश. पुन्यसार कहे के, जोज्यो मा, वचनमां खामी न पडे ! देवीए कह्युं के, जा, ए कन्या में तुजने आपी. ते वचन लेई पुन्यसार उठ्यो. पाठो

मन देखेने जणवानो उद्यम मांड्यो. ल्यारपठी तेने जुगारीनी सा-
 वत थई. एक वखत राजाए पुरंदर शेठने लाख ड्रव्यनुं घराणुं
 सोंपीने कळुं के तमारे त्यां आ अनामत राखी मुकजो. ज्यारे अ-
 मारे जरूर हशे ल्यारे मगावी देखुं. शेठे ते घराणुं पूर्ण चोकसीथी
 अलायधुं मुक्युं. पुन्यसारे ते मुकतां दीतुं. पठी रुपी रीते घराणुं
 काढी देखे ते जुवटे रम्यो. तेमां बधुं हास्यो. ल्यारपठी केटलेक
 दीवसे राजाए शेठ पासे घराणुं माग्युं. शेठ ते लेवा सारू घेर
 आव्या. जोयुं तो एक वालनी वींटी जेटलुं पण न दीतुं. एटले
 पुत्रने पुब्युं जे, तमे आ ठेकाणेशी आचूषण लीधां ठे ? ए
 घराणुं तो राजानुं ठे. माटे साचे साचुं कहो ? पुन्यसारे उत्तर
 वाड्यो जे, हा, में लीधुं ठे. शेठे कळुं के, जाउं, घराणुं देखेने
 घेर आवजो. एम कही पुन्यसारने तेना पिताए समीसांजनी वे-
 लाये घर थकी बाहिर काढी मुक्यो. आमण छुमणो थयो थको
 ते घरथी नीकली जागोले आव्यो. तेणे विचार्युं जे हवे हुं रा-
 त्रिने विषे क्यां जाउं ? एम चिंतवीने ते एक वरुना कोटरमां
 पेठो. शेठाणीए रात्रि पकी पण पुत्रने न दीठो तेथी शेठने
 पुब्युं जे पुन्यसार क्यां गयो ठे ? शेठे कळुं के, में राजानुं घ-
 राणुं देखे गया माटे तेने सीखामण वलवा वास्ते घर थकी काढी
 मुक्यो ठे. शेठाणी बोली जे, आ रात्रिनी वेलाये पुत्रने काढी
 मुकीने तमे घरमां नचिंत बेठा ठो, ए शुं ? जाउं, एने ज्यां
 होय त्यांथी घेर तेडी लावो. स्त्रीनुं वचन सांजली पुन्यसारने
 जोवा सारू शेठ घर थकी नीकट्या. बधु नगर जोई वळ्या पण
 क्यांई न दीठो. रात्रिना चारे पहोर एमना एम फर्या पण पत्तो
 न लाग्यो; ल्यारे शेठे विचार्युं जे, उघडते दरवाजे रखेने ए
 क्यांई जतो न रहे ! एवुं चिंतवीने प्रजातमां नगरना बाहार
 आवी तेने जोवा लाग्या. हवे पुन्यसार जे वडना कोटरमां पेठो

हतो ते वरुना उपर बे स्त्रीउं आवीने बेठी. तेमांनी एके वीजीने कहुं के, हे वहेन ! चालो, आपणे आज काई तमासो जोवा जईये. वीजीये कहुं के, क्यां जईशुं ? प्रथमनीए कीधुं के, “ अहींथी चारसें कोस उपर वल्लजीपुर नामे नगर ठे. त्यां धनप्रवर नामनो शेठ वसे ठे. तेने सात पुत्रीउं ठे. ते परणाववा योग्य उम्मरनी शवाथी तेउने माटे वरनी चिंता करतां शेठे लंबोदरनुं आराधन कर्युं. ते देवताये प्रत्यक्ष थईने कहुं ठे के, अमुक दीवसे पहोर रात्रि जतां आ नगरना दरवाजामां बे स्त्री-उंनी पाठल एक पुरूष आवशे, ते तहारी पुत्रीयोने योग्य वर ठे. तेने तुं तहारी कन्याउं परणावजे. ते सारू विवाहनी सर्व सामग्री तैयार कर. देवताना कहेवा प्रमाणे शेठे महोठो मंडप रची विवाहनो आदर मांड्यो ठे. आथीकरीने एटले वरनुं काई ठाम ठेकाणुं नथी तेम उतां शेठे विवाहनो समारंज कर्यो ठे तेशी ते नगरमध्ये तमासो थई रह्यो ठे. देवताए बतावेलो दीवस आज ठे. माटे त्यां शुं थाय ठे ते जोवा सारू आपणे आ जाऱने मंत्रवडे मंत्रीने उडानी त्यां जईये तो ठीक ! एम हुं धारुं बुं.” वीजी स्त्रीए ए वातने अनुमोदन आपवाथी वडना जाऱने मंत्र्युं. एटले ते आकाशे उड्युं. पुन्यसार ए जाडना कोटरमां रह्यो थको चिंतवे ठे के, जो अहींथी पशुं तो महारी शी वले थाय ? हवे ते जाड सायतवारमां वल्लजीपुरने परिसरे आवीने उतर्युं. ते बे स्त्रीयो जाड उपरथी उतरीने चालीउं. तेनी केडे कोटरमांथी नीकलीने पुन्यसार पण चाढ्यो. दरवाजा समीप शेठना सुजट राह जोई बेठा हता तेमाणे देवताना जणाव्या प्रमाणे बे स्त्री-ओनी पाठल दरवाजामां पेसता पुन्यसारने दीगो. तेउं तेने सन्मानी शेठनी पासे तेनी गया. शेठे घणो आदर दीधो. पुन्य-सार विचार करवा लाग्यो जे, महारे अने एमने शुं ? जे मु-

जने एटलो आदर करे ठे. शेठे कहुं के, महारी सात पुत्री-
उने परणो. पुन्यसार ते सांजलीने मनमां खुशाल थयो. शेठे
तेने जलां वस्त्र तथा उत्तम आभूषण पहैराव्यां. वरघोडो चढ्यो.
साते कन्याउनां पाणीग्रहण कर्यां. करमोचन वेलाये शेठे घणुं
धन आप्युं. पठी सुवा सारु सात मजलानो आवास आप्यो.
सातमे माल स्त्रीउं सहित पुन्यसार गया. त्यां कला विकलानी
वात, बहिलापिका अंतर्लापिका, काव्य, चतुर संगीत सरस
वचन चतुराईनी वात स्त्रीउं करे ठे, पण पुन्यसारने ते कांई
गमतुं नथी. कारण के, आ वखत तेना मनमां एवो विचार
उत्पन्न थयो ठे के, में राजानुं आभूषण बगाड्युं ठे अर्थात् रा-
जानुं घराणुं जुगारमां हुं हारी आव्यो तुं; तेथी रखेने ! राजा
महारा बापने मातुं (शिक्षा) करे. वली जाड उपर आवेली
बे स्त्रीउं जाती रहेशे तो हुं शुं करीश ? एवुं आहट दोहट
चिंतवे ठे. स्त्रीउं वारंवार बोलावे पण बोले नही. चिंताग्रस्त
थई, सून्य मुन्य बेसी रह्यो ठे. तेवारे स्त्रीउंए पुब्बुं जे, शुं
स्वामी ! आपने कांई चूख लागी ठे ? तेणे ना कही. त्यारे शुं
ठे ? केम बोळता नथी ? एम स्त्रीए सवाल कर्यो. एटले तेणे
जणाव्युं जे, देहशंका टालवी ठे. तत्काल सातमी गुणसुंदरी नामे
स्त्री घणी चतुर हती ते जारीमां जल देखेने तेनी साथे थई. उठतां
उठतां पुन्यसारे विचार कर्यो के, हुं आ स्त्रीउंने मुकी जईश, ने तेउं
महारुं नाम नीशान जाणती नथी; तेथी एमनी शी गति थशे ?
माटे कांईक जणावुं तो ठीक. एम धारीने खडीना कटका वडे
जावार्थ जणाववा माटे जारवटे लखतो थको नीचे उतर्यो. तेमां
लख्युं जे— यतः ॥ किहां गोवालय बलही, किहां लंबोदर देव;
आव्यो बेटो वहि वसण, गयो सत्ते परणैव. १॥ पठी बाहिरली
चूमीकाये आवीने साथे आवेली स्त्री प्रत्ये कहुं जे, तुं वेगली

रहे. स्त्री तेना विश्वासे वेगली जोती उज्जी रही. पुन्यसार तेनी नजर चुकावी जेम बनी तेम ऊडपथी वडना जाड पासे आवी तेना कोटरमां पेठो. त्यारपठी नगरचर्चा जोई पेळी बे स्त्रीउं आवीने जाड उपर बेठी. एटले ते उड्युं. ढाणेकवारमां ते गोपाल-पुरे आवीने जे स्थानके पूर्वे हतुं त्यां रह्युं. पेळी बे स्त्रीउं जाड उपरथी उतरिने पोताने घेर गर्इयो. पठी पुन्यसारे कोटरमांथी नीकलीने नगर जणी हीं डवा मांड्युं. एटलामां तेनी शोध करवा आवेला तेना पिता मळ्या. ते हर्षवंत थया थका पोताना पुत्रने घेर तेडी लाव्या. पठी सघली वात तेणे पुठी. पुन्यसारे जुगारी पासेथी राजानुं घराणुं लावी आप्युं. शेठे ते राजाने पातुं सोंप्युं.

हवे वल्लजीपुरमां वेगली उज्जी रहेली गुणसुंदरी देहशंका टालवा गयेला पतिने घणी वार थई पण आव्या नही तेथी चारे बाजु निहाली निहालीने जोवा लागी. पण किहांये दीठा नही. तेथी सातमे माल पाठी आवीने पोतानी सकल बहेनोने जणाव्युं. ते सांजलीने सर्वे चिंतामां पकीयो. अने बोली के, अरे चूंकी ! तुं तो महा डाही ठे, तेम ठतां तने ठेतरि ! ए शुं ? एम विचार करतां ज्यारे प्रजात थयो त्यारे चारवटे ल-खेलो श्लोक तेमना जोवामां आव्यो. ते वांची जोतां मालम पड्युं के, “ ए व्यसनी ठे अने परणीने गोपाल पूरे गयो. ” पठी ते स्त्रीउंना पितादिके ए वात जाणी. गुणसुंदरीए तेना पिताने कह्युं के, मने नरनो वेष आपो. हुं महारा चर्तारने खोली काडुं. तेना पिता धनप्रवर शेठे घणो साथ मेलवी सजाई करी मालनां गाडां, पोठी तथा उंट जरी आपी पुरुषवेशे पोतानी पुत्री गुणसुंदरीने तेना पतिनी शोध करवा सारु वीदाय कीधी. तेणे पोतानुं ‘ गुणसुंदर ’ नाम राख्युं. ते केटलेक दीवसे गोपालपुरने परिसरे आवी उतर्या. पठी राज्य योग्य जेटणुं

खेईने ते राजाने मढ्यो. राजाए तेनो सारो सत्कार करी उत-
 रवाने माटे आवास प्रमुख आप्या. त्यां रहीं सुखरूप व्यापार
 करवा मांड्यो. तेने घेर घणा लोक माल खेवा माटे आववा
 लाग्या. तेमां पुन्यसार पण आवतो हतो. अणसारे तेने उल-
 खवाथी पुरती तपास करी तेथी गुणसुंदर (स्त्री)नी खात्री
 थई के तेने परणनार पति एज ठे. पठी तेनी साथे प्रीति
 बांधी. एटखे ते निरंतर आववा लाग्यो. दीवसे दीवसे गुणसुंदरनी
 ख्याती घणी थई. रत्नवतीये ए वात जाणी तेथी तेणीये पो-
 ताना पिताने कहुं के, हुं गुणसुंदरने परणीश. अवरने नही
 परणुं. पुत्रीनी प्रतिज्ञा सांजळी तेनो पिता रत्नसार शेठ पोताना
 परिवार साथे गुणसुंदर पासे आव्या, अने पोतानी रत्नवती कन्यानुं
 तेनीसाथे पाणीग्रहण करवानी ईहा जणावी. गुणसुंदर विचारमां
 परी गयो, पण ना कहेतां न पूरव्युं. त्यारे महारी वळे ते एनी
 वळे, एम विचारीने हा कही, रत्नवती साथे पाणीग्रहण कर्युं.
 पुन्यसारे ए वात जाणी कुलदेवी पासे जईने विनती करी
 कहुं जे, देवताउंनां जे वचन ते पण खोटां पड्यां ! देवी कहे
 जे अमारां वचन खोटां न थाय ! पुन्यसारे कीधुं के, ए
 परस्त्री थई एटखे महारे शा कामनी ? ए महारे खप नावे. देवी
 कहे—घणुं वोढ्युं ते शा कामनुं ? जा, ए मं तुजने आपी. ए
 सांजळी पुन्यसार देवी पासेथी उठीने पोताना कार्यमां खबड-
 दार थयो, अर्थात् काम काजे वळग्यो. ते हमेशां गुणसुंदर पासे
 आवतो जतो तेथी, अने एक बीजाना खजाव मलता आववाथी,
 तेमने नखमांसनी परे प्रीति थई. एक बीजा वगर घरी पण
 चेन परतुं नहीं. परंतु पति पत्निपणानो पडदो खुन्नो थयो न-
 होतो. एकदा गुणसुंदरीए विचार्युं जे,—“ निःसंदेह ए महारो
 स्वामी ठे, तेम ठतां दुःख शा सारू जोगववुं.? वळी हुं, जो मने

ठ मासनी अंदर जतरार न मले तो अग्निमां प्रवेश करवानी प्रतिज्ञा करी आवी तुं, ते अवध पण पुरी थवा आवी ठे, माटे हवे तो पतिने प्रकट करवो. " पठी तेणे काष्टनी चिता खडकावी तेमां पोते बली मरवा तैयार थई. बधा नगरमां वात विस्तारी जे, गुणसुंदर सार्थवाह बली मरे ठे. राजा, प्रधान, नगरशेठ पुरंदरशेठ, रत्नसार शेठ, पुण्यसार शेठ विगेरेए पण ए वात सांजली. ते सर्वे एकठा थई मांहोमांहे विचार करवा लाग्या जे, शुं हशे ? ए सार्थवाह बली मरवा केम तत्पर थयो ठे ? पण तेनो जेद समजायो नही. राजाये विचार्युं जे—महारा नगरने अने मने खामी लागशे जे—फलाणा राजाना फलाणा नगरमां फलाणो व्यवहारीयो बली मुर्त. बली गुणसुंदर जेवा सुझने माथे एवी शी आपदा आवी हशे के ते बली मुर्त. एवी वात थतां खचीत राज्यनी खामी कहेवाशे. माटे तेम न थवा देवुं. एम धारीने राजा पोते गुणसुंदर पासे आव्यो. तेने घणुं घणुं पुब्बुं पण कांई जवाव न दीधो. तेवारे कोईएक पुरूषे कहुं जे, एने पुण्यसार साथे घणी मित्राई ठे. माटे तेनी पासे कहे-वरावो. ए तेनुं कहेवुं मानशे. पठी राजाए पुन्यसारने कहुं के, ए तमारो मित्र शा माटे मरेठे? तमे तेने केम वारता नथी ? कहेता नथी ? तेनुं शुं कारण ? राजानां वचन सांजली पुन्यसारे गुणसुंदर पासे जईने पुब्बुं जे—हे मित्र ! योवन वयमां तमे मरण पामवाने साहसीकपणुं धरो ठो ते शा माटे ? शा कारणे एम करवुं पडे ठे ? तेनुं जे कारण होय ते मुजप्रत्ये कहो ? लौकीकमां पण कहुं ठे के, ॥ यतः ॥ प्रीत तिहां पडदो नही, पडदो तिहां शी प्रीत; प्रीत वचे पडदो करे, एह बनी विपरीत. १ ॥ एवुं सांजली गुणसुंदर नीसासो नाखी बोळ्यो जे—हे मित्र ! तुजप्रत्ये हुं शुं कहुं ? जो कोई महारा दुःखनो जाण (जागनार)

होय तो तेना मुख आगल वात कहीये ते प्रमाण. पुन्यसारे कहुं के, तमारे जे दुःख होय ते अमने कहो. कहा विना शी खबर पडे कोईने कोईना मननी ? गुणसुंदरे कहुं के—जारवटे श्लोक तमे लख्यो तो खरो ? पुन्यसारे जणाव्युं जे—ए वात तो खरी. पठी तेणे बधी वातनो जेद कह्यो. ते सांजली. पुन्यसारे पोताना घर थकी स्त्रीनो वेष मगावी आप्यो. सघली वातनी खबर पनी तेथी राजादिक सर्वे विस्मय पाम्या अने खुशी थया. तेवारे रत्नसार शेठे राजाने विनती करी जे, हवे महारी पुत्रीनी शी वढहे. राजाए जणाव्युं के, ए पण पुन्यसारनी स्त्री थई. एवो न्याय थवाथी रत्नवती पण पुन्यसारनी जार्या थई. पुन्यसारे तेने सन्मानीने घणो मान मर्तवो वधार्यो. तेउ पूर्वनी वार्त्ता जाणे चूली गयां होय तेम लेश मात्र पण संचारता नहोता. पठी गुणसुंदरीने पति प्राप्त थयानी वार्त्ता वद्वज्जीपुरे गई. त्यां रहेली तेनी ठए बहेनो पुन्यसारने त्यां आवी. ते मली आठे स्त्री-उनी साथे दोगंदक देवतानी परे पुन्यसार सुख जोगवे ठे. आखा नगरमां तेमज आसपासना मुलकमां पुन्यसारनो जस घणो विस्तारवंत थयो. एवे अवसरे चार ज्ञानना धरण-हार शीलंधराचार्य आवीने ए नगरना उद्यानने विषे समो-सर्या. वनपालके वधामणी कही. तेने राजाए घणुं ड्रव्य आपीने खुशी कर्यो. पठी सर्व परिवार लेई राजा गुरुने वांदवा आव्यो. राजा, पुरंदर शेठ, पुण्यसार आदि सर्वे विधिपूर्वक गुरुने वांदीने यथोचित स्थानके बेठा. गुरुए धर्मदेशना दीधी. तेमां एम जणाव्युं जे — “ यतः ॥ अपारे संसारे, कथमपीस-मासाद्यनृजवं ॥ नधर्मयत् कुर्यात्, विफलजन्म निगमयतिवं ॥१॥ देशना सांजलीने पुरंदरशेठे गुरु महाराजने प्रब्युं जे— स्वामी ! पुन्यसारने पामतां एवडी विमासण केम थई ? गुरु कहे के—

“ देवाणु पीयाउं ! ए पुन्यसार पूर्व ऋवे चारित्र पालतां का-
यानी गुप्ति साहसिकपणे पाळी शक्या नही. सात प्रवचन माता
सुखे पालवाथी आ ऋवे सात स्त्रीउं सुखरुप पाम्या. अने आ-
ठमी स्त्री मलतां एवमी वार लागी; तेनुं कारण एक आठमी
कायगुप्ति संबंधी जाणवुं. ” गुरुमुखे पुन्यसारना पाठला ऋवनी
हकीकत सांजली वैराग्यवंत थया थका पुरंदर शेठे चारित्र
ग्रहण कर्तुं. ते शुद्ध मुनीनो धर्म आराधी स्वर्ग प्रत्ये पधार्या.
पुण्यसार नगरशेठ थया. ते पण न्याय धर्म सम्यक् प्रकारे
पाळी पुत्रने घरनो नार आपी आठ स्त्रीउंनी साथे संयम
आराधी देवलोक पाम्या. आ पुन्यसार शेठनी कथाथी सार
मात्र ए ग्रहण करवानो ठे जे, प्रथम ते जुवटीया थया तेथी
चोरी जेवो म्होटो गुन्हो कर्यो. राजानुं घराणुं लीधुं ते
हारी वेठा. पिताए घरमांथी कहामी मुक्या. संताई पेसवुं पड्युं,
अने पोताने लीधे पितानी अवदशा थशे एवो मनमां ऋय उत्पन्न
थवाथी प्रथम समागमे स्त्रीउं साथे एक शब्द पण उच्चार करी
शक्या नही. वली परणेत स्त्रीउंने मुकीने नाशी आववुं पड्युं. ए
विगेरे दुःखो फक्त जुगार रमवाथीज उत्पन्न थयां. अने ज्यारे
ए व्यसन ठोड्युं अर्थात् जुगार रमवो बंध कर्यो ल्यारे सुखी थया.
यश कीर्त्ति वधी अने ठेवटे आत्म हितार्थे संयम पाळीने देवग-
तिनां सुख पाम्या. माटे कोईए जुगार रमवो नहीं. ए सात
व्यसन मध्येनुं पहेलुं व्यसन निषेध करवानो अधिकार कळो. ३३

॥ अथ मांस ऋहण तथा चोरी विषे ॥ उपजाति ठंद ॥

॥ जे मांस लुब्धा नर ते न होये, ते राहसा मानुष
रुप सोहे ॥ जे लोकमां नर्ग नीवास ओरी, निवारीये
ते पर डव्य चोरी ॥ १४ ॥

જાવાર્થ:—જે મનુષ્ય માંસના લાલચી થાય તે માનવી નહી પળ માણસરુપે રાક્ષસ જાણવા, વલી તેવા (માંસ જઠ્ઠણ કરનારા) મનુષ્યને લોકમાં નર્કના વસનારા કહીયે, અર્થાત નર્કવાસી જેવા તેમને જાણવા, માટે માંસનું વ્યસન ટાલવું અને પરદ્રવ્ય પળ નલેવું. ઇટલે ચોરી ન કરવી. (માંસના જઠ્ઠકને મને તો તે સોંધું છે પણ જે પ્રાણીનો વધ કરી માંસ જલ્લે અર્થાત્ ક્ષાય તેને ઇટલે તે પ્રાણીને મને તો મોંધું છે. પોત પોતાના જીવ સૌને વાહાલા છે. માટે માંસ જઠ્ઠણના ત્યાગ કરવો. તે ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે.) ૧૪

॥ માંસ મોંધું છે એ સિદ્ધ કરનાર અન્નયકુમારનો પ્રબંધ ॥

મગધ દેશમાં રાજગૃહી નગરીને વિષે શ્રેણીકરાજા રાજ્ય કરતા હતા. તેમને અન્નયકુમાર નામે પ્રધાન હતો. એકદા રાજસત્રા મલીને બેઠી છે ત્યાં વાત વિચાર કરતાં માંસના લાલચી હતા તે બોલ્યા જે, “ આજકાલ માંસ સોંધું મલે છે. ” અન્નયકુમારે તે સાંજલી પોતાના મનમાં વિચાર કર્યો કે, જેને મારીને તે માંસ જઠ્ઠણ કરતા હશે તેને મને તો મોંધું છે; માટે આ જે ઉમરાવો માંસ સોંધું કહે છે તેમને પ્રતિબોધ દેવો યોગ્ય છે. એમ ધારી તે વલ્લે મૌન રહ્યા. થોડીવારે દરબાર વિસર્જ્યો. રાજા મહેલમાં ગયા. ઉમરાવો પોતપોતાને ઘેર ગયા. સાંજ પડી ઇટલે અન્નયકુમાર, જે ઉમરાવે દરબારમાં માંસની વાત કહામી હતી તેને ઘેર ગયા. તેણે આદર દીધો અને બોલ્યો જે, હે મહારાજ ! કેમ પધાર્યા ? ઘણી કૃપા કરી, જે કારજ હોય તે કહો. અન્નયકુમારે કહ્યું જે— હે જાઈ ! રાજાને શરીરે અકસ્માત્ રોગ ઉત્પન્ન થયો છે અને ત્યાં વૈદ્ય આવ્યા છે. તેણે કહ્યું કે— કાલ-જાનું સવાટાંક માંસ આવે તો કરાર થાય. તમે કહેતા હતા જે માંસ સોંધું છે, માટે હું તે લેવા સારુ તમારી પાસે આવ્યો હું. તમે રાજાના માનીતા ઠો, માટે તે આપો. ઉમરાવ વિચારમાં

पडी गयो. पठी बोड्यो जे, महाराज ! ए काम केम थाय ? कहो तो ड्रव्य आपुं. ते ड्रव्य आपीने बीजा पासेथी द्यो. अन्नयकुमारे कहुं के, मांसनुं काम ठे. वली ते तमारा कहेवा प्रमाणे सोंधुं ठे तो आपवामां शी हानी ठे ? उमराव लाचारी करी बोड्यो के, साहेव ! लाख बे लाख ड्रव्य द्यो, पण मांस तो बीजानुं खेवा महेरवानी करो. अन्नयकुमार तेनी पासेथी ड्रव्य लेईने तेनी वातनो हाजीयो पुरनार बीजा उमरावने त्यां गया. तेनी पासे सवा टांक मांस माग्युं. तेणे पण मांस आपवानी ना कहीने ड्रव्य आप्युं. तेनुं ड्रव्य लइने वली बीजा पासे गया. तेणे पण ड्रव्य आप्युं. एम जे जे उमरावादि मांस सोंधुं मलवानुं कहेता हता तेउने त्यां आखी रात्रि सुधीमां फर्या. को-ईये पण मांस आप्युं नही. लाचारी जणावी सघलाए ड्रव्य आप्युं. एम लाखो गमे ड्रव्य जेगुं करीने प्रजाते अन्नयकुमार दरबारमां आव्या. सघला सामंत उमरावो आवी राजाने कुशल खेम पुठवा लाग्या. राजा विस्मय थया. एमणे अन्नयकुमार सामुं जोयुं. अन्नयकुमार बे हाथ जोडी बोड्यो जे,— महाराज ! गई काळे राजसजामां आपना उमरावो कहेता हता जे, “ आज काल मांस सोंधुं मळे ठे. ” तेनी खात्री करवा माटे गई रात्रे मांस खेवाने अर्थे हुं गयो हतो. सघला सामंत उमरावे मुजने ड्रव्य आप्युं, पण कोईए तमने सुख करवा माटे फक्त कालजानुं सवा टांक मांस माग्युं ते पण न आप्युं. माटे कहो महाराज ! “ ए ते मांस सोंधुं थयुं के मोंधुं थयुं ? जो सोंधुं होय तो सवा टांक माटे कोई लाख बे लाख ड्रव्य आपे ? ” अन्नयकुमारनां एवां वचन सांजली त्यां आवेला सर्वे सामंत उमरावो नीचुं घाली रह्या. पण कोई काई प्रत्युत्तर देई शक्या नही. सघला वचमां बंधाणा अर्थात् सांकडे आव्या;

તેણેકરી નીચું જોઈ રહ્યા પણ ઉચું જોઈ ન શક્યા ! પઠી સઘલાણ માંસ ખાવાનાં પચ્ચલાણ કર્યાં. તે માટે માંસ વસ્તુ એ સર્વ જીવને વાહાલી છે. કેમકે, સર્વ જીવ જીવવું વાંછે છે. પણ કોઈ મરવું ન વાંછે. માટે માંસનો સર્વથા પ્રકારે ત્યાગ કરવો. એ બીજું વ્યસન તજવું. ૨૪

હવે તેનો વલી પાઠો ઉપનય કહી દેલાડે છે જે, જુઝ-વલી જે જીવ માંસના લાલચી છે તે જીવ મહામહા ડુઃખી થાય છે અને મરીને નર્કે જાય છે. તે કોણ ગયા ? તો જુઝ-કાલિક-સુરીઆની પેઠે ઘણા ગયા છે.

॥માંસની લાલચથી નર્કે જનાર કાલિકસુરીઝંતથા તેનો ત્યાગ કરી॥

॥ ધર્મ આરાધન કરનાર તેના પુત્ર સુલસની કથા ॥

રાજગૃહી નગરીને વિષે કાલિકસુરીઝં કસાઈ રહેતો હતો. તે માંસની લાલચે કરી નિત્યે પાંચસેં ઝેંસા (પાઠા) નો વધ કરતો હતો. તેનો આલો જન્મારો એમ વધ કરતાં કરતાં ગયો. જ્યારે તેને કાલધર્મનો સમય આવ્યો અર્થાત્ તેનું મર્ણ નજીક આવ્યું ત્યારે તે મહા મહા ડુઃખ પામવા લાગ્યો. તેનો પુત્ર સુલસ પોતાના બાપના સુખને વાસ્તે જે જે ઉપાય કરે તથા જે જે વસ્તુથી તેને સમાધિ થાય તે તે વસ્તુ તેના વપરાસ માટે લાવે તે તે સઘલાથી સુખ થવાને બદલે તેને પાપના ઉદયથી ઘણું ડુઃખ થતું જાય. તેવારે સુલસ અન્નયકુમાર પ્રધાન પાસે આવ્યો, અને પોતાના પિતાને સુખને વાસ્તે જે જે કારણ કરીયે ઢીયે તે તે ડુઃખરૂપ થાય છે; એનું શું કારણ હશે ? તે માટે આપ કહો તે કરું, એમ પુઠ્યું. અન્નયકુમારે વિચાર્યું જે, એ જીવ મહા પાપના જોગ થકી નિયમા નર્કગામી છે. માટે એને સુંઆલી સુખસૈય્યા ન જોઈયે, શીતલ પાણી તથા બાવનાચંદન પ્રમુખનાં વિલેપન પણ એને ન જોઈયે. જેમ સ્વર, ડંઘ્ર, અજ, વાયસ, સુ-

अर विगेरेने जूनी वस्तुनो चाह होय तेम एने पण एवां कारण जोईये ! एथी ए शाता पामशे. एम मतिकदपनानी बुद्धिएकरी तेना पुत्रप्रत्ये अत्रयकुमारे कहुं जे,—हे सुलस ! जमीन उपर कांटा पाथरीने ते उपर तहारा बापने सुवाड. तेथी तेना जीवने सुख उप जशे. वली टाढा पाणीने बदले तुं तेने तडतडतुं पाणी पाजे. अने एना शरीर उपर विष्टानुं विक्षेपन करो. ते सांजलीने घेर आवी सुलसे सर्वे अत्रयकुमारना कद्या प्रमाणे करणी करी. एथी कालिकसुरीआने शाता थई. तेवारे ते कहेवा लाग्यो जे, हे दीकरा ! एटला दी-वस एवी सुंहाली सेज क्यां घाली मुकी हती ? वली तें आज मने आवुं शीतल पाणी पायुं तथा विक्षेपन पण घणुंज रूहुं कर्युं. एम ते माठाने सारूं मानतो आयुना क्षयथी मरीने सातमी नकें गयो.

तेनां लोकीक कारज कर्या पठी सर्व तेनां सगां संबधी मली सुलसनी पासे आवीने कहेवा लाग्या के, हे सुलस ! ते तहारा बापनुं काम तुं ले. ए सर्व कुटुंबनी वृत्ति तुं हवे चलाव. सुलस बोदयो जे—हुं लेउं तो खरो ! पण में महारा बापनी अवस्था दीठी ठे, तेथीकरी महाराथी तो ए काम न लेवाय. सघलां सगांए कहुं के, तहारे जे पाप आवशे ते अमे सर्व कुटुंब वहेंची लेईशुं. तेवारे नजीकमां फरसी पनी हती ते लेईने सुलसे पो-ताना पग उपर नाखी. एटले वेदना उपनी. सुलस कहे जे, अरे जाईयो ! अरे जाईयो ! अरे बाई ! अरे बाई ! अरे बहेन ! आ अत्यंत महा मुजने दुख अने वेदना जे थाय ठे ते मुजथी खमी नथी जाती. माटे जूनी ! तमे थोमी थोडीये पण वहेंची द्यो, तो ते तेटली वेदना तो मुजने उठी थाय ! संबधी बोदया जे, तें तहारे हाथे करी जेम पेट चोलीने शूल पेदा करे तेम वे-दना पेदा (उत्री) करी. ते पठी तुं अमने कहे ठे जे हवे

तमे वेदना द्या, ते अम थकी केम लीधी जाय ? सुलस कहे जे, - वेदना तुमथी लीधी नथी जाती ल्यारे तमे पाप ते शी प्रकारे करी वहेंची लेशो ? जो तमाराथी आ आटली वेदना न लेवाय तो तमे पापना संविजागीया केम थाउ ? ते माटे आ जवे अने परजवे सुख अने दुःख ते पोते (पोतानो) आत्माज जोगवे. सुख दुखनो वेत्ता ते एहज जीव ठे. माटे जे जेवां कर्म करे ते तेवां ते प्राणी जोगवे. ए वात सांजलीने सगां विचारवा लाग्यां के ए कहे ठे ते पण खरुं ठे. शायी जे, ए कहे ठे जे तमे आटला कुटुंब परिवार मळ्या थका पण तमाराथी ज्यारे कांइ लेवातुं नथी ल्यारे मर्ण पाम्या पठी कोई कोईने एकठो न थाय, त्यां ए वहेंची लेवाने कोण आवे ? जेम पंखी सांज वेलाये एकठां थाय अने प्रजाते सर्व उनीने दीसोदीसे जता रहे, तेम आपणो मेलो पण एमज जाणवो. जेम ते पंखी पाठां एकठां न मळे तेम, आपणा कुटुंबनो पण मेलो फरी न मळे. सुलसे उपर प्रमाणे सर्व स्वरूप कहुं, ते तेनां सर्व सगां सांजलीने एवा निश्चय उपर आव्यां के, ए सर्वथा प्रकारे करी पाप नहीं करे, केमके ए धर्म पाम्यो ठे. ल्यारपठी सुलस अजयकुमार पासे गयो. तेमने पुठीने धर्म प्रत्ये पाम्यो. पठी ते दृढ मने करी धर्मारधन करवा लाग्यो. आयु क्षय थये मर्ण पामीने धर्मना प्रजावथी ते (सुलस) देवता थयो. अहीं कहेवानुं प्रयोजन ए ठे जे, मांसनो लालची थयो ते कालकसुरिउं सातमी नर्के गयो अने सुलस के जेणे मांसनां पच्चखाण कर्यां ते देवल्लोके गयो. ए बीजुं व्यसन जाणवुं. २४हवे परद्रव्य न लेवुं ते उपर दृष्टांत कहे ठे.

॥ त्रीजा चोरीना व्यसन उपर मंकीक चोरनो प्रबंध ॥

बेना नदीना तटने विषे मसाण जूमीकाए मंकीक नामे चोर बुपु-पाताळ घर बांधीने रह्यो हतो. तेने एक बहेन हती. ते

बंने सलाह संपथी रहेतां हतां. मंकीके पोताना घरमां एक कुवो बनाव्यो हतो. ते ज्यारे चोरी करीने माणसनी पासे माल उपमावी लावतो त्यारे तेनी बहेन ते आवनार पुरुषने पग धोवाने बाहाने कुवा उपर लइ जइ तेमां ढोली पाडती हती. पठी ते कुआमांथी नीकली न शके एवुं तेणे करी मुक्युं हतुं. मंडीक हमेशां राजदरवारनी पोले पगे पाटो बांधीने तुनवाने काजे बेसतो. ते लोकोनां वख तुनी आपवाने लेतो, अने तुनीने तेने घेर आपवा जतो. त्यां तेने घेर दृष्टचर्या जोइ आवी लाग मले ते घरमांथी चोरी करतो हतो. एम करतां करतां घणो वखत वही गयो. आखुं नगर तेणे लुटी लीधुं. लोकोए तेमज कोटवालादिए घणी तपास करी पण ते पकमायो नही. ठेवट सर्व पुरजन जेगा थइने ए नगरना राजा मूलदेव पासे फरिआदे गया. फरिआद सांजलीने राजाए चोरने पकडवा माटे बीडुं फेरव्युं. ते कोइए न लीधुं त्यारे राजाए पोते बीडुं ठव्युं. निरंतर चोरने पकडवा माटे राजा संका परतां सर्व स्थले फरवा लाग्यो. नवा नवा वेष बदलीने राजा रात्रि दीवस चोरनी शोध करतो हतो. एक वखत सामान्य वेष धरी रात्रे तापसने आश्रमे आवी खड्ग संतामीने राजा सुतो हतो. त्यां मजुरने माटे मंडीक चोर आव्यो. तेणे सामान्य वेषे सुतेला राजाने जगाड्यो. मजुरी परठीने चोरी लावेलो माल तेनी पासे उपडावी तेने लेइ पोताना पाताल घरमां आव्यो. माल तेनी पासेथी लेइने मंडीके पोतानी बहेनने बोलावी कह्युं के, तमे एना पग धुओ. बहेन एने कुआ कांठे बेसाडी पग धोवा लागी. पगनां तलांए हाथ फरसतां ते तेने घणा सुकमाल जणाया. तेना मनमां आव्युं जे, आ महारो जाइ हमेश मजुर लावे ठे तेना पगमां अने आ पुरुषना पगमां तो घणो फेर जणाय ठे. माटे एने मारवो नही. एवुं राजानी पुन्याइये

करी ते चोरनी बहेनना मनमां आव्युं. तेवारे तेणीये समस्यामां ज-
 णाव्युंजे, तहारार्थी नसाय तेम नाश. ते समजीने राजा नाठो.
 एटले चोरनी बहेन पोकार पाडती उठी. हे चाई! हे चाई! चार-
 वाह हतो ते नाठो. पठी मंडीके केडे धाऊं, धाऊं, जालो, जालो,
 पकडो, पकडो, एम पोकार पाडी तेनी पुंठ पकडी. राजा ऊपा-
 टाबंध दोडीने पोताना आवासे आवी सुतो. चोरे पाठल दो-
 रुतां आवी राजद्वार आगळ पत्थरनो पुरुषाकारे थांचो हतो ते
 चान्तिये करी ठेयो अने जाण्युं जे में नाठो ते पुरुषने हण्यो.
 एम विचारी चोर पोताने ठामे आव्यो. पठी प्रजाते मंकीक
 हमेशनी माफक पगे पाटो बांधीने राजपोले बेसी तुनवा लाग्यो.
 मूलराजाए पोतानो चाकर मोकली तेने तेडाव्यो. तेथी ते च-
 मक्यो ! पठी राजा पासे आव्यो. राजाए तेने पोतानी पासे बे-
 साड्यो. विश्वास पमाड्यो. पठी कह्युं जे - तहारी बहेनने म-
 हारी साथे परणाव. चोरे पोतानी बहेनने परणावी. पठी स्त्री
 जर्तारनी रंग वार्त्तामां राजाए स्त्रीने पुठीने मंकीकनुं सघळुं धन
 लीधुं. पठी कांई न दीतुं अर्थात् कांई न रहुं त्यारे मंकीक चो-
 रने राजाए कदर्थना पमाडीने कालधर्म पमाड्यो. ते मरीने
 नकें गयो. ए वातथी सार ए ग्रहण करवानो ठे के, मंकीक
 घणो वखत चोरी करी हजारनुं धन लूटी लाव्यो पण ते तेना
 जोग पड्युं नही. सरजी नही ठतां बहेनने परणाववी पडी. ए-
 कलो थयो. आखरे सघळुं जेगुं करी राखेळुं धन गयुं अने वीटं-
 वना पामी मरीने नकांवास दुःखनी परंपरा पाम्यो. तेना जी-
 वने उद्धारनो दीवस नाव्यो. एम जाणीने अरे नव्य प्राणीयो !
 ए चोरीनुं व्यसन ठांडो, जेथी मोक्षनां सुख पामो. ए त्रीजुं
 चोरीनुं व्यसन जाणवुं. २४

॥ अथ मद्य विषे ॥ ज्ञयंगप्रयात ढंद ॥

सुरापानथी चित्त संत्रांत थाये, गले लाज गंजरीरता शील जाये ॥ जिहां ज्ञान विज्ञान सूजे न बूजे, ईशू मद्य जाणी न पीजे न दीजे ॥ १५ ॥

त्रावार्थः— मदिरा पीवार्थी जीव परवश थाय ठे, लाज घटे तया गंजरीरता अने शील पण जाय ठे, बली जेणे करी ज्ञान के विज्ञान कांई सुजतुं नथी अने समजातुं नथी, एवो मदिरा जाणीने ते पीवो नही, तेमज कोईने पावो पण नही. १५.

॥ मदिरानुं व्यसन सेवनार जीतशत्रु राजानो प्रबंध ॥

वसंत नगरनो जीतशत्रु राजा तथा तेनी सुकमाढीका राणी निरंतर मद्यपान करे ठे. बन्ने स्त्री जर्तार मद्यमां मस्त थईरहे ठे. राज्यनी पण चिंता करता नथी. एवुं जाणीने तेना पुत्र तथा प्रधाने विचार्युं जे, व्यसन विद्वुद्धो आ राजा आपणा कामथी गयो. तेथी तेउए राजाराणीने एक दहाको चंद्रहास्य मदिरा पाईने परवश करी सैय्या उपर सुवाडीने तेमां खरची मुकी ते (सैय्या) मनुष्य पासे उपडावी एक अटवीमां मुकावी. त्रीजे दीवसे ज्यारे मदिरानी ठाक उतरी ल्यारे तेमणे आंख उघाडीने जोयुं तो जंगल जूमीका अने स्वापदादि घणां जीव तेमना जोवामां आव्यां. एटले जयत्रांत थकां उठ्यां. पठी पोतानी सैय्या संजालतां थकां तेमां जोयुं तो संबल दीठामां आव्युं तेथी तेउ घणोज हर्ष पाम्यां. राजा विचारवा लाग्यो जे, मद्यपानथी मने दूर कर्यो, हुं दुखीयो थयो. पण जलुं थज्यो ए प्रधाननुं अने पुत्रनुं, जे मुजने मार्यो नहीं. माटे हवे महारे ए (मद्यपाननुं) व्यसन न सेववुं. एवो एटले मद्यना व्यसननो मन साथे परित्याग करी राजा राणी सहित त्यांथी चाली नीकळ्यो. रस्तामां राणीने तरस

लागी. तेणीए कहुं जे—स्वामी! पाणी विना महारो जीव जाय ठे. राजाए पाणी माटे घणी खोल करी पण किहांये न मद्युं. त्यारे तेणे अल्लगो जई पांदडांनो दडीयो करी तेमां पोतानी जांग कापी-ने लोही वडे ते दडीयो चरी स्त्री पासे आवीने कहुं जे, आ पाणी लाव्यो तुं, एना उपर घणां पांदकां पडेलं ठे माटे ए जोवानी जरूर नथी. तुं आंख मीचीने पीजा. स्त्रीए ते पीधुं. वल्ली आगल जतां स्त्रीने चूख लागी; एटले तेणे राजा पासे खावानुं माग्युं. राजाए पोतानी जांग कापीने तेनां न्हानां खंड करी करीने मांस आप्युं. ते राणीए चरण कर्तुं. आगल जतां कंचनपुर नगरे आव्या. त्यां घर चाडे लेईने तेउं रह्यां. राजाए विचार्युं जे खातां थकां तो कुआ पण खाली थाय. तेथी ते हाटवाडामां (चौटामां) हाट मांडी व्यापार करवा लाग्यो. राणीए कहुं के, घरमां मने एकलां गमतुं नथी. राजाए विचार्युं जे, ए स्त्री कहेठे ते पण खरुं ठे. केमके, ए घणी दासीउं साथे (एकठी) रहेली ठे. तेथी एने एकलां रहेवुं गोठे नही ए वास्तविक ठे. पठी तेणे स्त्रीने कहुं के, तहारी पासे रहेवाने योग्य माणस खोली लावी राखीशुं. एवामां एक वखत तेना हाट पासे बेसीने एक पांगलो गायन करतो हतो. तेनो स्वर सारो हतो. राजाए तेने कहुं जे—हे पांगु ! तुं महारा घरनेविषे स्त्री ठे तेनी पासे रही तेने तहारुं गायन संजलावजे तथा तेनी साथे वात चीत करी तेनुं मन रंजन करजे अने त्यां बेसी रहेजे. अमे तहारुं उदर चरण करीशुं. वल्ली वस्त्रादिक पण आपीशुं. ते पंगुने पण एटकुंज जोईतुं हतुं, तेथी तेणे तेने त्यां रहेवाने हा चणी. एटले तेने ते पोताने घेर तेडी लाव्यो; अने स्त्रीने कहुं के, तहारी पासे रहेवा माटे आ पंगुने लाव्यो तुं. तेनी साथे वार्ताव्याप करी तथा तेनुं गायन सांजली सुखरूप दीवस निर्गमन करज्यो. हवे ते पंगु

निरंतर त्यां रहे ठे. राणीने गीत ज्ञान गाईने संजलावे ठे. वात विचार करे ठे. राजा आखो दहामो पोताना व्यापारार्थे हाटे (दुकाने) रहे ठे. पंगु अने राणी सिवाय त्रीजुं कोई घरमां न होवार्थी ते बेनो एक बीजा उपर रांग वधतो गयो. राणी पंगु साथे लुब्ध थई. तेनी साथे घणोज स्नेहराग बन्यो. तेना खरे मोही थकी कहे जे-हे वद्वज ! हे प्रीय ! तुं मुजने जोगव्य, एवुं वचन स्त्रीए विषयनी लालचे पंगुपत्ये कळुं. ते सांजलीने पंगु स्त्रीप्रत्ये कहेवा लाग्यो जे-तहारा जर्तारथी हुं विहु तुं. तेवारे स्त्री बोली जे-तेमनी तुं चिंता न करीश. पठी तेनी साथे विषयसुख जोगवतां केटलाक दीवस विल्या. एहवे ते नगरे गंगानदीनो उठव आव्यो. त्यां घणा लोकनां वृंद मळ्यां ठे. राजा राणी पण ते उठवस्थानके आव्यां. राणीए राजाप्रत्ये कळुं के, ज्यां कोई न देखे त्यां सर्व लोकथी अलगा आपणे जईये तो साकं. राजा सरलपणे तेनुं कहेवुं मान्य करी स्त्रीने साथे लेई घणी वेगली जूमीकाये गया. त्यां चिहुंदिशे जोतां कोई दीगामां ना आव्युं एटले स्त्रीए पोताना जर्तार (राजा) ने ड्रहमां नाख्यो. राजाने तरतां आवडतुं होवार्थी ते कोईक तटनेविषे तरीने बाहार नीकळ्यो. तेवा समये ए नगरनो अपुत्रीयो राजा मर्ण पाभ्यो हतो. तेथी प्रधानादि पंचदीव्य मेलवी वाजित्र वागते थके फरता फरता नगर बाहिर ज्यां ते राजा ठे त्यां आव्या. हाथणीए राजा उपर कलस ढाढ्यो. घोडे पण मंगलीकना हेषारव शब्दना शुकन आप्या. सेवके साथे ठत्र धर्यु. चामर विंजावा लाग्या. पठी हाथणीए पोतानी सुंढे करी मस्तक उपर बेसार्या. त्यांथी नगरमां आवी सिंहासन उपर बेसार्या. ओठव कर्यो, ते राजानुं 'पुन्याढ्य' नाम स्थाप्युं. त्यां ते राज्यविलास जोगवे ठे.

પેલી સ્ત્રી (રાણી) રાજાને ડ્રહમાં નાખીને ઘરે આવી લોકોને કહેવા લાગી કે, કોણ જાણે જે મહારો સ્વામી ક્યાં ગયો ? ગંગાતટે ડુંઢવમાં અમે બંને ગયાં હતાં. ત્યાં મને મુકીને કાંઈક કૌતુક જોવા તે ગયા, ત્યાંથી પાઠા આવ્યાજ નહીં. મેં તેમનો ઘણો તપાસ કર્યો અને કરાવ્યો પણ મને મલ્યા નહીં; તેથી થાકીને આશ્વરે હું ઘેર આવી. મહારા ઉપર કૃપા કરી, કોઈ મહારા સ્વામીનો પત્તો મેલવી આપશે તેનો ઉપકાર માનવા સાથે સારી વહીસ આપી તેનું મન હું રાજી કરીશ. આ પ્રમાણે લોકોને કહી ઢીલગીરી દેવામતી તે ઘરમાં ગઈ. પઠી પંગુને ઢુપી રીતે જણાવ્યું જે મેં આ પ્રકાર કરીને કાશલ કાઢી ઢે. હવે આપણને કોઈની બીક નથી. એમ કહી મન માનતી મોજ મારવા લાગી. બંને જણ સુખે જોગ જોગવે ઢે. ખાય ઢે, પીએ ઢે. એમ કરતાં કરતાં જે ડ્રવ્ય હતું તે સુટાડ્યું. કિસીએ વસ્તુ માત્ર ન રહી. એટલે બંને જણ વિચારવા લાગ્યાં જે હવે આપણે શું કરીશું? પાંગલો બોલ્યો જે—મુજમાંહે ગાયની સામર્થ્ય ઢે, પણ પગ નથી. તેવારે રાણી શુકમાલીકા બોલી જે—હું તુજને સ્વજ્ઞે બેસારીને ફેરવીશ. પઠી પાંગલાને સ્વજ્ઞે બેસાડીને શુકમાલિકા નગરમાં ફરવા (ત્રીઢ્ઞાવૃત્તિ કરવા) નીકઢી. પાંગલો સ્વજ્ઞે વેઠો વેઠો ગાય ઢે. તે સાંઢ્ઞલીને આશ્વા નગરનાં લોકોનાં વૃંદ જોવા માટે મલ્યાં. કેટલાક લોક પાંગલાના સ્વજ્ઞી મોહ પામી તેની પુંઢે પુંઢે ફરવા લાગ્યા. કેટલાક પુરુષ સ્ત્રીના રૂપ ઉપર મોહ્યા થકા તેની પાઢલ પાઢલ ફરે ઢે. કેટલાક એમ કહે ઢે જે, આ પાંગલો, અને એને આવી અઢ્ઞુત કન્યા ન જોઈયે ? એમ જે જેના ચિતમાં આવે તે કહે ઢે. પઠી લોકો આપેઢે તેમાં તેડું ઢરણ પોષણ કરવા લાગ્યાં. એવી રીતે ઢરરોજ પાંગલાને સ્વજ્ઞા ઉપર ઉપાડી તે સ્ત્રીને ઢ્રવટે, ચોવટે, ચાચરે ફરતાં ફરતાં ઘણા ઢીવસ થયા—પઠી વલી નગરને બા-

हार पखो गामडे पण फरवा मांड्युं. “पांगलो गाय, आंधलो दळे ने कुतरुं खाय. ” एवुं देखीने लोक जोवा मळे. वली लोक स्त्रीनी प्रशंसा करे जे पांगला जतरने तो एहज सेवे. एम प्रशंसा थतां थतां तेनुं “पतिव्रता” नाम पड्युं. त्यारपठी थोडे थोडे दूर गाममांमां फरतां फरतां तेउं पुन्याढ्य राजाना मुलकमां आव्यां. ठाम ठाम तेनो जस विस्तार पाम्यो. ते वात दरवार सुधी गर्डे. एक सेवके पुन्याढ्य राजाने कहुं के — “ महाराज ! एक स्त्री महा रुपवंत ठे, तेनो जतर पांगलो ठे, तोपण ते तेनी घणा रुडा प्रकारे चाकरी करे ठे. पोताना खजा उपर बेसारी फेरवे ठे. पांगलो गायन घणुं सारुं करे ठे. लोकमां ते स्त्रीनी पतीव्रता रुपे ख्याति फेलाई ठे. ए बन्ने फरतां फरतां अहीं आवेलां ठे ” राजाए ते सांजद्वीने पोताना मनमां तोल बांध्युं जे, मूल तो आपणावाली आशामी अने पंगु पण तेज हशे ! होय ते खरुं ! जोईये ! कोण ठे ? पठी राजाए सेवक साथे ते बन्नेने तेमाव्यां. तेउं खुशी थयां जे आपणने जोई तथा पंगुनो स्वर सांजद्वीने राजा जरुर नीवाजशे. पठी ते बन्ने जण दरवारमां आव्यां. वैगलां उजां रद्यां. तेमणे राजाना तेजे करी तेने उलख्यो नहीं. पण राजाए तो तेउंने उलख्यां. राजा बोदयो जे— ॥ यतः ॥ वाप्यो रुधीरमापीतं, जद्वीतं मांसमुरुजं ॥ जागीरथ्यां पतिद्वीत, साधूसाधूपतीव्रते ॥ १ ॥ ते श्लोक सांजद्वीने समजी ते स्त्री वीलखी थई. पठी राजाए ते स्त्री अने पंगु बन्नेने पोताना देश बाहार कर्या. देशवट्टो दीधो. राजाने ते स्त्रीनां एवां माठां लक्षण देखी संसार उपर वैराग्य उपन्यो. आ संसारने असार जाणी राजाए चारित्र लीधुं. पाताना आत्मानुं कारज समारीने सुखीयो थयो. ते क्यारे सुखीयो थयो ? ज्यारे एणे मदीरा ठांडी त्यारे ते सुखने पाम्यो. एम जाणीने बीजा प्राणीए पण ए मदीरानुं व्यसन टालवुं. मदी-

रानुं व्यसन महा मातुं जाणवुं. वली एहज उपर बीजो वृत्तांतकहेठे.
॥ मदीराना व्यसनथी द्वारीका नगरीनो दाह थया विषे प्रबंध ॥

एकदा श्रीकृशे श्री नेमीनाथजीनी देशना सांजळ्या पठी एवुं पुळ्युं जे-स्वामी ! ए द्वारीका नगरीनो विनाश क्यारे थवानो ठे ? जगवाने कळुं के-“तहारा पुत्र साम्ब अने प्रद्युम्न मद्यपान करी द्वीपायन तापसने संतापशे, तेणे करी तापस नीयाणुं करीने द्वारीकानो दाह करशे.” एवुं सांजळी श्रीकृशे मदीरानां ज्ञांरु मात्र उपडावी वनमां मुकाव्यां. नगरमध्ये पडहो वजडावी सर्वने मदीरापान करवानी मना करी. थोकोक समय गया पठी साम्ब अने प्रद्युम्न कुमारादि रमतां रमतां ते वनमां आव्या. त्यां तेमने मद्यनो गंध आव्यो. एटले ते पीवानी होंस थई. त्यां आवेला सर्वे जादवे ते मद्य पीधो. सर्वे पीने ठक्या. मदोन्मत थया. त्यां नजीकमां द्वीपायनरुषी तप तपतो हतो. तेने देखीने तेउ संतापवा लाग्या. वली तेने कुट्यो. बीजा कोईए जेम तेम समजावीने तापसने मुकाव्यो. पठी ते तापसे क्रोधवंत थईने नीयाणुं बांध्युं. ते मरीने अग्निकुमार देवता थयो. पठी ते पूर्वज-वनुं वैर संजारी द्वारीकाने दाह देवा तत्पर थयो. परंतु द्वारीका नगरी मध्ये तेनी बीके करी लोकोए घर घरनेविषे आंबीलनो तप करवा मांड्यो ठे. ते तपना प्रजाव थकी बार वर्ष सुधी ते देवतानुं कांईये न चाट्युं. बार वर्षे कोईने पण तप करवानुं मन न थयुं. अर्थात् नगर मध्ये कोईए आंबील न कर्युं. जेम सुजुम चक्रवर्तीनुं चरमरत्न समकाले मुकी देवानुं देवतानुं मन थयुं ने ते मुकी दीधुं; तेम अहीं पण समकाले सर्वेए तप करवो मुकी-दीधो. ते वखते ते देवताए समय उलखीने द्वारीका नगरी उपर अग्नि वुकुर्वि. तेना प्रजावथी द्वारीका नगरी प्रज्वळीत थई. पण

तेणे एटळुं विशेष कर्तुं जे-जेउं दीक्षा लेईने नीकळ्या तेउने जीवता मुक्या. साधु तथा श्रीकृश्र अने बलजड्जी सिवाय बीजा सर्वे लोकने तथा आखा नगरनां मकानादि सघली वस्तुने वाली त्रस करी दीधी. ए शा कारणथी थयुं ? तो के-मदीराना व्यसनथी थयुं. केमके मदीरा पीवाथी जीव परवश आय ठे. तेनाथी सहेजमां पण अकार्य बनी जाय ठे. गमे तेवो ऋह्यो होय, पण ए नीच वस्तु (मदीरा) ना संसर्गेकरी नीच माणस कहेवाय. गमे तेवो उत्तम होय, पण ते मध्यम कहेवाय. माटे ए मध्यम वस्तु जे मदीरा तेनुं व्यसन तजवुं. ए तजे थकेज जीव सुखीयो थाय; माटे मद्यपान न करवुं. ए चोथुं मदीरानुं व्यसन कह्युं. १५

॥ अथ वेस्या गमन व्यसन विषे ॥

॥ कहो कुण वेस्या तणो अंग सेवे, जिणे अर्थनी लाजनी हाणि होवे ॥ जिणे कोश सिंही गुफाये निवासी, षट्यो साधुनेपालग्यो कंबलासी ॥ १६ ॥

त्रावार्थः-अरे जाई ! कहो, के जे गणिकाथकी अर्थ परिग्रह अनेकुलनी लाज मर्यादा जाय एवी वेश्याना अंगनुं सेवन कोण करे ? जे प्राणी मूर्ख होय ते गणीकानुं गमन करे. जुउं, कोश्या(वेश्या)नी संगते थूलिजड्जीना सिंह गुफावासी गुरुजाई चौमासाना कालमां विषयनी लालचे करी वेश्याना वचनथी कांबल लेवानी आशाये नेपाल देशमां गया. तेनो संबंध लखीये ठीये. १६

॥ विषयनी लालचे वेश्यानां वचनथी कांबल लेवाने ॥

॥ नेपाल देशमां जनार सिंहगुफावासी साधुनो प्रबंध ॥

पारुळीपुर नगरना पति नंदराजाना प्रधान सकमालना पुत्र स्थुलिजड् कोशा नामनी वेश्याने त्यां बार वर्ष सुधी रह्या. तेने

सामा बार क्रौरु ड्रव्य खवराव्युं. एवा अवसरने विषे एक वररुची ब्राह्मणना योगे सकलात्त मंत्रीनुं मरण निपज्युं; त्यारे नंदराजाए प्रधानपदवी आपवा माटे गणिकाने त्यांथी स्थुल्लिज्ज-ड्रने तेडाव्या. गणिकाए त्यां जवा माटे ना पायी. तेने समजा-वीने नंदराजाने मली तरत पाठा आववानो कोल आपी स्थु-ल्लिज्जड्र राजा पासे जवा नीकल्या. रस्तामां तेमने तेरुवा आवनार पोताना जाई सरैयाथी पिताना मर्णनो सघडो संबंध तेमणे जाणी लीधो. राजा पासे आवी विनय सहित पोताने तेडवानुं कारण पुब्बुं. राजाए तेमना पितानी प्रधान पदवी लेवा कळुं. स्थुल्लिज्जड्र आलोची आववानुं जणावी त्यांथी अशोक वनमां आव्या. त्यां संसारनी असारता चिंतवी समतत्व विचारीने तेमणे स्वहस्ते मस्तकनो लोच कर्यो. अने रत्नकंबल जे पोतानी पासे हतुं तेनो उघो करी राजसन्नामां आवी धर्मलाज दीधो. त्यांथी संजुतीविजयाचार्यनी पासे आवी दीक्षा लीधी.

वर्षाऋतु आवतां चोमासु रहेवा माटे संजुतीविजयाचार्ये पो-ताना चार चेलामांथी स्थुल्लिज्जड्रजीने ते जे कोशा वेश्याने त्यां रहेला हता तेनेज त्यां चारमास रही संयमाराधन करवानी आझा आपी. बीजा एक चेलाने सिंहनी गुफाए चारमासना उपवास करी रहेवानी आझा आपी. त्रीजा शिष्यने कूवाना चारवट* उपर चर्तुमास रहेवानी आझा आपी. अने चोथा शिष्यने सर्पना बील उपर चार मास रहेवानी आझा आपी. चारे शिष्य गुरुआझानुसार गया. स्थुल्लिज्जड्रजी राजाने त्यां जईने आववानुं कही गया हता त्यारथी वेश्या तेमनी राह जोई रही हती. ते ज्यारे चोमासा उपर स्थुल्लिज्जड्रजी तेने घेर आव्या त्यारे घ-

* कूआना मों उपर वच्चो वच्च एक जासु लाकसु नांखवामां आवे ते तेने कूवानो चारवट कहेवाय ते.

णोज हर्ष पामी अने सत्कार सहित तेमने रहेवा माटे चित्र-
शाला आपी. वली स्थुलिज्जजीनो साधु वेष जोई ते मुकवा
माटे घणुं समजाव्युं. घणा हाव जाव कर्या. जोग विलास माटे
प्रार्थना करी. स्थुलिज्जजी पोतार्थी सामा त्रण हाथ अलगी
एटले दूर रहींने दील चाहे ते (चेन चालादि) करवानुं वेश्या
पासे कबुल करावी चोमासु रह्या. वेश्याए खटरस जोजन क-
राव्या. बत्रीसबळ नाटक कर्या. वली कामराग उत्पन्न थाय
तेवी औषधीउं पण जोजनने विषे आपवामां वेश्याए मणा
राखी नहीं. परंतु मेरु पर्वतनी परे निश्चल चित्तवाला, के जेणे
कामदेवनुं मूल सील संयमरुपी कुहाडे करी ठेदी नाख्युं ठे
एवा स्थुलिज्जजी लेशमात्र ऋग्या नहीं. चित्रशालाने विषे
आलेखेलां चोरासी जोगासन हतां ते उपरलेश पण लक्ष दीधुं
नहीं. वली पूर्वे जे रंगजोगनी शालानेवीषे विषयसुख जोग-
वेलां ठे तेज रंगशाला ठे अने तेनी तेज वेश्या ठे, तेमज ते
पोताना उपर पूर्ण रागवती ठे तोपण तेने निज्रंठी; अर्थात् तेना
सामुं सरखुं पण जोयुं नहीं; एटलुंज नहीं परंतु एवा दृढचित्तवाला
सीयल सुरंगी साधु श्रीस्थुलिज्जजीए संसारनी असारता तथा
तेनुं स्वरूप बतावीने ए कोशा वेश्याने प्रतिबोध पमानी श्रावकनां
वार व्रत उचराव्यां. शुद्ध श्रावीका करी.

चोमासु उतरे स्थुलिज्जजी वेश्यानी आज्ञा मागी गुरु स-
मीप आव्या. गुरुए सामा जई त्रण वार डुकर डुकर, डुकर-
कार कही बोलाव्या. एटलामां सिंहगुफावासी चार मासना
उपवासी बीजा शिष्य आव्या, तेमने गुरुए एकज वार डुकर-
कार कह्या. तेमज कूआना जारवट उपर चतुर्मास रहेला शिष्य
आव्या, तेमने पण एक वार गुरुए डुकरकार कही बोलाव्या.
वली तेवीज रीते सर्पना बील उपर रहेला चोमासी शिष्य

आव्या, तेमने पण गुरुए एकज वार डुक्करकार कहीने बोलाव्या. ए चारे गुरुजाई एकठा थया. तेमां सिंहगुफावासी साधुना मनमां खेद उपन्यो. के, जुठ ! हजी मूल खजाव तो नथी मुक्यो एवो जे सकडालमंत्रीश्वरनो बेटो स्थुलिज्जद्र दीक्षे (शरीरे) यतो मातो ठे, तेम ठतां तेने गुरुए त्रणवार डुक्कर डुक्कर डुक्करकार कहीने बोलाव्यो ! गुरुए तेना मननो आशय (जाव) जाणीने कछुं के, हे महानुजाव ! तमारे खेद करवानुं कांई कारण नथी. में जे कछुं ठे, ते योग्यज कछुं ठे. तमे त्रणे जणे जे काम कर्नुं ठे ते काम एकला ए स्थुलिज्जद्रे कर्नुं ठे. सांजलो- १, कूआनो चारवट तडुप तो चित्रशाली जाणवी. के-मके जे जे दिशाए जूए ते ते दिशाए चोरासी चोगासनने जोवां तेम ठतां पण ते देखीने चढ्या नही. माटे ए तो कूआनो चारवट जाणवो. २, दृष्टिविषरुप ते साप एटले गणिकानी जे नजर ते साप सरखी जाणवी. तेना पण गंज्या न गया. माटे ए सर्पनो बील जाणवो. अने ३, सिंह ते खटरस सरस आहार कर्या अने ते जीरव्या. माटे सिंहगुफा समजवी. ते माटे त्रणे जणानुं काम एकला स्थुलिज्जद्रे कर्नुं तेथी एने अमे त्रण वार डुक्कर डुक्कर डुक्करकार कह्या. ए रीते त्रणे शिष्यने समजाववा सारु गुरुए कहीने जणाव्युं के, तमे ए उपर खेद न करो. तो पण सिंहगुफावासी साधुने स्थुलिज्जद्री उपर खेद आव्यो जे, एमां ते शुं डुक्कर ठे? एवुं तो द्योने अमे पण ते गणिकानी जे बहेन उपकोशा ठे तेने घेर चोमासुं करीशुं. आ प्र-माणे वात थया पठी कार्तिक अने फादगुन चोमासु विततां आषाढ चोमासु आव्युं त्तारे ए सिंहगुफावासी साधुए गुरुनी पासे वेश्याने त्यां चोमासु जवानी आज्ञा मागी. गुरु अण-बोढ्या रह्या. हा के ना, कांई पण गुरुए कछुं नही. एटले फरी

गुरुने पुठ्या विना ए सिंहगुफावासी साधु उपकोशाने घेर जवा नीकळ्या. ते वखत ए गोखमां वेठी हती. तेणे साधुने आवता देखीने एना चहेरा उपरथी अनुमान कर्युं के, स्थुलि-जद्रनी होरु करीने आव्या दीसे ठे. माटे हुं पण त्यारेज खरी के एनी परीक्षा जोउं ! साधुए तेने मंदिरे आवी घरना बाराणा आगल गाढे स्वरे धर्मलाज कळो. उपकोश्या कहे— अहीं धर्म-लाज श्यो ? इहां तो अर्थलाज होय तो आवो. एवुं वचन सांजळीने साधुए ते गणिकाना सामुं जायुं. तेनुं मुख निहाळ-तांज तेनुं चित्त डामामोल थयुं अने बोढ्यो जे— तमारे शो अर्थलाज जोईये ? उपकोशा कहे के, रत्नकंबल जोईये. ते वस्तु क्यां मळशे ? एवुं साधुए पुठतां गणिकाये जणाव्युं जे—ते तो नेपाल देशमां मळे ठे. त्यांनो राजा सवालाख ड्रव्यनुं एक अ-मुलीक रत्नकंबल तमारा जेवो वेषवालो जे नीकू जाय तेने आपे ठे. तमारे पण ए वस्तुनो जाव होय अने विषयसुख जोगववानी वांढा होय तो त्यां जईने ते लेई आवो. एवुं सांजळीने साधु चोमासु ठतां पण नेपाल देशे गया. राजा पासे जईने आशीर्वाद देई वधाव्या. राजाये पोताना नियम प्रमाणे साधुने सवालदानुं रत्न-कंबल आप्युं. ते लेईने पाठो वळ्यो. मार्गे आवतां चोरपट्टी आवी. तेमां चोर हमेशां बुपाई रहेता हता. तेउंए एक पालेला सूमानुं पांजरुं जाडे लटकावी राख्युं हतुं. ते सूडो, जे कोई ए मार्गे थई माल अथवा रोकड ड्रव्य लेईने जतुं होय तेना परि-णाम सहित बोळीने पालमां संताई रहेला चोरोने जाण करे ठे जे, आटलो ड्रव्य जाय ठे. ते सांजळीने चोर छुटवाने तत्पर थई लोकोनो माल पडावी लेता हता. साधु ए मार्गे नीकळ्या. एटले सूडो बोढ्यो के—धाउं धाउं रे जाईयो ! सवालदानो माल लेईने जाय ठे. ते सांजळीने बुपाई वेठेला चोरे आवीने साधु-

पासेथी रत्नकंबल पमावी लीधुं. रत्नकंबल विना वेश्याने त्यां जई शुं मोहोडुं देखाडुं ? माटे फरी लेई आवुं. एम विचारीने साधु त्यांथी पाठो वली नेपाल देशना राजा पासे जई आशीष वचन देई उजो रह्यो. राजाये तेने उलख्यो. बीजी वार आववानुं कारण पुळ्युं. मुनीए लुटी लीधानी हकीकत निवेदन करी. राजाये रत्नकंबल वांसनी लाकडीमां घाली आप्युं. ते लेई पाठो चोरपट्टी नजीक आव्यो; एटले सूनाए लक्ष्मव्य जाय ठे ! लक्ष्मव्य जाय ठे ! एवी बूम मारी. चोरे आवीने साधुने पकड्या, पण तेनी पासे कांई दीगमां आव्युं नही. तेथी कहुं जे—“अमारो ए सूडो कदीए जूगो नथी पड्यो, अने ए आज जुगो पडे ठे. माटे तमारी पासे जे कांई होय ते अमे तमने बद्दीये ठीये. अमारुं आ वचन ठे. माटे साचुं बोळो, के तमारी पासे शुं ठे ? अने ते क्यां ठे ? ” साधुए चोरना बोलवा उपर विश्वास आणीने कहुं जे—आ वांसनी लाकडीमां ठे. चोरे ते जोयुं. चोरे एवी रीते सूमानुं वचन प्रमाण करावी साधुने ते लेई जवानी रजा आपी. त्यांथी चाली चोमासाना अंते साधु गणिकाने घेर आव्या. गणिकाए पुळ्युं के, लेई आव्या ? साधु कहे, हा, लाव्यो. गणिका कहे, लावो. साधुए तेणीने रत्नकंबल आप्युं. पठी गणिकाए स्नान करी पोतानुं आखुं शरीर ते रत्नकंबल वडे लूसीने खालनी कुंडीमां नाख्युं. ते देखीने पोताना घरनी स्त्रीने जेम ठवको घे, तेम ते गणिकाने ठवको देतां साधु बोळ्या के—अरे रांड ! फट्य रे अजागिणी ? ए तें शुं कर्युं ? हुं महा महा दुःखी अई कचरो कादव खुंदतो बे वार नेपाल गयो, त्यारेज ए लावी शक्यो तुं. अने तें तो दील लूसीने अशुची स्थानकमां फेंकी दीधुं. एथी वली वधारे मूर्ख ते कोण हशे ? खचीत तुं अजागिणीज दीसे ठे. गणिका साधुनां वचन सांजलीने बोली के, अजागिणी ते हुं ?

के अजागियो ते तुं ? जे तुं स्थुल्लिज्जद्वनीनी होड करवाने आव्यो हतो, ते तहारी होड क्यां गई ? क्यां सिंह अने क्यां सीआल ? माटे चूमा ! तुं मूर्ख थई एनी तमोवड (सरखाई) करवा आव्यो ठे. पण ते कोठ नही, जे वाए पडे. वली तहारी नजरे तो ए रत्नकंबल लाख ड्रव्यनुं आव्युं. पण पंच महाव्रत तद्रूप जे चिंतामणी रत्न ते तें कचरामांहे नाखी दीधुं. आ चोमासाना चार मासमध्ये समुठ्ठिम जीवनी हिंसा करी. वली ठ काय जीव विराधी तें पापनुं पोडवुं बाध्युं. हवे अजागिणी ते हुं ? के अजागियो ते तुं ? एवां पाप करवावडेकरी तहारार्थी अधिक अजागियो ते कोण हशे ? महारा धारवा प्रमाणे तो तुज समान बीजो कोई अजागियो हशेज नहीं ! उपकोशाना एवां वचन सांजद्वीने साधु प्रतिबोध पाम्या. पठी तेमणे स्थुल्लिज्जद्वनी पासे आवी अपराध खमावी फरीथी चरित्रव्रत आराध्यां. आ कथाथी सार ए ग्रहण करवानो ठे जे-वेश्यानो संग करवानी अजिलाषा थई तेशी सिंहगुफा-वासी साधु चिंतामणी रत्न सरखां पांच महाव्रतने ठोडी चोमा-साना कालमां नेपाल के जे घणो दूर देश ठे त्यां ठ काय जीवनी विराधना करता कचरो कादव खुंदता गया, दुःखी थया, वली लुटाया. फरी दुःख वेठी गया. जीक्षा मार्गी लाव्या, तथापि वेश्याए नित्रंठना करी. माटे वेश्यानो संग करवानी पण अजि-लाषा मात्र डाह्या पुरुषे करवी नहीं. तो वली वेश्या गमन तो करवुंज नहीं; एमां ते शुं समजवानुं अने शुं समजाववानुं ठे ? गणिकाना संगे प्राण खूआर थाय अने वेश्यानो त्याग करवाथी स्थुल्लिज्जद्वनी पेठे सुखी थाय. माटे गणिकानो संग न करवो. ए पांचमुं वेश्या गमन व्यसन कह्युं. १६

॥ अथ खेटक (आह्वेना) व्यसन विषे ॥ ठंद ॥

मृगयाने तज जीव घात जे, सघले जीव दया सदा

जजे ॥ मृगयाथी डुख जे लह्यां नवां, हरि रामादि
नरेंड जे हवा ॥ १७ ॥

ज्ञावार्थः— जीवनो घात करनार जे मृगया एटले शीकार (आह्नेडी कर्म) ठे तेने तुं तजी थे, अने सर्व स्थले हमेशां जीवना उपर दया ज्ञाव लाव, अर्थात् जीवदया कर. मृगया कहेतां आह्नेराना व्यसनथी केई जीव हरी राम वीगरे राजानी पेठे महा डुखीया थया. अने मृगया करवानो निषेध एटले त्याग करवार्थी संजतिराज जेवा सुखीया थया. माटे खेटक व्यसन निवारकुं ॥१७॥ आ संजतिराजानो संबंध श्री उत्तराध्ययन सूत्रना अठारमाअध्ययनने विषे ठे त्यांथी विशेष वार्त्ता जाणवाना जीज्ञासु-ए जोई देवी. अहीं तो आह्नेडा व्यसन संबंधे लेश मात्र लखीये ठये.

॥ आह्नेडा व्यसन निवारक संजति राजानो प्रबंध ॥

संजति नामे राजाने आह्नेरानुं (शीकार करवानुं) घणुं व्यसन हतुं. ते हमेशां आह्नेडे जतो हतो. एक वखत ते मृगया माटे गयो. तेने देखी मृगलां वनना गवरमां नाठां. तेमांथी एक मृगलो नासीने त्यां आगल गर्दजादिनामे मुनी काउसगगध्याने उजा हता तेमना चरण वच्चे पेठो. एवामां राजाये बाण नाखुं, ते मुनी पासे जई पड्युं. राजा डोडीने त्यां आव्यो, तो साधु दीठा. तेथी मुनी श्राप देशे एवो जय पामीने ते मुनीने नमस्कार करी तेणे कहुं के, महाराज ! अजय दान आपो. हुं जेवो तेवो (साधारण) नथी. संजति नामे नगरनो राजा तुं. महारा पाठल घणा प्रवर्त्ते ठे. मुनीये कहुं जे—तने तहारो जीव वहालो ठे, तेम सौने जाणजे. माटे तुं पण अजयदान आप. तने पण ए वाते अजय ठे. एवुं सांजलीने राजाये ठ कायने अजयदान आप्युं, अने चारित्र लेई विहार कर्यो. मार्गे

जतां बीजा क्वत्रीय साधु मद्या. संजति राजरुषीये पुब्युं जे, तमो कोण ? क्वत्रीय साधु बोद्या जे, तमे एम न जाणशो के, शासनमां तमे अमेज थया ठीये. पूर्वे केई केइ महा पुरुष थया ठे. ते उपर जरत चक्रवर्ति, सनतकुमार, शांतिनाथ, कुंथुनाथ, अरनाथ, दशार्णजद्र विगेरे घणाना संबंध कही देखाड्या. ते सांजतीने संजति साधु दृढ थया. संयम आराधी मुक्तीपद प्रत्ये पाम्या. संजति राजाये आहेरानुं व्यसन मुक्थुं तो परमपद मे-लव्युं. माटे आहेरानुं व्यसन तजवुं. ए ठहुं आहेरानुं व्यसन कहुं. १७

॥ अथ परस्त्री संग विषे ॥ चौपाई ठंद ॥

स्वर्ग सौख्यप्रणि जो मन आशा, ठांडे तो परनारि
विदासा ॥ जेण एण निज जन्म दुःखए, सर्वथा न
परलोक सुखए ॥ १८ ॥

ज्ञावार्थः— जो स्वर्गनां सुखनी मनमां आशा होय तो पर-नारिना विदासने ठामो; जेणे करीने एटवे परस्त्रीना संगे क-रीने (प्राणी) आ जन्मने विषे दुःख पामे, अने वली निश्चे करीने परलोकमां सुख न मळे. १८

ते कोनी परे ? तो के— परस्त्रीनो अर्थी जे रावण ते सीतानुं हरण करी लाव्यो तेथी तेनां दस मस्तक रणनेविषे ररुवड्यां. राज्य खोयुं अने मरीने चोथी नके गयो. ए सातमुं व्यसन कहुं.

॥ अथ ए विषयोनां उदाहरणो ॥ शार्ङ्गलविक्रीमित ठंद ॥

जूवा खेदण पांडवा वनज्म्या, मद्ये वली द्वारिका ॥

* “ ठांडे तो परनारि विदासा ” ए चरणेने बदले बीजी प्रतमां “ ठोरुतो अपरनारि तु विदासा ” अने + सर्वथा न परलोक सुखए ” ए चरणेने बदले बीजी प्रतमां “ सर्वलोक विरुयां तजे सुख जे ” एवां चरणे ठे.

માંસે શ્રેણિક નારકી હુલ્લ લહ્યાં,વાંધ્યા નરે ચોરિકા॥
આલેટ દશરથપુત્ર વિરહી, કેવલ્લ વેશ્યા ઘરે ॥ લં-
કાસ્વામિ પરત્રિયા રસ રમે, જે એ તજે તે તરે ॥ ૨૯ ॥

ત્રાવાર્થ:- જૂવટું રમ્યાથી પાંચે પાંડવોને વનનેવિષે બાર
વર્ષે સુધી ત્રમણ કરવું પડ્યું, મદિરાપાન કર્યાથી દ્વારિકા નગ-
રીનો મનુષ્યો સમેત દાહ થયો; માંસ ત્રહ્મણ થકી શ્રેણિકરાજા
નર્કનાં હુ:લ્લ પ્રત્યે પામ્યો, ચોરીના વ્યસન થકી રોહિણી ચોર
પકાયાં; આહેડાના વ્યસને કરી દશરથ રાજાના પુત્ર જે
રામચંદ્રજી તે સીતાના વિયોગ પ્રત્યે પામ્યા, વેશ્યાના વ્યસન
થકી કેવલ્લો સાધન રહિત હુલ્લીયો થયો; અને પરશ્ચીના ર-
સનો લીધો રાવણ નર્ક ગતિ પામ્યો, એવી રીતે સાતે વ્યસને
કરી એ પ્રાણી હુલ્લ પ્રત્યે પામ્યા, માટે એ વ્યસનને જે ઠાંડે
તે તરે; અર્થાત્ એ સાતે વ્યસન તજ્યા થકી સંસારસમુદ્ર તરીચે.૨૯

॥ અથ કીર્તિ વિષે ॥ માલિની ઠંદ ॥

દિશિદિશિ પસરંતી ચંદ્રમા જ્યોતિજૈસી, શ્રવણ સુણત
લાગે જાણ મીઠી સુધાસી ॥ નિશિદિન જન ગાયે રામ-
રાજિંદ જેવી, ઈણિ કલિ વહુ પુણ્યે પામિયે કીર્તિ એવી ૩૦

ત્રાવાર્થ:- દીશોદિશે એટલે સર્વ દિશાએ ચંદ્રમાના જેવી
ઝજલી તેજસ્વી, અને સાંત્રલતાં કાનનેવિષે અમૃત સરસી
મીઠી લાગે, તથા રાતદિવસ મનુષ્યો રામચંદ્રજીના જેવી ગાય
એટલે બોલે, એવી કીર્તિ આ કલિકાલને વિષે ઘણા પુન્યેકરીને
પામીચે. ૩૦ તેવી કીર્તિ ત્રીમોસા વણિક અને તેની સ્ત્રીની થઈ
તેની કથા નીચે પ્રમાણે ઠે:-

+ ‘ નરે ’ ને બદલે બીજી પ્રતમાં ‘ નર્કે ’ શબ્દ ઠે.

॥ कीर्त्ति मेलवनार ज्रीमोसा वणिक अने तेनी स्त्रीनो प्रबंध ॥

ज्रीमोसा नामे वणिक घणुं दान पुन्य करे ठे. जाट जोजक विगरे जे कोई जाचे तेने मां माग्युं आपे ठे. एम करतां केटलेक दीवसे त्यां एक चारण आव्यो. सेवके तेने कहुं के, शेठ तो उघराणी गया ठे. ते सांजक्षीने चारण दीखगीर थयो. पण मनमां विचार्युं जे, जोऊ तो खरो ! जे एना घरनी स्त्री केवी ठे? एम चिंतवी ज्रीमोसाने नामे आशिर्वाद देतो देतो आवीने आंगणामां उजो रह्यो. स्त्रीए तेने आसन आपी बेसाड्यो. घोम्नीने खाण दाण आप्युं. पठी तेने सुंदर रीते जमाग्नीने शेठणीए कहुं जे, शेठ तो घरे नथी. सीखतो शेठ घरे आवशे त्यारे आपशे. अने हमणां तो हुं तमने पाननुं वीकुं आपुं ते तमे ल्यो. चारण बोदयो जे, माता लक्ष्मी ! एमज हो. एटले आपनी मरजी माफक आपो. शेठणीये पोताना काननी त्रोट्टी पानना वीन्नामां मुकीने ते गढवीने आप्युं. चारण ते लेईने आशीष देतो सीख मार्गी त्यांथी चाली नीकदयो. पण पानना बीडामां घणो नार लाग्यो तेथी ते उकेलीने जोयुं तो अंधारे अजवाबुं थयुं. अर्थात् अमूढ्य काननी त्रोट्टी तेणे दीठी. तेथी पाठो फरी आशीष देतो देतो शेठणी पासे आव्यो. अने बोदयो जे—॥ गाहो ॥ जे पण सुवन्नह रयण कीचुन्नह, मांहे मेळ्यो फोफळ वन्नह ॥ अवरराय जो मागुं सोलह, तोहि न पोंहोंचे जिम तंबोलह ॥ १ ॥ एवुं कही चारणे प्रतीत कीधी जे, ज्रीमोसा विना कोई आगळ हाथ न मांरवो. एवा उत्तम जीवनी कीर्त्ति अने जस विस्तार पामे ठे. माटे सर्व प्राणीये पोतानी कीर्त्ति विस्तार पामे एवुं कार्य करवुं. ३०

॥ अथ प्रधान विषे ॥

॥ सकल व्यसन वारे स्वामिसूं ञ्कितधारे, स्वपर-
हित वधारे राज्यना काज सारे ॥ अनय नय विचारे
क्षुद्रता दूर वारे, निजसुतजिम धारे राज्य लक्ष्मी वधारे. ३१

ज्ञावार्थः—प्रधान केवो होय ? तो के—जे सघलां व्यसनथी वेगलो रहे तथा पोताना स्वामी (राजा) नी ञ्कित करे, वली पोतानुं तेमज परनुं हित वधारे अर्थात् जेम बन्नेनुं परस्पर हित वधे एवुं कार्य करे अने राज्यनुं जे काम होय ते साधीले, अन्याय करतां विचारे, अर्थात् अन्याय न करे, अने क्षुद्रताने दूर वारे एटले खोटुं काम करवार्थी वेगलो रहे, अने पोताना पुत्रना जेम धारीने राज्यलक्ष्मीनो वधारो करे. अर्थात् पिता जेम रात दीवस व्यापारादिक करी पोताना पुत्रने लक्ष्मीनो वधारो करी आपे ठे तेम प्रधान अहोनिश राजकाजमां सावधान रही राज्य-लक्ष्मीनो वधारो करी आपे. वली जे पारकुं ध्यान पोताना चित्तमां धारीने प्रजानुं रखोपुं करे तेने प्रधान कहिये. ३१ ॥ एवा कोण थया ? तो के—अजय कुमारादिक थया ठे ते अत्रे जाणवा माटे अजयकुमारनो संक्षिप्त प्रबंध लखिये ठीये.

॥ प्रधान पद उपर अजयकुमार मंत्रीनो प्रबंध ॥

राजगृहि नगरने विषे राजकर्ता प्रसेनजित राजाए पोताना सो बेटामांथी राज्य करवाने योग्य कोण ठे ? तेनी परिक्षा करी श्रेणिकने योग्य जाणीने तेनी कोई ईष्या करी तेने परा-जव न करे माटे तेने देशवटो देई पोताना राज्यनी हृद बाहार रहेवानो हुकम कर्यो. श्रेणिक पितानी आज्ञा मस्तके चढावी राजगृहीथी नीकली केटलेक दीवसे सोईगाममां आवी धनावह नामे श्रेष्ठिना हाट आगल बेगो. एवामां धनावह शेठे आ-

वीने डुकानमांथी कचरो काढी नाखवा मांड्यो. ते जोईने श्रेणिके विचार्युं जे-ए शुं करे ठे ? आते काई एने घेलठा थई ठे के शुं ? जे आ “ तेजमतुरी ” सरखी वस्तु काढी नाखे ठे. पढी तेणे शेठने ते काढी नाखतो वार्यो. अर्थात् तेजमतुरी रखावी. धनावह शेठ तेने योग्य पुरुष जाणीने पोताने मोहोले तेनी गया. ‘ गोपालक ’ एवुं नाम धारण करी श्रेणिक धनावह शेठने त्यां रह्या. केटलोक वखत गया पढी शेठे श्रेणिकने पोतानी पुत्री परणावी. ते त्यां सुखरूप रहे ठे अने शेठनी डुकाननो वहिवट चढावे ठे. त्यारपढी केटलेक समये एक वणजारो वसाणांनी सवा लाख पोठी लेईने ते गामे आव्यो. तेने तेजमतुरीनो खप हतो. तेनी खोल करावी पण आखा नगरमां ते जमी नही. पढी वणजारो जेटणुं लेई राजा पासे गयो. प्रणाम करी बेठा पढी राजाये तेने सुखवार्त्ता पुढी. क्यांथी आव्या ? कोण देश ? कोण नगर ? शुं नाम अने शुं काम ? एवुं राजाये कळुं. ते सांजली वणजारे सर्वे हकीकत कही अने तेजमतुरी जोईये ठीये एम जणाव्युं. राजाये ते माटे गाममां पडहो फेरव्यो. पण कोईना हाटमां ते न होवार्थी कोईये ते पडहो ठव्यो नही. ठेवट श्रेणिकना कहेवार्थी धनावह शेठे पडहो ठव्यो. वणजारा पासेथी सघलां वसाणां लेई तेने साटे श्रेणिके धनावह शेठनी डुकानमांथी ते शेठ जे प्रथम कचरो जाणी काढी नाखतो हतो ते तेजमतुरी आपी. शेठ घणो खुसी थयो. वणजारो गामो गाम पोठी लेईने फरनारो हतो तेथी तेणे गोपालक नाम धारण करी रहेलो प्रसेनजित राजानो पुत्र श्रेणिक ठे, एम तेने ज्यारे ते पोताना पिताने त्यां हतो त्यारे जोयेलो तेथी अणसारे उलख्यो. तेजमतुरी लेई वणजारो त्यांथी चाळी नीकळ्यो. ते केटलेक दहारे राजगृह नगरनेविषे गयो.

त्यां प्रसेनजित राजा पोताना पुत्र श्रेणिकनी शोधमां पडेलो दीगो. वणजारे राजाने श्रेणिकना समाचार कया.

अहीं सोईगाममां वणजाराना गया पठी धनावहशेठनी पुत्री श्रेणिकनी स्त्री गर्जवती हती तेने “ अन्नयदान देवानो मोहोलो उत्पन्न थयो. राजाने केटळुंक जेटणुं आपी तेनी साह्यताये करी श्रेणिके पोतानी स्त्रीनो डोहोलो पूर्ण कर्यो. त्यारपठी प्रसेनजित राजाए सोईगाममां श्रेणिक उपर पोतानी वृद्धावस्थाथवाथीताकीदेश्याववाने हलकारो मोकड्याथी ते पोतानी गर्जवतीस्त्रीने त्यां (तेना बापने घेर) मुकीने तेना वस्त्रने ठेडे “मगधदेशने विषे राजगृह नगरनो वासी तुं ” एवुं लखीने पिता पासे आव्यो. प्रसेनजितराजाये श्रेणिकने राज्यान्निषेक करी पोतानी गादीए बेसार्थो. त्यां ते राज्यलीला जोगवे ठे. पण तेने स्त्री विना सघळो संसार सूनो ज्ञासे ठे. श्रेणिकना गया पठी तेनी स्त्रीने पूर्ण मासे पुत्र प्रसव्यो. मोहोळानुसारे तेनुं नाम अन्नयकुमार पाड्युं. तेना मातामहे तेने जणाव्यो. ज्यारे ते बार वर्षनो थयो त्यारे तेणे पोतानी माताने पुढ्युं के, महारा पितानुं नाम शुं ठे ? अने ते आटला वर्षथी क्यां गया ठे ? में तो तेमनुं मां सरखुं पण जोयुं नथी. माटे ते तुं मने बताव. माताए तेना पितानी सघळी वात कही. ते सांजलीने मातामहनी आझा लेई पोतानी माताने तेडीने ते (अन्नयकुमार) राजगृह नगरे आव्यो. आ वखत पोताना राज्यने परिपूर्ण योग्य प्रधान राखवा सारु श्रेणिक राजाये तेनी परीक्षा करवा माटे एक खाली (पाणी विनाना) कूआमां मुद्रिका नाखीने बधा नगरमां कहेवराव्युं हतुं के, जे कोई कूआमध्ये मुद्रिका पमीठे ते कूआने कांठे रही तेमांथी कहाडीने पहेरे तेने प्रधानपदवी आपवामां आवशे. एवुं सांजलीने ते मुद्रिका काढवा सारु केई केई बुद्धि-

वान आवी गया. पण कोई कूआमांथी मुद्रिका काढी शक्युं नहीं. ए वात देश परदेश विस्तरी. तेशी घणा विद्वान आववा-
लाग्या. हवे अन्नयकुमार पोतानी माताने उद्यानमां मुकी नग-
रचर्चा जोवाने अर्थे आव्यो. त्यां तेणे कूआने कांठे मखेला
लोकोनुं टोळुं दीतुं. अन्नयकुमार त्यां आव्यो. त्यां आवेला सर्व
विद्वान कूआमां पडेली मुद्रिका नीचुं मुख करीने नीहाली नी-
हालीने पाठा फर्या, पण कोईनी बुद्धि कांठे उजा रहींने केम
कहाडी शकाय ए विषे पोहोंची नहीं तेशी विद्वखा थई पाठा
फरवा लाग्या. बुद्धिनिधान अन्नयकुमारे कूठ जोयो. पठी सेवकने
बोलावी कूआमध्ये पडेली मुद्रिका उपर ठाणनो पोदलो नखाव्यो.
तेना उपर ताप (देवता) नखाव्यो. ते तापना जोगथी ठाण
सुकायुं. त्यारपठी ते कूआमां कांठा सुधी पाणी जराव्युं. सुकाएला
ठाणनो पोदला ते पाणी उपर तरतो कांठा आगल आव्यो. ते
लेईने तेमां चोटी गयेली मुद्रिका कहाडीने अन्नयकुमारे
पोताना हस्तमां पहेरी राजा श्रेणिकने नमस्कार कर्यो. राजाए
तेनुं नाम ठाम पुब्बुं. अन्नयकुमारे सकल वृत्तांत मांडीने (मू-
लथी) कळो. राजाये घणा सत्कार साथे पोतानी स्त्रीने बो-
लावी लेई अन्नयकुमारने प्रधानवटी आपी. ते राज्यनो कारजार
सुखे समाधे चलावे ठे. राजा पण पोतानी राणीयो सहित
सुख वैजव जोगवे ठे. अन्नयकुमार महा बुद्धि निधान सर्व का-
मकाज करवामां महा कुशल होवारी राजाने कोई पण वातनी
फीकर रहीं नथी. राज्यनो सवलो जार अन्नयकुमार प्रधान
पोताने मस्तके लेई चलावे ठे. प्रजाने कोई पण प्रकारनी पीडा
उपजती नथी. राजा तथा प्रजाने एकसरखो सुखरूप वहिवट
चलावनार अन्नयकुमार जेवो प्रधान कोई थयो नथी अने थरो
नहीं; एवी तेनी दिसोदिस ख्याति फेलाई गई ठे.

एवा अक्सरने विषे राजगृही नगरना उद्यानमां वीर जगवान् आवीने समोसर्या. देवे समोवसरण रच्युं. ते उपर बेसी प्रचु देशना ये ठे. वनपालके प्रचु पधार्यानी वधामणी आपवाश्री अजयकुमार सहितसपरिवारे श्रेणिक राजा वांदवाने गया. प्रचुनी देशना सां-जलीने अजयकुमारना मनमां वैराग्यनी वासना थई आवी. तेथी तेणे चारित्र लेवानी आझा मागी. राजाये कहुं, के हुं ज्यारे तने ' जा ' कहुं त्यारे तुं जाजे. त्यारपठी वली केटलेक दीवसे फरीने श्री वीरप्रचु चौद सहस्र मुनिना परिवारे समोसर्या. तेमध्येथी एक साधु नदीने कांठे काजसग करी उजा रद्या ठे. महा म-हीनानी घणी सख्त टाढ पडे ठे. एवामां रात्रिने समये चेलणाराणीनो हाथ सोरु बाहार रही गयेलो; ते राणीए जागी उठीने जोयो तो टाढे करी ठरी गयेलो जणायो. ए वेला पोते ते दीवसे श्री वीरप्रचुने वांदीने पाठा वळ्यां त्यारे नदीकांठे साधुने दीठा हता ते याद आव्या तेथी मुखोच्चार कर्यो के " पेलो आ समयने विषे शुं करतो हशे ? " राजाने आ वचन सांजली तेनी (चेलणाराणी) उपर द्वेष उपन्यो जे—एल्ली कोईक अन्य पुरुष साथे व्यजिचार सेवती दीसे ठे. माटे तेने ते आ समये सांजरी आव्यो लागे ठे. ए सिवाय बीजुं कांई कारण समजातुं नथी. एम आहट दोहट करतां राजाये बाकी रहेली तमाम रात्रि गमावी. प्रजाते अजयकुमारने बोलावी कहुं जे—तुं जईने अंतेउर प्रजा-लजे. अजयकुमारे विचार्युं जे राजाये हरकोई पण आवेशने लीधे अंतेउर प्रजालवानुं कहुं. लागे ठे. खरुं कारण कांई जणातुं नथी. परंतु हुकम पालवो अने महोटी हानी नथाय एम करवुं योग्य दीसे ठे. पठी अंतेउरे आवी सर्व राणीउने बाहार काढीने ते (अंतेउर) प्रजलाव्युं. अजयकुमारने हुकम आपीने श्रेणिक-राजाश्रीवीर परमात्माने वांदवा गया. त्यां प्रचुने वांदी यथा योग्य

स्थानके बेसी प्रजुने पुब्बुं जे स्वामी ! महारी स्त्रीयो सती ठे के असती ठे ? वीरजगवाने जणाव्युं जे-हे श्रेणिक ! ए चेमारा-जानी साते पुत्रीयो महासती सीलवंती ठे. ते सांजलतां तरतज प्रजुने वंदना करी अजयकुमारने आपेवो हुकम रद करवा माटे उतावला नगरमध्ये आव्या. अजयकुमार हुकम बजावीने आवतां तेमने सामा मढ्या. राजाये कहुं के, “ पेबुं करशो मां. ” अजयकुमार कहे जे-हे राजाजी ! तमारी आज्ञानो लोपी केम थाजं ! एवुं सांजली राजा क्रोधवंत थई रीस चढावी बोढ्या जे-“अंतेउर प्रजादीने मुख देखामतां लाजतोए नथी ? माटे हुं कहुं बुं, ‘ जा ’ तहारुं मां लईने. राजाये आवुं वचन कहुं त्यारे अजयकुमारने पूर्वबुं वचन याद आव्युं; तेथी तेमणे महा आनंदीत थई राजाने प्रणाम करी कहुं जे-हे तातजी ! एटलीज वाट जोतो हतो, जे क्यारे पिताजी आज्ञा आपे. ते वाट जोतां जोतां आज तमारी आज्ञा मदी. आज महारो मनोरथ फढ्यो. एम कहीने पिताने प्रणाम करी आज्ञा पामी जतां जतां जणाव्युं जे, अमारी माताउने कळ्याण ठे. कुशल ठे. ए वातनो धोखो न गणशो. ते सांजली राजाये अजयकुमारने रहेवा माटे घणुंए कहुं; पण पाखरेला सिंहने वकार्यो होय ते जेम जाळ्यो न रहे तेम ते रह्या नही. पठी श्री वीरप्रजु पासे जईने अजयकुमारने चारित्र ग्रहण करी आत्मसाधन कर्युं. अंत समये शुज परिणामना योगथी पांचमा अनुत्तर विमाने उपन्या. त्यांथी चवीने माहाविदेहे मोक्षपद पामशे. प्रधानपदने योग्य एवा पुरुष जाणवा. ३१

॥ अथ कलाविषे ॥

चतुर कर कलानो संग्रहो सौख्यकारी, इण गुण
जिण लाधी जौण संपत्ति सारी ॥ त्रिपुर विजय कर्ता
जे कलाने प्रसंगे, हिमकर मनरंगे ले धखो उत्तमांगे ॥३१

जावार्थः—हे चतुर प्राणी ! सुखकारी एवो कलानो संग्रह कर, (अथवा चतुराई करी कलानो संग्रह करे ते प्राणी सकल संपदानो जोक्ता आय), ए गुणथी एटले कलानो संग्रह कर-वाथी द्रोणाचार्यने सारी संपत्ति मली, वली सहदेवे उत्तमांग एटले मस्तकने विषे हिम कहेतां ताढ तेनो कर्ता जे पाणी तेने कहुं त्यां धरी राखुं तेथी एटले ते कलाने प्रसंगे त्रिपुरनो जय कर्यो. आ संबंध मिथ्यात्वना ग्रंथथी जाणवो. ३२

॥ कलावान द्रोणाचार्य तथा अर्जुन अने जिह्ननो प्रबंध ॥

द्रोणाचार्ये अर्जुनने बाणावलीनी संपूर्ण कला सीखवी. पढी अर्जुने पोतानी बराबर कोईने पण ते कला न सीखववा माटे गुरू पासे आखडी करावी. थोमोक वखत गया पढी एक जिह्न द्रोणाचार्य पासे बाणावलीनी कला सीखवा आव्यो. द्रोणाचार्ये ते सीखववानी ना पडी. तेथी जिह्ने पर्वतमां द्रोणाचार्यनी माटीनी मुर्ति स्थापीने फूल प्रमुखथी सेवा करी तेनी आगल बे हाथ जोमी नमन करीने कहुं के, तमे मने बाणावलीनी कला सीखवो. तमारा प्रसादथी ते मने सिद्ध थशे. एम कहीं धनुष्य बाण लेईने आंबलीना जाडतले जई ते कला साधवा लाग्यो. एम दररोज द्रोणाचार्यनी मुर्तिने फूल चढावी नमस्कार करी कला साधतां साधतां उठे महीने ते संपूर्ण कला सीख्यो. आंबलीनां जेटलां पानडां हतां ते सर्व विंध्या. एवामां एकदा समये अर्जुन एज आंबलीनी तले थईने जतो हतो. ते आंबली सामुं उंचुं जोयुं तो तेणे आंबलीनुं एके पानमुं साजुं (आखुं) न दीतुं. तेथी द्रोणाचार्ये आ कला सीखवी हशे एवुं अर्जुन विचारवा लाग्यो. एटलामां तो पेलो जिह्न त्यां आगल आव्यो. तेने अर्जुने पुञ्चुं जे—केनी साहाज्य अने कोण उस्ताद ? ए विद्याना गुरू कोण ? जिह्ने कहुं के—महारा द्रो-

णाचार्य गुरुना साहाज्यथी अने तेना प्रज्ञावथी: पठी ते ज्जि-
 ह्वने पोतानी साथे तेकी लावीने अर्जुने द्रोणाचार्यनी पासे आ-
 वीने कहुं के, आ ज्जिह्वने तमे कला सीखवी ? द्रोणाचार्य कहे
 के, अमे तो ए ज्जिह्वने जाणता नथी अने उंलखता पण नथी.
 ए कोण अने अमे कोण ? नथी जाणता जे ए क्यां रहे ठे. ते
 सांजली अर्जुने ज्जिह्वने कहुं के, तुं साचे साचुं बोल, जे ए
 कला क्यांथी सीख्यो ? ज्जिह्व बोळ्यो जे द्रोणाचार्यथी: एटले
 अर्जुने द्रोणाचार्यने कहुं के, जोयुं ! आ शुं कहे ठे ? तमारूं
 नाम ये ठे. पठी ज्जिह्वने उदेशी द्रोणाचार्ये कहुं के—अरे चुंडा !
 खोटुं शुं बोलेठे ? ज्जिह्व बोळ्यो जे—आवो, हुं तमने द्रोणाचार्य
 देखाडुं. पठी ते ज्जिह्व बन्ने जणने पर्वतमां ज्यां माटीनी मूर्ति
 बनावी मुकी हती त्यां तेकी गयो. अने कहुं के, जुठ, आ रह्या
 द्रोणाचार्य. ते जोई बन्नेए (द्रोणाचार्य अने अर्जुने) विचार्युं जे
 एणे खरे जावे करी साक्षात् एज स्वरुप ठे एम जाणी जक्ति करी
 तेथी ते फलीज्जुत थई. एने साचीजक्ति फली. विद्या पाम्यो.
 कहो के, एमां द्रोणाचार्य शुं करे ? एतो पोताना अंतःकरणना
 जावथी एवी जक्तिए करी फल पाम्यो. एवी धारणा करीने
 तेउ पोताने स्थानके गया. सुखीया थया. माटे साचा जावथी
 कला सीखे तेने सर्व संपत्ती आवी मळे ठे. ३१

॥ अथ मूर्खता विषे ॥

वचन रस न जेदे मूर्ख वार्ता न वेदे, तस कुवचन खेदे
 तेहने सीख जे दे ॥ नृपशिर रज नाखी जेण मूर्खे व-
 हीने, हित कहत हणीज्युं वानरे सुग्रहीने ॥ ३३ ॥

ज्ञावार्थः—जे प्राणी मूर्ख ठे ते चतुराईनां वचनमां न जेदे,
 अर्थात् वचननो रहस्य समजे नही तथा सारी वातमां ध्यान

આપે નહીં, વલી તેને જલી સીખામણ દેતાં થકાં તે ચૂંડી લાગે; તે કોની પરે ? તો કે— જે મૂર્ખ હતો તેણે રાજાને માથે ધૂલ નાખી, વલી સુગ્રીએ વાંદરાને તેના હિતનો જલો ઉપદેશ દીધો ત્યારે તેણે તે સુગ્રીને મારી. મૂર્ખ હોય તે એવાં કામ કરે છે. ૩૩ તે ઉપર એક મૂર્ખ વણિકપુત્રનો દૃષ્ટાંત કહે છે.

॥ મૂર્ખ વણિકપુત્રનો પ્રબંધ ॥

કોઈએક વણિકપુત્ર જન્મથી મૂર્ખ હતો. તે કોઈનું કહેવું માનતો નહીં. વલી તે સાર અસાર કાંઈ સમજતો નહોતો. કોઈ વચ્ચે મનમાં આવે તો કહેલા વચનને વલગી રહેતો. એકવાર તેની માણ કહ્યું કે, દીકરા ! જ્યાં જઈયે ત્યાં સોરબકોર કરતા જઈયે. કેમકે કોઈ જેમ તેમ વેતું ઉઠ્યું હોય તે ચેતે. આ વાત ધ્યાનમાં રાખી તે એક વનમાં પારધી ઘણા વનચરને ઘેરી બુ-પાઈ વેઠા હતા ત્યાં સોરબકોર કરતો કરતો આવ્યો. તેનો ઘોંઘાટ સાંજલીને ઘેરાણા જીવ સઘલા નાશી ગયા. પારધીએ તે મૂર્ખને જાલી કુઢ્યો. આજીજી કરી બુઢ્યો ત્યારે પારધીએ તેને કહ્યું જે ઘેલા ! જ્યાં જઈયે ત્યાં ઠાનામાના ઠપી (બુપાઈ) રહીયે. એ વાત મનમાં ધારી ત્યાંથી એક સરોવર પાસે જઈ ઠપી રહ્યો. ત્યાં એક ધોબી ધોતો હતો તેનાં લુગડાં કોઈક ચોર નિત્યપ્રત્યે લેઈ જતો હતો. ધોબી તેની તપાસ કરતો હતો, પણ ચોર હાથ આવતો નહોતો. તેણે આજ આ મૂર્ખને ઠપી રહેલો દીઠો. તેથી હમેશાં એજ લુગડાં લેઈ જતો હતો એમ ધારીને તેને કુઢ્યો. કાલાવાલા કરી તેની પાસેથી બુઢ્યા, ત્યારે તેણે કહ્યું કે, ઠપી રહીયે નહીં. પણ ' સુધંજવતુ સુધંજવતુ ' કહીયે. એ બોલ ધ્યાનમાં રાખી આગલ ચાલતાં એક ગામની જોગોલે આવ્યો. તે વચ્ચે કરસણી લોકો પહેલ વહેલાજ હલોતરા કરવાને કાજે મુઢૂર્ત માટે જતાહતા. ત્યાં તે બોઢ્યો જે, 'સુધંજવતુ સુધંજવતુ.'

ते वचन सांजलीने करसणीलोकोए तेने मार्यो. जेम तेम तेमनी पासेथी बुटी नीकड्यो त्यारे तेमणे सीखव्युं के, “ बहुजवतु, बहुजवतु ” एम बोलीये. वली तेज मार्गे आगल जतां गाम-मांथी मरुडुं लेईने केटलाक पुरुषो आवता हता. तेमने देखीने बोड्यो जे, “ बहुजवतु बहुजवतु. ” आवा शब्दो सांजली स्मसानीआए तेने खूब मार्यो. बोलवा चालवानी ढब उपरथी ज्यारे ते मूर्ख मालम पड्यो त्यारे तेने “ एवुं म जवतुं, एवुं म जवतु ” बोलवानुं सीखवीने जवा दीधो. त्यांथी वली आगल चालतां नगरमां कोईक वणिकने घेर विवाहनां धवल मंगलनां गीत गवाय ठे त्यां थइ नीकड्यो. एटले ‘ एवुं म जवतु, एवुं म जवतु ’ बोड्यो. ते सांजलतांवेतज वाणीयाउए मलीने तेने मार्यो. मूर्ख मालम पड्यो एटले “ आवुं हमेश जवतु, आवुं हमेश जवतु ” एवुं बोलवानुं बतावी तेने जवा दीधो. पठी ते मूर्खो रस्ते चालतां चालतां पण ‘ आवुं हमेश जवतु आवुं हमेश जवतु ’ एम बोलतो बोलतो अथरुतो अथडातो राज्यद्वारे आवी उत्रो रह्यो. आ वेला कोई कार्य प्रसंगे राजा राणीने मांहोमांहे विवाद थतो हतो. तेमणे मूर्खना बोल सांजड्या. तेथी नित्यप्रते तमारे एवुं चालजो एटले हमेशां तमे विवाद कर्या करजो, एवो परमार्थ समजीने राजाए तेने पकरी मगावी मराव्यो. पठी मूर्ख मालम पडतां राणीए तेने “ ठाना-माना उत्रा रहींये, ” एवी सीखामण आपी दया आववाथी तेने पोतानी पासे राख्यो. पठी एक दीवस राजा राज्यसत्तामां वेठा हता, एवामां राज्य महेलमां आग लागी. राजाने खबर क रवा माटे मूर्खने मोकड्यो. ते राज्यसत्तामां आवीने ठानोमानो उत्रो रह्यो. राजाए मूर्खाने दीगो. तेने पोतानी पासे तेड्यो. एटले ठेक नजीकमां जई कानमां कहुं जे—घरमां आग लाग-

वार्थी ते प्रजले ठे. राजाए कछुं के, अरे मूर्ख ! ठानोमानो ल्यारनो उन्नो शुं अई रह्यो हतो ? सोर पाडीनेज कहेने, जे घर बले ठे. तेना उपर धूल नाखवी हतीने ! “ज्यां धूमको देखीये त्यां धूल नाखीये.” एवी सीखामण देई राजाए घेर आवीने आग होलवी नखावी. हवे एकदा समये राजानी राणी स्नान मज्जन करीने पोताना माथानी वेणीने धूपे धूपती हती. मूर्खे तेनी धूणी देखीने धूलनी पोश्य जरी लावी राणीना मस्तक उपर नाखी. आ बनावथी राजाए तेने काढी मुक्यो. माटे एवं मूर्खपणुं कांई कामनुं नही. कोई पण हकीकत सांजलवामां आवे अग्र कोई कहे तेनो परमार्थ समजीने दरेक काम करवुं. परमार्थ समज्या विना कार्य करवुं, अग्र बोलवुं, के कहेवुं, ए मूर्खाईनुं लक्षण ठे. तेथी महा हानी पोहोंचे ठे माटे एवीरीते मूर्ख बनवुं नही. ३३

॥ मूर्खता उपर वांदरो अने सुग्रीनो दृष्टांत ॥

वनमां रहेनारो एक वांदरो ताढने लीधे धुजतो हतो. तेने देखीने सुग्री, के जेणे पोताने रहेवा माटे गुंथीने एवो मालो बांध्यो हतो के, गमे तेवो वर्षाद वर्षे तोपण तेमां बीडु मात्र न पडे; तेमां बेठी थकी वांदराने उद्देशी बोली जे—॥ दो हत्था दो पाउंरा, दो लोयण दो कन्न; अरथर कंपे देहडी, कर घर राखवा तन्न. ॥ १ ॥ वली ते (सुग्री) बोली जे—श्लोक ॥ द्रौहस्तौद्रौ पादौच, दृश्यते पुरुषाकृति॥ गृहं कर्तुं न शक्तोपि, समर्थो गृहं जंजने॥ १ ॥ रेरे ! वानर मूर्खोपी, गृहं किं न करिष्यति ॥ १ ॥ ते वचन सांजली, ए रांडे मुजने मूर्ख कह्यो, एम विचारी वांदराए रीस चढावीने उठली (कुदको मारी) सुग्रीनो मालो चुंथी नाख्यो. सुग्री बीचारी नासवा लागी. एटले वांदरो बोदयो जे,— सुचिमुखी हू-

राचारी, रे रे ! पंक्ति वादनी ॥ असमर्थो गृहारंजे, समर्थो गृ-
हजंजनं ॥ १ ॥ रांड कहे ठे के, घर करवाने तो समर्थ नथी,
तो तुं लेती जा. एम कही वांदराए सुग्रीनुं घर (माखो)
जागी नाख्युं. मूर्खने सारुं कहे तोपण ते तेने जुंहुं नजे. माटे
कहुं ठे जे ॥ उपदेशो न दातव्यो, जादशेतादशेनरे ॥ पश्वानं
वानरमूर्खेण, सुग्रही नीगृहीकृतं ॥ १ ॥ एटले जेवा तेवाने उ-
पदेश देवो नही, जेवी रीते मूर्ख एवा वानर पशुए सुग्रीने घर
विनानी करी. माटे मूर्खने उपदेश न लागे. उलटो वांदरानी
पेठे ते अवगुणनो करणहार थाय. ए दृष्टांत मूर्ख उपर जाणवो. ३३

॥ अथ लज्जा विषे ॥

॥ निज वचन निवाहे वाजिज्युं वाजि चाले, व्रत नय
कुलरीते मातज्युं लाजपाले ॥ सकल गुण सुहावे ला-
जथी जावदेवे, व्रत नियम ज्यो जे जाइ लज्जा प्रजावे ॥ ३४

जावार्थः—पोतानुं जे वचन एटले बोलवुं तेने निर्वाहे अर्थात्
पोतानो बोल पावे अने वाजि एटले घोडानी परे सुपंथे चाले
वली कुलनी मर्यादा मुजब व्रत नीयम करे अने मातानी परे
लाज पावे; कोनी पेठे ? तो के—जावदेवे लज्जाने लीधे पोताना
जाई जवदेवनी साथे दीक्षा लेई सकल गुण सुहावे कहेतां सर्व
गुण दीपाव्या. अर्थात् व्रत नियमादि पाठ्या एम लज्जाये करी
काम सिद्ध थाय ठे. माटे लज्जा राखवी. ३४

लज्जाये करी दिक्षा लेनार जावदेव तथा तेना जाई जवदेवनो प्रबंध.

सुग्रीव नामना ग्रामने विषे जवदेव अने जावदेव नामे वे जाइ

१ बीजी प्रतमां “ वाजिज्युं वाजि चाले ” ने बदले “ लाज ग्युं राज
वाले ” एवा शब्दो ठे. तेनो अर्थ एवो थाय ठे के, लाज ए गयेलुं राज पाळुं
मेखवी आपे. अने २ “ ज्यो ” शब्दने ठेकाणे “ लह्यो ” शब्द ठे.

હતા. તેમાં જવદેવે દીક્ષા લીધી હતી. તે જવદેવ વિચરતા વિચરતા એકદા એજ સુગ્રીવગ્રામે આવ્યા. ત્યાં વહોરવા ગયા તો પોતાના જાણનો વિવાહ મંદાએલો દીઠો. જવદેવ સાધુને આવ્યા देखી જાવદેવ જાણ સામો આવ્યો. તેણે વોહોરાવ્યું તેથી જાર ઘણો થયો. એટલે તે ઉપાડી લેવાને જાવદેવે વિનતી કરવાથી જવદેવ સાધુએ પોતાના જાણને પાતરાં આપ્યાં. તે વન્ને જાણ જ્યાં વનખંડમાં બીજા સાધુ રહ્યા હતા ત્યાં આવ્યા. તેમને જોણ સાધુ સામા આવ્યા અને બોલ્યા જે-સાવાશ ઠે જાણને ! જે પોતાના જાણને પણ પ્રતિબોધીને લાવ્યા. તે વચન જાવદેવે સાંજદ્યું. તેથી તેણે વિચાર્યું જે, રખેને ! મહારા જાણનું મહાત્મ ઘટે. રખેને જાણનું વચન ઘોટું પડે. એમ ધારી તે વચન પ્રતિબોધ સમાન જાણી જાવદેવે દીક્ષા લીધી. સાધુ થયા. જવદેવ ચારિત્ર પાલી આયુ ક્ષય થયે દેવતા થયા. ત્યારે જાવદેવે વિચાર્યું જે-જાણની લજ્જાએ કરી ઘેર જવાતું નહોતું, તે તો મર્ણ પામ્યો. માટે ઘેર નવ પરણીત સ્ત્રીને મુકીને આવ્યો તું તે વાટ જોતી હશે તેથી ઘેર જાઉં, અને સ્ત્રીને મહું. ચારિત્ર ઠોકીને જાવદેવ પાઠો પોતાને ઘેર જવા માટે નગર પાસે પ્રાસાદ ઠે ત્યાં આવીને બેઠો. એવામાં તેની સ્ત્રી નાગીલા ત્યાં આવી. તેણીએ અંગીત આકારે પોતાના જર્જાર-ને શ્રોલખ્યો. પઠી તેનું ચિત્ત સંજ્ઞાત જાણી પ્રતિબોધ દેઈને તે સ્ત્રીએ તેને સંયમમાં સ્થિર કર્યો. એ જાવદેવ તે જંબુસ્વામીનો જીવ જાણવો. એણે લજ્જાએ કરી દીક્ષા લીધી, અને આખરે સ્ત્રીના વચનથી સ્થિર થઈ પોતાનો આત્માર્થ સાધ્યો. માટે લજ્જા રાખવી.૩૪

॥ શાક્તિની ઠંદ ॥

એવા જે જે રુચકા જાવ રાજે, એણે વિશ્વે અર્થથી તેહ

गजै ॥ एवुं जाणीने सार ए सौरुय केरो, जलो धीर ते
अर्थ अर्जे जलेरो ॥ ३५ ॥

ज्ञावार्थः— एवा जे जे रुना जाव राजे कहेतां देखाय—शोचा
पामे, ते सर्व आ जगतमां अर्थ एटले परिग्रह (लक्ष्मी) सं-
पत्तिथी थाय ठे; माटे हे प्राणी ! सुखनो सार एटले ए अर्थथी
सकल सुख थाय ठे एवुं जाणीने जलो धीर हाय ते अर्थ जोडे,
अर्थात् धीरवीर प्राणी अर्थ जोडे ठे. अने अर्थ जोडे तेने जलो
धीरवीर कहेवाय. माटे अर्थ उपार्जवो. वली अर्थ एटले सं-
पत्ति — लक्ष्मी विना रामचंद्रजीने पंथीये पारधी कह्या तेम क-
हेवाय. माटे अर्थ ए म्होटी वात ठे. ३५.

॥ लक्ष्मी विनाना देखी पंथीए रामचंद्रने पारधी कह्यानो प्रबंध ॥

रामचंद्रने राज्यासने बेसरुवाने अवसरे वनवासनो दुकम
थयो. त्यारे आज्ञा मागीने रामचंद्रजी पोतानी पत्नी सीता
तथा बांधव लक्ष्मणने साथे लेई त्रणे जणा नीकड्या. वाटे जतां
एक पंथीए तेमने दीठा. तेणे बीजा पंथीने पुब्बुं जे ए कोण
हशे ? त्यारे एक पंथी बोळ्यो जे—कोई पारधी हशे. एवुं वचन
रामचंद्रजीए सांचड्युं. तेवारे बोड्या जे— “ लखमण लखमी
बाहिरा, नर लहू आदिसंत ॥ तुऊ सरीसा धणुहर धरे, पंथी
पारधी जणंत ॥ १ ॥ लक्ष्मीविना नर एम शोचा पामतो नथी.
माटे अर्थ उपार्जन करवो. ३५.

इति श्री सूक्तमुक्तावल्यां अर्थवर्गो द्वितीयः

सह ज्ञाषान्तर समाप्तः ॥

॥ अथ कामवर्ग प्रारंभः ॥

॥ उपजाति षंडः ॥

ग्राह्याः कियंतः किल कामवर्गे, कामार्जनादि (पाठां
तरे-कामो नृनार्यो) गुणदोषजाजो ॥ सुखदुःखौ-
र्योग वियोग युक्तैः, समातृपितृप्रमुखाः प्रसंगाः ॥ १ ॥

ज्ञावार्थः-काम एतले कंदर्प ते महा दूर्जय ठे, ते जीतवो
जगतने विषे महादूर्लभ ठे, ते कामे ग्रश्या ठे. ते कोने ? तो
के-हरि हरादिक देव, ते सरखाने पण ए कामे विषयने विषे
वश्य करवाथी ते परवश्य पड्या जीव महा दुखी थाय ठे. १
श्लोक-केचित्प्रचंड गजराज वधे पिदहा, कंदर्पदर्प दलने वि-
रला मनुष्या ॥ श्री श्रुलीचद्र मुनीराज शील उवंगे, व्रताधी-
राज धरतोष्ठरंगे ॥ १ ॥ अर्थ-केईक पुरुष बलवंत हाथीना व-
धने विषे डाह्या ठे, पण कंदर्प दलवाने मनुष्य ते तो कोई वी-
रला होय; ए श्रुलीचद्र मुनीराज जेवा जाणवा, के जेमणे उमंग
आणीने सील पाट्युं अने उष्ठरंग सहित व्रत अंगीकार कर्या.
॥ १ ॥ वली कामना वश्ये करी नंदीखेण बार वर्ष सुधी गणि-
काने घेर रह्या, विषय सुख जोगवी पाठा संयमने विषे थीर
थया. काम जीतवो ए महादूर्लभ ठे. जे प्राणीये कामने वश्य
कर्यो अर्थात् काम जीत्यो तेनुं सर्व कार्य सफल थाय ठे. का-
मथी ग्रशाया अने वली ते कामने वश्य करी आत्मसाधन क-
रनार नंदीखेण मुनीनोदृष्टांत उपयोगी होवाथी ते अहीं बतावे ठे.
॥ कामथी ग्रशाइ गणिकाने त्यां रहेनार अने वली तेनो त्याग ॥

करी संयमाराधन करनार नंदीखेण मुनीनो प्रबंध ॥

मगध देशने विषे श्रेणिक राजा राज्य करता हता. तेमने

नंदीखेण नामे पुत्र हतो तेने उत्तम कुलवंतनी पांचसैं पुत्रीयो परणावी हती. तेउनी साथे विषय सुख जोगवे ठे. देवतानी परे विलास करे ठे. एवामां मगध देशनी राजधानी राजगृही नगरीना उद्यानने विषे गुणशील नामा चैत्य ठे त्यां श्रीमहावीर प्रज्जु पधार्या. त्यां जुवनपति १, व्यंतर २, ज्योतषी ३, अने वै-
 मानीक ४, ए चार नीकायना देवताये समोवसरण नीपजाव्युं. ते जूईथी अढी गाउ उंचुं अने तेना उपर चढवाने चारे दि-
 शाये हाथ हाथने ठेठे वीस वीस हजार पगथीयां बनाव्यां. ते समोवसरणमां पूर्व दिशे सिंहासनना उपर “ नमो तीथस्स ”
 कहीने श्री वीर जगवान विराजे ठे, अने बीजीत्रण दिशाये प्र-
 जुजीना स्वरूप सरखुं प्रतिविंब करीने व्यंतर देवता स्थापन
 करे ठे. एम तादृश चिहूं मुखे करी श्री प्रज्जुजी देशना प्रकाशे
 ठे. ए चारे दान, शीयल, तप अने जावनारूप मुक्तिमार्गना
 चारे दरवाजा वखाण्या ठे. वनपालके श्री वीर प्रज्जु समोसर्यानी
 वधामणी श्रेणीक राजाने दीधी. हर्षवंत थई राजाये वधाम-
 णीमां तेने घणुंज धन आप्युं. प्रज्जुनुं आगमन सांज्जती राजाना
 उठ क्रोरु रोमकूप उजां थयां. हर्षोत्कर्षे करी प्रीतिदान आ-
 पीने नंदीखेण पुत्र तथा अजयकुमार प्रधान प्रमुखने संघाते लेई श्रे-
 णीक राजा प्रज्जुने वांदवा गया. ठेठेथी समोवसरण देखतां
 राजाये खड्ग १, ठत्र २, चामर ३, उपानह ४, अने मुकुट ५, ए
 पांच राज्यचिन्ह अलगां मुक्यां. पठी समोवसरणमां आवी प्र-
 जुजीने त्रण प्रदक्षणा देई वांदी, एक हजारने आठ काव्ये
 स्तवी उचित स्थानके बेठा. सर्व परखदा पण बेठीठे. श्रीवीर
 प्रज्जुजीए धर्मदेशना प्रकाशी. ते नंदीखेणने परगमी. पठी प्र-
 जुने वांदी घेर आवीने मातपितादिक तथा स्त्रीयोनी आझा
 लेई नंदीखेण श्रीवीर जगवान पासे चारित्र लेवा आव्या. आ वखते

આકાશ વાણી થઈ જે, હે નંદીચેણ ! તહારે ઝોગકર્મ બાકી છે, માટે તે ઝોગવ્યા પઠી ચારિત્ર લેજે. એવું સાંજદ્યા ઠતાં પણ ઝોગકર્મ મુજને શું કરશે ? એમ વિચારી નંદીચેણે દીઠ્ઠા લીધી. (ત્યારપઠીનો વિશેષ અધિકાર આ પુસ્તકમાં અગાઉ લલ્લિધના વિષયમાં નંદીચેણનાજ પ્રવંધમાં લલ્લખાઈ ગયો છે ત્યાંથી જોઈ લેવો, તોષણ અહીં આ વિષયનો જાવાર્થ સમજવા માટે ટુંક લલ્લવામાં આવ્યો છે.) પઠી અજાણતાં ગણિકાને ત્યાં વહો-રવા ગયા. ઝોગાવલીના ઉદયથી બાર વર્ષ તેને ત્યાં રહ્યા. પઠી તેનો ત્યાગ કરી સંયમ આરાધી આત્મહિત સાધ્યું. એવા સાહસિક પુરૂષને પણ કામ કંદર્પે એકવાર પાડી દીધા તો સામાન્ય મનુષ્યનો શો આશરો ? માટે તેથી અલગા રહેવું. ?

॥ અથ કામ વિષે ॥

કંદર્પ પંચાનન તેજ આગે, કુરંગ જેવા જગજીવ લાગે
॥ સ્ત્રીશસ્ત્ર લેઈ જગ જે વદીતા, જેણે દેવા
જનવંદ જીતા ॥ ॥ ૨ ॥

જાવાર્થ:—કંદર્પ જે વિષય તે પંચાનન સિંહ સમાન જાણવો. (જેમ સિંહને પાંચ આનન કહેતાં મુખ છે, એટલે ચાર હાથ અને એક મુખ એ પાંચ જણવાં.) તેના એટલે સિંહના તેજ આગલ જેમ હરણ લાગે છે તેમ કામના તેજ આગલ સંસારી જીવને જાણવા; અર્થાત્ સિંહથી જેમ હરણ દબાઈ જાય છે તેમ સંસારી પ્રાણી કામથી દબાઈ જાય છે એટલે તેને વશ્ય થઈ જાય છે. એ કંદર્પનું શસ્ત્ર સ્ત્રી છે તેણે દેવતા જેવાને તેમજ મનુષ્યના વંદને પણ જીત્યાં, પરંતુ એ સ્ત્રીશસ્ત્ર પ્રત્યે કોઈ રીતે

* વીજી પ્રતમાં ' લાગે ' ને બદલે ' જાગે, ' તથા + ' જેણે ' ને ' બદલે ' તિણે ' શબ્દ છે.

काँई न चाढ्युं. ए तो जे बलीया थया तेमणेज स्त्रीरूपीया पासने जीत्यो, काह्यरनो काँई आशरो नही; अर्थात् आत्मा बलीयो न करे ते कंदर्पना स्त्रीरूपी शस्त्रने जीती शकतो नथी. एतो शूरवीरनुं काम ठे. २

॥ माखिनी ठंद

मनमथ जगमांहे डुर्जयी जे अद्यापी, त्रिजुवन सुर-राजी जासशस्त्रे सतापी ॥ जलज विधि उपासे वार्द्धिजा विष्णुसेवे, हर हिम गिरिजाने जेण अर्धांग देवे ॥ ३

त्रावार्थः—मनमथ एटले कंदर्प जे जगत्मां हजु सुधी डुर्जयी कहेतां जीताएलो नथी अर्थात् काम जीती शकाय तेवो नथी, केमके त्रण जुवनमां सुरनी जे श्रेणी तेने पण ए कंदर्पदेवना शस्त्रे संताप्या ठे; कोनी परे ? तो के—विधि जे विधाता ते मज श्रीकृष्णे समुद्रनी उपासना करी अने महादेवे अर्द्धांगने विषे पारवती नारी राखी. ३

॥ शाईलविक्रीमित ठंद ॥

जिह्वीजाव षड्यो महेश उमया, जे काम रागे करी ॥

पुत्री देखि चड्यो चतुर्मुख हरी, आहेरिका आदरी ॥

इंडे गोतमनी त्रिया विलसिने, संजोग ते उलव्या ॥

कामे एम महंत देव जग जे, ते जोलव्या रोलव्या ॥ ४ ॥

त्रावार्थः—महेश एटले महादेवने उमयाए जीलनी थईने षड्या, अर्थात् जीलनी देखीने कामना वश थया थका महादेव चली गया, चतुर्मुख कहेतां ब्रह्मा पोतानी पुत्रीनुं रूप देखीने चड्या, अने श्रीकृष्ण आहिरणी एटले जरवारुणने देखीने चड्या,

* ' षड्यो ' शब्दनी जगोए बीजी प्रतमां ' चड्यो ' शब्द ठे. ए बेनो त्रावार्थ उपर दर्शाव्यो ठे.

बली इंद्रे गौतमनी चार्याने देखी (तेना उपर मोह पामी) तेनी साथे संजोग कर्यो, एम कामे (कुचेष्टाये) जगतने विषे एवा म्होटा देव जेवाने पण जोलव्या अने रोलव्या एटले जोलवीने रोली नाख्या. ४

॥ जीलनीने देखी विषयनी प्रार्थना करनार महादेवनो प्रबंध ॥

एक वखत महादेव तपश्चर्या करवा माटे वनमां गया हता. तेमना सीलनी परीक्षा करवा सारू तेमनी अर्द्धांगना पारवती जीलनीनो स्वांग पहेरी ते वनमां गई. तेणीने महादेवे दीठी. तेनुं रूप जोई तथा तेना कटाह बाणे अने हाव जावे करी महादेव मोहपासमां पड्या. तेनी पासे विषयनी प्रार्थना करी. जीलनीए कहुं जे—हे शीवजी ! जो तमे एक हाथ मस्तके अने एक हाथ पठवाडे मुकीने नाचो तो हुं तमारी साथे काम सेवुं. चित चखित थया थका महादेवे जीलनीनुं एवुं वचन पण मान्य कर्युं. तपश्चर्या तपश्चर्याने ठेकाणे रही. एम कंदर्पे महादेव जेवाने पण जोलवी रोली नाख्या तो बीजा साधारण मनुष्यनो तो तेना आगल शो आशरो ? माटे कामने जीतवो ए महा कठिन ठे. तेने जीते एज खरो शूरवीर समजवो, अने तेजपोताना आस्माने तारी शके ठे. ४

॥ कंदर्पना उन्माद विषे ॥ माखिनी उंद ॥

नल नृप दवदंती देखि चारित्र चाले, अरहन रहनेमी
ते तपस्या विटाले ॥ चरमजिन मुनी जे चिह्नणारूप
मोहे, मयण रस व्यथाना एह उन्माद सोहे ॥ ५ ॥

जावार्थः—चारित्र लीधा पठी नल राजानुं चित्त दमयंती साधवीने देखी चलायमान थयुं, श्रीनेमीनाथना जाई रथनेमी काठ सगग ध्याने रहेला ते राजीमतीनुं वस्त्र रहित अंग जोईने ध्या-

नश्री चुक्या, वली वीर जगवानना एक मुनी श्रेणीकराजानी स्त्री चिह्नणानुं रूप देखीने व्यामोह पाम्या, एटले ए गुण जेने उपजे ते सघला अर्थात् स्त्रीने देखीने चित्त चक्षित थाय ते सघलो ए कामनी पीमाना रसनो उन्माद जाणवो. ५

॥दमयंती साधवीने देखी नल राजर्षिनुं चित्त चक्षित थयानो प्रबंध॥

नैषध नामा नगरने विषे नैषधराजा राज्य करता हता. तेमने नल अने कुबेर नामे बे पुत्र हता. नैषधराजाये वैराग पामी नलने राज्यगादीये अने कुबेरने यौवराज्यपदे स्थापीने चारित्र लीधुं. पढी नलराजाने कुबेर जाईये जुवटे रमाही राज्य लीधुं. नलराजा पोतानी पत्नि दमयंतीने साथे लेई वनवासे गया. रस्तामां तेनो त्याग करी एकला चाली नीकट्या. कुबडुं रूप थयुं. दमयंतीने शीर खोटी चोरी चढी. फरी स्वयंवरे गया. दमयंतीनो मेलाप थयो. अनुक्रमे वनवास जोगवी आवी फरीने पोतानुं राज्य पाम्या. ते राज्यसुख जोगवीने वैराग पामी नलराजा तथा दमयंतीये चारित्र लीधुं. चारित्र पालतां थकां एकदा समये दमयंती साधवीने देखी नलराजर्षिनुं चित्त चलायमान थयुं. दमयंती उपर राग उपन्यो. पण दमयंती साधवीये तेमने प्रतिबोधीने ठेकाणे आण्या. अर्थात् चारित्रमां स्थिर कर्या. ५

॥ राजिमतीने वल्ल रहित देखी काउसग ध्यानश्री चूकी काम ॥

॥ सेववानी प्रार्थना करनार रथनेमीनो प्रबंध ॥

श्रीनेमीनाथ जगवानना जाई रथनेमीये नेमी प्रजुनी देशना सांजली प्रतिबोध पामीने दीक्षा लीधी. पढी ते पर्वतमांहे काउसग ध्याने रहे ठे. एकदा श्री नेमीनाथने वांदी मार्गे पाठा आवतां पर्वत उपर वर्षाद वरश्यो तेथी राजिमतीनां

* नलराजानो कथा संबंध घणो ठे पण अहीं कंदर्प संबंधमां देशमात्र जाणवा योग्य लख्यो ठे. विस्तार कथा तेमना चरित्रादिक ग्रंथोशी जाणी लेवी.

वस्त्र जीजाणा. ते सुकववा सारु साधवी गुफामांहे गयां. त्यां वस्त्र उतारी सुकव्यां. तेवारे वस्त्र रहित राजिमतिनां अंगोपांग रूप अवयव देखीने रहनेमी काउसग्ग थकी कामे विह्वल थया. जे ध्यान हतुं ते तो विसरी गयुं. अशुचध्यानने विषे तेमनो आत्मा मग्न थयो. ते विषयरुप मदिरानी ठाकमां चढ्यो थको मुखथकी काम सेववानी प्रार्थना करवा लाग्यो. वली तेणे कहुं के, अरे राजिमती ! आबुं तहारुं अद्भुत रूप ठतां तुं तहारो न-कामो जन्म अफल करे ठे. अकस्मात् आवां वचन सांजली रा-जिमतीये पोतानां अंगोपांग गोपव्यां. पठी रथनेमीने खाना-दिकनां केटलांक दृष्टांत देई ठेवटे कहुं के, अहो अंगधकुलना जात थकी शुं निपट थईने बोलतां लाजतो पण नथी ? अर्थात् अंगधकुल जातिनो सर्प वम्युं विष जीव जतां सुधी फरी चू-सतो नथी तेम ठतां तुं उत्तम कुलमां उत्पन्न थयेलो संसार रूपी विष अर्थात् विषयरुपी वमेला विषनी वांढना करतां तुं केम लाजतो एटले शरमातो नथी. ? सतीना मुखथी एवां वचन सांजली रथनेमी मनने विषे विचारवा लाग्यो जे— आवी यौ-वन मदमाती स्त्रीए पण पोतानो परिणाम लगार मात्र न रु-गाव्यो; तो मुजने धिःकार हो ? जे चाईनी चार्या, तेनो में अजिलाष कीधो. एम प्रतिबोध पामी श्रीनेमीश्वर जगवान पासे जई प्रायश्चित्त लेई फरी चारित्र ग्रहण करीने ते आरा-धन करी सद्गति पाम्या. एवा वीर पुरुषने पण ए कामदेवे चलाव्या तो बीजानो शो आशरो. ? माटे तेनार्थी दूर रहेवुं. तेना पासमां न परवुं, ए मनुष्य जवतुं सार्थक ठे, अने तेवाज नर अक्षय सुखने सुखरुप मेळवे ठे. ६

वीर जगवानना साधु चेलणा राणीने जोई चलित थया हता तेनो संबंध ग्रंथांतरे जाणी लेवो.

॥ अथ गुणदोषोद्भावन विषे ॥ रथोद्धता ढंद ॥
उत्तमा पण नरा न संजवे, मध्यमा तिम न योषिता
हुवे ॥ एह उत्तमिक मध्यमी पणो, बेहुमांहि गुण
दोषनो गिणो ॥ ६ ॥

त्रावार्थः— उत्तम ते जे पोताने गुणे शोत्रे, मध्यम ते बापने
नामे करी जे उलखाय; ए बेमां एटले एक जे पोताने प्राक्रमे
करी उलखाय अने बीजो जे बापना नामथी उलखाय तेमां
जेम घणो अंतर ठे तेम उत्तम मध्यमनो पण एमज अंतर
जाणवो. एटले जे मनुष्यमां जेवो गुण अथवा दोष होय तेवी
रीते ते उलखाय. ६

॥ अथ पुरुष गुण विषे ॥ शार्ङ्गलविक्रीकृत ढंद ॥
जे नित्ये गुण वृंद ले परतणा, दोषां जे न दाखवे ॥
जे विश्वे उपगारीने उपगरे, वाणी सुधा जे लवे ॥
पूरा पूनिम चंद जेम सुगुणा, जे धीर मेरु समा ॥
जेह गंज्जीर सायर जिस्या, ते मानवा उत्तमा ॥ ७ ॥

त्रावार्थः— जे पुरुष हमेशां पारकाना गुणना समूह ग्रहण
करे, अर्थात् परनो थोमो थोमो पण गुण होय ते ले अने अवगुण
होय ते ढांके, जगतने विषे जे उपकार करे अने बीजानो उप-
कार माने तथा अमृत समान मीठी वाणी बोले, जे उत्तम
होय तेना मुखमांथी अशुच वासना न नीकले, वढी उत्तम
केवा होय ? तो के, सोल कलाये संपूर्ण चंद्रमा सरखा सारा
गुणवान तथा मेरु पर्वत कदापि चलाव्यो चले नहीं एवा एटले
मेरु सरखा धैर्यवान होय, वढी समुद्र जेवा गंज्जीर होय, अ-

* ' न संजवे ' ने बदले बीजी प्रतमां ' स संजवे ' एवो पाठ ठे.

थात् हजारो नदीउनुं पाणी समुद्रमां मलवा उतां पण ते पोतानी मर्यादा मुकी ठलकाई जतो नथी तेम सत्पुरुष कोई पण वाते ठलकाई जाय नही-गंजीरता मुके नही, तेवा मनुष्यने उत्तम जाणवा. ७ ॥

परनो थोडो पण गुण ग्रहण करी अवगुण ढांकनार श्रीकृष्णनोप्रबधं.

सौधर्म इंद्रे एक वखत पोतानी सजामां बेठा थका वखाण कर्युं के मृत्युलोकमां आ समयने विषे श्रीकृष्ण जेवो गुणग्राहि कोई नथी. ते वातने अणसदहतो एक मिथ्यात्वी देवता तेनी परिहा जोवा सारू मृत्युलोकमां आव्यो. आ वखत श्रीकृष्णजी. रयवाकीथी पाठा फरी पोताना नगर जणी आवता हता. ते-मना मार्गने विषे देवताये एक दुर्गंधमय सडेलो, के जेमां क्रोरु गमे कीना तरवरी रह्या ठे एवो कुतरो विकुर्वीने मुक्यो. तेनी दुर्गंधे करी हाथी घोडा सर्वे रस्तामां थंज्या. मनुष्यो नासि-काये वस्त्र देई उजा रह्या. परंतु कोई मनुष्य के पशु मात्र ए मार्गे जवाने शक्तिमान न थया, एटली बधी दुर्गंध उठलती हती. सर्व स्वारीने टटस्थ स्थंजी रहेली जोई श्रीकृष्णे तेनुं का-रण पुठवार्थी सेवके कछुं जे-महाराज ! मार्ग वच्चे एक सड्यो कोह्यो कुतरो पड्यो ठे तेनी दुर्गंधता अतिशे उठले ठे. तेणेकरि कोई आगल जई शकतो नथी. ते सांजलीने पोते हाथी हल-कारी आगल आवीने हेठि दृष्टीये करी विलोकीने कहेवा लाग्या जे-अरे जाईयो ! एनो गुण तमे केम लेता नथी ? सेवक क-हे जे-स्वामी ! एमांहे शो गुण ठे ? श्रीकृष्णे कछुं जे, जुउने ! तेना दांतनी श्रेणि केवी ठे ? जाणे हीरानी अथवा मुक्ताफलनी पंक्ति ज होयनी ! एनाथी पण उजली केवी ते सुंदर दीपेठे ? श्रीकृष्णे कुतरानो कोई पण अवगुण जोयो प्रकाश्यो नही. परंतु तेनामां जे कांई थोडो पण वखाणवा योग्य गुण हतो ते कही

देखाड्यो. गुणग्राहक ते कदी पण दोष जोता नथी, ए तो गुणज प्रगट करे ठे. पठी देवता प्रगट थई श्रीकृशने पगे लागी इंद्र पासे गयो. त्यां तेणे श्रीकृशजनीनो जेवो गुण हतो तेवोज वर्णन कर्यो. माटे उत्तम पुरूषे गुणग्राही थवुं. ७

॥ अनुष्टुप ठंद ॥

जे रुप सौजाग्य संपन्नाः, सत्वादिगुण शोचनाः ॥

ते लोके विरला धीराः, श्रीराम सदृशा नराः ॥ ७ ॥

जावार्थः— रुप अने सौजाग्ये करी संपूर्ण तथा प्राक्रमादि गुणे करी शोचा पामनारा एवा धीर पुरुष आ लोकने विषे थोमा होय; ते कोनी परे ? तो के—श्री रामचंद्रना जेवा उत्तम पुरुष थोमा होय, घणा न होय. ७

॥ अथ पुरुष दोष विषे ॥ शार्ङ्गलविक्रीकृत ठंद ॥

लंकासामि हरंति राम तजि जे, शीतातणी एवकी ॥

स्त्रीवेची हरिचंद पांडव नृपे, कृष्णा न राखी सकी ॥

रात्रे गंडि निज प्रिया नल नृपे, ए दोष मोटा ञणी ॥

जोवो उत्तम मांहि दोष गणना, का वात बीजा तणी ॥ ९ ॥

जावार्थः—लंकाना स्वामी प्रतिवासुदेव रावणे रामचंद्रनी शि-
लवंत स्त्री सीतानुं हरण कर्युं, तेथी रावणे राज्य अने जीव, ए
बन्ने खोयां. वली हरीश्रंद्र राजाये पोतानी स्त्रीने वेची अने डुं-
बने घरे पाणी वहुं. वली जुड—पांरुव जेवा काह्या पुरूष पोतानी सती
स्त्री द्रौपदीने जुगारमां हार्या, कृश जेवा चाई पण तेने राखी शक्या
नही, अने नलराजा दमयंती सरखी स्त्रीने वनमां एकली मुकीने
रात्रे नासी गया. तो जुड एवा महान उत्तम राजाउमां पण एवा
उपर जणाव्या मुजब दोष पड्या तो सामान्यनी शी वात करवी. ९

॥ अथ स्त्रीना गुण विषे ॥ उपजाति ठंद ॥

सुसीख आले प्रिय चित्त चाले, जे शील पावे गृह
चित्त टाले ॥ दानादि जेणे गृहधर्म होई, ते गेहि
नित्ये घर लळि सोई ॥ १० ॥

ज्ञावार्थः— जे स्त्री जल्मी होय ते पोताना जर्तारने रुडी री-
तनी सीखामण आपे अने तेना मननी ईळा पूर्वक चाले, तथा
शुरू सीलनो गुण पावे अने गृहस्थधर्म पालतां घरनी चिंता
टाले, अर्थात् कोई जातनुं दुषण लगाडे नही, वली दानादिके
करी गृहस्थनो धर्म साचवे, एवी स्त्री ते लक्ष्मी कहीये, अर्थात्
एवी जल्मी स्त्री होय ए घरमां लक्ष्मीनो वासो ठे एम जाणवुं.१०

॥ अथ स्त्रीना दोष विषे ॥ उपजाति ठंद ॥

जर्ता हणयो जे पति मारकायें, नाख्यो नदिमां शुक्र
माखिकायें ॥ सुदर्शन श्रेष्ठि सुशील राख्यो, ते आल
देई अजयाय दाख्यो ॥ ११ ॥

ज्ञावार्थः— जे स्त्रीये पोतानो जर्तार हणयो, शुक्रमाखिकाये
पोताना पति जितशत्रु राजाने गंगा नदीमां नाख्यो (ए संबंध
पूर्वे आवी गयो ठे तेथी अहीं पण एमज जाणवो); वली सु-
दर्शन शेठे शील गुण राख्यो तेने अजयाराणीए कळंक चढाव्युं.११
॥ सुदर्शन शेठने अजयाराणीए कळंक चढाव्या संबंधी प्रबंध ॥

पाडलीपुर नगरमां सुदर्शन नामे शेठ रहेता हता. ते महा
रुपवान हता. ए नगरना राजानी अजयानामा राणी तेने जोइ
मोह पाम्याथी तेणीए पोतानी मनोवृत्ति तृत करवा माटे कुड
कावित्रुं करी सुदर्शन शेठने पोताने महेले बोलावी मगाव्या.

* “ गृह चित्त टाले ” ने बदले बीजी प्रतमां “ गृही दोष टाले ”
एवा शब्दो ठे.

घणा हाव जाव सहित तेने अजयाराणीए पोतानी साथे जोग जोगववानी प्रार्थना करी. सांकडे आवेल होवाथी पोतानुं सील साचववा माटे सुदर्शन शेठे “ हुं पुरुषातनमां नथी ” एम जणाव्युं. तेथी अजयाए शेठने काढी मुक्या. पठी केटलेक दी-वसे ए नगरनी बाहार म्होटो मेलो हतो. त्यां जवा सारु सुदर्शन शेठना देवकुमार सरखा ठ पुत्र राज्यमहेलने रस्ते थई जता हता, तेमने अजया राणीए दीठा. ते वखत प्रधाननी स्त्री तथा कपीला दासी त्यां हाजर हतां. तेमने राणीए आ कोना पुत्र ठे ? एम पुठवाथी कपीला दासीए जणाव्युं जे “ ए ठए पुत्र सुदर्शन शेठना ठे ”. अजयाए कळुं के, ए तो पुरुषातनमां नथी, तेम ठतां एने पुत्र केवा ? कपीला बोली जे, एणे तुजने ठेतरी. पठी कपट कला केलवी अजया तथा कपीलाए मली शेठने खोटुं कळंक चढाव्युं, जे राणीनी लाज लुटवाने अर्थे सुदर्शन शेठ महेलमां आव्यो हतो. तेने महा मुश्केलीए काढ्यो. एवुं राजाने जीमावाथी तेणे कोपायमान थई सुदर्शन शेठने शूलीए चढाव्यो. शेठना शीलना प्रजावथी शासना दे-वीए तत्काल आवीने शूली मिटावी सोनानुं सिंहासन कर्तुं. सर्व नगरजनोने तथा राजाने ए वातनी खबर थई. पठी सुदर्शन शेठने हाथी उपर बेसारी म्होटा आरुंबर उठव सहित वाजते गाजते नगरमां तेनी लाठ्या. सुदर्शन शेठना शीलनो महिमा घणो विस्तार पाव्यो. अजया जोंठी पडीगइ. राजाए तेने दूर करी. माटे जूमिने विषे एवुं कृत्य करनारी दुष्ट स्त्रीठ जाणवी. ११.

॥ वसंततिलका ठंद ॥

माख्यो प्रदेशि सुरिकांति विषयावलीए, राजा यशोधर

हण्यो नयनावलीए ॥ दुःखी कख्यो स्वसुर नूपुर पंक्ति-
ताए, दोषी त्रिया इम जणी इण दोषताए ॥ १७ ॥

जावार्थः—विषयने वश थके सुरीकांता नामे स्त्रीए पोताना पति प्रदेशी राजाने विष देई मार्यो, वली नयनावली (घना वली) नामे राणीए पण विषय वासनाये करी पोताना जर्तार यशोधर राजाने गळे फांसो देई मार्यो; एक नूपुर पंडिता सोनारणे पोतानुं दुश्चरित्र बुपाववा माटे जर्तारने जोलवी ससराने दुःखी कर्यो, ते माटे एवा दोषोए करी स्त्रीउने दोषीत कही ठे. अर्थात् एवा दुष्कृत्यथी स्त्रीउने दोषीत जाणवी. १७

॥ यशोधर राजाने मारनार नयनावलीनो प्रबंध ॥

यशोधर राजाने नयनावली नामे राणी हती. ते स्त्री पोताना जर्तार साथे सुखे विलास जोगवतां ठतां राजाना सुणेेर बाहिर चरवादारथी लुब्ध थई तेनी साथे विषयसुख जोगवती हती. एम करतां केटलाक दीवस गया पठी एकदा नयनावली राजाने निद्रावश थयेलो जोई चरवादारनी पासे गई. ते वखत एक वणीक पुत्र, के जेने चोरी करवानुं व्यसन पड्युं हतुं ते रात्रे नगरमां चोरी करवा नीकलेलो हतो. परंतु कोई स्थले तेनो लाग फावेलो नही तेथी आ नयनावली जे मार्गेथी गई हती ते मार्गे थइ ते राजमहेलमां आवी राजानी सैय्या तले पेटो. दीवानी ज्योत ऊगऊगी रही हती. राजा निद्रामां हतो. पठी नयनावली चरवादार साथे विषय सेवीने सैय्याए आवी. ए-टले राजा जागी उठ्यो. तेणे स्त्रीने पुव्युं के क्यां गई हती ? स्त्रीए जणाव्युं जे, लघुबाधा टाली आवी. फरी राजा उंधी गयो. स्त्रीए पोताना मनमां विचार कर्यो के, महारां चरित्र राजाए जाण्यां. ए अत्यारे बोढ्या नथी पण प्रजाते खरा-

+ “ नयनावलीए ” एने बढले बीजी प्रतमां “ घनावलीए ” एवो पाठले.

खरी करशे. माटे ते पहेलांज हुं एनो घाट घनी नाखुं तो जावठ जाय अने मनमानती मोज मराय. एवुं चिंतवी निद्रा-वश थयेला पोताना पति (राजा) ने गळे फांसो देइ तेना प्राण लीधा. पठी सोर बकोर पानी उठी रोवा ककलवा लागी. ते सांजली सर्व चोकीदार त्यां आव्या. शुं ठे ? एम पुठवाथी तेणीये कहुं जे, अकस्मात् चूंक आववाथी राजाजी मर्ण पाभ्या. हाय हवे हुं शुं करुं ? वीगेरे घणा विलाप करी ठाती कुटी स्त्री चरित्रवडे लोकोने पोतानुं निर्दोषपणुं जणाव्युं. प्रधानादि राजपुरुषो तथा नगरजनोए मली राजाने संस्कार कीधो. पेलो जे वणीक पुत्र चोर सैय्या तले हतो तेणे स्त्रीनुं अघोर कर्म जोयुं हतुं तेने जय अने लालच देइ काढी मुक्यो. माटे स्त्रीनो विश्वास न राखवो. स्त्रीमां एवा अनेक अवगुण होवाथी तेने डुष्ट जाणवी.

॥ ससरानी लाज पाडी फजेत करनार ॥

॥ नुपुर पंकिता सोनारणनो प्रबंध ॥

राजगृही नगरीने विषे एक जर्जर सोनार रहेतो हतो. तेणे पोताना एक दीकराने परणाव्यो. तेनी स्त्री घणीज व्यञ्जिचारेणी ठे. एक वखत रात्रे तेनो जर्जर घरमां उंध्यो हतो. त्यारे तेणीये पोताना जार पुरुषने बोलावी घरनी वामीमां अवल (घणो रुडो) पलंग बीठावी तेनी साथे विषयनी वार्ता करी. पठी ते बेहु जणां निद्रावंत थयां. आ वेला पेलो जर्जर सोनार जागतो हतो. तेणे आवुं असमंजस देखी त्यां आवीने हलुये-सेक कल बल करी बहुना पगथकी नेउर काढा लीधुं. ते गुप्त मुकीने पाठो पोतानी सैय्याये आवि सुतो. पठी सातेके सोनारण जागी. पगने विषे जुए तो नेउर न दीतुं. तेणीए विचार्युं जे, ए ससरानुं काम ! अहीं बीजुं कोइ नथी. एणे कांश्क महारुं चरित्र जा-

एयुं. तेथी एणेज महारुं नेउर लीधुं जणाय ठे ! एना सिवाय बीजानुं
 एकाम नथीज ! माटे हवे हुं स्त्रीचरित्र करुं तोज महारी आ-
 बरु रहे. एम विचार करी पेला जार पुरुषने कलवकल करी
 बारीयेथी काढी मूकी पोते पतिनी पासे आवी सुइ रही. थोडीक
 वार पठी जर्तारने जगामी वाडीमध्ये तेडी गइ. त्यां जारपुरुषने पलंगे
 वन्ने सुतां. जर्तार उंघाबुजुं हतो तेथी ते तत्काल उंघ्यो. एटले स्त्रीच-
 रित्र करी तेणी बुम पाडती उठी के, हे स्वामी ! जुउं ! जुउं ! आ तमारो
 बाप, अहीं आपणा लज्याना स्थानके आवी आ महारा मावा
 पगनुं नेउर लेई नासी गयो. जर्तार ऊबकीने आकल वीकल
 थयो थको उठ्यो अने पितानी पथारी पासे जइ तेने कुठ्यो.
 वली कहेवा लाग्यो के, अरे पापीष्ट ! तुं त्यां आवेज केम ?
 मोसाए कहुं के, तुं तो नहोतो. बीजो पुरुष हतो. ठोकरो कहे
 के, हुं हतो. बीजो कोण होय ? आ कोलाहल थवाथी पाडो-
 सीओ जागी उठ्या. तेउं त्यां आव्यां अने सर्वे हकीकत सां-
 जली मोसाने ठपको देवा लाग्यां. सौए तेने घेहेलामां गणयो.
 मोसो मनमां विचारवा लाग्यो जे, महारी खरी वात ठतां ब-
 धाए महारो दोष काढ्यो. आ ते शुं कहेवाय ? ए चिंताये क-
 रीने डोसानी निद्रा गइ. जूख पण गया जेवी थइ. पठी प्रजाते
 उठीने स्त्रीए पोतानां पीहरीयांने तेडाव्यां. दातण पण कर्णुं
 नहीं. पीहरीयां आव्यां एटले गदगद रोती थकी तेमने रा-
 त्रिनी वात कही. ते सर्वे डोसाने वढवा लाग्यां जे, अमारी
 पुत्रीने तुं कलंक केम आपे ठे ? पठी ते स्त्री कहे के हुं तो
 सौना देखतां धीरज (धीज) करीश. लोको कहे जे, तुं शी
 धीरज करीश ? स्त्री बोली जे, आपणा नगरनी वानीमध्ये साच-
 वाइ जवानीनी मूर्ति ठे, ते साच जूठनी परिहा तत्काल देखा-
 डशे. ते सांजली सौ लोके ठीक ! बहु सारुं ! एम कहीने जणाव्युं

जे, जो साची हशे तो वाडीमध्ये ज्वानीनी उज्जी मूर्तिंठे तेना पग वच्चे सूंसरी नीकली जशे अने जूठी हशे तो जराइ रहेशे. एवो निश्चय कर्यो.

हवे स्त्रीए मनमां विचार करी पोताना जीवन प्राण जार पुरुषने कोईक कन्हे कहेवराव्युं के, सौ लोक जोवाने अर्थे मळे एटले तेनी ज्रीडमां तुं घेहेलो थईने मुजने आवी वल्लगजे. ए-टले देवी आगल हुं धीरज करीश. आवो प्रपंच साधीने ते धी-रज करवाने तैयार थइ. घरवालाए तेणीने घणीए नाकही. त्यारे ते कहेवा लागी के, महारे ए कर्या विना बूटको नथी, केमके खोटो पण लोकापवाद हुं सहन करी शकुं तेम नथी. तमेज विचार करीने जुठ ! जे पहेलां पण उत्तम स्त्रीउने माथे जुठां जुठां आल आव्यां ठे त्यारे तेणीउए पण लोकापवाद दूर करवा माटे धीरज करेला ठे. तेथी महारे पण कर्या विना बूटको नथी. माटे हुं तो करीश. पठी सर्व सगां संबंधीने तेडीने ते चौ-टामां आवी. लोकोनी ठठ ते जोवाने जामी गई ठे. एटले एनो यार संकेत प्रमाणे घेहेलो थइ आवीने तेणी (स्त्री) ने गळे वल्लगी पड्यो. लाकोए तेने गोडावी हांकी काढ्यो. पोतानुं धार्यु थवाथी मनमां महा हर्ष पामती ते वाडीमध्ये देवी पासे आवी. पगे लागीने सघलां लोकना सांजलतां ते एम कहेवा ला-गी जे, हे माता ! आ महारे ससरे महारा उपर जुवुं आल चढा-व्युं ठे; पण ते लोको शुं जाणे जे खरूं ठे के खोटुं ? तेनी धी-रज (खात्री) करवा सारू हुं आवी तुं. ते माटे जेवुं हशे तेवुं तहारा मां आगल कहुं तुं. जे मार्गे आवतां एक घेहेलो अने प-रण्यो; ए वे विना मुजने कोई अड्यो होय तो हे माताजी मने दाबज्यो. ” एवुं सांजली देवी तो विचारमां पडी. एटले ते स्त्री मातानी मूर्तिंना पग वच्चे थइने नीकली गई. लोकोए ते-

णीने साची साची कही. मोसो तो मानजंग थयो. घेर आव्यो. पण तेनी उंघ गई. थोडेक दीवसे श्रेणिक राजाये सांजदयुं के, मानजंग थयेलो जर्जर सोनी रात्र दहाको जागृतनो जागृत रहे ठे. बीलकुल उंघतोज नथी. तेथी तेने तेकावीने राजाए चंडार उपर चोकी करवा सारू राख्यो. ते महेले महेले चंगारनी चोकी करे ठे. एकदा समये एक महेलमां राणीनुं दूश्ररित्र तेना देखवामां आव्युं. डोसो विचारवा लाग्यो जे, “ सर्वनुं चरण पोषण अने संचाल करनार महा प्रतापी राजाजजेनो पति ठे. तेनीज राणी ज्यारे महावत साथे जोग जोगवे ल्यारे सोनीनी जे स्त्री ते तो शा देखामां ? एटले ते कोण मात्र ? ते कोण गणतिमां ? अर्थात् सोनीनी स्त्री परपुरुष जोगवे तेमां नवाई जेवुं मने तो राजानी राणीनुं करतव्य जोई कांईज लागतुंनथी. ” एम विचार करतां करतां ते वात विसारे पडी, एटले ते डोसाने ठ महीने उंघ आवी गई. ते केवी आवी के, जेम मुनीराज मोक्षपद साधवाने काजे पांच निद्राने तजे तेम ए सोनी मोसे पोतानी वहुनुं अकार्य देखी निद्रा परिहरी हती, तेज कार्य पावुं राजाना आवासमध्ये देखीने ते डोसाने उंघ आवी. ते जाणे एणे राणीने माटे ठ महीनानो अजिग्रह न धार्यो होय ! ते अजिग्रह पूरो थयो जाणी आहट दोहट ठांमीने ते निचिंतपणे सुतो. अर्थात् ठ महीनानी सामटी उंघ करतो होयनी ! एम लसलसाट घोरवा लाग्यो. पठी मोकी रात्रिये नगरचर्चा जोतो जातो राजा मोसानी पासे आव्यो, तो तेने उंघतो दीगो. राजा पाठो गयो. बीजे दीवसे राजाए प्रधानने कहुं जे,—सोनी डोसो बीलकुल उंघतो नथी एवं तमे कहेता हता पण रात्रे हुं तेनी पासे गयो ल्यारे ते उंघतो हतो; ते हजुसुधी जुउं उच्यो नथी. तेनुं कारण शुं ? पठी राजा तथा प्रधाने मोसो उंघतो हतो त्यां आ-

वीने तेने जगारुवा मांड्यो अने कहुं के, हे डोसा ! तुं आज अत्यारसुधी दोढ पोहोर दीवस चढ्यो तो पण उठतो केम नथी ? तोहे पण ते जाग्यो नही. पठी तेने घणो घणो धूणाव्यो (ढं-ढोढ्यो) ल्यारे ते जाग्यो. तेने पुढ्युं जे, आज आम केम आवडी उंघमां घेराई गयो ? डोसो बोढ्यो जे-तमने ते शुं कहुं ? काई कहेवा जेवुं नथी ! पठी वारंवार बलात्कारे करी पुठवाथी मोसाए जणाव्युं जे, “ हे राजाजी ! आज रात्रिने समये त-मारो हाथी गोख तळे आव्यो, राणीने सुंढे करीने लीधी, त्यां तेनी साथे महावते जोग जोगव्यो, पाठी वढी हाथीये सुंढवडे उमाकीने गोखमां मुकी. ” एवुं कारण देखीने में मनमां विचार्युं जे, राजाउंना घरमां आवा घोटाळा ठे, तो हुं सोनी ते शा ही-साबमां ? ए धारणा धारतां धारतां मने आज केटलेक दीवसे फीकर (सोच) मटवाथी निचिंतपणे उंघ आवी; तेणे करीने हे राजाजी ! करारे करीने उंघ काढी.

ते वात सांजलीने राजाए ते राणी, महावत अने हाथी, ए त्रणने वैजारगिरि पर्वत उपर चढावीने ढोली पारुवानो सेव-कोने आदेश (हुकम) आप्यो. ते सांजलीने नगरना महाजन लोकोए राजा पासे आवी विनती करी के, महाराज ! एमां हाथीनो शो वांक ? ते तो तमे तमारा दिलथकी विचारी जुउं ? ए तो तिर्यच ठे. एने आपणे जेम सिखवीये तेम ते सिखे. माटे एनो वांक नथी. राजाए महाजननी वात मन उपर लेइने हा-थीनो गुन्हो माफ कर्यो. हाथीने पर्वत उपरथी हेगो उतारवानुं कहुं. ते वखते महावते राजाने कहुं जे, अमे वेहुने अजयदान आपो तो हाथीने हेगो उतारुं. राजाए त्रणेने अजयदान आप्युं. पर्वत परथी त्रणे उतर्या. हाथीने पाठो आलान ठालान स्थानके बांध्यो. महावत तथा राणीने काढी मुक्यां (देशपारक्यां). तेउं

त्यांथी चाखी नीकळ्यां. रात्रि पन्तां एक देहेरुं आव्युं तेमां तेऊ सुतां. महावत उंधी गयो. तेवामां त्यां चोर आव्या. ते चोरना नायकने देरामां तापणी करतां थुंकतां थकां स्त्रीए दीगे. तेना रुप उपर मोही थकी ते तेने कहेवा लागी के, हुं तो तमारी साथे आवीश. पठी महावत शा कामनो ठे ? एम विचारी राणीए चोर पासे तेने हणाव्यो. ते महावत मरीने व्यंतरो थयो. स्त्रीने शृंगार सजेली जोइ चोर मनमां विचारवा लाग्यो जे, आ स्त्रीए आगल रहींने पुरुष प्रत्ये हणाव्यो. ते कोण जाणे एनो जत्तार हशे अथवा कोइ जार पुरुष हशे ? वेमांथी गमे ते हो. पण ए एनी थइ नही, ने मुजथी दुब्ध थइ, तो ए महारो शो उघाड करशे ? ए स्त्रीथी आपण कांई नफो न पामीये ! शा-माटे जे एनी वळे तेआपणी पण एक वखत एज वळे समजवी. आतुं धारीने चोरे स्त्री प्रत्ये कहुं जे, आ आपणा रस्ता आगल नदी आवे ठे तेमां घणुं पाणी ठे माटे जे कांइ तहारी पासे होय ते मने आप, के ते हुं पेळे पार मुकी आवीने तने तेनी जइश. (मनने विषे एम कहे जे लेइने हुं हींडतो थइश. त-हारुं महारे कांई काम नथी.) पठी ते स्त्रीए वस्त्राजरण प्रमुख जे तेनी पासे हतुं ते बधुं चोरने स्वाधीन कर्युं. एटले ते लेइने चोर चाढ्यो गयो. स्त्री तेनी वाट जोतीने जोती रही. एवामां महावत के जे व्यंतरो थयो ठे तेणे एक सीयाल अने तेना मुख आगल एक मठ विकुव्यों. जह माटे मठ उपर सीयाल ताके ठे. एटलामां तो आकाशमांथी एक गीध पंखी आवीने ऊपट मारी मठने लेइ गयो. सीयाल त्यां जोताने जोतो रह्यो. एटले पेळी स्त्री (राणी) ए हसीने कहुं के, अरे जूंन ! सीयाल, तुं तो जूळ्यो तो. ते सांजली राणी प्रत्ये उत्तर वा-लतां सीयाले कहुं के, हुं तो एकथी चूक्यो, पण तुं तो त्रणथी

चूकी, ते तो विचार ! जंबुकना मुखथी एवं वचन सांजली राणी बोली के, तुं तिर्यचपणे ए केम जाणे ? पढी सीयाळे राणी प्रत्ये सर्व संबंघ मांडीने कह्यो. तेथी बोध पामीने राणीये विषयवासना तजी दीधी. तेणेकरी पढी ते सुखणी थइ. तेम बीजी स्त्रीये पण विषयने ठांमवो, ए नेपूर पंढितानो ह-ष्टांत कह्यो. जुडं नारीजनां एवां एवां चरित्र ठे. १२

॥ अथ सुलक्षणी स्त्री विषे ॥ शार्दूलविक्रीमित ठंद ॥

॥ रुडी रुपवती सुशील सुगुणी, लावण्य अंगे लसे ॥

॥ लज्जालु प्रियवादिनी प्रियतणे, चित्ते सदा जे वसे ॥

॥ लीला यौवन उल्लसे उरवसी, जाणे नृलोके वसी ॥

॥ एवी पुण्यतणे पसाय लहिये, रामा रमा सारसी ॥ १३ ॥

जावार्थ:- रुडी एटळे सारी रुपवंत, जला शीलगुणे करी सहित, सदगुणी, लावण्य गुणेकरी जेनुं अंग शोत्री रहुं ठे एवी, लज्यावंत, मीठाबोली, चर्त्तारना चित्त केडे चाखनारी, अर्थार्त् पोताना पतिनी अनुजाइ (मरजी) मुजब वर्त्तनारी, अने हमेशां चर्त्तारना मनमां वास करे एवी, वली लीलाए करी उल्लसायमान थता यौवनवाली, जाणे देवलोकमां वसनारी उर्वशी देवांगनाज होयनी शुं ! एवी लक्ष्मी सरखी स्त्री पुन्यने जोगे करी पामीये. एवा गुणवाली होय तेने सुलक्षणी स्त्री जाणवी. १३

॥ अथ उत्तम सुलक्षणी स्त्रीनां थोडां नाम ॥ उपजाति ठंद ॥

सीता सुभद्रा नक्षराय राणी, जे डौपदी शीलवती
वखाणी ॥ जे एहवी शीलगुणे सराणी, सुलक्षणा
ते जगमांही जाणी ॥ १४ ॥

† “ यौवन ” ने बदले बीजी प्रतमां “ लावण्य ” शब्द ठे. * “ सराणी ” ने बदले “ समाणी ” शब्द ठे.

ज्ञावार्थः— रामचंद्रनी स्त्री सीता, के जेने दस मस्तकवाला रावणे अपहरीने लंकामां लेई जइ ठ मास राखी पण सीयल खड्युं नही अने खेरना अंगारा जरेली खाइमां पडतां तुरत ते तेना-सीलना प्रजावशी पाणी थइ गयुं, लोकापवाद टाळ्यो, ए महासती सीता; सुजडा सती के जेणे काचे तांतणे चालणी बांधीने कुश्रामांथी जल काढीने चंपानगरीनी पोखो (दरवाजा) उघानी पोतानुं सतीपणुं सिद्ध करी आप्युं; नलराजानी स्त्री दमयंती, के जेने अटवीमां एकद्वी मुकी पति चाळ्यो गयो, घणुं दुःख पड्युं, कष्टमां आवी पड्या ठतां पण सीयलशी न चली अर्थात् पोतानुं सीयल साचव्युं; वली पांरुवनी स्त्री द्रौपदी, के जेनां चीर जरसनामां दूर्योधने खंचाव्यां, ते तेना सीयलना प्रजाव थकी पूराणां; वली शीलवतीए पण पोतानुं शील राख्युं. एवी जे जे स्त्रीं शीलगुणे करी वखणाएलीं ठे तेने(तेना जेवीने) जगतमां सुवद्वी एटवे उत्तम जला गुण लक्षणवाली जाणवी. १४

॥ अथ खेरना धगधगता अंगारा जरेली खाइ ॥

॥ सीताना सीलगुणे पाणी थयानो प्रबंध ॥

सीतानुं हरण करीने रावण तेने लंकामां लेई गयो. त्यां तेना मकानमां ते ठ मास सुधी रद्यां. तेना पति रामचंद्रजी रावण साथे युद्ध करी तेने मारी सीताने पोताने घेर लाव्या. ते अंतेउरमां रहे ठे. त्यां तेमने बीजी सोक्ये पुख्युं जे, हे बहेन ! ते रावणनुं रूप केवुं हतुं ? सीताए जणाव्युं जे, में तेना सामुं उंचुंए जोयुं नथी, तो हुं तेना रूपनी वात शी जाणुं ? हुं तो महारा अने एना पग सामुं जोई रहेती हती. एवुं वचन सांजद्वीने सोक्ये पाटलो लावी ते उपर जीकालो (देखालानो जीणो चालेलो चूको) पाथरी तेनी आगल मुक्यो. ते उपर सीताए रावणना पग आलेख्या. ते पाटलो एमनो एम हाथो हाथ सोक्ये आघो

देई तेना उपर फूळ मुकीने रामचंद्रजीने देखाड्यो; अने कळुं के, जुळ-तमे तो कहोठोने ! जे महारी सीता जेवी कोईये गुण-वंती नथी. पण एतो नित्ये आवी रीते रावणनां पगलां आ-लेखी आलेखीने पूजे ठे ! ते सांजली तथा रावणनां पगलां जो-ईने रामचंद्रजीने शंका उपनी. वली एकदा रामचंद्रजी पोते रात्रे नष्टचर्याये नगरमां नीकळ्या हता. बारे बारे (घेरे घेर) जोता जायठे अने त्यां जो कांई वात थती होय तोते सांजलता जायठे. ते फरता फरता घांचीना महोद्धामां आव्या. एवामां कोई एक घांचण कामने अर्थे बाहार गई हती, तेने घणी वेला थइ गया ठतां ते घेर नहीं आव्याथी तेनो घणी घांची घर जी-नीने वेठो हतो. त्यारपठी घांचण आवी. तेणीए पोताना स्वा-मीने घांटो पाडी कळुं जे, बार उघाडो. बारणां केम दीधां ठे ? घांचीए कळुं जे, “ तुं क्यां गई हती ? तने आवडी (आटली बधी) बार केम थइ ? ते मने कहे. तुं तहारा मनमां एम जा-णती हशे जे जर्तार मने शुं करनार ठे ? पण ते हुं नहीं ! ते तो रामचंद्रजी एम करे. हुं कांई तेनी पेठे मूर्ख नथी, जे तु-जने संग्रहुं. एतो ठ मास लगी जे सीता रावणने घेर रही तेने देखी पेखीने एज रामचंद्रजी संग्रहे ! हमणां बाहार पनी रहे ! वाहाणुं वासे एटले तेनी तजवीज करीने पठी हुं तने घरमां पे-सवा देईश. ” घांचीनां आ सघलां वचनो रामचंद्रजीए सां-जळ्यां, अने घेर आव्या.

पठी सीतानुं सतीत्व जोवा सारू अने लोकापवाद दूर करवा माटे रामचंद्रजीए त्रणसें गज लांबी पोहोळी खाई खोदावीने तेमां खेरना धगधगता अंगारा जरावी तेमध्ये सीताने खुळे पगे चाली जवाने कळुं. आ धीरज करवा माटे सीताजी पोताना लव अने अंकुश नामना बे पुत्रने साथे देई खाई पासे आव्यां. लो-

कोनी म्होटी मेदनी (टोळांटोळां) चारे बाजु जोवासारू मळी ठे. आकाशने विषे देवताउं पण पोतपोताना विमानमां बेसी जोवा आव्या ठे. ते वखत सीताजी मुख थकी बोळ्यां जे- ॥ यतः ॥ “ मनसी वचसी काए जागरे स्वप्न मार्गे, जदी मम पती-चावो राघवादन्यपुंसी ॥ तदपी दहसरिरं मामकं पावकत्वं, सु-कृत विकृत चाजां तुंही लोकेत्र साह्यी ॥ १ ॥ अर्थः—मने, व-चने अने कायाए करी जांगतां अथवा उंचतां स्वप्नने विषे पण रामचंद्रजी विना जो में अन्य पुरुषने चिंतव्यो होय तो, हे आग देवता! तुं मुजने बालीने जस करजे. एटळे राख क रजे.” एवुं कहीने सीताजी खाईमां पेठां एटळे तत्काल (तेज व खते, तेना सीतना प्रजावे करी अग्नि टळीने पाणीना प्रवाह थया. तेमां नाहीने नीतरते चीरे सीताजी नीकळ्यां. लोके अने देव-ताए जय जय शब्द करीने वधाव्यां. फूलनी वृष्टी थइ. आ प्र-माणे लोकापवाद दूर करीने सीताजी वैराग्यवंत थया थकां चारित्र लेवा उत्सुक थयां. रामचंद्रजीए घरमां रहेवामाटे घ-णुंए कळुं. पण न रह्यां. पठी रामचंद्रजीने बन्ने पुत्र जलावी (सोंपी जलामण करीने) सीताजीए जयभूषण मुनीपासे जई चारित्र लीधुं. सुप्रजा साध्वीना संगडाडामां रह्यां. समाधीपणे संयम आराधीने ते बारमे देवलोके बावीस सागरोपमने आउखे इंद्रपणे उपन्यां. त्यांथी चवी महाविदेह क्षेत्रे मनुष्यपणुं पामीने चारित्र पाली मोक्षपद पामशे. एवी उत्तम सुलक्षणी स्त्री पुन्ये पामीये. १४

॥ अथ (संयोगीनी यथा) संयोग विषे ॥ मालिनी ठंद ॥

प्रियसखि प्रिययोगे उल्लसे नेत्र रंगे, हसित मुख श-
शीज्युं सर्व रोमांच अंगे ॥ कुच इक मुऊ वैरी नम्रता
जे न दाखे, प्रिय मिलण समे जे अंतरो तेह राखे ॥१५॥

जावार्थः— जे स्त्रीनां नेत्र जर्तारने देखी आनंदे सहित उ-
द्वसायमान थाय अने जेनुं चंद्रना जेवुं हसतुं मुख होय अने
जेनां अंगने विषे सर्व रोमराजी (रुवाडां) उजां थयां होय,
एवी स्त्री कहे (जाणे) ठे जे हे प्रियसखी ! एक कुच महारां
वैरी ठे, के जे नम्रता बतावता नथी अने जर्तारने मल्लवानी व-
खते ते अंतरो राखे ठे. अर्थात् वचमां आडा आवे ठे. (अं-
तरो देखाडे ठे.) १५.

॥ अथ (वियोगीनी यथा) वियोग विषे ॥

दिन वरस समाणे रैणि कटपांत जाणे, हिम कर क-
दली जे तेह जाळा प्रमाणे ॥ रसिक कर शशि जे सू-
रस्यो सोई लागे, प्रिय विरह प्रियाने दुःख स्यां ते
न जागे ॥ १६ ॥

जावार्थः— पतिथी विरहणी स्त्रीने दीवस वर्षे बराबर अने
रात्रि कटपांत सरखी जणाय ठे, अने हिम कर एटले ताढक
करनार जे कदली वन, ते तो जाळा एटले सखगता जाज्वद्वय-
मान अग्नि सरखुं लागे ठे; वली आनंदने आपनारो चंद्र ते
सूर्य समान तापकारी लागे ठे. अर्थात् क्रोध उपजावनारो थइ
पडे ठे. माटे पतिथी वियोग पामेली (विरहणी) स्त्रीने शुं शुं
न थाय ? अर्थात् सर्व दुःखकारी थइ पडे. १६

॥ अथ माता विषे ॥ इंद्रवज्रा बंद ॥

जे मातनो बोल कदा न लोपे, ते विश्वमां सूरज जेम
उपे ॥ ज्यां धर्म चर्या बहुधा परीखी, त्यां मातपूजा
सहुमां सरीखी ॥ १७ ॥

बीजी प्रतमां † “ कर ” ने बदले “ रज ” अने * रसिक कर शशि ”
ने बदले “ शशिरसिकरसो ” एवा शब्द ठे.

ज्ञावार्थः— जे उत्तम मनुष्य होय ते पोतानी माता (मा) नुं वचन लगार मात्र कोइ पण दीवसन लोपे एटले उल्लंघन न करे, (माताना कहेवा प्रमाणे सर्व कार्य करे) ते मनुष्य जगतने विषे सूर्य समान दीपे एटले सर्व स्थले उल्लंघाय— तेनी यश कीर्त्ति गवाय; विशेषे करीने वली ज्यां धर्म चर्या अर्थात् धर्म नाम मनाय ठे त्यां सर्व जगोए (शास्त्रमां) मातानी पूजा एक सरखी वर्णवेली ठे. अर्थात् सर्व दर्शनवालाए मातानी सेवा करवानुं कहेलुं ठे. १७

जे मात मोहें जिन एम कीधो, गर्जे वसंतां व्रत नेम
लीधो ॥ जे मात ञ्जा वयणे प्रबुद्धो, शील्ला तपंते
अरहन्न सिद्धो ॥ १८ ॥

ज्ञावार्थः— माताना मोहे करीने गर्जमां रह्या थकां वीर जि-
नवरे एवो नियम लीधो एटले निश्चय कर्यो जे मावित्र जीवतां
होय त्यां सुधी महारे व्रत एटले चारित्र न लेवुं; ञ्जा माताना
पुत्र अरहन्नके माताना कहेवार्थी धखधखती शील्ला उपर अ-
णसण कर्तुं अने मोक्ष पाप्त्यो. १८

॥ माताना कहेवार्थी शील्ला उपर अणसण ॥

॥ करनार अरहन्नकनो प्रबंध ॥

तगरपुरी नगरीमां दत्त नामे शेठ रहेतो हतो. तेने ञ्जा
नामनी चार्या अने अरहन्नक नामनो पुत्र हतो. एकदा गु-
रु पासे देशना सांजलीने शेठे, पत्नि तथा पुत्र सहित दीक्षा
लीधी. चोखुं चारित्र पालवा लाग्या. परंतु दत्त साधुने पुत्र उ-
पर घणो मोह होवार्थी तेने बेसानी मुक्ता हता. आहार पाणी
पण पोते पुरू पाडता हता. मूलगो बाहार काढता नहीं. ताडे

ठांयडे राखता हता. एम करतां केटलेक दीवसे दत्त मुनी(पिता)-
ये काल कर्यो. अने साधवी (माता) नो आययो आहार तो
कटपे नही. तेथी अरहन्नक मुनी डुखीया थया. वोहोरवानी
वेला थइ त्यारे बीजा साधुए पात्रां करीने अरहन्नकने कळुं के
वोहोरवा सारू चालो. अरहन्नक तेमनी साथे गया. बीजा साधु
आगल चालता हता ते आगल (दूर) नीकली गया. अरह-
न्नक पठवाडे रही गया. तेमने तरुको लागवार्थी माखणनी परे
उंगट्या. एवामां मार्गनेविषे एक म्होटुं मंदिर आव्युं तेनी नीचे
ठांयडे आवी उजा रह्या. ते वेलाये एक विरहणी स्त्री गोखमां
बेठी हती. तेणी रूपे करी काम कंदर्प जेवा आ अरहन्नक मुनीने
जोई मोहित थइ तेथी तेमने तेमवा सारू दासी मोकली. तेनी
साथे ते घरमां गया. एटले स्त्रीए कळुं के, आ कंचनवर्णि काया
शा सारू बालो ठो ? अहीं सुखरूप रहो. स्त्रीनुं कहेण मानीने
ते त्यां रह्या. पण उग्यो आथम्यो न जाणे. अर्थात् घरमां
ताडे ठांयडे रहेते.

हवे पेला वोहोरवा गयेला जे साधु आगल नीकली गया
हता ते वोहोरीने उपाश्रये आव्या. जडा साधवीए तेमने पुळ्युं
जे महारो पुत्र क्यां ? साधुए कळुं जे, महारे पठवाडे तो हतो,
पण पठी ते क्यां गयो तेनी मने खबर न रही. ए सांजली साधवी
मातानी मागली चली गई. ए अरहन्नक अरहन्नक करती आखा
नगरमां फरवा लागी. केटलाक लोको अने बालको कौतुक जेवुं
देखी तेनी पुंठे पडवा लाग्या. एम फरतां फरतां जे मंदिरमां
अरहन्नक हतो तेना गोख तले घणा लोकना वुंदे परवरी थकी
आवी. अरहन्नके माताने दीठी. महारा वियोगे एम घेहेली
थईने फरे ठे एम जाणी तरत ते गोखथी उतरी माताने पगे
लाग्यो, एटले मानुं मन पावुं ठेकाणे आव्युं. माता बोली-हे

पुत्र ! तुजने ए वधु वरवी न घटे. ए चारित्र चिंतामणी रत्न समान ठे. माटे हे पुत्र ! तुजने हुं शुं कहुं ? ते सांजली पुत्र बोळ्यो जे-हे माता ! निरंतर परिसहनी फोज साथे वढवुं, ए महाराथी न थाय (बनी शके एवुं नथी), अने तुं कहे तो आ शीझ्या पकी ठे तेना उपर हुं अणसण करुं. माताए कहुं जे- हे पुत्र ! ए वातनी महारे हा ठे. पठी अरहन्नके मातानी आझा मस्तके चढावी एटले प्रमाण करीने धख धखती शीझ्या उपर अणसण कर्युं. तेना प्रजावथी ते काळ करी सुरपदवी पाग्या. माटे एवा पुत्रने पण धन्यठे अने माताने पण धन्यठे ! जुठ - पुत्र उपर वहालपण हतुं तेथी तेने डूर्गतिए जतां रोकीने सन्मार्गे चढावी सुखी कर्यो. १७

॥ अथ पिता विषे ॥

जे बाल जावे सुतने रमाडे, विद्या जणावे सरसुं जमाडे ॥ ते तातनो प्रत्युपकार एही, जे तेहनी जक्ति हिये वहेही ॥ १९ ॥

जावार्थः- जे पिता पुत्रने न्हानपणे रमाडे, केडे तेडे, उत्तम सार वस्तु खवरावे, बली विद्यानो अज्यास करावे; ते तातनो प्रत्युपकार एटले पिताए करेला तेवा उपकारनो बदलो तो हृदयनेविषे तेनी जक्ति करवाने तत्पर थई रहे-पितानी जक्ति करे त्यारे तेनो गुण उंसीगल थाय, अपितु न थाय. ॥ १९ ॥

॥ माक्षिनी ढंद ॥

निषध सगर राया जे हरीज्ज चंडा, तिम दशरथ राया जे प्रसन्ना मुनिंजा ॥ मनक जनक जे ते पुत्रने मोह जाख्या, स्वसुत हित करीने तेहना काज साख्या. ॥२०॥

जावार्थः- निषध राजाने, सगर चक्रवर्तिने, हरीज्जने, चं-

झने, तेमज वली दंशरथ राजाने, अने प्रसन्नचंद्रने, पुत्र उपर मोह घणो हतो; वली मनकना पिता सिथ्यंजव सुरी ब्राह्मणने पण पुत्र उपर घणोज मोह हतो, तेमणे पोताना पुत्रनुं हित चिंतवीने तेमनां काम सुधार्यां ठे. १०

॥ सगर चक्रवर्ति अने तेमना साठ हजार पुत्रनो प्रबंध ॥

सगर चक्रवर्तिने साठ हजार पुत्र होता. तेउए अष्टापद तीर्थना रखोपा माटे खाई खोदवा मांकी. ते वखत तेमने ज्वलन-प्रज्ञ नागदेवताये कळुं के, महारा जुवनमां रजना अंवार पडे ठे, माटे हवे ए कामथी निवर्त्तो. ते सांजलीने ते वेलाये तेउ उंसर्या. अर्थात् नागदेवताना कहेवाथी तेउए ते काम बंध राख्युं. पठी केटलेक दीवसे तेउनो विचार एवो थयो के, खो-दाएली खाई कोइक काळे बुराई जवानो संजव ठे, माटे ते खा-ईमां जल नरीये तो आगल कोई तीर्थनी आशातना न करे. एवं धारी खाईमां पाणी वाढ्युं. वली कोइक प्रकारना फीटण काळे ते साठे हजार पुत्रनी मती एक थवाथी तेउए दंकरले करी साढीवासठ जोजननो गंगानो प्रवाह आण्यो. तेणे करी केइक मुखक तणावा मांड्या. एवी रीते पाणीना प्रवाहे खाई पूरी अ-र्थात् पाणीथी ठळोठळ खाई नराणी एटले ते (पाणीना प्रवाह) ज्वलनप्रज्ञ नागदेवताना जुवन मांहे पडवा लाग्या. तेथी ते देवताए कषायने वश थया थका मनने विषे विचाखुं जे, पूर्वे में एमने वार्या होता. तेम ठतां वार्युं न कर्युं. अर्थात् महारुं क-हेवुं मान्युं नही अने पोतानुं धार्युं कर्युं. माटे हवे एमने जी-वता न मुकुं. एवं धारी क्रोधातुर थई त्यां आवीने तेणे तेउना सामुं जोई दृष्टिविष वीकुर्वि. तेने योगे करी साठ हजारना समु-

+ आ नीशानवाळोउनी कथाउ ग्रंथांतरथी जाणी लेवी. ग्रंथगौरव-ताना कारणे अहीं लखी नथी.

दायने बाली जसम कर्या. ते सर्वेनो राखनो ढगलो थयो. पढी ते राजपुत्रोनी साथे आवेला बत्रीस हजार राजा अने प्रधाने रात्रिने विषे विचार्युं जे, अहीं तो आ कारण (आवो योग) बन्युं, तो हवे आपणे महाराजा (सगर चक्रवर्ति) पासे जईने शो जवाब देईशुं ? ते एम कहेशे जे अमारा सघला पुत्रने मर्ण पमाड्या अने तमे केम जीवता आव्या ? एवो सोच करता करता तेउं सर्वे सेना सहित त्यांथी नीकलीने नगर थकी अलगा आवीने उतर्या. ए वेलाये सौधर्म इंद्र ब्राह्मणने रुपे ए नगरना चौटामां एक बालकनुं रुप वीकुर्विने तेने पोताना खंधोले नाखी रुदन करतो अने मुखथी 'आ महारा एकनाएक (फक्त एकज ठे ते) पुत्रने सर्प रुसवार्थी ते मर्ण पाम्यो ठे' एवुं कहेतो कहेतो आव्यो. लोको तेने क्यां ? कई वेलाये अने केवी रीते करड्यो ? एम पुठवा लाग्या. तेउंने कहे जे अरे जाईयो ! महारे तो ए म्होडुं दुःख ठे, तमे वारंवार शुं मने पुठो ठो ? तुम थकी कांई उगरे एवुं ठे ? लोक कहे जे, तुं रो मां, चक्रवर्ति पासे जा. केम जे तेमनी सज्जामध्ये साठ हजार वैद्य ठे. गमे ते उपाय करशे. पढी ते (ब्राह्मण रुपे बनेलो इंद्र) दरबारनी पासे आवी रोवा लाग्यो. चक्रवर्तिए तेने तेमावीने पुठवार्थी तेणे दुखनी वात कही. चक्रवर्तिये वैद्यने बालाव्या, अने कह्युं जे, तमे महारो मुसारो खाउं ठो, माटे ए ब्राह्मणना बालकने जीवाडो. वैद्यो हवे शो उपाय करवो ? एवा विचारमां पडी गया. केमके मर्ण पामेलो बालक जीवानी शकायज केम ? पढी तर्क बुद्धि वापरी तेउंए कह्युं के, महाराज ! जेना घरनो कोई न मुउं होय तेना चूलानी राख आवे तो हमणां जीवे. चक्रवर्तिये तेवी राख सारु सघले तपास करावी पण ए जोग तो न मदयो. एटले त्यांथी उठी तेणे पोतानी मा पासे आवीने राख

मागी. मा कहे जे तमारो बाप मुउं ठे. चक्रवर्तिये विचार्युं जे ए वात पण खरी. पठी सजामां आवी ब्राह्मणने सिखामण देवा मांकी, जे जावी आगल सर्वे निरुपाय ठे. कोई पण प्रकारे मर्ण पामेळो जीवतो नथी, तो एनो सोच करवार्थी शुं वळे ? फो-कट कर्मबंधन थाय ठे. माटे हवे एनो शोक तजी, रमता रहो. एवो प्रतिबोध पमानी चक्रवर्तिये ब्राह्मणने ठानो राख्यो. तेने ब्राह्मणे कळ्युं जे, महाराज ! जेवुं कहो ठो तेवुं पालज्यो. “तमारा साठ हजार पुत्र अष्टापदे बळी मुआ.” ते सांजळी चक्रवर्ति मु-र्ठागत थया. शीतल उपचार करवार्थी सज्ज थया एटळे वि-क्षाप करवा लाग्या. तेवारे इंद्र (पेळो ब्राह्मण) मूलरुपे थई सिखामण देई चक्रवर्तिने ठाना राखी देवलोक प्रत्ये पाठा गया. पठी चक्रवर्तिण पोताना पुत्र जहनुनो पुत्र जगीरथ घेर हतो तेने सर्व सैन्य सोंप्युं. ए पुत्रमोहनो अधिकार कळ्यो. १०

॥ अथ सिच्यंजव सूरी अने तेमना पुत्र मनकनो प्रबंध ॥

श्री महावीर स्वामीना पाटे श्री सुधर्मा स्वामी थया. तेमना पाटे श्री जंबुस्वामी अने तेमना पाटे श्री प्रजवा स्वामी थया. तेमणे पोताना पाट योग्य शासनमां कोई न देखवार्थी यज्ञ क-रता सिच्यंजव ब्राह्मणने योग्य जाणी तेमने प्रतीबोधवा माटे वे साधुने मोकळी कहेवराव्युं जे— “ अहोकष्टं महोकष्टं तत्त्वं न ज्ञायते.” साधुनां आवां वचन सांजळी सिच्यंजवे पुज्युं जे तमे शुं कहो ठो ? साधु बोळ्या जे, बीजुं तो अमने कांई कळ्युं नथी. पठी यज्ञस्थंज उपाड्यो. ते तळे जोयुं तो श्रीजिने-श्वर जगवाननो विंब दीठो; तेथी प्रतिबोध पामी घरे स्त्रीने गर्ज-वती मुकी सिच्यंजवे चारित्र लीधुं. निरतिचारे चारित्र पाले ठे. आचार विचार सिख्या. अनुक्रमे आचार्यपद पाम्या. घरे मुकी

आवेदी गर्जवती स्त्रीए नव मसवाडे पुत्र जण्यो. तेनुं “ मनक ” नाम स्थाप्युं. लोको कहेवा लाग्या जे आज ए बालकनो बाप घरे होय तो घणो उठव करे. अनुक्रमे ते पुत्र म्होटो थयो. तेणे पोतानी माने पुठवार्थी तेणीए तेना बाप संबंधी सर्व बीना कही. ते सांजळीने मानी आझा मागी जे नगरें सिच्यंजव सूरी हता त्यां ते तेमनेज थंडीले जतां पगे लाग्यो. आचार्ये आगम उपयोगे (ज्ञाने करी) उलख्यो. पुण्युं जे तुं कोण ठे ? तेणे पोतानी बात जणावी. आचार्ये कहुं जे – तुं कोईने बतावे (कहे) नही तो कहीये. मनके कहुं जे, हुं नही कहुं. आचार्य बोड्या जे, तुं पुत्र अने हुं पिता, बन्ने मड्या. पठी तेने उपाश्रये तेडी गया. आगम उपयोगे तेनुं थोडुं आयुष्य जाणीने सूरी महाराजे विचार्युं जे एटला (थोला) वखतमां एनाथी बधुं जणाय नही. माटे एने उऊरवा सारु सवारमां करवा मांडी सांजे दश वैकालिक सूत्र दश अध्ययननुं रची पूरुं कर्युं. मनक ते ठ महीने पूरुं जणया. आउखूं पूरुं थवाथी काल कर्यो. आवके अग्निस्ंस्कार कर्यो. पठी उपाश्रये आव्या. श्लोक कहेतां गुरु सूरी महाराजनी आंखे आंसु आव्यां. संघे पुण्युं—हे स्वामी ! तुम सरखा चौद पूर्वधारीने आ मोह शो ? गुरु बोड्या जे—हे महानुभाव ! अमारे पुत्रने संबंधे करी एह साथे स्नेह हतो. साधु-उए ते सांजळ्युं, तेथी कहेवा लाग्या जे— स्वामी, जो अमे पहेलां जाण्युं होत तो एमनी पासे मल मात्रा परठवा देवारुत नही. गुरु बोड्या जे— ए साधुनुं वैयावच्च विनय न करत तो एनो अर्थ केम सरत ! जूड एवा महापुरुषने पण पुत्रनो मोह सांज्यो, तो बीजा ठदस्थ जीवने सांजरे तेमां तो शुं आश्चर्य ! माटे मोहने तजवो. ए मोह तजेज सुख थाय. पितानो प्यार पुत्र उपर केवो होय ठे, ए आ प्रबंधथी जाणी लेवुं. १०

॥ अथ पुत्र विषे ॥ स्वागता ढंद ॥

माय ताय पद पंकज सेवा, जे करे तस सुपुत्र क-
हेवा ॥ जेह कीर्त्ति कुललाज वधारे, सूर्य जेम जगिं
तेज सधारे ॥ ११ ॥

त्रावार्थः— जे पुत्र सुविनित होय ते नित्ये माता पिताना पगने
पूजे, अने कुलनी लाज तथा कीर्त्ति (सुजस) वधारे, वली
जगतने विषे सूर्यनी परे तप तेज सुधारे एटले दीपावे. एवा
होय तेने सुपुत्र कह्ये. ११.

॥ अथ सुपुत्र कोण थया ते विषे ॥ शाखीनी ढंद ॥

गंगापुत्रे विश्वमां कीर्त्ति रोपी, आझा जेणे तात
केरी न लोपी ॥ ते धन्या जे अंजनापुत्र जेवा, जेणे
कीधी जानकी नाथ सेवा ॥ १२ ॥

त्रावार्थः— गंगाना पुत्र गांगेये (त्रीष्मपिताए) पोताना
पितानी आझा उत्थापि नही, विश्व एटले संसारमां पोतानी
कीर्त्ति रोपी— वधारी, वली अंजनाना पुत्र हनुमंत के जेणे जा-
नकी नाथ एटले सीताना स्वामी रामचंद्रजीनी सेवा करी,
ज्यारे रावणे सीताने अपहस्यां त्यारे हनुमंते लंकानगरी प्र-
जाखी, रामचंद्रजीना दूत थया. एवा हनुमान कुमार मुक्ति-
गामी जाणवा. एवा सुविनित पुत्र पूर्ण पुन्याईये पामीये. अने
तेवाज सुपुत्रने धन्य ठे. (अंजना अने हनुमंत तथा तेना
पितानो विशेष वृत्तांत आ पुस्तकना ८० मा पृष्ठने विषे
सज्जनता उपर अंजनाना प्रबंधमां आवी गयो ठे त्यांथी
जाणी लेवो.) १२

॥ गंगाना सुपुत्र गांगेय कुमारनो प्रबंध ॥

शांतनुराजानी गंगा नामे स्त्रीनो गांगेयकुमार नामनो पुत्र हतो. एक वखत शांतनुराजा वनक्रीडा करवाने गंगानदीने कांठे आव्या. त्यां एक माठीतुं वाहाण हतुं. तेमां एक वना माठीनी रत्नवती नामे पुत्री हती. तेने राजाए दीठी. तेना रूप उपर ते मोह पाम्यो. पठी घेर आववाने पाठो फरी आगल चाळे ठे तथापि मन त्यां वलगी रहुं हतुं. जेम तेम पराणे घरे आवीने राजाए मंत्रीने बोलावी कहुं जे— गंगा कांठे रहेला वाहाणवाला माठीनी कन्यातुं मागु करो. मंत्रीए माठी पासे जई तेनी कन्या मागी. माठीए कहुं जे— ए कन्या आपुं तो खरो ! पण गंगानो पुत्र बलवान ठे माटे महारी पुत्री दुखणी थाय. जो ए राजा महारी पुत्रीना पुत्रने राज्य आपवा कबुल थाय तो हुं ए कन्या आपुं. नहिंतर न देउं. ते वात मंत्रीए राजाने कही. राजा ते सांजली खेद पाम्यो जे, गंगापुत्रने ए वात केम थाय ? एम मनमां उदासी पाम्यो. गांगेये राजाने उदासी चहेरे बेठेला जोया तेथी पुळ्युं जे, हे पिताजी ! आज उद्वेग चित्त केम ठो ? पिताए सर्व वात कही. ते सांजली गांगेय बोदया जे, हे तात ! एमां शुं डुकर ठे. ए राज्य एना पुत्रने आपजो. महारे तो राज्यनो खप नथी. पुत्रे आ प्रमाणे कहुं, परंतु पिताने प्रतित न आवी. तेवारे गांगेय कुमारे पिताने प्रतित उपजाववाने सारु पोताने हाथे लिंग ठेयुं. सर्व लोक आ बनाव जोई आश्चर्य चकित थया. पठी माठीए शांतनु राजाने कन्या दीधी. तेने बे पुत्र थया. तेमने राज्य आप्युं. ते जगत्मां जसवाद पाम्या. आवा आझांकित सुविनित सुपुत्र पूर्ण चाग्योदयेज प्राप्त थाय ठे. अने एवाज पिताना मननी धारणा परिपूर्ण करनार जगतने विषे खरेखरा सुपुत्र कहेवाय ठे. ११

॥ तोटक ठंद ॥

इम काम विलास उलास तए, रसरिति हदे अनु-
जावतए ॥ जिमचंदन अंग विलेप तए, हिय होय
सदा सुख संपतए ॥ १३ ॥

जावार्थः— एम कामनो विलास उद्धासे करी हृदयने विषे
रसरितिए करी अनुजव्यो कहेतां आचर्यो प्राणीने केवो थाय ?
तो के— जेम अंगने विषे चंदननुं विलेपन करवार्थी ताढक उ-
पजे ठे तेम प्राणीने एनार्थी (कामविलासार्थी) सुख संपत्ति थाय.

इति श्री सूक्त मुक्तावल्यां काम वर्गस्तृतीयः
सह जाषान्तर समाप्तः ॥

॥ अथ मोक्षवर्ग प्रारंभः ॥

॥ उपजाति बंद ॥

ग्राह्याः कियंतः किल मोक्षवर्गे, कर्मदयासंयम ज्ञा-
वनाद्याः ॥ विवेकनिर्वेद निज प्रबोधा, इत्येवमेते
प्रवर प्रसंगाः ॥ १ ॥

ज्ञावार्थः— मोक्षमार्गे शुं ग्राह्य ठे ? तो के— पहेली तो हमा,
पढी संयम पालवुं, वली ज्ञावना, विवेक गुण, सद् अने अस-
दूनो विवरो करवो, वली विवेक एटले आ करवा योग्य काम ठे
अने आ न करवानुं ठे एवुं जाणपणुं, निर्वेद एटले संसार उपर
खेद उपजे, इत्येव कहेतां ए आदि मोक्षनां कारण जाणवां. ॥१॥

॥ अथ मोक्षार्थ विषे ॥ मास्त्रिनी बंद ॥

इह जव सुख हेते के प्रवर्ते जलेरा, परजव सुखहेते
जे प्रवर्ते अनेरा ॥ अवर अर्थ बंडी मुक्ति पंथा अ-
राधे, परम पुरुष सोई जेह मोक्षार्थ साधे ॥ २ ॥

ज्ञावार्थः— आ जवना सुखना वांछक जीव तो घणा ठे,
अने केटलाएक परजवना सुखना वांछक एवा जीव पण घणा
ठे; परंतु उत्तम कोण ? तो के— सघलाये अर्थ बंडीने मोक्षना
अर्थने साधे, ते उत्तम पुरुष जाणवा. जे आ लोकने वांछता
नथी, तेमज परलोकने पण वांछता नथी, ए बेनी ईडा तजीने मोक्ष
मार्गे प्रवर्त्या ते उत्तम डाह्या (जंबूस्वामी जेवा) जाणवा. २

तजिय जरत केरी जेण ठे खंड जूमी, शिव पथ जिण
साध्यो सोलमे सांति सामी ॥ गजमुनि सुप्रसिद्धा जेम
प्रत्येक बुद्धा, अवर अर्थ बंडी धन्य ते मोक्ष बुद्धा ॥३॥

बीजी प्रतमां १ “ किल ” ने बदले “ प्यथ ” अने २ “ द्याः ” ने ब-
दले “ यां ” शब्द ठे.

जावार्थः— आ चरत क्षेत्र मध्येनी ठ खंन पृथ्वी ठोनीने जेणे मोक्षमार्ग साध्यो एवा सोलमा तीर्थकर श्रीशांतिनाथ जगवान तथा गजसुकमाख अने प्रत्येकबुद्ध जे जगतने विषे सुप्रसिद्ध अर्थात् घणा जाणीता ठे ते उ बीजा अर्थ ठंडी कहेतां तजीने मोक्षमार्गने विषे बुद्ध थया एटले मोक्ष मार्ग साध्यो, ते उने धन्य जाणवा. ॥ ३ ॥

॥ अथ कर्म विषे ॥

करम नृपति कोपे दुःख आपे घणोरा, नरय तिरय केरा जन्म जन्मे अनेरा ॥ शुभ परिणति होवे जीवने कर्म तेवे, सुरनरपति केरी संपदा सोइ देवे ॥ ४ ॥

जावार्थः— कर्मरूप राजा कोपे तेवारे ए जीवने दुःखनी परंपरा प्रत्ये आपे, शां दुःख आपे ? तो के— नर्कनां अने तिर्यचना चर्वा चवने विषे जूदां जूदां घणां जे दुःख कहेवाय ठे, ते ए जीव पामे; अने एज जीव ज्यारे शुभ परिणते परणमे एटले जीवनी शुभ परिणति थाय त्यारे ते देवपणानी तथा मनुष्यपणानी (इंद्र अगर राजाउना जेवी) संपदा प्रत्ये पामे. अर्थात् कर्मरूप राजा ज्यारे रीजे त्यारे सुख संपती आपे ठे. ४

करम शशि कलंकी कर्म त्रिभू पिनाकी, करम बलि नरेंद्रा प्रार्थना विष्णुराकी ॥ करम वश विधाता इंद्र सूर्यादिहोई, सबल करम सोई कर्म जेवो न कोई ॥ ५ ॥

जावार्थः— कर्म ते प्रधान तद्रूप मुख्य ठे, कर्म करी शशि जे चंद्रमा तेमां पण कलंक ठे, बली कर्म करी पिनाकी जीखारीपणं पाम्यो, अने कर्म करी रांकपणे विष्णुए बलिराजानी प्रार्थना करी; (बली आ चरणनो बीजो एवो जावार्थ पण नीकले

बीजी प्रतमां ? “ देवे ” ने बदले “ पावे ” शब्द ठे.

હે કે- કર્મે કરી ઝીઝારીપણું પામે, કર્મે કરી પિનાકી કહેતાં
 દેવતાપણું પામે, વલ્લી કર્મે કરી બલવંતપણું પામે, નરેડ્રા કહેતાં
 રાજાપણુંપામે, વિષ્ણુપણું પામે, અને રાંકપણું પણ પામે) વલ્લી
 કર્મના વશ થકી ઇટલે કર્મને યોગે કરી વિધાત્રાપણું પામે,
 ઇંડ્રપણું પામે, સૂર્યાદિપણું પામે, ઇ ઇટલો બધો કર્મનો સબલ
 જોરો જાણવો, ઇટલે ઇ કર્મ સમાન કોઈ બલવંત નથી. ॥ ૫ ॥

॥ અથ દ્વમા વિષે ॥

હુરિત ઝર નિવારે જે દ્વમા કર્મ વારે, સકલ સુખં સુધારે
 પુન્ય લક્ષ્મી વધારે ॥ શ્રુત સકલ આરાધે જે દ્વમા મોદ્ધ
 સાધે, જિણ નિજ ગુણ વાધે તે દ્વમા કાં ન સાધે ॥ ૬ ॥

જ્ઞાવાર્થ:- હુરિત કહેતાં માઠાં જે કર્મ તેના સમુહને ટાલે
 ઇવી જે દ્વમા તે કર્મને વારે કહેતાં રોકે, વલ્લી તે સકલ ઇટલે
 સમસ્ત - સઘલાં સુખ સુધારી આપે અને પુન્યરુપ લક્ષ્મી વ-
 ધારે; વલ્લી શ્રુતજ્ઞાન પ્રત્યે આરાધે અને મોદ્ધ માર્ગને સાધે
 અને જે નિજ ઇટલે પોતાના ગુણ અર્થાત્ આત્માના ગુણ જે જ્ઞાન,
 દર્શન અને ચારિત્ર તેને વધારે, ઇવી જે દ્વમા તેને હે જાઈ !
 તું કેમ સાધતો નથી ? અર્થાત્ તું દ્વમાગુણ કેમ ધારણ કરતો
 નથી ? ઇ દ્વમાગુણવડેજ સર્વે કાર્યની સિદ્ધિ થાય હે, માટે
 દ્વમા ગુણ આદર. ॥ ૬ ॥

॥ દ્વમાગુણ આદરનાર વિષે ॥

સુગતિ લહિ ચિમાઈ (દ્વમાયાં) સ્વંધ સુરીસ સીસા, સુગતિ
 દ્વઢ પ્રહારી કુરગહુ મુનીસા ॥ ગજ મુનિસ ચિમાઈ મૂક્તિ
 પંથા આરાધે, તિમ સુગતિ ચિમાઈ સાધુ મૈતાર્ય સાધે ॥૭॥

૧ બીજી પ્રતમાં “ સુખ સુધારે ” ને વદલે “ તપ સધારે ” હે.

त्रावार्थः— खंधक सूरीना पांचसैं शिष्य ढामागुणे करी मुक्ति पद पाम्या, अने खंधक सूरी पोते ढामा नही धरवाथी दुःखनी परंपरा पाम्या, वली दृढप्रहारी अने कूरगडु मुनीउ पण ढामागुणे करी केवलज्ञान पामी मोक्षप्रत्ये पाम्या; तेमज गजसुकमाल अने मेतार्य मुनिवर ढामा गुणे करी अंतगड केवली थई सिवसुख पाम्या. (गजसुकमाल मुनिवरनो प्रबंध आ पुस्तकमां प्रथम आवी गयो ठे त्यांथी जाणीलेवो अने खंधकसूरी तथा तेमना शिष्य, दृढप्रहारी, कूरगडु अने मेतार्य मुनीना प्रबंध जाणवा योग्य अहीं लख्या ठे) ९

॥ अथ ढामागुणे करी मोक्षपद पामनार खंधकसूरीना पांचसैं शिष्य अने ढामा नही धरवाथी दुःखनी परंपरा पामनार खंधकसूरीनो प्रबंध ॥

कांतिपुर नगरना जितशत्रु राजाने खंधककुमार नामे पुत्र अने पुरंदरयशा नामे पुत्री हतां. ते कन्या दंरुक राजाने परणावी हती. एकदा ते दंडकराजानो नास्तिकवादी पालक नामे प्रधान कोई कार्य प्रसंगे जितशत्रु राजा पासे आव्यो. ते वखते खंधककुमार राज्यसजामां वेग हता. त्यां धर्म चर्चा चालतां नास्तिकवादी पालक प्रधानने खंधककुमारे हराव्यो. ते समय तो ते मंत्रीनुं कांई न चाट्युं पण तेना मनमां ए हास्या संबंधी सदय घणो सालतो रह्यो. पठी काम करीने ते पोताने मूलके गयो. त्यारपठी कांतिपुर नगरना उद्यानने विषे वीसमा तीर्थकर श्री मुनीसुव्रत स्वामी समोसर्या. वनपालके जितशत्रु राजाने वधामणी दीधी. तेने घणुं ड्रव्य आपी खुशी कर्यो. पठी चतुरंगी सेना अने सर्व परिवार साथे खंधककुमारने लेई जितशत्रु राजा जगवानने वांदवा आव्या. वांदीने यथोचित ठेकाणे वेग. प्रचुना मुखनी देशना सांजली खंधककुमार प्रति-

बोध पास्या. घेर आवीने तेमणे मात पितानी आझा मागी पांचसें कुमरो संघाते चारित्र लीधुं. निरतीचारपणे चारित्र पालतां एक वखत खंधक मुनीये प्रचु पासे दंरुक राजाना देश जणी विहार करवानी आझा मागी. प्रचुए कहुं जे, त्यां तने मरणांत कष्ट उपजशे. खंधके पुब्युं के, स्वामी ! हुं आराधक हुं के विराधक हुं ? उत्तर आपतां जगवाने जणाव्युं जे, तुज टाळी (तहारा विना) सघला साधु आराधक ठे. हवे जवितव्यताये करी खंधक मुनी विहार करतां पांचसो मुनीनो परिवार लेई दंरुक देशे आव्या. ते खबर पालक प्रधानने थई. तेणे ए (साधु) वनमां ऊतरशे एवी पोताना मनमां धारणा बांधीने ते मुनीउंना आव्या पहेलांज त्यां केटलांक शस्त्र जमीनमां दटाव्यां. साधु एज वनमां आवी उतर्या. राजादिक तेमने वांदवा आव्या. देशना सांजली सौ पोताने घेर गया. पठी पालके दंरुक राजा पासे आवीने कहुं जे - “ खंधक, मुनीनो वेष धारण करी पांचसें योऊाने साथे लेई तमने हणवा अने तमारुं राज्य लेवाने आव्यो ठे, शस्त्र पण पूरां लाव्यो ठे.” राजाए कहुं के, शस्त्र कथां ठे ? पालके जणाव्युं जे, ज्यां ए उतर्या ठे त्यां ते वनमां ठे. राजा कहे के, जो ते मने देखाको तो हुं मानुं. पठी पालक पापीए मुनीउं ज्यां वनमां वेग हता त्यांथी तेउने खसेडावीने पोते जे शस्त्र चूमीमां घाड्यां हतां ते काढी राजाने देखाड्यां. ते देखीने राजानुं मन फर्युं. तेणे पालक प्रत्ये कहुं के हवे जे तहारा मनमां आवे ते कर. राजाए अधिकार आप्यो एटले ए अजव्ये मनुष्य पीलवानो यंत्र मंगाव्यो. पेला पांचसो साधु सुधां खंधकाचार्यने बोलावी तेमां एक एकने पीलवा मांड्या. एम चारसें नवाणु मुनीउंने घाणीमां पीलतां ते दरेक साधु चार आहार पचस्की समाधीपणे द्दमा

जावतां अंतगरु केवली थई मोक्ष प्रत्ये पाम्या. त्यांसुधी तो खंधकाचार्यने द्दमा रही. पण पठी फक्त एक न्हानो चेल्लो अने पोते रह्या त्यारे तेमणे पालकने कहुं जे- हवे तुं मने प्रथम पील, पठी जेम तने फावे तेम करजे. दुष्ट पालके कहुं जे- आगलथी (प्रथम) ए ठोकराने अने पठी तने पीलीश. एवं कठोर वचन सांजलवाथी खंधकाचार्यने द्दमा न रही. वली पूर्वे पण श्रीमुनिसुवतस्वामीए कहेलुं हतुं ते वचन वृथा केम थाय ? नज थाय. तेथी तेमणे (खंधकाचार्ये) नीयाणुं कर्तुं जे, “ ए दंरुक नृपना देशनोहुं बालनार थज्यो.” पालके लघुमुनीने पीट्या, ते पण अंतगड केवली थई मोक्ष पाम्या अने खंधकाचार्यने पीट्या ते मरीने अग्निकुमार देवता थया. एवामां एक गीध पंखी मांसनी त्रान्तिए करी तेमनो लोहीथी खरडाएलो उघो त्यांथी लेईने उड्यो. ते अकस्मात् दंडक राजानी राणी अने खंधकाचार्यनी संसारीपणानी बहेन पुरंदरयशाना आंगणामां पड्या. उघो देखी राणीए राजाने पुत्र्युं जे आवडो उपसर्ग मुनीने कोणे कर्यो ? बरोबर प्रत्युतर नही मल्लवाथी राणीए नगरमां खबर कढावी तेथी मुनीउने पालक पापीए पीट्यानुं जाणवामां आवतां ते घणुं दुख पामी अने राजाने कहुं जे हवे तहारुं मुख महारे जोवुं योग्य नथी. पठी वैरागवंत थई पुरंदरयशाए चारित्र लेई विहार कर्यो खंधकाचार्य जे अग्निकुमार देवता थया हता तेमणे उपयोग दीधो तेथी द्वेष जाग्यो. तेमणे दंरुक राजानो बधो देश बाली दीधो. ते हजी सुधी दंडकारण नामे उल्लखाय ठे. त्यां किरीयातु थाय ठे. समेत शिखर जणी जतां ए अरण्य आवे ठे.

आ कथाथी सार ए ग्रहण करवानो ठे के, खंधकाचार्यना चेल्ला पांचसो साधुए द्दमा करी तो अद्दय सुख पाम्या अने

आचार्य पोते क्षमा न करवाथी दुःखनी परंपरा पाम्या. माटे क्षमागुण आदरवो ए श्रेयस्कर ठे. ७

॥ अथ क्षमा आदरवाथी मोक्षपद पामनार
दृढप्रहारीनो प्रबंध ॥

दृढप्रहारी जाते ब्राह्मणनो एक साते व्यसनमां पूरो पुत्र हतो. तेने मावित्रे घरमांथी काढी मुक्यो त्यारे ते चोरनी पाळे गयो. चोरना नायके तेने कामनो जाणी पोतानो पुत्र करी राख्यो. ते केटलोक वखत वित्या पढी पालनो स्वामी थयो. ते ढातीनो काठो माठा कर्मनो करणहार हतो. तेणे घणा जीव मार्या. एकदा धारु लेई ते कुशस्थलपूर जागवा माटे गयो. नगर बुड्युं. दृढप्रहारी एक ब्राह्मणना घरमां पेठो. त्यां ते ब्राह्मणना घरमां घणे मनोरथे खीरनुं हांडळुं चूळे चढाव्युं हतुं. ब्राह्मणनां ठोकरां तेने वीटाई वळ्यां हतां. दृढप्रहारी हांडळे वलगवा गयो. एटले ब्राह्मणी बोली जे— हांरुळां अजडाव्यामां आव- शे तो पढी अमारे काम नही आवे. तेवारे ते दुष्टे ब्राह्म- णीने मारी. ए वेला ब्राह्मण न्हातो हतो ते बंडुक लेई धायो. तेने पण मार्यो. एवामां तेना घरमां एक गाय हती ते सींगडां मारवा आवी, एटले ते दुष्टे तेने पण मारी. ए गाय गर्जवती होवाने लीधे तेना पेटमांथी बच्चु निकळी पड्युं. ते त्ररुफरुवा लाग्युं. ते देखीने दृढप्रहारीना मनमां पस्तावो थयो जे, धिः- क्कार ठे मुजने ! में ब्राह्मण थके घणी हिंसा करी. वली आ चार हत्या म्होटी करी. तो हवे महारो क्याई पण बुटकवारो नथी. एवी जावनाए दृढप्रहारीए पंचमुष्टीलोच कर्यो. पढी जागोळे आवी काउसग्गे रह्यो. त्यां थई जता आवता लोको- ए तेने देखी आ लूटनारो ठे एम तेना उपर द्वेष लावी प- त्थरे, ईटाले, धूले, लाकनीए, बंडुकनी मोहरी विगेरेए तेने

घणो पराजव कर्यो. एम दोढ मास थयो. पढी लोको थाकीने सामुं जोवा न लाग्या. ते वेला काउसग्ग पारी बीजी जागोळे (पोळे) जईने काउसग्गे रह्या. त्यां पण ते दिसीना लोकोए एमज दोढ मास पराजव कर्यो. ते पण थाकीने ठेठे रह्या. ए-टळे त्रीजी जागोळे जई रह्या. त्यां लोकोए घणा घणा परिसह कर्या; ते सघला दोढ मास सुधी त्यां रहीने सहन कर्या. ते तरफना लोकोए केरु मुकी, तेवारे चोथी जागोळे गया. त्यां पण दोढ माससुधी एमज पराजव खम्यो. एम करतां द्दमाए करी ठठे महीने केवलज्ञान पाम्या. आ कथाथी सार ए ग्रहण करवानो ठे जे, द्दढप्रहारी जेवा चोरी, धारुपाकु अने बुटारानो धंधो करनार तेमज म्होटी गांय, ब्राह्मण, स्त्री अने बाल गर्ज विगेरेनी हत्या करनार एज जवमां द्दमा गुणे करी आठे कर्म खपावी मोद्द सुख पाम्या. माटे द्दमा ए म्होटांमां म्होटी गुणकरठे. जेथी द्दमा आदरवी.

॥ अद्द द्दमा गुणे सिव सुख मेलवनार
कूरगकु साधुनो प्रबंध ॥

कूरगकु साधुने निरंतर गामुजं जरी कूर (जात) जोईतो हतो. बीजा सर्व साधु तेमने कहेता हता के तपनो म्होटो लाज ठे. पण तेमनाथी तप थतो नही. परंतु ते नित्ये तपीया साधुनी जावना जावता हता. एम करतां ज्यारे संवठरीनो आगलो दिवस आठ्यो ल्यारे सर्व साधुए तप कर्या हता, त्यां शासन देवीए आवी प्रथम कूरगकुसाधुने वाद्यां. ते देखीने मास खमणवाला साधुने क्रोध उपन्यो. एमना मनमां एम आठ्युं जे—“ अमने मुकी ए पेट जराने केम वांदे ठे ? अमे मास खमणना करवावालाने प्रथम केम न वांद्या ? एवो कषाय लावी ते बोढ्या जे - हे श्राविका ! तुममां विवेक कांई नथी,

जे तपीयाने मुकीने तमे नित्ये पेट जराने वांदो ठो. तेवारे शासनदेवी बोढ्यां जे, एमनामां घणा गुण ठे. हे साधुजी ! तमने तपीयाउने एम बोळवुं घटमान (योग्य) नथी. वली कळुं जे “काले एमने केवलज्ञान उपजवानुं ठे तेथी घणा घणा जीव, सुर, असुर, किन्नर, विद्याधरादि एमने वांदवा आवशे. तेणेकरी घणीज ज्रीमार्जीरु थशे, माटे मुजथी वांदी नहीं शकाय एम विचारीने एमने में आज वांधा.” ते सांजलीने साधुबोढ्याजे “एमने न केम उपजे?” त्यारे तमेज कहोने जे कोने उपजशे ? एम कहीने देवी त्यांथी गयां. बीजे दिवसे एटले संवठरीने दिवसे वेला थइ त्यारे कूरगुरु साधु कूरनो गाडुउ वहोरीने आव्या. तेमणे सर्व साधुने निमंत्रणा करी. तेवारे जे साधु क्रोधी हतो ते आवीने ते आहारमां थुंक्यो. थुथुकार कयो. कूरगुरुए विचार्युं जे आज लुखो आहार हतो तेमां घीरूप साधुनुं थुंक पड्युं, ए घणुं सारुं थयुं. एवी शुज जावना जावतां जावतां कूरगुरुजीने केवल ज्ञान उपन्युं. देवतादिनां वृंद तेमने वांदवा आव्या. ते जोई सघला साधुए विचार्युं जे, ए एटले गई काले जे स्त्री आवी हती ते सामान्य स्त्री नहीं, पण कोई देवरूप खरी. पठी सर्व साधु पोते करेला तेमना तिरस्कारनो पश्चात्ताप करता तेमने नम्या. नमतां सर्वने केवलज्ञान उपन्युं.

आ कथार्थी ए सार ग्रहण करवानो ठे के समजावथी वर्तवुं, कोई उपर क्रोध न करवो, अने जो तपस्यादि व्रत अनुष्ठान पोतार्थी न बनी शकतुं होय तो ते करनारनी अनुमोदना करवी अने एवी जावना जाववी तथा तपस्वी अने मुनीना कार्यने मस्तके चढावी तेमनो अवगुण न विचारतां क्कमा आदरवी. तेथी जेम कूरगुरु मुनी केवली थई मोक्ष पाम्या तेम सर्व सुखसंपत्ति मले. क्कमा ए म्होटामां म्होटी लाजदायिनी ठे. माटे क्कमा आदरवी.

॥ अथ क्षमागुण वडे मेतार्य मुनीए
मोक्ष मेलव्यानो प्रबंध ॥

पहेला जवने विषे बे गोवाक्षीया गायो चरावतां जाफतले
बेठा हता. एवा अवसरने विषे त्यां अईने साधु जता हता. तेमने
तरुकाने लीधे घणी धख लागी हती. गोवाक्षीयाउण साधुने गायनुं
दुध पाई तृषामटाडी. साधुए धर्मदेशना प्रकाशी. गोवाक्षीयाउने
धर्म रुच्यो, तेथी तेमणे (बन्ने जणे) दीक्षा लीधी. ते बे जण
चारित्र पालता थका विचरे ठे. तेमांथी एक गोवाक्षीया साधुए
दुगंठा करीजे, साधुपणामां हाथ पग धोवाय तो सारा. एवुं चिंतव्युं.
पण नाह्या धोयानही, तेम खमाव्युं पण नही. हवे ते बे गोवाक्षी-
या साधुए एवो संकेत कर्यो के, आपण बे देवतानी गति पाम्या पठी
त्यांथी जे पहेलो चवे तेने देवगतिमां रहेला देवताए प्रतिबोध
पमाडवो. ते बे साधु आयु क्षय थये काळधर्म पामीने देवता थया.
त्यां सुख विदास जोगवतां थकां स्थिति पूर्ण थये एक गोवाक्षिया
साधुनो जीव के जेणे चारित्रनी दुगंठा चिंतवी हती ते चवीने
राजगृह नगरने विषे मेहरने घरे मेती चंडालणीनी कुखे पुत्र-
पणे उपन्यो. तेनी पमोशमां एक व्यवहारीयो रहेतो हतो.
तेनी स्त्रीने मृतवंठा दोष होवाथी ते मुआं (मरीगयेलां)
बालकने जणती हती. ते स्त्रीने अने मेती चंडालणीने बहे-
नपणां हतां. एकदा ते बे जणीउं मांहोमांहे (गर्जसंबंधी)
वात करती हती. ते वखते व्यवहारीयानी स्त्रीए नीसासो
नाख्यो. ते जोई चंडालणी बोली जे, हे बहेन ! आ शुं ? व्यव-
हारणीए जणाव्युं जे, महारे तो चारजूत ठे, कांई एमज
(फोकट) चारे मरुं तुं. ते सांजली चंडालणीए कळुं जे,
चिंता शी करे ठे ! महारो पुत्र तुं व्हेजे. तहारो मुउं बालक
हुं राखीश. महारे पुत्र घणा ठे. हुं कांईने नहीं कहुं. पण नाम

महारुं राखवुं. आ प्रमाणे बन्ने स्त्रीउंए निश्चय कर्या पठी केट-
 लेक दिवसे ते बन्नेने साथे (एकज दीवसे) प्रसव थयो. चंडा-
 लणीए पोताना पुत्रने ठानो व्यवहारणीने सोंप्यो, ने तेनो मृत
 बालक पोते लीथो. एम प्रहन्नपणे ते बन्ने स्त्रीउंए पोताना बालक
 उलटपुलट कर्या. व्यवहारीयाए पुत्रनुं नाम “ मेतार्य ”
 स्थाप्युं. उठव कर्यो. जणवा योग उम्मर थतां तेने निशाळे
 मुक्यो. ते सारी रीते जण्यो. बार वर्षनी उम्मर थई त्यारे आठ
 व्यवहारीयाए पोतानी एकेक कन्या मली आठ कन्यानो तेनी
 साथे विवाह कर्यो. त्यां परणाव्यानो उठव मंझाणो ठे. नोबतो
 गडगमी रही ठे. धवल मंगल गवाय ठे. सर्व स्थळे आनंद वर्ताई
 रह्यो ठे. एवा समयने विषे पूर्वना संकेतीक देवताए विचार्युं
 जे, ए जो संसारनी मोह जाळमां बंधाशे, तो पठी ते एनाथी
 मुकाशे नही. माटे पाणीग्रहण थया पहेळांज तेनी पासे ज-
 ईने प्रतिबोधुं तो ठीक ! पठी देवताए आवीने मेतार्यने कहुं,
 पण तेणे मान्युं नही. ते वेला देवता मेतार्यना शरीरमां सं-
 क्रम्यो. मेती चंडालणी रोवा लागी अने व्यवहारीयाने घेर
 आवी पुत्र (मेतार्य) ने पोताने घेर लेई गई. तेणीए पोताना
 जर्तारने कहुं जे, ए आपणो पुत्र ठे, माटे ए व्यवहारीयो
 श्यानो परणावे ? आ वात बधे फेलातां पेला कन्याउंना
 बाप आठ व्यवहारीया जांखा थया. फरी देवताए आवी मेता-
 र्यने कहुं जे, कां शुं थयुं ? मेतार्य बोदयो जे, तमे ए शुं कर्णुं ?
 देवताए जणाव्युं जे— तें महारुं कहेवुं केम न मान्युं ? मेतार्ये
 कहुं जे— तमे कहेशो तेम हुं करीश. पण महारी लाज वधारी
 राजा श्रेणीकनी पुत्री मने परणावी आपो. हुं चारित्र लेईश.
 देवताए ए वातनी हा जणीने तेने एकबोकमो आपीने जणाव्युं
 जे, ए बोकमोरल हगशे. तेनो थाल जरी तहारा बाप साथे राजाने

नेट मोकलजे. ते वखत राजा तेने कार्यप्रसंग पुढे त्यारे ते एवुं कहे जे, तमारी पुत्री महारा पुत्रने परणावो. आ प्रमाणे कही देवता निजस्थानके गयो. मेतार्ये ए सघली वातथी पोताना बापने वाकेफ कयों. हवे बीजे दीवसे रत्ने जयों थाल लेईने मे-तार्यनो बाप राजा पासे आढ्यो. सर्व विनय साचवी ते रत्न जरेलो थाल राजा आगल मुक्यो. राजादिक सर्वे सज्जनोए ते रत्न जोयां. राजाए पुब्युं जे, तुं शुं कहे ठे ? चंडाल बोढ्यो जे— महारा पुत्रने तमारी पुत्री परणावो. ते सांजली राजाए अजयकुमार (पोताना मुख्य मंत्री अने पुत्र) सामुं जोयुं. अजयकुमारे चंडालने पुब्युं जे, तहारे घेर एवां रत्न क्यांथी ? चंडाले जणाव्युं जे, महारे घेर बोकडो लींमीने ठामे रत्न बाहीर जाय (हगे) ठे. अजयकुमारे कहुं जे, महाराज ! ए मनुष्यनुं कर्तव्य नही. ए देव प्रकार जाणवो. जोईये तो खरा ! एम विचारी चंमालने कहुं के एकवार ए बोकडो अहीं लावो. चंमाले ते लेई आवी तेमनी पासे बांध्यो. त्यां ते बोकडे दुर्गंध विष्टा करी. अजयकुमारे निर्धार कयों के, देवमाया तो खरी ! नहिंतर चंडालथी राजकन्या मगाय नहीं. तेम ठतां एणे मागी, तो ए दुस्तर काम कहीये. एम विचारी अजयकुमारे कहुं— सांजल रे चंडाल ! तहारा पुत्रने राजकन्या तो ज आपे, के जो तुं एक रातमां हुं जणावुं एटलां कार्य करे. ते ए के:— एक तो वैजारगिरिए पाज बांधे, के जे उपर ठोकरां दोडतां चढे; बीजुं ए के— आ राजगृह नगरनो कोट सुवर्णमय करे; त्रीजुं ए के — खीर समुद्रनुं पाणी आणे; अने गंगा सरस्वतिने जले न्हवरावे; तो पठी एने (तहारा पुत्रने) राजकन्या परणावीये. चंडाल ते सांजलीने गयो. रात्रे अजयकुमारना कहेवा प्रमाणे देवताए सघलुं कयुं. चंडालने न्हवरावी चोस्को कयों. बीजे दि-

वसे राजानी बेटी तथा आठ व्यवहारीयानी पुत्रीउं मल्ली नव-
कन्याउं साथे उठव सहित मेतार्यने पाणीग्रहण कराव्युं. ते
वेला देवता आवीने ऊजो रह्यो. अने कहुं – कां हवे शुं कहे
ठे ? मेतार्य बोड्यो— जाई ! हुं तमने नमीने कहुं हुं के ताजो
परण्यो हुं, माटे मने सुख जोगववा द्यो. देवताए बार वर्ष आप्यां.
ते पण पूरां थयां. एटले देवता आव्यो. ते वखते नवे स्त्रीउं
ऊठीने पगे लागी. तेउंने बार वर्ष आप्यां. ते पण सुखविलासमां
पूरां थयां. तेवारे वली देवता आव्यो. एटले मेतार्ये स्त्रीउं पासे
आज्ञा मागीने श्रीवीर प्रजु पासे जई चारित्र लीधुं.

हवे ते मेतार्य मुनीराज जिनकदपीपणे मास मासखमण
करतां एकदा पारणाने दीवसे राजगृह नगरे सोनीने पाडे गो-
चरीये आव्या. त्यां एक सोनीए सोनाना एकसो आठ जव घ-
डीने मेहेदया हता. तेने बारणे मेतार्य मुनी ऊजा रह्या. एटले
सोनी ऊठीने घरमां गयो. ते वखते त्यां आवी चढेलो क्रौंच पंखी
(पेला जवने) असी कणीया जाणीने गली गयो. त्यांश्री ते
उड्यो, पण पेटमां जार घणो थवाश्री आगल वधारे जवाणुं नहीं;
जेथी त्यां नजीकमां जारु हतुं तेना उपर बेगो. मेतार्य मुनीए
आ सघलो वनाव त्यां ऊजां ऊजां जोयो. हवे घरमांश्री सोनी
आव्यो. तेणे मुकेला स्थानके जव न दीठा. तेथी साधुने पुब्बुं
जे – आ स्थानके जव मुक्या हता ते क्यां गया ? तमारा
आव्या पठी बीजो तो कोई आव्यो नथी. माटे तमेज लीधा
ठे. जेथी ते मुजने आप. ए जव तुजने नही पचे. राजा श्रेणी-
कना ठे. माटे वारंवार कहुं हुं जे आप. ते सांजली साधुए वि-
चार्युं जे, जो हुं पंखीनुं नाम देईश तो ए विचाराने मारशे.
माटे ते तो न कहेवुं. एवुं धारीने मुनि मौन करी रह्या. वली
सोनी बोड्यो जे— लाव, लाव, अदया मुंड ! वारंवार कहीये

ठीये तेम ठतां तुं केम नथी मानतो ? केम नथी सांजलतो ?
 आपीदे, लाव. केटली वार कहीये ! जो हवे नहीं आपे तो हुं
 तने मारीश. एवुं सांजलीने वली साधुए विचार्युं जे, थतां
 थाय ते खरुं ! पण पंखी तो उगरशे, एज लाज. परना प्राण उ-
 गारवा ए महा लाजदायी ठे. पोतानो जीव परजीवने माटे खुरवान
 करे ए उत्तमनुं लक्षण जाणवुं. एवुं विचारीने वली ते मौनपणे
 रह्या. पठी सोनीने अति क्रोध चढ्यो. तेणे नीलो वाधर मुनीने
 माथे बांधी तमके उजा राख्या. वाधर खेंचाणो. ते वेदनाए
 करी मुनीनी आंखो नीकली पडी. समता जावे क्कमा सहित ते
 सहन करतां मेतार्य मुनी अंतगड केवली थई मोक्ष पद
 पास्या. ते वेलाए त्यां एक कठीयारे माथा उपरथी काष्टनो
 जारो नाख्यो. तेना धबकारे करी क्रौंच पंखीए जव गढ्या हता
 तेम पाठा वम्या. सोनी, पंखीए जव वम्याते देखी जयत्रांत थयो
 थको विचारमां पढ्यो के, ए राजा श्रेणिकनो जमाई अने वली
 साधु, तेने 'मार' शब्द कहेवा कोइ न पामे; तेम ठतां में दुष्ट काम
 कर्तुं. तो हवे साधुवेषना शरणविना उगरवानो एके आरो
 नथी. एम विचारी तेना घरना सर्वे माणसो साधुनो वेष पहे-
 रीने वेठा. ल्यारपठी मेतार्य मुनीने दुःख देई मार्या संबंधीनी
 वात राजाए जाणी. एटले सोनीने घेर धुंस आवी. अर्थात् राजपु-
 र्षो सोनीना घरना सघला माणसोने पकडवा आव्या. तेउंए
 त्यां आगल सघला साधु बेठेला दीठा. पठी राजा पासे जई
 सेवके जणाव्युं जे, महाराज ! त्यां तो सर्व साधु ठे. मुनी सी-
 वाय बीजुं कोई देखातुं नथी. ते सांजली राजा पोते त्यां आव्या.
 तेउं सघलाने साधुवेषे जोई बोळ्या जे— अरे सोनीउं ! तमे स-
 बल काम कर्तुं. साधुना शरण विना तमे बुटत नही. ते वेष
 वांदीने राजा घेर आव्यो. ते सोनीउं मुनीपणुं लेई चारित्र पा-

लीने सुखी थया. ए मेतार्य मुनीनो अधिकार द्दमा उपर कह्यो. उपदेश मालामां कहुं ठे जे:— शीसा वेढेनसीरंसी, वेढएनिगायाइं ॥ अषिणीमेअजस्स जगवउं, नियसोमणसाविपरिकुविउं ॥

आ कथार्थी सार ए ग्रहण करवानो ठे के चारित्रनी दुगंठा मनर्थी पण चिंतववाने लीधे गोवालीया साधु चंमाल कुले उपन्या. माटे कोइए कदीपण चरित्रनी कोई पण प्रकारनी दुगंठा मात्र चिंतववी नहि. वली मेतार्य मुनीए परजीवनी दया चिंतवीने पोताना प्राण जतांसुधी द्दमा धारण करी तेथी मोदक मेलव्युं. माटे सर्व प्राणी उपर दयाजाव लाववो अने द्दमा आदरवी. के जेथी करीने मेतार्य मुनीनी पेठे सिद्धनां सुख पण तत्काल मेलववाने जाग्यशाली थईं शके ठे. ॥ ७ ॥

॥ अथ संयम विषे ॥ स्वागता उंद ॥

पूर्व कर्म सवि संयम वारे, जन्म वारिनिधि पार उतारे ॥ तेह संयम न केम धरीजे, जेण मुक्ति रमणी वश कीजे ॥ ८ ॥

ज्ञावार्थ:— चारित्र ते शुं कहीये ? चय जे आठ कर्म तेने रिक्त कहेतां खाली करे ते चारित्र कहीये. ते चारित्र पूर्वे करेलां सर्व माठां कर्मने वारे, एटले माठां कर्मनो नाश करे, अने संसारसमुद्धर्था पार उतारे; एवा संयम एटले चारित्रने केम न आदरीये ? अर्थात् संयम आदरवुं. केमके, ते संयमर्थी तो मुक्तिरूपी नारिने वश करीये एटले वरीये. ॥ ८ ॥

हवे संयम एटले जे चारित्रर्थी लब्धि उपजी ते अने ते बडे पंखी जनावर चतुष्पद वाघ, सिंह जेवा हिंसक प्राणी पण मांस ठांकी समकित पाम्या तेवा चारित्रवंत बलदेव साधुनो दृष्टांत कहे ठे.

तुंग शैल बलदेव सुहायो, जेण सिंह मृग बोध ब-
तायो ॥ तेम संयम लहीय अरायो⁺, जेण पंचम
सुरालय पायो* ॥ ए ॥

त्रावार्थः— तुंग नामे पर्वत उपर बलदेव साधु रह्या, तेमणे
सिंह अने मृग विगेरेने प्रतिबोधी समकीत पमाड्या; तेउण
संयम पामीने आराध्यो, जेशी करीने पांचमा देवलोकना
सुखप्रत्ये पास्या. ॥ ए ॥

॥ चारित्रनी लब्धिए करी सिंहादिक पशुने
बोध पमारुनार बलदेवमुनीनो प्रबंध ॥

कृष्णे काल कर्या पठी बलदेवजीए चारित्र लीधुं. तेउ अति-
रुपाळा हता. एक वखत मध्याने नगरमां गोचरीए आवतां कु-
आने कांठे उजेळी स्त्रीए तेमने दीठा. तेमना रुप पर मोही
थकी ते स्त्रीए ज्ञान जूळीने घडाने बदले त्यां ठोकरो वेठेलो
हतो तेना गळामां दोरमानो गालो घाळी तेने कुआमां फांसवा
मांड्यो. साधु ते जोई बोड्या जे, ए शुं करो ठो ? तेवारे स्त्रीने
ज्ञान आठ्युं, अने ठोकराना कंठमांथी गालो काढी घनो
फांस्यो. बलदेवजीए आ वनाव पोताने लीधे बन्यो एम जाणी
पोताना मन साथे निश्चय कर्यो जे, “ आज पठी नगरमां न
आवतुं. वनमां आहार मळे तो लेवो. नहिंतर तपनी वृद्धि थशे.”
त्यारथी तेउ वननेविषे सर्वदा रहेवा लाग्या. त्यां तेमने तपशक्ते
लब्धिउं उपनी. तेणे करी तेमनी देशना सांजलतां मृगलां, ससलां,
सूअर, वाघ, सिंह विगेरे पशुओए मांसनां पच्चस्काण कर्या. तेउं
पश्वादिक्ने देशना देता हता. एम करतां एक दीवस काष्ट ठेदक

बीजी प्रतमां⁺ ‘अरायो’ ने ठेकाणे ‘आराधे’ अने* ‘पायो’ ने
ठेकाणे ‘साध्यो’ शब्द ठे:

आव्यो. तेणे जाऊनी अर्ध ऋत्नी कापी तेवारे चूख्यो थयो. एटले रसोई करवा मांकी. तेनो धूआडो मृगले दीगो. मृगे मुनी आगल आवी पुंढडी हलावी. साधु पात्र पडीलेहि मृगनी केडे केडे गया. ते ज्यां सुत्रधार अध कापी डाढी आगल रसोई करतो हतो त्यां आव्या. सुत्रधार उठी साधुना सामो आव्यो अने पगे लागी बोल्यो जे - स्वामी पधारो, हुं पावन थयो, कृतपुण्य थयो. मृगलो पोताना मनमां चिंतववा लाग्यो जे, हुं मानव अवतार पाम्यो होत तो लोहो लेत. धन्य माणसना अवतारने ! में शुं कर्तुं जे तिर्यचपणुं पाम्यो हुं. एवी ज्ञावनाए वासीत थयो ठे. एवे समये उहंड वायरो वायो. तेथी अधकापेढी डाल त्रणे (मुनी, सूत्रधार अने मृगला) ने माथे पडी. त्रणे ते नीचे चंपाणा. तेउं मरीने पांचमे देवलोके देवता थया.

॥ अथ द्वादश ज्ञावना विषे ॥

॥ तत्र ॥ प्रथम अनित्य ज्ञावना विषे ॥ मालिनी ढंड ॥

पल पल तनु जीवी वीज जात्कार जेवी, सुजन तरुण
मैत्री स्वप्न जेवी गणोवी ॥ अहव मगनताए मूढता कांई
माचे, अथिर अरथ जाणी एणशुं कोण राचे ॥ १० ॥

ज्ञावार्थः— संसार स्वरूप केवुं ठे ? पळे पळे आउखुं घटे ठे; आउखुं केवुं ठे ? जाणे वीजलीनो जवकार होयनी शुं ! अर्थात् जेम वीजली अदप समय मात्र देखवामां आवे तेवुं आउखुं ठे; तेम स्वजन सगां संबंधीनो मित्रपणो पण तेवो स्वप्न समान जाणवो; पण चेतननी गुढताए मग्नपणे अथीरने थीर करी जाणे, एवा कारमा उपर मूर्ख होय ते राचे पण पंडित होय ते न राचे.

बीजी प्रतमां १ “ पल पल ” ने बदले “ धण कण; २ “सुजन” ने बदले “स्वजन” ३ “अहव मगनताए” ने बदले “अहमत ममताए” एवा शब्दो ठे.

अर्थात् एवा बीजलीना जबकार जेवा आयुष्य अने स्वप्नवत् सगां संबंधी अने मित्रो तथा कारमा धनादिक, के जे अर्थीर ठे, तेना उपर मूर्ख होय तेज मग्न अईने राची माची रहे, डाह्या-पंडित होय ते तेमां राचे नहीं. ॥ १० ॥

॥ अनित्य ज्ञाना- संसार स्वरूप उपर ज्ञीखारीनो दृष्टांत ॥

कोई एक कलबणने घेर दहींनुं ज्ञाजन उघाशुं रही गयेलुं हतुं. ते खातां जीव न चाढ्यो, तेम नाखी देवानुं बन्युं नहीं. तेवामां एक ज्ञीखारी आव्यो. तेने बोलावीने दहींए खप्पर ज्ञ-राव्युं. ज्ञीखारीए खुशाल अई गाममांथी टुकटा मागीने जेला कर्या. पठी तलावनी पाले जई टुकडा साथे दहीं खाधुं. तेनो मेणो चढवाथी ते त्यांज उंघी गयो. ते ज्ञीखारी उंघमां राज्य पाय्यो. ते राज्यमां रंजा जेवी स्त्री पग चांपे ठे, घणा अरजदार अरज करे ठे. घणा हाथी, घणा घोडा, पार विनानुं पायदल, एम अनेक राज कृद्दिनो धणी अईने बेगो ठे. एवामां आकाशने विषे काटको थयो तेथी ते ज्ञीखारी जमकीने जाग्यो. जुए तो राज्ये नही, लक्ष्मीए नही अने स्त्री आदि कांइ पण नही. फक्त फूव्युशुं ठीकरुं अने जागीशी लाकडी पडेली दीठी. तेम आ संसारनुं स्वरूप पण एवुं जाणवुं. ॥ १० ॥

धरणि तरु गिरिंदा देखिए ज्ञाव जेई, सुर धनुष्य परे ते जंगुरा ज्ञाव तेई ॥ इम हृदय विमासी कारमी देह माया, तजिय ज्ञरतराया चित्त योगे लगाया ॥ ११ ॥

ज्ञावार्थ:- जे जे वस्तु दृष्टीए देखीए, शुं देखीये ? तो के-पृथ्वी, जाड, अने पर्वत ए सर्वना ज्ञाव केवा ठे ? तो के- इंद्र धनुष्यना जेवा क्णजंगुर सायतवारमां जागतां वार लागे नही एवा

१ “ माया ” ने बदले “ णाया ”; एवो शब्दो बीजी प्रतमां ठे.

ठे; एम हृदयमां विचारीने जे कारमी देहनी माया ठे तेने तजवी, कोनी परे ? तो के-जरत चक्रवर्त्तिण जेम कायानी माया मुकीने योगथी मन लगाव्युं; तेनी परे कायानी माया तजवी. ११

॥ अथ अनित्य ज्ञावना-कायानी माया तजनार
जरत चक्रवर्त्तिनो प्रबंध ॥

जरत चक्रवर्त्तिने राज्य जोगवतां चक्ररत्न उपन्युं अने आ-
दिश्वरजीने केवलज्ञान उपन्युं, ए बे बावतना वधामणीया जर-
तराय पासे एकी वखते आव्या. एके चक्ररत्ननी अने बीजे के-
वल ज्ञाननी वधामणीआपी. चक्रिण वन्नेने घणुं ड्रव्यआपी सन्-
मान्या. पठी विचाखुं जे चक्र तो आल्लोके समर्थ ठे, परंतु ता-
तजी ऋषन्नदेवजी तो आल्लोके अने परल्लोके एम उन्नय लोके
समर्थ ठे; माटे प्रथम तातजीनी जक्ति करवी. एम निर्धार करी
मरुदेवा माताने हाथीए बेसारी प्रज्जुने वांदवा गया. मरुदेवाजी-
नी आंखे ऋषन्नदेवजीना विरहे वर्ष दीवस सुधी रोइ रोईने परुल
वळ्यां हतां. एमणे देवडुं डुजिना जय जयारव शब्द सांजळी
पुब्युं जे, हे जरत ! आवो मधुर वाजानो शब्द शानो वागे
ठे ? जरत बोड्या जे - हे माताजी ! तमे मने उलंजो देतां
हतां के तुं राज्यनो लोल्लपी थयो थको महारा ऋषन्ननी खबर
मंगावतो नथी, ते तमारा पुत्रनी आ संपदा जुज. एवुं सांजळतां
हर्षोत्कर्षे मरुदेवा मातानां परुल वेराणां (फाटीगयां). पठी
माताए प्रगटपणे रत्नमय, सुवर्णमय अने रुपामय, एवा त्रण गढ
तेजे ऊल्लामल देखीने विस्मय थतां विचार्युं जे, कोना बेटा ?
सर्व कारमुं ठे. कोई कोईनुं नथी. हुं रोई रोईने अंधमय थई.
पण ए पुत्रे संदेशो मात्र कहेवराव्यो नही, तो धिःक्कार ठे सं-
सारने अने ए एक पखा रागने. एवी ज्ञावना ज्ञावतां हाथी
उपर बेठेलां मरुदेवी माता अंतगड केवळी थई मुक्ति पद

पाम्भ्यां. इंद्रे आवीने तेमनी काया क्षीर समुद्रमां न्हवरावी. पठी इंद्र महाराज जरतेसरजीने तेडी समवसरणमां आव्या. प्रजुनी देशना सांचली गतशोक थई श्रावकनां बार व्रत उचरी जरतराये पोताना नगरमां आवी चक्रनो अछाई महोत्सव कर्यो. चक्रनी पूजा थया पठी ते (चक्र) पूर्व दिशाए आकाशे चाढ्युं. चक्रवर्त्तिए पूर्व दिसीने दरीये आवी लश्कर सहित मुकाम कर्यो. त्यां अछम तप करी मागध तीर्थना देवनुं ध्यान धरी रथे बेसी समुद्रना रथनी नाजि सुधी रथ राखी बाण महेढ्युं. ते महा नामांकित बाण अरुतालीस गाड सुधी जई सिंहासने लाग्युं. मांहेथी अग्निना कणीया खच्यां. ते बाण देखी देवताने क्रोध उपन्यो. प्रधाने कळ्युं जे, महाराज! कषायनुं काम नही. बाण जोईद्यो. जुठ तमाराथी बलीए बाण नाख्युं हशे. तेणे नाम वांच्युं. जरत चक्रि थया जाण्या. तेनो क्रोध श्म्यो. सार जेटणुं लेई आवी पगे लाग्यो. देवता कहे— महाराज, एटला दीवस अनाथ हतो, हवे हुं सनाथ थयो तुं. चक्रवर्त्ति- ए तेने वांसे हाथ मुक्यो. देवता पाठो गयो. चक्रिए अछमनुं पारणुं कर्तुं. त्यारपठी उत्तर दक्षिण तिमिश्रा गुफानां द्वार उघाडी तेने पेढी दीसे त्रण खंड म्लेढना साधी बार वर्ष सुधी लडाई करी तेने जीती गंगा नदीए आव्या. त्यां हजार वर्ष सुधी रही पाठा बलतां नव निधान प्रगट थयां. तेनो उठव कर्यो. ते निधान बार योजन लांबां अने नव योजन पहोलां जूमी- मांहे चाले. ते नवे निधान पेटीने आकारे चक्रवर्त्तिना घरमां वारणा आगळ होय. पण कोई चक्रवर्त्तिना निधानमां पेठां नथी, अने पेससे नहीं. पण ते मूर्ठा रुप ठे. ए चक्रवर्त्तिने वीस हजार तो सोनाना, रुपाना, अने रत्नना आगर जाणवा. उ खंडनी साम्राज्य घणी, एवी प्रजुता कोईने नही. अरुतालीस हजार पाटण, बहोतेर हजार म्होटां नगर, वीस हजार खेडा, कर्बट, मंरुप,

द्रोण प्रमुख षष्ठ्यु क्रोरु गाम, चोरासी लाख हाथी, चोरासी लाख घोडा, चोरासी लाख रथ, षष्ठ्यु क्रोड पायदल, साठ हजार पंडित, दश कोडी धजाधारी, पांच लाख दीवीधरा, एक लाख बाणु हजार स्त्री परिवार, बत्रीश हजार देश, बत्रीश हजार मुगटबद्ध राजा जेने सेवे ठे. एवी समृद्धि मेलवी संपदा लेई जरत चक्रवर्ति अयोध्याए आठ्या. त्यां बार वर्ष सुधी उठव कर्यो. एवी साम्राज्य लक्ष्मी घणा काल सुधी जोगवी. एकदा आरीसा चुवनमां बेठां थकां पोतानुं अंग जुए ठे. त्यां आंगुली अरुवी देखी सकल शणगार उतार्या. ते पर पुजली माया देखी अनित्य जावना जावतां जरत चक्रवर्तिने केवल ज्ञान उपन्युं. शासन देवताए उठो मुहुपति (साधु वेष) आप्यां. राज्य ठांडीने दश हजार राजा साथे नीकट्या. चूमीतल पावन करता जव्य जीवोने प्रतिबोधी आयु पूर्ण थये मुक्ति वधु वर्या. अनित्य जावनाये जरत चक्रवर्तिण पोतानुं कार्य साध्युं. तेम बीजाए पण ए अनित्य जावना जाववी, के जेशी आत्महित अवश्य थाय ठे. ॥ ११ ॥

॥ अथ द्वितीय अशरण जावना विषे ॥

परम पुरुष जेवा संहर्था जे कृतांते, अवर शरण केनुं लीजिये तेह अंतते ॥ प्रिय सुहृद कुटुंबा पास बेठा जि-
कोई, मरण समय राखे जीवने ते न कोई ॥ १२ ॥

जावार्थः— परम पुरुष जे उत्तम तीर्थकर चक्रवर्ति जेवाने पण कृतांते संहर्था, तो अंत समये बीजुं एवुं कोण ठे के तेनुं शरण करीये; अर्थात् शरण करवा लायक तेनुं बीजुं कोई नथी; वली अंत काले माता, पिता, जाई, मित्र, सगां संबंधी जे पासे बेठां होय ते एमने एम बेठां रहे अने ते संसारी जीव हींरु-
तो थाय, अर्थात् जीव चाट्यो जाय, एमां कोईनुं कांई

चाले नही. माटे अंतकाले धर्म विना बीजुं कोई शरण नही. १२
सुर गण नर कोडी जे करे जास सेवा, मरण जय न
बूटा तेहें इंद्रादि देवा ॥ जगत जन हरंतो एम जाणी
अनाथी, वृत ग्रहिय विबूटो जेह संसारमांथी ॥ १३ ॥

जावार्थः— देवतानां वृंद अने मानवीनां वृंद (क्रोडो माणस)
पण एवानी (जेनी) सेवा करे, (तेवा) इंद्रादिक देवता जेवा पण
मरण जयथी बूट्या नही; एवो जगतजीवने हणतो फरतो मरणजय
जाणी अनाथी मुनि संसार मुकी पंच महाव्रत ग्रहण करीने
संसार समुद्रथी तर्या. ॥ १३ ॥

॥ अथ अशरण जावना— धर्मनुं शरण

करनार अनाथी मुनीनो प्रबंध ॥

कोसंबी नगरीना राजानो पुत्र जर योवनमां रोगे पीकातो
हतो. राजाए घणा वैद्य तेडाव्या. उंसड उपाय घणा कर्या, पण
कोईथी करार न थयो. तेनी माता घणा विदाप करे, तेनी स्त्री पण
जर्तारने दुखे दुःखणी थई फरे, तेनी बहेन पासे वेठी थकी
कहे के, वीरा तहारी वेदना मने आवो. नयणे आंसु चाले,
पण कोईनुं जोर न चाले. अर्थात् माता, पिता, बहेन, स्त्री आ-
दिक सर्वे सगां संबंधीउए बनता सघला उपाय कर्या पण कोइ
प्रकारे तेनो रोग मठ्यो नही. सर्व वैद्ये हाथ खंखेर्या. एकदा ते
राजपुत्रे विचार्युं जे धर्म विना कोई शरण कामनुं नथी. माटे
धर्मनुं शरण करुं. एवुं चिंतवी रात्रे सुतो. एटले तेने शरीरे करार
थयो. प्रजाते मंगलीकनां वाजां वाग्यां. परिवार सर्वे खुशी

बीजी प्रतमां १ “ जास ” ने बदले “ तास ” २ “ तेहें इंद्रादि ”
ने बदले “ जे सुरेंद्रादि ” ३ “ विबूटो जेह संसारमांथी ” ने बदले “ तरंतो
जेह संसार साथी ” एवा शब्दो ठे.

थयो. एहवे अनाथीजी (राजपुत्र) पंचमुष्टी लोच करी नी-
कट्या. मातपितादि परिवारे घरमां रहेवाने घणुं कहुं. त्यारे ते-
मणे कहुं के, हे मात पितादि ! मुज अनाथीने नाथ ते धर्म
ठे. माटे ते धर्मनुं शरण में आदर्युं. त्यांथी नीकलीने विहार करतां
ते एक जाड नीचे आवीने बेठाठे. एवामां श्रेणीक राजा वीर प्रज्जुने
वांदवा जता हता तेमणे मार्गे आवतां जाऊ तले अनाथी मुनीने
दीठा. तेथी हाथी उपरथी उतरी त्रण प्रदक्षिणा देइ वांदीने ते-
मनी सन्मुख बेसी पुब्बुं के, तमे काचीवये केम नीकट्या ? चूक्त
जोगी थई संसारनो लाहो लेई पठी अंत समये दीक्षा लेज्यो.
महारुं वचन मानो. ते सांजली साधु बोढ्या—हे मगध देशना
धणी ! हुं अनाथी होवाथी साधु थयो तुं. राजा श्रेणीक समज्या
जे ए बीचारो बापडो दीसे ठे, एने कोई सगो संबंधी जणातो
नथी. एम जाणी बोढ्या जे, हे साधुजी ! हुं तमारो नाथ तुं.
साधुए जणाव्युं जे, हे राजा ! तुंज अनाथ ठे, तो महारो नाथ केम
थईश ? राजा कहे—हे मुनी ! हुं अनाथ केम ? हुं मगध देशनो राजा,
श्रेणीक महारुं नाम ठे, ऋद्धिवंत तुं, तेम ठतां तमे मने अनाथ केम
कहो ठो ? तमने मृषावादनो दोष लागे ठे. साधुए जणाव्युं
जे, एवुं नाथपणुं तो अमारो घरे पण हतुं. जुउं, सांजलो— “को-
संबी नगरीना राजानो हुं पुत्र, महारे घरे घणा हाथी, घणा
घोडा, पायदल, नारी विलास, जला संयोगादि हता. जरयोव-
नमां मुजने रोग थयो. घणा वैथे उपाय कर्या. पण ते न मट्यो.
वली कोईये महारी वेदना न लीधी. तेवारे मनमां वैराग्य उ-
पन्यो. आखी रात्री सुतां दुःख गयुं, अने शरीरे सुख थयुं.
प्रजाते चारित्रनुं शरण लेई नीकट्यो तुं. ” मुनीनां आवां
वचन सांजली श्रेणीक राजा उज्जो थई मुनीने नमी, खमावी,
स्वामी माफ करज्यो, में तमने दूर्वचन कहां ते खमज्यो. एम

कही वली वांध्या. समकीत पाभ्यो. पठी त्यांश्री श्री वीर पर-
मात्मा पासे जइ तेमने वांदी दृढ समकीती थयो. अनाश्री मुनी
कर्म खपावी मुक्ते गया. अशरण जावनाए नीकलवाशी अनाश्री
मुनी अद्दय सुख पाभ्या. माटे अशरण जावना चावी धर्मनुं
शरण करवुं, के जेथी कर्म द्दय थतां शीव सुख मळे ठे. ॥१३॥

॥ अथ तृतीय संसार जावना विषे ॥ शाडुलविक्रीकित ढंद ॥

॥ तिर्यचादि निगोद नारकितणी, जे योनि योनी र्ह्यां ॥

॥ जीवे दुःख अनेक दुर्गतितणां, कर्म प्रजावे लह्यां ॥

॥ ज्यां संयोग वियोग रोग बहुधा, ज्यां जन्म जन्मे दुखी

॥ ते संसार असार जाणी एहवो, जे ए तजे सो सुखी ॥१४॥

जावार्थः— कर्मना प्रजाव थकी आ जीवे दुःख परंपरा अ-
नंत काल सुधी जोगव्यां, तिर्यच थयो, नारकी थयो, निगो-
दमां गयो, वली जे जे योनीमां गयो त्यां त्यां अनेक प्रकारनां दु-
र्गतिना कर्म विलासथी, संयोगथी अने वियोगथी बहुधा कहेतां
घणीवार दुःख जोगव्यां, एवुं जाणीने जेणे ए संसार स्वरूपनुं
उलखाण करी संसारने असार जाणी तज्यो अने धर्म कर्यो ते
सुखी थया. अर्थात् योनी योनीने विषे अनंत काल सुधी कर्मना
प्रजावे करी घणां दुःख जोगव्यां एवा आ संसारने असार जाणी
जे प्राणी तजशे अने धर्मनुं शरण करशे ते सुखी थशे. ॥१४॥

(इंडवजाढंद) जे हीन ते उत्तम जाति जाए, जे उच्च
ते मध्यम जाति थाए ॥ ज्युं मोक्षमेतार्य मुनींइ जाए,
त्युं मंगु सूरी पुरयद्द थाए ॥ १५ ॥

जावार्थः— जे हीन जाति होय ते मरीने उत्तम जातिमां

बीजी प्रतमां * “ र्ह्यां ” ने ठेकाणे “ सह्यां ” अने “ + ज्यां ” ने
ठेकाणे “ या ” शब्दो ठे.

जाय, अने जे उंच होय ते मध्यमजाति थाय; जेम हीन जा-
तिमां उत्पन्न थयेला मेलार्थमुनीवर मोक्षे गया, तेम मुंगु आचार्य
नगरयदनो अवतार पाम्या. १५ (मेलार्थ मुनीनो प्रबंध प्रथम
आवी गयो ठे त्यांथी जाणी लेवो)

॥ अर्थ मंगु आचार्यनो प्रबंध ॥

मंगु नामे आचार्य पांचसैं शिष्यना गुरु, ज्ञानना दरीया, शुद्ध
मुनीमार्गना पालणहार, पंच सुमति सुमता, त्रण गुप्तिए गुप्ता, एवा
परिवारे परवर्या थका एकदा मथुरा नगरीचे आव्या. त्यांनो
घणो संघ तेमने वांदवा आव्यो. सूरी महाराजे देशना दीधी.
ते सकल संघने मन जावी. संघे आग्रह करी गुरुने नगरमां
आणी शुद्ध स्थानमां राख्या. संघे सेवा त्रक्ति युक्ति सारी करी.
सरस आहार वोहोराववा लाग्या. तेथी रस लोलपीपणुं थयुं.
एटले रसगारव थयो जे अमारा जेवो सरस आहार कोईने
मलतो नथी. वल्ली पाथरणां, उंढणां, ऊरमर, चंडुआ, पाट,
पाटलादिनो रुद्धिगारव थयो. अने इंद्रिजनितसुखनुं वेदवुं थयुं.
ते शाता गारव कहीये. ए त्रणे गारवमां वर्त्ततां विहार पण
न करे. त्यां ने त्यां तेज नगरमां रह्या. एम करतां आयु पूर्ण
थतां मंगु आचार्य चवीने नगरने खाळे यक्षदेवता थया. यक्षे
ज्ञाने जोयुं. तेणे पूर्वजव जाण्यो, जे में संयमयोग विराध्यो
तेथी देव छुर्गतिपणुं पाम्यो. तेणे वीचार्युं जे, रखेने ! ते चेला-
उंनी गति बिगडे. एवुं जाणीने तेणे साधुने स्थंकील त्रूमी
जतां देखी पोतानी जीत बाहार काढी साधुने देखाडवा मांकी
साधुण पुब्बुं जे, हे यक्षदेवता ! एम केम करो ठो ? यक्ष बोड्यो
जे, हुं तमारो मंगु नामे आचार्य हतो ते रसेंद्रियनो लालची
थयो हतो तेथी देवताउंनी गतिमांहे हीन देवगतिये उपज्यो.
नगरने खाळे अपवित्रमां उपन्यो. माटे तमने हुं कहुं हुं जे,

रखे तमे लालचमां पकता. साधुए समजीने त्यांथी विहार कर्यो. ॥ यतः ॥ पुरनिद्धमण्येषो, महूरामंगुतहेवसोनीहसो ॥ बोहे ईसुविहीयणं, दसूरईबहुतहायएणं ॥ १ ॥ वली कह्युं जे-नीगाडुणघणघराउं, नकउंधम्मोमएजिणस्काउं ॥ ईठिरसमाय गुरु, अतणेननयसोहीउंअप्पा ॥ १ ॥ १५ ॥

॥ अथ चतुर्थ एकत्व जावना विषे ॥

पुण्ये अकेलो जिव स्वर्ग जाए, पापे अकेलो जिव नर्क जाए ॥ ए जीव जा आव करे अकेलो, ए जाणिने ते ममता महेलो ॥ १६ ॥

जावार्थः— एक जीव पुन्याईनो धणी अहीं सुख जोगवीने देवतापणुं पामे, अने एहीज जीव अहीं पाप प्रकृतिने पण जोगवी मरीने माठी गति पामे; अर्थात् पुन्ये करी जीव एकलो स्वर्ग जाय ठे अने पापे करी एकलो नर्क जाय ठे. एज एटले ए जीव आठ कर्मनी जे एकसो अछावन प्रकृति ठे तेनो संचय करवे करीने सुख दुःखनो जोक्ता थाय ठे. माटे हे जव्य जीवो! धर्म वस्तुनी अवहेलना न करशो, धर्मने आदरज्यो. जे ए धर्मथी सकल कर्मनी उपाधी टालीने मुक्तिए जाय, ज्यां अनंत चतुष्टयी पामे. अनंत चतुष्टय ते शुं? तो के—अनंतु ज्ञान, अनंतु दर्शन, अनंतु चारित्र अने अनंतु विरज, एवा सुखप्रत्ये पामशो. ए जीव एकलो जाय ठे अने एकलो आवे ठे एवुं जाणीने एनो मोह मुकी थो. एटले उपर जणाव्या प्रमाणे धर्म आदरी मुक्ति महोलमां वीराजशो. ॥ १६ ॥

(उपजाति ठंड) ए एकलो जीव कुटंब योगे, सुखी डुखी ते तस विप्रयोगे ॥ स्त्री हाथ देखी वलयो अकेलो, नमी प्रबुद्धो तिणथी वहेलो ॥ १७ ॥

जावार्थः— ए सर्वे कुटुंब सगां संबन्धी मध्यां ठे पण चेतन एकलो तेहीज विप्रयोगे सुखी अने दुःखी थाय ठे. कोनी परे? तो के— नमीराजानी परे, ते नमी राजा त्रीजा प्रत्येक बुद्ध थया, के जे स्त्रीना हाथनी बलयो कहेतां चुम्बीना निमीत्तथी एकला आपोआप तुरत प्रतिबोध पाम्या. ॥ १७ ॥

॥ अथ एकत्व जावना उपर नमीराजानो प्रबंध ॥

विदेही देशमां सुदर्शन पुरनो मणीरथ नामे राजा हतो. तेनो न्हानो जाई युगबाहु हतो. तेने मयणरेहा नामे उत्तम शीलगुणे सहित महा स्वरूपवान स्त्री हती. तेना उपर मणीरथ राजा मोह्यो थको दासी साथे उत्तम उत्तम सार सार वस्तु नित्ये मोक-लतो हतो. ते वडेराए मोकली जाणीने तेना मान खातर मयणरेहा लेती हती. मणीरथ तेशी खुशी थतो हतो. एकदा मणीरथे दासी साथे जागुवचन कहेवराव्युं. ते सांजलीने सती बोली जे, हुं एमना जाईनी स्त्री हुं, राज्यनी खावन हुं, तेम ठतां वली ए-मणे कहेवराव्युं जे तुने हुं घणुं मानीश. आ वडेराणा मुखथी नीकलेलुं अघटीत वचन नही सांखी शकाय तेवुं ठे. पण खेर! हवेथी महारे माटे तहारे कांई पण लाववुं नही. वली कहे जे के, सूर्य पूर्वदिशा मुकीने पश्चिमे उगे नही, चंद्रमामां-हेथी अंगारा वषें नही, समुद्र मर्यादा मुके नही, तेम सती अवरने वांठे नही. आ हकीकत दासीए मणीरथराजाने कही. तेशी ते दुष्ट विषई मणीरथे पोताना मनमां विचार कयों जे, जाईने हणवो. एने हण्या विना ए स्त्री महारे हाथ नहीं आवे. त्यारपठी केटलेक दिवसे मयणरेहा तथा तेनो स्वामी युगबाहु बन्ने जण कारण प्रसंगे वामीमध्ये केलघरमां गयां हतां. त्यां रात्रे सुई रद्यां. मणीरथ, के जे मयणरेहाने मेलववा माटे यु-गबाहुने हणवानुं विचारी रह्यो हतो ते आवो अवसर फरी

१ अयोग्य कहेण.

फरी नही मले एम चिंतवी नगरमांथी अंधारी रात्रे एकाकी नीकली वानीए आव्यो. त्यां रहेला चोकीदाराए टोकतां मणीरथे पोतानुं नाम जणाव्युं अने कहुं के, रात्रिने विषे केली-वनमां दोषी दूष्मननो जय जाणी आव्या ठीये. सेवके धार्युं जे एमज हशे. पठी मणीरथ केलना वनमां आव्यो, तेने जोई मयणरेहा वना जेठनी लाज करी अलगी जई उन्नी रही. एहवे दूष्टे खड्ग काढी जाईना कंधरामां नाख्यो. अने सोर पानी उव्यो जे महारा हाथथी खड्ग पड्यो ते जाइने वाग्यो. सेवक सौ समज्या जे आतो एज गमारनुं काम! आ विना अवर कोई एनो दूष्मन नथी. पठी सेवके तेने केलना घरमांथी बाहार काढ्यो. हवे मणीरथने वानीनी वारीनी वाटे जातां थकां पापना जोगथकी काळो नाग डस्यो. तेथी मण पामी ते नकें गयो. नगरमांते वात फेलाई. एटले युगबाहुनो पुत्र चंद्रजसा राजकुमार पोताना पिताने साजा करवा सारु वैद्योने तेनी वाटीकाए आव्यो. घणा उपाय कर्या. पण ते कश्याए काम नाव्या. तेथी हवे एमने धर्मनो उपाय करवो योग्य ठे एम विचारी मयणरेहा जर्तारनी पासे आवी. तेणीए पोतानुं हैयुं दृढ करी पोतानो पति सांजले तेम तेना कान आगल मुख राखी ते सारी रीते सदहे तेम तेने अरिहंत, सिद्ध, साधु अने धर्म, ए चार शरण कराव्यां. व्रत पञ्चस्काण कराव्यां. पंचपरमेष्ठीनुं ध्यान कराव्युं. अने वली अढार पापस्थानक वोसराव्यां. ते सर्वे युगबाहुए सांजलीने सदह्यां. वली मयणरेहाए कहुं जे—हे स्वामी! तमे कोई उपर द्वेष न करशो, शायदे जे कोई कोईनुं संसारमांहे नथी. तमारुं कोई नथी. तेम तमे पण कोइना नथी. एवुं मनने विषे समाधीपणे वर्त्ततां आयु पूर्ण थवाथी ते युगबाहु १ उद्देशीने पुत्रवाथी.

मरीने पांचमे देवलोके देवतापणे उपन्या. हवे ते मयणरेहाए विचार्युं जे, ए जर्तारनुं महारे माटे मर्ण थयुं; तेम ठतां हुं पाठी घरमां रहुं तो वली महारा पुत्र चंद्रजसानी पण खोटी वले थाय. एवुं विचारी मयणरेहा घेर न जतां बारोबार केलघरमांथी गर्जवंता ठतां पण एकलां चाली नीकदयां. साथे पुन्य सखाई ठे. ते वनमां चालतां चालतां एक सरोवरनी पाळे आठ्यां. त्यां केलनुं वन ठे. ते स्थले पेटमां वेदना थई, अने बालक प्रसव्यो. ते पुत्रने हाथे मुड्रीका घाली तेने रत्न-कंवले वीटीने मयणरेहा सरोवरमां अंग सुश्रुषा करवा गई. त्यांथी तेणीने वनहस्तिए सूंडमां घालीने उठाळी. एटले शीलना प्रजावथी विद्याधरे अधर विमानमां जीली लीधी. ते-णीना रुपने मोहे करी विद्याधर कामनी प्रार्थना करवा लाग्यो. सतीए पुठ्युं जे तमे क्यां जाउं ठो ? विद्याधरे जणाव्युं जे, महारो बाप विद्याधर ठे, ते नंदीश्वर द्वीपे चारित्र पाळे ठे, ते-मने वांदवा माटे हुं जाउं ठुं. ते सांजली सतीए, आना योगे करी साखता चैत्यनी जात्रा थई शकशे माटे एतो अथवश्य क-रवी योग्य ठे एम विचारीने वली कखुं के, एक वार महारा पुत्रने मेलवो. विद्याधर बोदया जे—मिथुळो नगरीनो पद्मरथ-राजा घोरे अपहस्याथी ते वनमां आठ्यो हतो. ते तहारा पु-त्रने पोताने घेर व्हेई गयो अने पोतानी स्त्री प्रत्ये तेने सोंप्यो ठे. ते पोताना पुत्रनी परे तेने पाळे ठे. एवुं सांजली मयण-रेहा हर्षवंत थई जे, जलुं, कुशल तो ठे. हवे ते विद्याधर बोदयो जे— महारो कहेण मानो. तेवारे सती बोळी जे— एक वार आपण नंदीश्वर द्वीपे तो जईये ! पठे तमे कहेशो ते क-रीश. तमारी वात जे हशे ते हुं सांजलीश. विद्याधरे मन साथे विचार कयो जे, हवे ए स्त्री क्यां जशे ! पठी ते विमान

लेई नंदीश्वर नामे आठमो जे छीप ठे त्यां गयो. त्यांना देरासर मध्येना सर्वे सांस्वता विंबने जुहार्यां. पठी देरासरनी बाहार साधु वेठा हता त्यां विद्याधर मुनीने वांदी यथोचित स्थानके वेठां. साधुए अवधीज्ञान वडे ए खोटा ईरादार्थी स्त्रीने लाव्यो ठे एम जाणीने एने प्रतिबोध उपजे एवी देशना प्रकाशी. ते सांजद्वीने विद्याधर प्रतिबोध पाभ्यो. पठी मयणरेहाए पोताना पुत्रनो संबंध पुठ्यो. साधुए कळुं के, ए तहारा पुत्र उपर पद्मरथने पूर्व जवना संबंधे करी मोह उपन्यो तेथी तेने लेई जडने स्त्रीने सोंप्यो. तेणी तेने हर्षवंत थईने पुत्रनी पेरे पाळे ठे. एवा अरवसरने विषे मयणरेहानो पति युगबाहु मर्ण पामीने पांचमा देवलोकने विषे उत्पन्न थयो हतो तेने त्यांनी देवीए जय जय शब्दे करी वधावीने कळुं के, तमे एवी शी पुन्याई करी के जेथी देवलोकमां उपन्या. ते सांजलतां युगबाहुदेवे पूर्वजव संजायों. तेवारे मयणरेहाने नंदिसर छीपे दीठां. तेथी ते देवता त्यां आव्यो. प्रथम ते स्त्रीनी पासे जई तेणीने पगे लाग्यो. पठी गुरु महाराजने वांदी उचित स्थानके वेठा. ते विपरीत देखीने विद्याधरे मनमां विचार्युं जे आ शुं ? देवता तो चूळे नही, तेम ठतां आ चूढ्यो केम ? पठी तेणे देवताने पुठ्युं जे, आम अनुचित केम कर्युं ? प्रथम गुरुने वांदवा घटे अनै तमे स्त्रीने केम वांद्यां ? देवताए उत्तरमां जणाव्युं के, महारे धर्मगुरु ए ठे. माटे हुं जाणीने पगे लाग्यो हुं. धर्मगुरुने तो प्रथम वांदवा योग्य ठे. पठी देवताए मयणरेहाने कळुं जे तमे मुजने जे कहो ते हुं तमने हीत करुं. स्त्रीए कळुं जे मुजने पुत्र पासे मुको. पठी ते सती स्त्रीए साधुने नमन वंदन करीने विद्याधरनी शिख मागी, त्यारपठी देवताए तेणीने उपाकी मिथुला नगरीए लावी मुकी. देवता तेणीनी शिख मागी

देवलोक प्रत्ये गयो. मयणरेहाए साधवी पासे आवीने चारित्र लीधुं. पंच महाव्रत पाळे ठे. पद्मरथराजाए पुत्रनुं “नमीकुमार” नाम स्थापन कर्युं. ते नमी कुमार यौवन अवस्था पाभ्यो. पद्म- रथ राजा पिताए तेने राज्याजिषेक करी गादीए बेसानी सर्व राज्यनो अधिकारी कर्यो. एकदा ते नमी राजानो पटहाथी आ- लानथंज थकी बूटीने नागो. ते नासतां नासतां विदेह देशमां सुदर्शन पुरे आव्यो. त्यां तेने मणीरथ राजानी गादीए मयण- रेहानो पुत्र जे चंद्रजसा बेगो हतो तेने दरबारे बांध्यो. ते खबर नमीराजाने थई. एटळे त्यां दूत मोकळी तेने मुखे पट- हस्तिनी हकीकत कहेवरावी ते पोताने स्वाधिन करवानुं ज- णावराव्युं. ते सांजलीने चंद्रजसाए दूतने कळुं के— क्यां अमे तमारें त्यां लेवा आव्या हता ? माटे वीरजोग्या बसुंधरा, ए न्याय ठे. एवुं वचन सांजलीने दूत त्यांथी पाठो नमीराजा पासे आव्यो. चंद्रजसा राजाए कहेलां वचन तेणे नमीराजाना मुख आगळ कही संजलाव्यां. तेथी क्रोधवंत थई जूकुटी च- ढावी नमीराजा पोतानुं विकट सैन्य लेई दर्शनपुरे चढी आव्यो. चंद्रजसा तेना सामो आव्यो. बन्ने राजानां दल सामा- सामी आवीने अज्यां. युद्धनो आरंज थयो. आ वात मयण- रेहा साधवीए जाणी तेथी विचार्युं जे युद्धमां घणां मनुष्योनो संहार थई जशे माटे जईने प्रतिबोधुं तो संग्राम न थाय. एम धारी त्यां जवा माटे गुरुणीनी आज्ञा मागी. गुरुणीए कळुं जे तमारथी ते केम नीपजशे ? पठी मयणरेहा साधवीए सर्व वात मांडीने गुरुणीने कही. गुरुणीए जवानी आज्ञा आपी. साधवी प्रथम नमीराजा पासे आव्यां. नमीराजाए ऊचा थ- ईने वांच्यां, अने कळुं जे गुरुणीए उपकार केम कर्यो ? साधवी कहे जे— कोनाथी लढो ठो ? नमी कहे— वयरीथी. साधवी

बोढ्यां जे— वयरी नथी, तमारो चाई ठे. पठी सघली वात मांडीने कहेवाथी समज्यो. पण मान न मुकाय ! पठी साधवी उठीने नगरमां आव्यां. त्यां तेमने सघलांए उंलख्यां. पगे लाग्यां. पठी गर्ज संबंधी हकीकत पुठतां साधवी बोढ्यां जे तमो लडो ठे ते. चंद्रजसाए ए वात सांजली एटले दरवाजा ऊघामा मुकाव्या अने पोते तुरत ऊठीने चाईने मलवा चाढ्यो. नमीए ते वात सांजली तेथी ते पण बुटी चाले थावी चाईने पगे लाग्यो. बन्ने चाई मढ्या. सकल वात विचार करी उत्सव सहित नगर प्रवेश कर्षो. नमीराजाने राज्य आप्युं. हजार स्त्रीं परणावी. त्यारपठी नमीराजाने दाघज्वर उपन्यो. वैद्ये बावना-चंदननो उपाय कळ्यो. हजारे स्त्रीं बावनाचंदन घसवा लागी. तेउनी चुडीउंनो कोलाहल नमीराजाने सुहाय (खमाय) नही. तेथी तेमणे कीधुं के तमे गुण करो ठे पण ते मने अव-गुणकर्ता थाय ठे. पठी सघली स्त्रींए चुडीउं उतारी एकेक चुमी पहेरी राखीने चंदन घसवा मांड्युं. त्यारे राजाए कळ्युं के, चंदन केम घसतां नथी ? स्त्रीं बोली जे— घसीए ठीए. राजाए कळ्युं के जो घसो ठे तो शब्द केम थतो नथी ? स्त्रीं कहे— तमने सुहायो नही माटे एकेक वलय (चुमी) राखी बीजी उतारी नाखी ठे. आ हकीकत सांजली नमीराजा त्रिं-तववा लाग्यो के एकाकीपणामां सार दीसे ठे. घणा मळे घणी उपाधी ठे. एवी एकत्व जावना जावतां सुतां ठतां तेमनो रोग गयो. प्रजाते मंगलीकनां वाजां वाग्यां. नमीराजाए चारित्र लीधुं. वनमां आव्या. त्यां ब्राह्मणरुपे इंद्र आव्या. घणुंए पारखुं जोयुं. शुद्ध जावना जोई ते सुधर्मदेवलोके गया. पठी नमीराजरुषी चारित्र पाली अनेक जव्य जीवोने उपकार करी

मोक्षे पधार्या. ए प्रकारे एकत्व ज्ञावनाए नमीराजा प्रतिबोध
पामी परम षट् पाम्या ते संबन्ध कह्यो. १५

॥ अथ पंचम अन्यत्व ज्ञावना विषे ॥

जो आपणो देहज ए न होई, तो अन्य क्युं आपणो
मित्त कोई ॥ जे सर्व ते अन्य ईहां ज्ञणीजे, केहो
तिहां हर्ष विषाद कीजे ॥ १८ ॥

ज्ञावार्थः— पोतानी काया ते पण पोतानी नही, तो अन्य
वस्तु आपणी केम थाय? तेमज कुल कुटुंब आपणो केम गणाय?
अने तुं कोईनो नही, तेम तहारुं पण कोई नही; जे सर्व
एटले बधुं अहींआं ठे ते बीजुं जुहुंज ठे, तो तेमां हर्ष अने
शोक शामाटे करवो जोईये. १८

देहादि जे जीवथकी अनेरां, स्यां दुःख कीजे तस नास-
केरां ॥ एम जाणीने वाघीणी प्रबोधी, सुकोसले स्वाः-
यतें सार कीधी ॥ १९ ॥

ज्ञावार्थः— काया अने जीव ए बने जुदां, अर्थात् काया वि-
गेरे जीवथी जुदां ठे तेना नाशथी एटले वियोगे दुःख कखुं शुं
कामनुं; एवुं जाणीने वाघणने प्रतिबोधीने सुकोसल साधुए
स्वायतपणुं एटले आत्माने हित कर्युं. १९.

॥ अथ षष्ठ अशुचि ज्ञावना विषे ॥

काया मैहा एह अशुचिताई, जिहां नव द्वार वहे स-
दाई ॥ कस्तूरि कर्पूर सुद्रव्य सोई, ते काय संयोग म-
लीन होई ॥ २० ॥

बीजी प्रतमां ? “स्वायतें” ने वदले “स्वांगन” अने २ “महा”
ने वदले “माया” शब्द ठे.

त्रावार्थः—ए काया महा अशुचि ए जरेली ठे, पुरुषने नव द्वार अने स्त्रीने द्वार बार सदाई एटळे हमेशां वद्यां करे ठे; ए कायानी संगते गमे तेवी कस्तुरी, उत्तम कपुर, बरास जेवी सार सार वस्तु वावरीये ते सर्वे मल रूप थाय, एवी ए अशुचिजरी काया ठे. २०

अशूचि देही नर नारि केरी, म राचजे ए मलमूत्र सेरी ॥ ए कारमी देह असार देखी, चतुर्थ चक्रिय पण ते उवेखी ॥ २१ ॥

त्रावार्थः— ए अशूचि ए जरेली अपवित्र स्त्री अने पुरुषनी काया ठे, वली ए मल मूत्रनी सेरी एटळे अशूचीने वसवानो मोहोद्धो ठे माटे तेथी तुं म राचजे एटळे खुशी थईश नही; जे माह्यो मनुष्य होय ते एने विषे राचेनही. ए कारमी मल मूत्रीनी सेरी जेवी असार काया जाणीने चोथा चक्रवर्ति सनत्कुमारे तेने उवेखी अर्थात् ए कायामां कांईये माल दीठो नही तेथी तेनो मोह ठोनी चक्रि चाली नीकड्या. २१

॥ कायानी अशूचिताई जाणी तेनो मोह ठोनी चारित्र वेनार सनत्कुमार चक्रवर्तिनो प्रबंध ॥

चोथा चक्रवर्ति सनत्कुमारनुं महा मनोहर रूप हतुं. ते पाठला धर्म नामा शेठना जवने विषे शुद्ध संयम आराधी अर्थात् रुमी रीते चारीत्र पाळी आयु पूर्ण थये देवतापणे उपन्याहता. त्यांना अपार सुख जोगवी चवीने चक्रवर्तिपणुं पाभ्या. एकदा सौधमेंद्रे सजानी अंदर बेठा थकां चक्रवर्तिनुं रूप अने कांतिनां घणां वखाण कर्या. इंद्रे कछुं जे—आ जंबुद्वीपने विषे हालना समये सनत्कुमार चक्रिना जेवुं अवर कोईनुं पण रूप नथी. ते वात एक देवताए न सहही. पठी बे देवता विचार करीने त्यांथी ऊळ्या, ते बेहु देवता ब्राह्मणांना रूप करीने चक्र-

वर्ति पासे आव्या. ते वखते चक्रवर्ति न्हावा बेग हता. खेले जरी काया हती. पोतीउं पहेर्युं हतुं. तो पण तेमने अद्भुतपणे जोई जोईने तेउंए माथु धुणाव्युं, अने विचार करवा लाग्या. तेमने जोई चक्रवर्तिए पुब्बुं जे तमे शुं जुउं ठे ? ब्राह्मणरुपे आवेला देवताए कहुं जे- अमे महाराजनुं रुप सांजळ्युं हतुं तेवुं दीतुं. चक्रवर्ति बोल्या जे-हवणां शुं जुउं ठे ! ज्यारे हुं मुगट, हारादि पहेरी ठत्र, चामर सहित सिंहासने बेसुं ल्यारे तमे महारुं रुप जोज्यो. ते सांजळीने ब्राह्मण विचार करवा लाग्या जे- म्होटा पुरुष पोतानुं वखाण न करे, तेम ठतां ए करे ठे ए विपरीत ठे. पठी तेउं वारु महाराज ! पठी आवीशुं, एम कही त्यांथी गया. ल्यार पठी खान करी आनुषणादि सर्व पहेरीने चक्रवर्ति सिंहासन उपर आवीने बेठा. ते वेला वली ब्राह्मण फरीने आव्या, अने चक्रवर्तिने जोई माथु धूणाव्युं. चक्रवर्तिए ते जोई ब्राह्मणने पुब्बुं जे- पहेलां पण तमे माथु धूणाव्युं हतुं अने हवणां पण तमे माथु धूणाव्युं तेनुं शुं कारण ? ते तमे अमने जेवुं होय तेवुं कहो. ब्राह्मण बोल्या जे- हे महाराज ! ते रुप अने आ रुपमां तो घणो तफावत पड्यो. चक्रि कहे- ते केम ? ब्राह्मणे कहुं जे- पहेलां तमारुं शरीर अमृतपणे हतुं अने हवणां तो फेर रुप थयुं ठे- चक्रि कहे-ते केम जणाय ? विप्रे कहुं के-तमे तंबोल खाईने थुंकी जुउं, एटले एना उपर माखी बेससे ते तत्काल मर्ण पामशे. जेथी तमने खात्री थशे जे ए वात खरी. अने अमे ब्राह्मण जोसी देवता पण ल्यारेज खरा, एम आपना समजवामां आवशे. अमे ए वात कही ते चळे नही. अर्थात् आधी पाठी थाय नही, खोटी पडे नही. वली बोल्या जे, अमो देवता सत्य कहुं लुं. तमे खात्री पूर्वक मानजो के काया बगडी. ते वात सांजळीने चक्रवर्तिए तेमज (ब्राह्मणेए कहुं

तेवीरीते) परीक्षा करी जोई. एटले जेम कहुं हतुं तेमज वात मळी. ते मांही एटले पान खाईने थुंकी जोतां ते उपर बेसतां तुरत माखी मुई. एवुं कारण देखीने चक्रवर्त्तिण तत्काल खट खंरुनी प्रचुता ठकुराई मुकीने दीक्षा लीधी. ते केनी परे ? तो के— जेम अही कंचुकी तजी जाय तेम चक्रवर्त्ति राज्य रुद्धि तजीने नीकड्या. बत्रीस हजार राजा तथा सुनंदा स्त्री रत्नादिके घणा विलाप कर्या पण चक्रि साधुए सामु सरखुं पण न जोयुं. पठी बठे मासे सघला पाठा बळ्या. ते मुनि महाराजने सातसें वर्षे सुधी म्होटा म्होटा रोग उपन्या. ते वखत देवता तेमनी परिक्षा करवाने कारणे वैद्य थईने साधु समीपे आव्या. तेमने जोई साधुए पुळ्युं जे— हे देवाणुपीया ! तमे कोण ठो ? तेमणे कहुं जे— महाराज ! अमो वैद्य तुं. अने अमे अमारा मन थकी जाणुं तुं जे, तमारा शरीरमां रोग अत्यंत उत्पन्न थयो ठे. ते माटे तमे कहो तो वैद्युं करीये. साधु बोड्या जे, कर्मरोग टालवानी सामर्थाई होय तो उपचार करो. देवता बोड्या जे, ते तो सामर्थाई अमारामां नथी. पठी साधुए पोताना चारित्रे करी पोतानी टचळी आंगळीए थुंक चोपनी तेने देखाफी. ते जोतां साक्षात् कुंदन सरखी साव सुवर्णमय मालम पडी. साधुए कहुं जे— एटली सामर्थाई अमारामां ठे, पण बाह्य थकी कांई आत्माना रोग नथी मटता, ए कीधायी शुं थाय ? ते सांजळीने देवता साधुने वांदी देवलोके गया. साधु चारित्र पाळी न्याल थया. आ अशूचि काया उपर सनत् चक्रवर्त्तिनो दृष्टांत कळो. तेवी रीते जे कोई कायानी माया तजशे तेनुं कार्य सिद्ध थशे. ११

॥ अथ सप्तमी आश्रव जावना विषे ॥ मालिनी ठंड ॥

इह अविरति मिथ्या योग पापादि साधे, इण उण

ज्व जीवा आश्रवे कर्म बांधे ॥ करम जनन जे ते आ-
श्रवा कर्म रुंधे, समर समय आत्मा संवरी सो प्रबुद्धे २२

जावार्थः— अविरती १२, कषाय १६, मिथ्यात्व ५, अने
योग १५, ए सर्व आश्रव द्वार कहीये, ते आश्रवे जीव कर्म
बांधे; अने एज आत्मा बलीयो थाय तो आश्रवने रोके, आत्मा
समतावंत थाय, तेवारे ए हित आत्मा संवरी कहीये, ए चेतन
बोधी बीज पामे. २२

॥ इन्द्रवज्रा ठंड ॥

जे कुंडरीके व्रत ठांदि दीधुं, जाईतणुं ते वलि राज्य
दीधुं ॥ ते दुःख पाम्या नरके घणोरा, ते हेतु ए आ-
श्रव दोष केरा ॥ २३ ॥

जावार्थः— कुंडरीके व्रत ठांदिने जाईनुं राज्य दीधुं; ते नर्कने
विषे घणां दुःख पाम्या, ए आश्रव दोषनो हेतु जाणवो, अ-
र्थात् आश्रव दोषे करी कुंडरीक नर्कनां दुःख पाम्या. २३ ॥

॥ आश्रव दोषे करी नर्कनां दुःख पामनार

कुंडरीकनो प्रबंध ॥

महाविदेह क्षेत्रने विषे पुंडरीगीणी नयरीए कुंडरीक अने पुंरु-
रीक नामे वे जाई राज्य जोगवता हता. एवा अवसरने विषे त्यां
झानी गुरु आठ्या. तेमनी देशना सांजली कुंडरीक प्रतिबोध
पाम्यो. घेर आवी कुंडरीके पोताना जाई पुंडरीकने पोतानो

बीजी प्रतमां १ “ योग पापादि ” ने बदले “ जोगकोपधि ” अने २
“ करम जनन जे ते आश्रवा कर्म रुंधे, ” ने बदले “ करम जनक जेने आश्रवा
जे न रुंधे, ” एवा शब्दो ठे.

राज्य जाग आपी चारित्र लीधुं. एमणे सरस नरस आहार कर्था तेथी रोगाक्रांत काया थई. तेणे करी परिणाम जाग्या. हजार वर्ष सुधी दीक्षा पाली पण पतित थवाने लीधे ते काम नावी. संयम मुकी घरने पठवाडे अशोकवामीमां आवी उघो मुहपती जाडे वलगामी गलहत्थो देई विचारे ठे जे— जाई मुजने राज्य आप्णे के नही आपे ! ए वखते कोई काम प्रसंगे तेनी धाव त्यां आगल आवी. तेणीए कुंडरीकने उलख्या. तेथी पुंडरीक राजा पासे जईने तेणीए जणाव्युं जे तमारा जाई कुंडरीक जे साधु थया हता ते वाडीमां आवी आहट दोहट ध्याय ठे. ते सांज-लीने पुंडरीक राजा डोडीने जाई पासे आव्यो थने कारण पुब्युं. कुंडरीके सकल मननी वात कही. ते सांजली पुंडरीके कुंडरीकने राज्य आप्युं. घेर आव्यो. पण पटावत सामंतादिक चाकर वर्ग कोईए तेने मान्यो नही. कहुं जे, धिक्कार पडो ! जे हजार वर्ष सुधी व्रत पाली पतित थयो. माटे कोई एनी पासे जशो मां. एम सघलाए विचार करी नक्की कर्तुं. कुंडरीके राज्य लेई पेट जरी आकंठ लगण खाधुं. तेथी रात्रे महा दुखीयो थयो. तेने वमन थयुं. पासे कोई आवे नही. तेथी मनमां विचारे ठे जे—मुजने करार थाय तो प्रजाते प्रत्येक प्रत्येकने पुबुं, अर्थात् सर्वनी खबर लेउं. ते एवा दूध्याने मरी सातमी नर्के गयो. अपईठाण नामा नर्क पाथडे जईने तेत्रीस सागरोपमने आजखे आश्रव द्वारने प्रजावे करी पहाँच्यो. ए लक्षणने योगे कुंडरीकनी महा माठी गति थई. माटे आश्रव द्वारने रुंधवुं. अने संवर आदरवुं ॥ २३ ॥

॥ अथ अष्टमी संवर जावना विषे ॥

जे सर्वथा आश्रवने निरुंधे, ते संवरी संवर जाव सा-

धे ॥ ते भाववंदो गुरु वज्र स्वामी, जेणे त्रिया कंचन
कोमि वामी ॥ २४ ॥

ज्ञावार्थः— सर्व प्रकारे जे आश्रवने रोके अने संवरज्ञावने
आदरे ते जीव सुखी, अर्थात् सुखनो जजनार आय; एवा
कोण थया ? तो के— वज्रस्वामी, के जेणे स्त्री अने कंच-
ननी कोडी एटले क्रोड सोना महोरो रुप आश्रवनो
त्याग करीने संवर ज्ञाव आदर्यो, एमने ज्ञाव सहित हे प्राणी
तमो वंदो— नमस्कार करो. २४

॥ क्रोरु सोनामहोर अने रूपवती कन्यानो अनादर करी
संवरना सेवणहार श्री वज्रस्वामीनो प्रबंध ॥

पारुलीपुर नगरने विषे वसनार धनावह नामना शेठनी
रुकमणी नामे महा रुपवंती कन्या श्री वयर (वज्र) स्वामीनी
देशना सांजली, तथा तेमनुं रुप देखी मोह पामी. तेणीए घेर
आवी पोताना पिताने कळुं जे, आ जवने विषे जो परणुं तो व-
यर स्वामीने. नहितर अन्य पुरुषनो महारे नियम. अर्थात् व-
यर स्वामी विना बीजा कोई पण पुरुष साथे हुं पाणीग्रहण
नहीं करुं एवुं रुकमणीए पोताना माबापने जणाव्युं. माबापे
कळुं जे, ए साधु होवाथी परणे नही. एमणे तो आ-
श्रव द्वारनां पच्चस्काण कर्या ठे. आ प्रमाणे घणुं घणुं कहीने
समजावी, पण ते रुकमणीए मान्युं नही. वयर स्वामीनेज पर-
णवानी हठ लेई बेठी. ठेवट धनावह शेठ कंचननी कोडी अने
रुकमणी पुत्रीने लेई उपाश्रये आव्या, अने वयरस्वामीने कळुं
के, हे महाराज ! आ महारी पुत्रीने परणो, अने आ धन वा-
वरो. एम जणावी धनावह शेठ पोतानी पुत्री तथा धन मुकीने
घेर चादया गया. पठी ते रुकमणीए वयर स्वामीने चलाववाने

घणा उपाय कर्या. पण लोहनी परे ते गढ्या नही. कदापि लोह तो गढे पण आश्रव द्वारनो सर्वथा रोध करनार वयर स्वामी न चढ्या. पठी थाकीने बोध पामी रुकमणीए पोताना बापे आपेलुं कंचन कोमी धन सात क्षेत्रने विषे वावरी चारित्र लेई आत्मानुं साधन साध्युं. ए संवर जावना जाणवी. २४

वली आश्रवद्वारने विषे कुंरुकीकनो जे प्रबंध कह्यो ठे तेमां जणावेला तेना जाई पुंरुकीके संवरद्वार आदरी सर्वार्थसिद्ध विमाननां सुख अनुजवी एकावतारीपणुं मेलव्युं तेनो टुंक प्रबंध नीचे प्रमाणे ठे.

॥ अथ संवर द्वार आदरनार पुंरुकीकनो प्रबंध ॥

कुंडरीके संयमथी पतित थई उघो मुहपति जाडे वलगाडी हती ते पुंरुकीके त्यां आवीने कुंरुकीकनो वात सांजली तेने राज्य स्वाधिन कर्युं ते वखते उघो मुहपति लेई धार्युं जे गुरु पासे जाउं तेवारे अन्न जल लेउं. पठी ते (पुंडरीक) गुरु पासे जवा माटे त्यांथी चाली नीकळ्या. रस्तामां संवर जावथी अलु-आणे पगे चालतां कांकरादि खुंचे अने वागे, तेने योगे करी पगमांथी लोहीनी धाराउं चाली. पण लेश मात्र संवरमां दोष लगाड्यो नही. एम चालतां चालतां त्रीजे दीवसे ते पुंडरीक साधु चवीने सर्वार्थसिद्ध विमाने तेत्रीस सागरोपमने आऊखे उपन्या. माटे संवरमां माल घणो ठे तेथी ते आदरवो. आ प्रबंधनोप्रथमनो संबंध कुंरुकीकना प्रबंधथी मेलवी जाणी लेवो. २४

॥ अथम नवमी निर्जरा जावना विषे ॥ मालिनी ठंद ॥

डुयदस तपजेदे कर्म ए निर्जराए, उतपति थिति नाशे लोक जावा जराए ॥ डुरलज्ज जग बोधि डुर्लजा धर्म-बुधी, जव हरणि विजावो जावना एह शुधी ॥ २५ ॥

जावार्थः— निर्जरा जाव ते शुं कहीये ? जे डुयदस एटले ठ प्रकारनो बाह्य अने ठ प्रकारनो अच्यंतर एम वारे जेदे तप कर्यो, अर्थात् बार जेदे तप ते निर्जरा जावना कहीये. तपना प्रकार विषे गाथा ॥ अणसणउणोअरिआ, वित्तिसंखेवणं रस-
च्चाउ ॥ कायकिल्लेसो सलीणयाय, बज्जोतवोहोई ॥ १ ॥
बार जेदे तप करवे करीने कर्मनी निर्जरा थाय, उतपति अने स्थिती नाश पामे अने लोक जाव जराय; वली जगतने विषे बोधीपणुं अने धर्मबुद्धि जे दूर्लभ ठे तेनी शुद्धि करनार ए जवनो निस्तार करनारी निर्जरा जावना ठे तेने जावो. १५.

उपजाति ठंद ॥ बे निर्जरा अकाम सकाम तेही,
अकाम जे ते मरुदेवी जेही ॥ जे ज्ञानथी कर्मद नि-
र्जरीजे, दृढप्रहारी परिं ते तरीजे ॥ १६ ॥

जावार्थः— निर्जरा बे प्रकारनी ठे, एक सकाम निर्जरा अने बीजी अकाम निर्जरा, ते अकाम निर्जरा कई कहीये ? तो के— मरुदेवी मातानी परे जे ज्ञानथी कर्म निर्जस्था ते, वली दृढ-
प्रहारी जे कर्म खपावी तरी पार पाम्या, ए निर्जरा जावना कही. १६

॥ अथ दशमी लोक जावना विषे ॥ मात्तिनी ठंद ॥

जिम पुरुष विलोये ए अधो लोक तेवो, तिरिय पण
विराजे थाल स्योवृत जेवो ॥ उरध मुरध जेवो लोक नात्ति
प्रकास्यो, तिम त्रिजुवन जानु केवली ग्यानजास्यो ॥१७॥

जावार्थः— जेम पुरुष केडे बे हाथ देई पग पहोला करी
उत्तो रहे तेम लोकनात्ति जाएवी. तिरतुं वाटला आकारे क-
हेतां थालने आकारे ठे; उंचुं जूमि उपरे मुक्युं जे मादल ते
सरुपे ठे; नीचे जुवनपति, व्यंतर अने साते नर्क अने त्रितुं
अही द्वीप ठे; अने उंचुं बार देवलोक, नव त्रैवेयक, पांच अणु-

त्तर, ते उपरे सिद्धशिला ठे. ए बधुं कोणे प्रकार्युं ? तो के-
त्रिचुवन जानु एटले स्वर्ग, मृत्यु अने पाताल ए त्रणे जगतने
विषे प्रकाश करनार सूर्य समान केवली जगवान ठे, तेणे ए
धर्म प्रकाश्यो एटले कह्यो ठे. १७

॥ अथ एकादश बोधि अने द्वादश धर्म जावना
विषे ॥ स्वागता ठंद ॥

बोधि बीज लहि जेह अराधे, तेह ईलासुत परे शिव साधे ॥
धर्म जावन लही जवि जावो, राय संप्रति परेसुख पावो १८

जावार्थः— बोधि बीज एटले समकित पामीने जे तेने आ-
राधे अर्थात् समकितने जे आराधे ते ईलासुत एटले एलाची
कुमारनी पेरे मोह मार्ग प्रत्ये पामे; वली धर्मनी जावना पा-
मीने तेने हे जव्य लोको तमे जावो, के जेशी संप्रति राजानी
पेठे सुख पामो. पाठला जीखारीना जवने विषे धर्मनी जावना
जाववार्थी ते संप्रतिराजा थया अने सुख पाम्या; तेम धर्मनी
जावना जाववार्थी हे जव्यजनो तमे सुख संपदा पामशो. माटे
समकित आराधवुं अने धर्मनी जावना जाववी. ए काव्यनो प-
रमार्थ ठे. १८. (एलाचीकुमारनो प्रबंध आ पुस्तकमां प्रथमठा-
पेलो ठे त्यांथी जोवो.)

॥ अथ धर्म जावनाथी सुख संपदा पामनार
संप्रति राजानो प्रबंध ॥

संप्रतिराजा पाठला जवनेविषे डुमक हता. ते जीख मा-
गतो हतो. तेना मुख तथा शरीर उपर माखीउं बणबणाट करती
हती. तेने कोई पोताने बारणे उजो रहेवा देतुं नही. एक दी-
वस मार्गें जतां गृहस्थना घरमांथी एक मुनिने वोहारी आवतां
तेणे दीठा. साधु पासे तेणे खावानुं माग्युं. तेमणे कहुं के, अ-

मारार्थी आर्षी शकाय नही. तेम ठतां ते डुमक मागतो मागतो तेमनी पाठल उपाश्रय सुधी गयो. त्यां गुरु महाराज वेठा हता. तेमनी पासे याचना करी. गुरु महाराजे जणाव्युं जे साधु सिवाय वीजा कोईने आमरो आणेलो आहार आर्षी शकाय नही. डुमके कळुं के एम ठे तो मने साधु करो, पण खावानुं आपो. गुरु महाराजे चिकीत्सा करी योग जाणी तेने साधु बनाव्यो. पठी सरस आहार हतो ते खूब पेट तणाय त्यांसुधी तेणे खाधो, तेथी रात्रे विशुचिका थई. पठी तेनुं उंसरु वेसड करवाने जाग्यवान गृहस्थो आव्या. तेमनी सेवा चाकरी रुडे प्रकारे करवा लाग्या. तेजोई एडुमक साधुए विचार्युं जे, पहेळां पण हुंज हतो अने हवणां पण हुंज तुं. परंतु ए सर्वे शेठीआदि साधु वेषने प्रजावे सेवा करे ठे. माटे वेष म्होटोठे. धन्य ठे ए वेषने ! एवी धर्मनी जावना जावतां जावतां आयु पूर्ण थवार्थी मरीने ते संप्रति राजा थयो.

एकदा समये संप्रति राजा गोखमां वेठो हतो. त्यां आर्य-सुहस्ती सूरिने चौटामांहे जातां संघे पूज्या मान्या तेना दीग-मां आव्या. एवुं कारण जोई पोतानी जात संचारतां तेणे पो-तानो पाठलो डुमकनो जव दीगो, अर्थात् तेने जाति स्मरण ज्ञान थवार्थी पोतानो पूर्वनो डुमकनो जव सांज्यो. एटले ते गोख थकी हेठा उतर्या. सूरि महाराजनी पासे आवी तेमने पगे लाग्या, अने सविनय बोढ्या जे, स्वामी, तमे मने उंलखो ठे ? गुरु महाराजे कळुं के, तमने सर्वे उंलखे ठे, जे तमे राजा ठो. राजाए कळुं के, स्वामी ! हुं तमारो चेलो हतो. तमने में महारा खरा गुरु जाण्या. स्वामी, तमे मने उपकारी ठो. माटे हुं तमने शी जेट करुं ! आ राज्य तमारुं ठे, तेनो स्वीकार करो. गुरु महाराजे ज्ञानदृष्टीए करी तेने डुमक शिष्य जाण्यो. पठी कळुं के, तहारुं राज्य अखंरु रहो. अमे ए राज्यने शुं

करीए ! तमे तमारुं राज्य पाखो- जोगवो, अने धर्मनां काम करो. ते सांचली धर्ममां दृढता करी तेणे धर्मनां घणां घणां काम कर्या. नवा जिन प्रासाद कराव्या. जीर्णोद्धार कराव्या. जिन पद्मिमाळ जरावी. घणी दानशालाळ मंडावी. ज्यां परमेश्वरनो धर्म नहोतो त्यां एटले अनार्य देशमां सेवकोने मोकळी त्यां धर्मनो प्रचार कराव्यो. साधुने आहारादिक मळी शके एटले सुधी अनार्य लोकोने सिद्धण अपाव्युं. विगेरे विगेरे साते क्षेत्रनेविषे धर्म जावनाए करी संप्रति राजाए संपदा वावरी अने उत्तम गति पाम्या. माटे धर्म जावना जाववी. १८

॥ अथ राग विषे ॥ इंद्रवज्रा ढंद ॥

रागे मराचे जव बंध जाणी, जे जाण ते राग वशे
अनाणी ॥ गौरी तणे राग महेस रागी, अर्धांग
देवा निजबुद्धी जागी ॥ १९ ॥

ज्ञावार्थः-राग ते जव बंधना हेतु रूप संसारनो संबंध ठे एम जाणीने तुं तेनाथी राचीश नही, जे जाण होय ते पण रागने वश थया तो तेने अज्ञानी जाणवा; जुळ रागने वश थवाथी महादेवे पारवतीने पोताना अर्धांगने विषे राख्यां, रागने लीधे कहेवातुं पण जाणपणुं चाव्युं गयुं. माटे राग एटले मोह कोशए न करवो. मोहने महा दुःखदाई जाणवो. १९

॥ अथ द्वेष विषे ॥

रे जीव तुं द्वेष मने न आणे, विद्वेष संसार विकार
जाणे ॥ अद्वेषथी तो सुख होए जेतुं, विद्वेषथी तो
दुःख होए तेतुं ॥ (पाठांतर) रे जीव विद्वेष मने म आणे,

१ संप्रतिराजाए नवा प्रासाद तथा जीर्णोद्धार मळी सवा लाख देरासर कराव्यां तथा सवा क्रोड प्रतिमाळ जरावी हती.

વિદ્વેષ સંસારનિદાન જાણે ॥ સાસુ નણંદે મિલિ કૂડ
કીધું, જૂઠું સુન્નડા શિર આલ દીધું ॥ ૩૦ ॥

જ્ઞાવાર્થ:— હે જીવ ! તું કોઈના ઉપર મનનેવિષે દ્વેષ લાવીશ નહીં, દ્વેષને સંસારનો વિકાર ઇટલે રોગ— સંસારનું મૂલ જાણજે; અદ્વેષ ઇટલે કોઈના ઉપર દ્વેષ ન હોય તેને જેટલું સુખ હોય તેથી ઊલટું દ્વેષનો જે કરનારો હોય તેને તેટલું ડુઃખ થાય. અર્થાત્ દ્વેષ ન કરનારને જે સુખ હોય તે વર્ણવી ન શકાય, તેમ દ્વેષ કરનારને વર્ણવી ન શકાય ઇટલું ડુઃખ હોય. (પાઠાંતર)

હે જીવ ! તું કોઈના ઉપર મનને વિષે દ્વેષ લાવીશ નહીં, નિશ્ચે કરીને તું દ્વેષને સંસારનો વધારનાર — સંસારનું મૂલ જાણજે; જુઠું, સાસુ અને નણંદે મલ્લીને દ્વેષને લીધે સુન્નડા સતીના ઉપર છોટું આલ (કલંક) ચડાવ્યું. પણ સુન્નડા કાચે તાંતણે ચાલણી બાંધીને કુવામાંથી જલ કાઢી ચંપા નગરીના દેવાઈ ગયેલા દરવાજા તે પાણી ઠાંટીને ઊઘાડી સાચી સતી ઠરી સુખી થઈ, અને તેના ઉપર દ્વેષ લાવનાર તેની સાસુ તથા નણંદ સર્વ લોકમાં જોઈ પડીને ડુઃખી થઈ. માટે કોઈ ઉપર દ્વેષ ન કરવો. ૩૦

યત:— રાગદ્વેષોયદિસ્યાતાં । તપસાકિંપ્રયોજનં ॥ તામેવયદિ-
નસ્યાતાં । તપસાકિંપ્રયોજનં ॥ ૧ ॥ જ્ઞાવાર્થ:— જો રાગ દ્વેષ માંહિ જર્યા ઠે અને તપ કરે ઠે, તો તે માંકુ છોટી થાય ઠે; અને રાગ દ્વેષ અગ્યાને ઇટલે અણજાણવે જે તપ કરે ઠે તે પણ માંકુ મહાડુઃખી થાવું. અર્થાત્ રાગ દ્વેષ કરનાર અને તેને નહીં સમજનારને તપ કરવાનું કાંઈ ફલ મલતું નથી.

॥ અથ સંતોષ વિષે ॥ વસંતતિલકા ઠંદ ॥

સંતોષ તૃપ્ત જનને સુખ હોય જેવું, તે ડ્રવ્ય લુબ્ધ જ-

नने सुख नाहि तेवुं ॥ संतोषवंत जनने सहु लोक सेवे,
राजेंद्र रंक सरिखा करि तेहें जोवे ॥ ३१ ॥

त्रावार्थः— संतोष पामेला माणसने जेवुं सुख होय, तेवुं सुख ड्रव्यना लाखची माणसने न होय; संतोषवंत माणसने सर्व लोकना वृंद सेवे — माने, के जे म्होटा राजा अने रंकने सरखा जाणे ठे; अर्थात् संतोषवंत माणस महाराजा अने रंक ए बंनेने सम दृष्टीए जुवे ठे एटले सरखा गणे ठे. जे आकरा ड्रव्यना लाखची प्राणी ठे तेने दुखीया जाणवा. यतः ॥ सुवन्न-रूपसयपत्थया ॥ ऋवेसेहावोकेलाससमाअसंखया ॥ नरस्सद्बुधस्स-किंचि ॥ ईडाहूआगाससमाअनंतया ॥ १ ॥ अर्थ— जो सो-नाना अने रुपाना बधा पर्वत घरे आवे तो पण लोकीयानो लोच प्रो न थाय ॥ १ ॥ यतः ॥ तनकी तृशा सहेल हे, सवा सेर के सेर ॥ मनकी तृशा नहूं मिटे, जो घर आणे मेर ॥ १ ॥ ते माटे संतोष ए सुखनुं मूल ठे. ॥ श्लोक ॥ सर्पाःपिबंतिपवनं-चद्रुर्ववास्ते ॥ सुकैत्वणैवनगजाबलीनोऽजवंति ॥ कंदैफलैः मुनि-वरागमयंत्यकालं ॥ संतोषएवपुरुषस्यपरंनिधानं ॥ १ ॥ ३१ ॥

॥ अथ विवेक विषे ॥ उपजाति वंद ॥

जो जेह चित्ते सुविवेक जासे, तो मोह अंधार विकार नासे ॥ विवेक विज्ञानतणे प्रमाणे, जीवादि जे वस्तु स्वप्नाव जाणे ॥ ३२ ॥

त्रावार्थः— जेना चितमां विवेक आवे तेनो मोहरूपी अंध-कारनो विकार नाश पामे; विवेकाईए करी विज्ञान चतुराई सर्व प्रमाण थाय अने ते जीवादिक वस्तु स्वप्नावने पण जाणे ॥ ३२ ॥

बीजी प्रतमां ? “ संतोष वृष्ट ” ने बदले “ संतोषवंत ” ठे. अने २ “तेह” ने बदले “ जेह ” ठे.

(इंद्रवज्रा ढंद)

बालापणे संयम योग धारी, वर्षारुते काचलि जेण तारी ॥
श्रीवीरकेरो अयमत्त तेई, सुज्ञान पाम्यो सुविवेक लेई. ३३

ज्ञावार्थः— जे महापुरुष बालकपणामां संयम योग धारी थया एटले बाल्यावस्थामां जेणे चारित्र लीधुं, अने वर्षारुते एटले चोमासामां जेणे पाणी उपर काचली तारी; ए श्रीमहावीर स्वामी जगवानना अईमत्ता नामे शिष्य उत्तम विवेकपणाए करी ईरियावही पक्कमतां “ पणगदग मट्टिमकमा ” ए पद ज्ञावतां केवलज्ञान पाम्या ॥ ३३ ॥ माटे विवेक ते वनी वात ठे.

॥ अथ निर्वेद विषे ॥ शार्दूलविक्रिडित ढंद ॥

जे बंधूजन कर्म बंधन जिसा, जोगा जुजंगा गिणे ॥
जाणंतो विषसारिखी विषयता, संसारता ते हणे ॥
जे संसारह राग हेतु जनने, संसार ज्ञावा हुवे ॥ ज्ञावो
तेइ विरागवंत जनने, वैराग्यता दाखवे ॥ ३४ ॥

ज्ञावार्थः— जे प्राणी ए कुटुंबने कर्मबंध जेवा माने, अने ए संसारिक जोगने सर्प तुदय गणे; तथा विषयने विष एटले केर समान जाणे, ए प्राणी संसारताने हणे एटले संसारने ठोडे; संसारिक रागहेतु जे लोक ठे ते संसार ज्ञावने जजे, पण जे वैराग्यवंत प्राणी ठे ते तो वैराग्यता बतावे. माटे तेवां वैराग्य-वंत प्राणीने ज्ञावो. ३४

(वसंततिलका ढंद)

निर्वेद ते प्रबल डर्जर बंदिखाणो, जे ठोडवा मनधरे
बुध तेह जाणो ॥ निर्वेदथी तजिय राज विवेक कीधो,
योगींद्र चर्तृहरि संयम योग लीधो ॥ ३५ ॥

बीजी प्रतमां १ “ सुज्ञान ” ने बदले “ सुस्थान ” ठे.

त्रावार्थः— निर्वेद ते संसार उपर खेद उपजे — संसारने बं-
दिखानारूप जाणे, जेम बंदिखानामांथी बुढ्यो ते पाबुं बंदि-
खाना सामुं न जुवे एवो खेद उपजे, तेम ए संसारने बंदिखाना
जेवो जाणीने विवेक लावी तेमांथी बूढ्या ते कोण ? तो के, ज-
र्तृहरी राजा, के जेणे राज्यविलास मुकीने योगेंद्र मार्ग लीधो,
अर्थात् जर्तृहरी राजाए संयम जोग लीधो. ३५

॥ अथ निर्वेदे करी संयम लेनार जर्तृहरी
राजानो प्रबंध ॥

जर्तृहरी राजा राज्य करता हता एवा अवसरनेविषे एक
परदेशी वाणीयाए आवी अमृत फल जेट मुक्युं. राजाए ते फ-
लना गुण पुढ्या. तेवारे ते व्यापारी वाणीयाए तेना गुण कहेतां
जणाव्युं के— जो कोई गरढो माणस ए फल खाय तो ते नव-
यौवनवंत थाय. ते वात लक्ष्मां लेई राजाए ए फल पोतानी रा-
णीने खावा आप्युं. एवो विचार करीने के, जो ए फल खाय तो
सदा काल युवानपणे रहे, एटले ए कीशोरी अर्थात् सोल
वर्षनी नवयौवना रहे. राणीए ए फल लेईने विचार्युं जे, हुं खाउं
ते शा कामनुं ! जो महारो प्राणवद्धज प्राणजीवन जार पुरुष
जे महावत ठे ते खाय तो ज्यां सुधी जीवीये त्यां सुधी ते ह-
मेशां यौवनवंत रहे. पढी राणीए ए फल पोताना जार महाव-
तने आप्युं. तेणे विचार कर्यो के, ए फलने हुं खाईने शुं करुं !
जो ए महारे प्रीतिवंत जे गणिका ठे ते खाय तो सदा जुवाननी
जुवान रहे माटे तेने आपबुं सारुं ठे. एम धारीने महावते ते
फल गणिकाने आप्युं. गणिका ए फलनो गुण जाणी विचा
रवा लागी जे, हुं खाईने शुं सारुं करनारी बुं ! महाराथी तो
नकारुं थाय ठे, अने एथी पण वली विशेष नकारुं ए फल खा-
वाने लीधे नवयुवान थवाथी थवानो संजव ठे, माटे ए फल

राजाने जेट करुं. केमके, ए जीव घणा जीवोनो पावणहार ठे, माटे ए खाय तो सारुं. एम धारीने ए फल गणिकाए लावीने राजाना मों आगल जेट मुक्युं. ते फल देखी राजाए उलख्युं. पठी राणी पासे जई राजाए पुब्युं जे, कहो राणी ! तमने जे अमे फल आप्युं हतुं तेने तमे शुं कर्युं ? जे कर्युं होय ते साचुं कहो, ते तमे कोने आप्युं ? तेवारे राणीए विचार्युं जे, हवे अहीयां खोटुं बोले सिद्धि नथी. एमने काई पगेरुं लाध्युं दीसे ठे. माटे मुजने पुब्युं. नहींतर कदापि मने न पुठे. एमने कोई जेडू मद्यो जणाय ठे. माटे हवे अहीयां जूतुं नहीं चाखे, तेथी साचुं कहुं. पठी मनमां करेला मनसुवा प्रमाणे राणी बोली जे, महाराज ! गुन्हो माफ करो तो कहुं. राजाए कीधुं के, गुन्हो माफ कर्यो. राणीए जणाव्युं जे, में तो महावतने आप्युं. तरतज राजाए महावतने तेडाव्यो, अने कहुं के, रे ! राणीए आपेबुं फल तें कोने आप्युं. तेणे कहुं के, में गणिकाने आप्युं. गणिकाने ते-लावीने पुब्युं के, तें मुजने ए फल केम आप्युं ? ते कहे जे-हुं जगत्रनो उतार ए फल खाईने शुं करुं ! एम विचारीने ज-गजीवना पावणहार एवा तमो महाराजाने में ए फल आप्युं. कारण के, तमे जगतने उपकार करो ठो तेथी वली विशेष उपकार चिरकाल करशो. एम विचारीने आप्युं. ए निमित्ते राजाने वैराग्यनी वासना अई. ॥ काव्य ॥ याचंतयामि सततं मयिसानुरक्ता ॥ साप्पन्नमिठतितम स्वजनोनुंसक्त ॥ अस्मत् कृतेच परितुष्यतिकाचदन्या ॥ धिकतांचतांचमदनां चंद्रमांचमांच ॥ १ ॥ एवं विचारीने राजा जर्तृहरी योग खेई नीकड्या. एमनुं गायन कानफटा गाय ठे. ते संसार उपर निर्वेद एटले खेद पामीने नीकड्या. माटे संसार ए खेद आणवा योग्य ठे. तेने तजी देनारा सुखी थाय ठे. ३५

॥ अथ आत्मबोध विषे ॥

जे मोहनिंद तजि (पाठांतर - जयी) केवल बोधि
हेते, ते ध्यान शुद्धि हृदी जावना एक चित्ते ॥ ज्युं

निःप्रपंच निज ज्योति स्वरूप पावे, निर्बोधथी (पा-
ठांतर - निर्बोध जे) अखय मोक्ष सुखार्थ आवे. ३६

जावार्थः- जे मोहनिंदाने तजे (मोह निंदानो जय करे)
ते केवल बोधबीज पामे, ते ध्याननी शुद्धि करी हृदयनेविषे
एक चित्ते जावना (जावे जेथी करी) ते निःप्रपंचपणे एटले प्रपंच
रहितपणे ज्योतिस्वरूपीपणुं पामे, अने ए निर्बोध एटले निर्वेद
ते संसार उपर खेद तेहिज अक्षय सुख जे मोक्षसुख ते प्रत्ये
पामे. अर्थात् मोहरूपी निंदानो त्याग करवे करीने बोध बीज
पामी हृदयने विषे एक चित्तथी तेनी जावना जावतां अने सं-
सार उपर खेद अवाथी तेनो त्याग करतां मोक्षसुख मले. ३६ ॥

(मालीनी उंद ॥)

जव विषय तणां जे चंचला सौख्य जाणी, प्रियतम
प्रिय जोगां जंगुरा चित्त आणी ॥ करमदल खपेई के-
वल ज्ञान लेई, धन धन नर तेई मोक्ष साधे जिकेई ३७

जावार्थः- जव एटले संसार तेना जे विषय शब्द, रूप, रस,
गंध, अने फरस, एवां पांचे इंद्रिना त्रेवीस विषय अने सुख तेने
चंचलपणे जाणे ठे, प्रियतम प्रिय जोग ते घणाज वहाला, एवा
जे जोग ते केवा ? तो के, जेने क्णोकमां वगडतां वार न लागे
एवुं चित्तमां जाणे, ते प्राणी कर्मनां दल एटले कर्मोनों समूह
खपाबीने केवल ज्ञान प्रत्ये पामे, अने धन्य धन्य ए नर एटले
एवा उत्तम मनुष्यने के जे मोक्ष पदने साधे. अर्थात् संसारनी
असारता जाणी सुखादिकनुं चंचलपणुं चिंतवी, तथा जे जोग-

गादि वहावा प्रिय लागे ठे ते क्णवारमां नाश पामशे - बग-
डशे एवो संसार उपर निर्वेद लावीने जे मनुष्य बोधी बीज उ-
पार्जि संसारनो त्याग करी संयमाराधी केवलकमला वरीने मोक्ष
सुख मेळवे तेने धन्य धन्य ठे. ॥ ३७ ॥ इति मोक्ष वर्ग समाप्तम्

॥ हवे धर्म, अर्थ, काम अने मोक्ष, ए चारे वर्गनुं
टुंकामां वर्णन करे ठे ॥

॥ तत्र ॥

॥ प्रथम धर्म वर्ग ॥

दुर्गतीमां पडतां सर्व जंतुने, धरणीधी धरमी कह्यो
तेहने ॥ संजम आदि कह्यो ते दश विध जलो,
सुगुरुथी जवि धर्म ते सांजलो ॥ ३८ ॥

जावार्थ:- दुर्गतिने विषे पडतां एवां जे जंतु जीवने धरण
कहेतां धरे, नामने उधरे ते धर्म कह्यो, ते संजम आदे दश
प्रकारनो घणो रुडो कह्यो ठे, तेने हे जविप्राणी ! तमे सद्गुरुना
मुखनी वाणीए करी सांजलो. ए प्रकारे जेणे धर्म सांजल्यो ते
हर्ष अने संतोष पाम्या. ३८

॥ अथ धर्मेना दश जेद ॥ गाथा ॥

खंति महव अज्जव ॥ मुत्ति तव संजमेय बोधवे ॥
सच्च सोयं अकिंचणंच ॥ बंजंच जई धम्मो ॥ १ ॥

अर्थ:- क्णमा १, कोमलपणुं २, सरलपणुं ३, निसंग पणुं ४, तप
५, संजम ६, जाणवो; सत्य ७, सोच ते अंतर सोच ८, निर्लो-
जपणुं ९, ब्रह्मचर्य धरतुं १० (ए दश प्रकारनो धर्म गुरुमुखथी
सांजलीने आदरवो.) ॥ १ ॥ ए धर्म वर्ग कह्यो.

॥ अथ द्वितीय अर्थ वर्ग ॥

अरथ अरथ जेथी धर्म अर्थथी सिन्धी थावे, धरम करम सिन्धी अरथ विणुं किं न पावे ॥ सकल वि-
जव केरो अर्थ ए सार जाणी, सपत प्रवर केरो
वावरो सोख्य खाणी ॥ ३ए ॥

त्रावार्थ:- धर्म जो कर्यो होय, सेव्यो होय, आदर्यो होय, तो
अर्थ जे संपदा परिग्रह ते पामतां वार नही, ते परिग्रह विना धर्मनां
काम ते एके बंध न बेसे; सकल विजव जे संपदा, तेनुं सार ते
सुख निरवाण, ते अर्थनुं सारपणुं शुं ठे ? तो के- प्रवर कहेतां
प्रधान एवां सपत कहेतां जे सात क्षेत्र, ते कीयां ? तो के-
जिनचुवन कहेतां देरासर १, प्रचुनुं बिंब २, पुस्तक ३, साधु
४, साधवी ५, श्रावक ६, श्राविका ७, ए साते क्षेत्रनेविषे वित्त
वावरवुं, ए अर्थ एटले संपदा लक्ष्मी पाम्यानुं सार जाणवुं, के
जे सुखनी खारणरुप ठे. ३ए ॥

॥ अथ तृतीय काम वर्ग ॥

धरम अरथथी काम न वेगलो, धरम काम करे
जगे ते जलो ॥ सकल जीवने सौख्य ए काम ठे, प-
रम अरथमां काम निदान ठे ॥ ४० ॥

त्रावार्थ:- धर्मथी अने अर्थथी कांई काम वेगलो नथी,
धर्मनां काम करे ते प्राणीने जगतनेविषे जलो एटले रुमो जा-
णवो; सकल एटले बधा जगतजीवने सौख्यनुं करणहार ते
काम ठे, अने परम कहेतां उत्कृष्टा आकरा अर्थमां ते कामज
निदान कहेतां निश्चे ठे. अर्थात् धर्म करवे करीने अर्थ पाम्या
पठी तेनो व्यय धर्मनां रुडां काम करवे करीनेज थाय ठे. (आ
जगोए काम शब्दनो अर्थ कार्यरुपे वर्णवेलो ठे) ४० ॥

॥ अथ चतुर्थ मोक्ष वर्ग ॥

अथ मोक्ष वर्गे प्रवरे प्रवरो ज्वत्वं, येतोपदेशे विधीनां
ज्व शंज्वत्वं ॥ मोक्षार्थ साधन फलं प्रवरं वदन्ति, संतः
स्वतो जगति तेपि चिरंजयन्ति ॥ ४१ ॥

ज्ञावार्थः— हे ज्वी जीव ! एवो जे प्रधान मोक्षपद तेनेविषे
प्रवर कहेतां प्रधान एटले मुख्यपणे ध्याऊं, के जे ज्वनो नाश
विषे करीने करे, उत्तम पुरुष तीर्थकर प्रजुजी मोक्षार्थ साधन
फल तेहीज प्रवर कहेतां मुख्य कहे ठे, मोक्षना साधक एवा
जे संत जवा प्राणी ते श्विरंजयति कहेतां घणा काल लगे
चिरंजीवी रहो. ॥४१॥

॥ अथ ग्रंथ समाप्ति विषे ॥

इति धर्म अर्थ वर काम मोक्ष मार्गे, किंचित् मया प्रग-
टितो उपदेश लेशः ॥ सन्मार्ग गामिजिनरेः रुपदेश धार्य ॥
तत्त्व स्वरुप मिति गम्यविचारणीयं ॥४२ ॥

ज्ञावार्थः— ए धर्म, अर्थ, काम अने मोक्ष वर्ग, ते किंचित्
कहेतां लवलेश मात्र मया कहेतां में प्रगटपणे उपदेशरुप थोडो
कह्यो ठे; तेने सन्मार्गगामिजिनर कहेतां उत्तम मार्गगामिना
जाणनहार एटले रुना मार्गने जाणवावाला— जजवावाला मनु-
ष्योए हृदयने विषे सद्य उपाय धारीने तत्त्वस्वरुप तेही तेहीज
एटले एज ठे एवं विचारणीयं कहेतां विचारवुं. ॥ ४२ ॥
इति श्रीसूक्तमुक्तावली मालायां चतुर्थ वर्गसन्नाषान्तर संपूर्णम् ॥

॥ अथ प्रशस्ति काव्य ॥ उपजाति वृत्तं ॥

इत्येवमुक्ता किल सूक्तमाला, विज्रूषिता वर्गचतुष्टयेन ॥
तनोतु शोभा मधिकं जनानां, कंठस्थिता मौक्तिकमालिकेव १

अर्थः— चार (धर्म, अर्थ, काम अने मोह) वर्गशी शोचेदी
आ प्रकारे खरेखरी सूक्तमाला जनोनी शोचाने अधिक करो;
जनोना कंठमां रहेदी मोतीनी मालानी पेठे शोचाने वीस्तारो॥१॥

॥ शार्ङ्खविक्रीकृतं वृत्तं ॥

आसीत्सद्गुणसिंधुपार्वणशशी श्रीमत्तपागच्छपः ॥

सूरिः श्रीविजयप्रज्ञात्रिधगुरुर्बुध्याजित स्वर्गुरुः ॥

तत्पट्टोदयनूधरो विजयते ज्ञास्वानिवोद्यत्प्रज्ञः ॥

सूरिश्रीविजयादिरत्नसुगुरुर्विद्वान्नाज्ञानानंदनूः ॥ २ ॥

अर्थः— सद्गुणरूप समुद्रने उद्वास करवामां पुनमना चंद्र
जेवा अने शोचावाला तपागच्छने पालनारा तथा बुद्धिशी
जीत्यो ठे बृहस्पति ते जेणे एवा श्रीविजयप्रज्ञ नामे सूरी थया;
ए विजयप्रज्ञ सूरीना पट्टरूप उदयाचल पर्वतनेविषे चलकती ठे
कांति जेनी एवा सूर्य समान अने वदी पंडित जनने आनं-
दना उत्पन्न करनार सुगुरु श्री विजयरत्नसूरी जे जय पामे ठे. २

॥ आर्या वृत्तं ॥

विख्यातास्तज्जाज्ये,प्राज्ञाः श्रीशांतिविमलनामानः॥

तत्सोदरा बभूवुः, प्राज्ञाः श्रीकनकविमलाब्दाः ॥३

अर्थः— ते विजयरत्न सूरीना राज्यने विषे प्रख्यात अने बु-
द्धिमान् एवा श्री शांतिविमल नामे सुगुरु थया; तेमना गुरु-
ज्ञाई श्री कनकविमल नामे (बुद्धिनिधान) थया. ॥ ३ ॥

तेषामुज्जौ विनेयौ, विद्वान् कल्याणविमल इत्याब्दः ॥

तत्सोदरो द्वितीयः, केसरविमलात्रिधो ऽवरजः ॥ ४ ॥

अर्थः— ते कनकविमलने बे शिष्य थया, प्रथम शिष्य विद्वान्
कल्याणविमलजी नामे थया; ते कल्याणविमलजीना न्हाना
गुरुज्ञाई बीजा शिष्य केसरविमल नामे थया. ॥ ४ ॥

તેન ચતુર્ઞિવર્ગે, રચિતા જ્ઞાણાનિવદ્ધરુચિરેયં ॥

સૂક્તાનામિહ માલા, મનોવિનોદાય બાલાનાં ॥ ૫ ॥

અર્થ:—તે કેસરવિમલજીએ ચાર વર્ગ વડે અને સુંદર જ્ઞાણાવડે બાંધેલી એવી આ સૂક્તમાલા બાલ જીવોના મનના વિનોદને માટે રચેલી છે.

વેદેન્દ્રિયર્ષિ ચંદ્ર, પ્રમિતે શ્રીવિક્રમાહતે વર્ષે ॥

અગ્રંથિ સૂક્તમાલા, કેસરવિમલેન વિબુધેન ॥ ૬ ॥

અર્થ:— વિક્રમ સંવત ૧૭૫૪ ની સાલે કેસરવીમલ પંડિતે આ સૂક્તમાલા ગુંથિ એટલે રચી. ॥ ૬ ॥

(પ્રશસ્તિ કાવ્યોનો અહ્કારાર્થ ઉપર પ્રમાણે છે તેનો ટુંક જ્ઞા-
વાર્થ સમજવા માટે આ નીચે લખ્યો છે.)

લોકોના કંઠને વિષે રહેલી મોતીની માલાની પેઠે, ચાર વ-
ર્ગથી શોજાણો એવો આ સૂક્તમાલા નામનો ગ્રંથ લોકોની
શોજાણને અધિક કરો. બુદ્ધિ વડે જીત્યો છે બૃહસ્પતિ એવા પુનમ-
ચંદ્ર સરખા અને તપાગહને પાલણ કરનાર એવા શ્રી વિજય-
પ્રજ્ઞા નામે સુગુરુ થયા. ઉદયાચલને વિષે સૂર્યની કાન્તિની મા-
ફક તેમના પાટને શોજાવનારા અને સર્વ વિદ્વાનોને આનંદ
કરનારા એવા શ્રી વિજયરત્ન નામના સૂરિ થયા, તેમના રાજ્યને
વિષે પ્રખ્યાત અને બુદ્ધિમાન શ્રીશાંતિવિમલ નામે સુગુરુ થયા,
અને તેમના ન્હાના ગુરુજાઈ કનકવિમલ વિદ્વત્તામાં પ્રખ્યાત થયા.
તેડના બે શિષ્ય એક કલ્યાણવિમલ અને બીજા કેસરવિમલ નામે
હતા. તેમાંના કેસરવિમલજીએ બાલજીવોના વિનોદને અર્થે ધર્મ,
અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર વર્ગવડે અને રુદ્રી જ્ઞાણથી આ
સૂક્તમાલા નામના ગ્રંથ વિક્રમ સંવત્ ૧૭૫૪ ની સાલમાં રચ્યો છે.

૧૧ ॥ ઇતિ શ્રી સૂક્તમુક્તાવલી ગ્રંથ સહ જ્ઞાણાન્તર સમાપ્તઃ ॥ ૧૨